

1

geni

ÜLKE

1977

REŞAT FUAT BARANER
EN BÜYÜK TEHLİKE!

MUZAFFER ERDOST
FAŞİZM ÜZERİNE BİR DENEME

İCEN BÖRTÜCENE
KÖYLÜLÜĞÜN FARKLILAŞMASI ÜZERİNE

VAHAP ERDOĞDU
DEMOKRATİK GÜÇBİRLİĞİ VE 5 HAZİRAN SEÇİMLERİ

A. F. MİLLER
TÜRKİYE VE BOĞAZLAR SORUNU

İÇİNDEKİLER

ÇIKARKEN

ÜLKE

1-3

FAŞİZM ÜZERİNE BİR DENEME

MUZAFFER ERDOST

4-103

DEMOKRATİK GÜÇBİRLİĞİ VE 5 HAZİRAN SEÇİMLERİ

VAHAP ERDOĞDU

104-168

KÖYLÜLÜĞÜN FARKLILAŞMASI ÜZERİNE

İCEN BÖRTÜCENE

169-220

EN BÜYÜK TEHLİKE!

MİLLÎ TÜRK DAVASINA AYKIRI BİR CEREYANIN İÇYÜZÜ..

REŞAT FUAT BARANER

221-257

TÜRKİYE VE BOĞAZLAR SORUNU

A. F. MİLLER

258-285

AÇIKLAMALAR DEĞİNMELEK YANITLAR

NÜFUS SORUNU VE MALTHUS

M. E.

286-294

L. YILMAZ tarafından
TÜSTAV'a
bağışlanmıştır

ÜLKE

SAYI 1

EKİM KASIM ARALIK

1977

SERRA
EVENT

ANIK
EKM/76

ÇIKARKEN

ÜLKE'nin yayın amacı, Türkiye'de devrimci hareketin genel ve güncel sorunlarını incelemek, araştırmak, genel ve güncel sorunlara yaklaşımda bir temel sağlanmasına ve Türkiye devrimci hareketinin ideolojik bütünlüğüne katkıda bulunmaktır.

Türkiye devrimci hareketinin bölünmüşlüğü'nün nedenlerini iki ayrı noktada saptamak mümkündür: Birinci neden, proletaryadan küçük-burjuvazinin bütün kesimlerine kadar emekçi sınıf ve katmanlar arasındaki farklılıkların ve farklılaşmaların ideolojide yansımalarıdır. İkinci neden, soyut teorik plandan Türkiye devrimci hareketinin somut sorunlarını tahlile geçişte kendini yadsınamaz bir biçimde ortaya koyan ideolojik çalışmadaki eksiklikler ve yetersizliklerdir.

Emekçi sınıf ve katmanlar arasındaki farklılıklardan ve farklılaşmalardan doğan ideolojik ayrılıklar, kuşku yok

TÜSTAV

ki, bu temeldeki farklılıklarla birlikte değişip başkalaşarak —bu sınıf ve katmanlar var olduğu sürece— varlığını sürdürecektir. Ne var ki, proleter devrimci ideoloji ile günümüzde çeşitli kılıklara bürünmüş bulunan küçük-burjuva ideolojileri ve özellikle küçük-burjuva sosyalizmi arasındaki farkların teoride ve pratikte saptanması, Türkiye devrimcisinin tarihsel görevidir.

Devrimci teorinin Türkiye pratiğine uygulanmasında ve uyarlanmasındaki yetersizlikler ve eksikliklerden kaynaklanan ayrılıkları, nitelik bakımından birincilerden ayırmak gerekir. Teori, Türkiye pratiğinde, Türkiye'nin genel ve güncel sorunlarıyla içiçe gerçekleşir. Soyut bir teorik anlayışta değil, ancak somut sorunlara yaklaşımda ideolojik birlik, kararlı ve sağlıklı bir birlik olabilir. Yalnızca soyut, teorik düzeyde bir birliğin, somut sorunlar karşısında bölünmekten kendini kurtaramadığının hemen hemen olanaksız olduğu deneyimlerle ortadadır. Türkiye'nin genel ve güncel sorunları karşısında ideolojik birliğin sağlanması, bizce, ilkin, Türkiye'nin genel ve güncel sorunlarının incelenmesi, araştırılması ve tartışılmasıyla ve teori ile pratik arasında doğru bir sentezle sağlanabilir. Türkiye devrimci hareketi, somut sorunlarda ideolojik birliği oluşturma sürecini, yeterli nicelik ve nitelikte sağlamış değildir. *Ülke*, böyle bir sürecin oluşumunun hızlandırılmasına katkıda bulunacağını ümit etmektedir.

Kuşku yok ki, her ülkenin devrimci hareketi, dünya devrimci hareketinin bir parçasıdır, ve bu nedenle de dünya devrimci hareketinden soyutlanamaz. Türkiye devrimcisi, Türkiye gerçeğinden ayaklarını kestiği, özel olanı dışlayıp, yalnızca dünya devrimci hareketi içersinde genel olanı esas aldığı zaman havada kalmaya mahkûm olduğu gibi, dünya devrimci hareketinden kopuk ve ayrık duran bir hareket de, ne denli Türkiye gerçeğiyle yoğrulursa yoğrulsun, genel perspektiften yoksun kalmaya mahkûmdur. Bunun yanında, dünya devrimci hareketini, sosyalist uluslar arasındaki çekişme ve sürtüşmeler derekesine indirgemek de, genel olanın yerine özel olanı koymak, gerçekten uzaklaşmak demektir. Türkiye devrimci hareketinin ideolojik yetersizliğinin temelinde yatan genel nedenlerden biri

de, dünya devrimci hareketi ile Türkiye devrimci hareketinin, gerçekçi ve dengeli bir biçimde, hem güncel yönden, hem tarihsel derinliği açısından, gerektiği ölçüde bütünleştirilememiş olmasıdır.

Bu nedenlerledir ki, *Ülke*, küçük-burjuva ideolojiler ile proleter devrimci ideoloji arasındaki çizgiyi titizlikle gözönünde bulundurarak, proleter devrimciler arasındaki bölünmüşlüğü'nin nedeni olan marksist teori ile Türkiye devrimci hareketi arasındaki eksik ve yetersiz olan volan kayışlarından biri olmak ve Türkiye devrimci hareketinin somut sorunlarını tahlil ve oluşturma sürecine katkıda bulunmak amacıyla, yayına başlamaktadır. Ve bu çerçeve içersinde, sayfalarımız, tüm inceleme ve araştırmalara olduğu kadar, tartışma ve eleştirilere de açıktır. *Ülke*, bu görevini, belirli bir ölçüde de olsa, yerine getirebilmek, gerçekleştirebilmek için, Türkiye'nin genel ve güncel sorunlarına marksist bir açıdan yaklaşmakla yetinmeyecek, devrimci hareketimizin tarihinde yer alan belgesel nitelikteki incelemelere, Türkiye konusunda yabancı dillerde yayınlanan araştırmalara, marksist araştırmacılara veriler sağlayacak belgelere ve belgesel çalışmalara da yer verecektir.

Ü L K E

FAŞİZM ÜZERİNE BİR DENEME

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL OLARAK FAŞİZM

I. ZORUN GERİCİ VE DEVRİMCİ NİTELİKLERİ

Engels, “zor”un *mutlak* bir kötülük olduğunu söyleyen Dühring’i eleştirerek,¹ siyasal zorun *ikili niteliği* olduğunu belirtir. “Siyasal zor, iki yönde etkili olabilir.”² der. Ya iktisadî evrim *yönünde*, ya da iktisadî evrime karşı.³ İktisadî evrim yönündeki siyasal zor ile “iktisadî evrim arasında bir çatışma yoktur”,⁴ iktisadî evrime karşı çıktığı zaman siyasal zor, “iktisadî evrim ile çatışma durumuna”⁵ girer. Birinci durumda, siyasal zor, “iktisadî evrimi hızlandırır”; ikinci durumda, üretici güçlerin gelişmesini engeller.

Bir başka deyişle, mülkiyet ilişkileri, üretici güçlerin gelişmelerinin engeli haline geldiği zaman,⁶ birinci du-

rumda, toplumsal üretici güçler, iktisadî temeli (üretim ilişkilerini) değiştirir, ve bu devrimci altüst oluş, üretici güçlerin gelişmesinin önündeki engelleri kaldırır, üretici güçler, yeni bir gelişme olanağına kavuşur. Marx’a göre, zor “bağrında yeni bir toplum taşıyan eski toplumun ebesi”dir.⁷ İkinci durumda ise, mülkiyet ilişkileriyle çelişkiye düşen toplumun maddî üretici güçleri, toplumdan bağımsız bir güç haline gelmiş bulunan siyasal zor tarafından baskı altına alınır, gelişmeleri önlenir, ve onları tahribe yönelir.

Buradan çıkaracağımız sonuç şudur ki, siyasal zor, mutlak olarak, *eşittir*, kötülük değildir. Siyasal zorun, devrimci bir yönü vardır, iktisadî evrimi hızlandırır. Siyasal zorun tutucu, gerici yönü ise, iktisadî evrime *karşı* olmasıdır, ve üretici güçler ile çatışma haline giren mülkiyet (üretim) ilişkilerini, yani “düzen”i temsil eder. Burada siyasal zor, iktisadî evrimin önüne çekilen bir engeldir, ve savaşım kendisinin engeli haline gelen siyasal zorun (iktidarın) yıkılmasıyla sonuçlanır. “İktisadî evrim, istisnasız ve acımasız kendi yolunu açar”,⁸ “savaşım her zaman siyasal iktidarın yıkılması ile sonuçlanır”.⁹

Siyasal zor, yalnızca baskı altına almaya çalıştığı sınıf ve zümreler ile değil, baskı *yöntem ve araçlarıyla* da, bağlı bulunduğu “maddî, yani iktisadî koşullar[la], yani nüfus ve tekniğin nitelik ve niceliğiyle” de¹⁰ birbirlerinden ayır-d edilir. Bu da yetmez. Zor maddî temeli değil, maddî temel zoru belirler. “Zor”un zor olarak varlığını sürdürebilmesi, maddî temele, üretime dayanır. “Zor” diyor Engels, “iktisadî durum tarafından belirlenir”.¹¹ Bir başka yerde de vurgular: “zor” “üretime bağımlı”dır.¹² Zor, “*iktisadî yaşam biçimine*”,¹³ “iktisadî gücün koşullarına ve araçlarına”¹⁴ bağlıdır. Zor, “en yetkin olanların o kadar yetkin olmayanları altettiği *aletler* ister”; kısacası zor, “üretime, ... zorun *emrinde*

⁷ Friedrich Engels, *Anti-Dühring*, s. 301.

⁸ Aynı yapıt, s. 300.

⁹ Aynı yapıt, s. 300.

¹⁰ Aynı yapıt, s. 384.

¹¹ *Anti-Dühring*, s. 277; *Tarihte Zorun Rolü*, Sol Yayınları, Ankara 1975, s. 37.

¹² *Anti-Dühring*, s. 511.

¹³ Max Jöhann, *Kölnische Zeitung*, 20 Nisan 1876, s. 3’ten: *Anti-Dühring*, s. 384.

¹⁴ *Anti-Dühring*, s. 284; *Tarihte Zorun Rolü*, s. 44.

¹ Friedrich Engels, *Anti-Dühring*, Sol Yayınları, Ankara 1977, s. 301.

² Aynı yapıt, s. 300.

³ Aynı yapıt, s. 300.

⁴ Aynı yapıt, s. 300.

⁵ Aynı yapıt, s. 300.

⁶ Karl Marx, “Önsöz”, *Ekonomi Politikin Eleştirisine Katkı*, Sol Yayınları, Ankara 1974, s. 24.

*bulunan maddi araçlara*¹⁵ dayanır. Sanayi ve para, burjuvaların elinde bulunduğu içindir ki, soylu şatolarının duvarları burjuva topraklarının darbeleriyle yıkıldı, burjuva arkebüzlerinin mermileri, şövalyelerin zırhlarını deldi.¹⁶ Geçtiğimiz iki dünya savaşı arasında ve İkinci Dünya Savaşında ise, siyasal zor, soylu şatolarını delen topraklarla, şövalye zırhlarını delen arkebüzlerle, bir gün olsun zafer kazanamaz, bir gün olsun ayakta duramazdı. Artık burada, zor, burjuvaziye değil, ağır sanayii elinde bulunduran burjuvaziye, savaş sanayiini, çağdaş tekniğin üstün araçlarını elinde bulunduran tekelci burjuvaziye bağlıdır. “Temel, silahlanmadır, ve bu etken de doğrudan doğruya üretim aşamasına bağlıdır.”¹⁷ Bu nedendir ki, zoru, üretim aşamasından soyutladığımız zaman, *belirleyici özelliğinden* de soyutlamış oluruz.

Zorun, bu özelliklerini belirledikten sonra, üç ayırdedici özelliğini de saptayabiliriz: 1° zor, hangi sınıf tarafından uygulanmaktadır; 2° zor, hangi araç ve yöntemlerle uygulanmaktadır; 3° zor, hangi sınıfa karşı uygulanmaktadır. Bu üç ölçüte vereceğimiz yanıtlar, *birlikte*, zorun ilerici ve gerici yönünü ortaya koyabileceği gibi, iktisadî evrime karşı olan herhangi bir siyasal zor ile gene iktisadî evrime karşı olan ve iktisadî evrime karşı olan diğer zorlara göre farklılık gösteren, faşizm arasındaki ayrımı saptamamıza olanak sağlayacaktır. Eğer, zor, 1° emperyalist aşamaya gelmiş tekelci burjuvazi tarafından uygulanıyorsa; 2° burjuva demokratik kurumları *kaldırarak* açık terörcü yöntemlerle uygulanıyorsa; 3° esas olarak işçi sınıfına ve emek sahibi yığınlaraya karşı uygulanıyorsa, burada, siyasal zorun adını koyabiliriz: *faşizm*. Bunlardan herhangi birini çıkararak, ya da değiştirerek, herhangi bir “siyasal zor”u tanımlayabiliriz, ama çağdaşımız olan ve aynı zamanda iktisadî evrime karşı olan zoru, yani *faşizmi klasik anlamda* tanımlayamayız. Örneğin, siyasal zorun, işçi sınıfına karşı değil de, kölelere karşı, ya da serflere karşı bir baskıyı ifade ettiğini söylediğimiz zaman, burada da iktisadî evrime karşı bir zordan, yani köleci

¹⁵ Anti-Dühring, s. 277; Tarihte Zorun Rolü, s. 37.

¹⁶ Aynı yapıtlar, s. 278; s. 38.

¹⁷ Anti-Dühring, s. 551.

ya da feodal devletten sözetmiş olacağız, ama faşizmden değil.

Çıkaracağımız sonuçlar şunlardır ki, siyasal zor, iktisadî temele bağlıdır, iktisadî yaşam biçimine bağlıdır, iktisadî koşullara, yani nüfus ve tekniğin nitelik ve niceliğine bağlıdır. Üretim ilişkisine ve üretim ilişkisinin gelişme düzeyine bağlıdır. Ve bu nedenle de, temsil ettiği sınıflar arasındaki karşılığa, o düzeyi belirleyen araçlara, bu araçların kullanım yöntemlerine bağlıdır. Zor, ilerici ve gerici iki ayrı niteliğe sahip olduğu gibi, bu iki nitelik de, temsil ettikleri *aşamalara göre* kendi aralarında farklılıklar gösterir.

II. PROLETARYA DİKTATÖRLÜĞÜ VE BURJUVA DİKTATÖRLÜĞÜ

Zorun, “tarihte, başka bir rol, devrimci bir rol de oynadığı”¹⁸ sözlerine dayanarak, Lenin, “zora dayanan devrimin oynadığı tarihsel role verdiği değer —*der*—, Engels’te, zora dayanan devrimin gerçek bir övgüsü haline dönüşür”.¹⁹

Bir kez daha görmekteyiz ki, zor, *yalnızca* kötülük içermemektedir; zorun bir de devrimci yanı, iktisadî evrimi hızlandıran bir yanı vardır. Faşizm sözkonusu olduğunda, küçük-burjuva demagogların birbirine katıp karıştırdığı ve görkemli(!) sosyalistlerimizin de yanıtlamakta bocaladıkları şey, birincilerin zorun devrimci ve gerici yönünü, bu iki yönünü, *nitel* farklılığı göremeyip, ortak yanları olan “zor”u aynı şey saymaları; ikincilerin ise, zorun, iktisadî temelden doğduğu gibi, iktisadî aşamaya bağlı olarak, *nicel* farklılığını gözönünde bulundurmamış olmalarıdır. Okur, bir bakışta görecektir ki, *çağdaş üç devlet tipi olan* proletarya diktatörlüğü de, burjuva diktatörlüğü de, faşizm de, ortak bir yan içerir: zor. Birincisi (proletarya diktatörlüğü) ile son ikisi (burjuva diktatörlüğü ve faşizm) arasındaki farklılık zorun *niteliğinde*; son ikisi arasındaki farklılık ise, zorun *niceliğindedir*.

¹⁸ Anti-Dühring, s. 301.

¹⁹ V. İ. Lenin, *Devlet ve İhtidat*, Bilim ve Sosyalizm Yayınları, Ankara 1976, s. 26.

“Burjuva devletleri —*diyor Lenin*—, biçim olarak çok değişiktir, ama özde aynıdırlar: biçimleri ne olursa olsun bütün bu devletler, son tahlilde kaçınılmaz olarak *burjuva diktatörlüğüdürler*. Kapitalizmden komünizme geçiş, kuşkusuz son derece bol ve çeşitli siyasal biçimler gösterir, ama özü kaçınılmaz olarak aynı olacaktır: *proletarya diktatörlüğü*.”²⁰ Gerek burjuva diktatörlüğü, gerek proletarya diktatörlüğü, *birer devlet* tipidir. “Marx’a göre —*diyor Lenin*—, devlet, bir sınıf *egemenliği* örgütü, bir sınıfın başka bir sınıf üzerindeki *baskı* örgütüdür.”²¹ Devlet, nasıl, “toplumun, gelişmesinin belirli bir aşamasındaki ürün”²² ise, toplumun gelişme evrelerine tekabül eden devlet tipleri de birbirlerinin yerlerini almıştır.

“Yalnızca sınıf savaşımını kabul edenler —*diyor Lenin*—, henüz marksist değillerdir; ... Marksist, yalnızca, sınıf savaşımının kabulünü, *proletarya diktatörlüğünün* kabulüne dek *genişleten* kimsedir.”²³ “... bu dönem sırasında devlet, *yeni bir yolda* (proletarya için ve genel olarak mülksüzler için) demokratik ve *yeni bir yolda* (burjuvaziye karşı) diktatörce bir devlet olmak zorundadır.”²⁴

Anlaşıyor ki, proletarya diktatörlüğü, sınıf savaşımının bir *parçasıdır* ve burjuvaziye karşı, proleter devlet, “doğrudan doğruya zora ... dayanan”²⁵ bir yönetim biçimidir. Burjuva diktatörlüğü ile arasındaki fark, birincisinde, yani burjuva diktatörlüğünde, burjuvazinin, proletaryayı, proletarya olarak muhafaza ederek baskı altına alması; ikincisinde, yani proletarya diktatörlüğünde, —kendisini de bir sınıf olarak ortadan kaldıracak olan— proletaryanın, burjuvaziye bir sınıf olarak ortadan kaldırması yerelir. Birincisinde, yani burjuva diktatörlüğünde, “yalnızca zenginler için, *azınlık için bir demokrasi*”;²⁶ ikincisinde, yani proletarya dik-

tatörlüğünde “halk için, *çoğunluk için demokrasi*”²⁷ vardır. “Proletarya diktatörlüğünde demokrasi —*diyor Stalin*—, sömürücü azınlığın haklarının sınırlandırılmasına dayanan ve bu azınlığa karşı yönelmiş bir *proleter* demokrasisi, çoğunluğun demokrasisidir.”²⁸

Burjuva diktatörlüğünde demokrasi, giderek güçlenen ve o ölçüde *azalan* bir azınlık içindir. Proletarya diktatörlüğünde demokrasi, emekçi halkın giderek *genişleyen* geniş yığınları içindir. Proletarya diktatörlüğünde demokrasi son derece genişlemiştir, eksiksiz hale geldiği zaman ise (yani sınıflar ortadan kalktığı, devlet söndüğü zaman) “gereksiz hale gelecek ve kendiliğinden sönecektir.”²⁹

Bizim buradan çıkaracağımız iki sonuç vardır:

Birincisi, *zorun* karşıt niteliğidir: Burjuva diktatörlüğü, üretici güçleri baskı altına alarak, iktisadî evrime *karşı* bir zor kullanır. Proletarya diktatörlüğü ise, üretici güçlerin gelişmesi önündeki engelleri kaldırarak, iktisadî evrim *doğrultusunda* bir zor kullanır.

İkincisi, *demokrasinin* birbirine ters yönde ilerlemesidir: Burjuva diktatörlüğünde, bir yandan güçlenen ve o ölçüde azalarak baskısını şiddetlendiren burjuvazi, daha geniş yığınlar üzerinde, üretici güçlerin gelişmesi oranında daha da artan bir zora başvurur, zaten dar olan demokrasi alanı daha da daralır. Proletarya diktatörlüğü ise, yalnızca emekçi halk yığınları için bir demokrasi olarak kalmaz, giderek —sınıfları ortadan kaldırarak devletin sönmesine değin— demokrasiyi yaygınlaştırır.

Görülmektedir ki, zor ile demokrasi arasında bir eşitlik vardır. Zora ne denli küçük bir azınlık sahip olursa, —ancak zora sahip olanlar için bir demokrasi sözkonusu olduğu için— demokrasiye o denli küçük bir azınlık sahip olmakta; zora ne denli geniş yığınlar sahip olursa, demokrasi o denli genişlemiş olacak, sınıfsız toplumla birlikte, demokrasi de, zor (devlet) ile birlikte sönecektir.

Burjuva diktatörlüğü ile proletarya diktatörlüğü ara-

²⁰ V. İ. Lenin, “Devlet ve Devrim”, *Marx-Engels-Marksizm*, Sol Yayınları, Ankara 1976, s. 397-398.

²¹ V. İ. Lenin, *Devlet ve İhtilâl*, s. 13.

²² Friedrich Engels, *Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni*, Sol Yayınları, Ankara 1976, s. 217.

²³ V. İ. Lenin, “Devlet ve Devrim”, *Marx-Engels-Marksizm*, s. 396.

²⁴ Aynı yapıt, s. 397.

²⁵ V. İ. Lenin, “Proletarya Devrimi ve Dönek Kautsky”, *Marx-Engels-Marksizm*, s. 444.

²⁶ V. İ. Lenin, “Devlet ve Devrim”, *Marx-Engels-Marksizm*, s. 405.

²⁷ “Devlet ve Devrim”, *Marx-Engels-Marksizm*, s. 405.

²⁸ J. Stalin, *Leninizmin Sorunları*, Sol Yayınları, Ankara 1977, s. 50-51.

²⁹ V. İ. Lenin, “Devlet ve Devrim”, adı geçen yapıt, s. 405.

sında tarihsel evrim bakımından fark, birinin giderek daralan bir demokrasiye, diğersinin giderek genişleyen bir demokrasiye dayanmış olmalarıdır. Demokrasi daraldıkça, baskı yegünleşir ve bu nedenle burjuva diktatörlüğü, sermayenin büyümesi ve yoğunlaşması ölçüsünde, kaçınılmaz bir biçimde, baskıyı artırır.

Hangi sınıfın hangi sınıfa karşı zor uyguladığı ise, ko-numuzun başlıca noktalarından biridir. Nasıl devlet, toplumun gelişmesinin belirli bir aşamasının ürünü ise, devlet tipleri de, üretim (mülkiyet) ilişkileri aşamalarını simgelerler. Devlet, üretim ilişkilerinin gerisinde de kalsa, onun ilerisine de düşse, bu, *genel* anlamda, üretim ilişkilerinin gerisine düşme ya da ilerisine geçme şeklinde düşünülemez. Devlet, toplumun gelişmesinin belirli bir aşamasının ürünü olduğu gibi, devletin tipi de, mevcut üretim (mülkiyet) ilişkisi aşamasıyla belirlenir. Köleci devlette egemen olan köle sahipleri, kölelere karşı zor kullanırlar. Kullanılan zorun niteliğine göre, köle olmayan diğer emekçi kastlar da, dolaylı da olsa, bu zorun baskısı altındadırlar. Zor, köleci devlette, köle sahiplerinin elinde; feodal devlette, feodal beylerin elinde; burjuva devlette, burjuvazinin elindedir. Bundan dolayıdır ki, burjuva diktatörlüğünde siyasal zora sahip olan sınıf, devleti elinde bulunduran sınıftır: burjuvazi; burjuvazi, uzlaşmaz karşıtlık içinde bulunduğu işçi sınıfını baskı altına alır. Bu baskı, aynı zamanda, genel anlamda, emekçi *her* sınıf ve zümre üzerinde bir baskıdır. Çünkü, küçük-burjuvazi, emek ve sermaye gibi ikili niteliğe sahiptir, ve emeğinin sermayesine ağır bastığı oranda, bu baskının altındadır. Baskı altında tutulan, başta işçi sınıfı olmak üzere, tüm emekçilerdir. Burjuva devletin, burjuva egemenliğinin olmadığı yerde, bir burjuva diktatörlüğünden nasıl söz edilemezse, esas hedefi işçi sınıfı olan (ve emekçi sınıf ve zümreleri de içeren) bir baskı olmaksızın da burjuva diktatörlüğünden söz edilemez.

III. BURJUVA DİKTATÖRLÜĞÜ VE FAŞİZM

A) FAŞİZM, BURJUVAZİNİN SİYASAL İKTİDARINA SON VERMESİ DEĞİLDİR, BURJUVAZİNİN İKTİDAR ETME YÖNTEMLERİNİ DEĞİŞTİRMESİDİR

Burjuva diktatörlüğünü faşizmden ayıran fark, zorun niteliğinde değil, niceliğindedir; ve baskının nicel değişikliğinin en yüksek düzeye çıkması, zorun uygulama *biçimini*, uygulama *yöntemini* de değiştirir, ama onun *sınıfsal özünü* değiştirmez. Burjuva diktatörlüğü, zoru, burjuva demokrasisi yoluyla, parlamenter demokrasi *yoluyla* uygular. Faşizm, esas olarak, burjuva diktatörlüğünün, burjuva demokrasisini, parlamenter demokrasiyi *ortadan kaldırarak*, sürdürülmesidir. Kuşku yok ki, bu tümcelerin dar sınırları içerisinde kalarak, faşizm ile burjuva diktatörlüğü arasındaki farkı doğru olarak açıklayamayız. Bu tümceleri açmak, genişletmek gerekir.

August Thalheimer, faşizm ile "bonapartizm" arasında ("faşizm ile bonapartizmi aynı kaba" koymadığını söylemekle birlikte) zengin bir paralellik kurar. *Louis Bonaparte'nin 18 Brumaire'i* ve *Fransa'da İç Savaş'tan* aktardığı metinlerle, faşizmi açıklamaya çalışır. R. Griepenburg ve K. H. Tjaden'in "*Faşizm ve Bonapartizm*"³⁰ adlı yazılarında, faşizmin sınıfsal niteliğinin *ilk bulucusu* olarak onurlandırdıkları Thalheimer, faşizm olgusunun, diğer şeyler yanında, "birbirine karşı uzlaşmaz bir cephe almış iki büyük sınıfın, yani sürekli iktidara yeterli gücü kalmayan **b ü y ü k b u r j u v a z i** ile iktidarı almaya gücü henüz yeterli olmayan **i ş ç i s ı n ı f ı n ı n** siyasal güçlerinin belirlediği bir ortam"³¹da meydana geldiğini öne sürer.

August Thalheimer, Bonaparte'nin, Fransa'da, yaşayış tarzları, çıkarları, kültürlerinin benzeşmesi bakımından "bir sınıf meydana getiren"³², ama bu benzeşmenin, aralarında, "hiç bir ortaklık, hiç bir ulusal bağ, hiç bir siyasal örgütlen-

³⁰ Bkz: *Birikim*, Ağustos 1975, n° 30-39.

³¹ "Faşizm ve Bonapartizm", *Birikim*, n° 6, s. 37.

³² K. Marx, *Louis Bonaparte'nin 18 Brumaire'i*, Sol Yayınları, Ankara 1976 s. 132.

me yaratmadığı ölçüde” “bir sınıf meydana getirmeyen”³³ köylülüğün desteğinde, ve daha sonra gene Marx’ın belirttiği gibi “burjuvazinin ulusu yönetme yeteneğini çoktan yitirmiş —ve işçi sınıfının henüz elde etmemiş— bulunduğu bir dönemde”³⁴ iktidara gelmiş olması ile faşizmin iktidara gelişi arasında zengin bir benzerlik bulur. Nitekim, Thalheimer, Engels’in, daha sonra *Fransa’da İç Savaş’a* yazdığı önsözde Marx’ın görüşünü vurgulamasına, “Eğer proletarya henüz Fransa’yı yönetemiyor idiyse, burjuvazi de artık yönetemiyordu.”³⁵ sözlerine ayrı bir yer verir. Gene Engels’ten, Louis Bonaparte’in, burjuvaziye, “burjuvazinin sosyal egemenliğini, onun siyasal egemenliğine son vererek”³⁶ kurtardığını belirten sözlerine özel bir önem vererek, faşizmin, burjuvazinin sosyal egemenliğini kurtarabilmek için, burjuvazinin siyasal egemenliğine son vermek olduğunu ileri sürer.³⁷

Marx ve Engels’in Louis Bonaparte’in iktidara gelişine ilişkin olarak ortaya koydukları tahlillerle, faşizm arasında bir paralellik kurmak gerekirse, genel olarak, şu sonuca varılacaktır: faşizm, burjuvazinin artık yönetemediği, işçi sınıfının da henüz yönetme yeteneğinde bulunmadığı bir toplumsal ortamda, burjuvazinin sosyal egemenliğini kurtarmak için, siyasal egemenliğine son vermesi, yani siyasal iktidarı *burjuvaziden* almasıdır. Burada doğru olan ile doğru olmayı ayırmak, faşizmin tanımı bakımından son derece önemlidir.

Stalin ise, “... faşizmin —diyor— Almanya’daki zaferini, yalnızca işçi sınıfının zayıflığının işareti olarak, ve faşizme yolu açan sosyal-demokrasinin işçi sınıfına karşı ihanetlerinin sonucu olarak düşünmemek gerekir. Bunu, aynı za-

manda, burjuvazinin zayıflığının işareti, burjuvazinin *artık** eski parlamentarizm yöntemleri ile, burjuva demokrasisi yöntemleri ile, iktidar eyleyebilecek durumda olmadığını gösteren bir işaret saymak gerekir, burjuvaziye, iç politikasında terörcü hükümet yöntemlerine başvurmayaya zorlayan budur; faşizmin zaferini, ayrıca, burjuvazinin *artık** barışçı bir dış politika temeline dayanarak güncel duruma bir çıkış yolu bulabilecek güçte olmadığını gerçekleyen bir işaret olarak kabul etmek gerekir, burjuvaziye bir savaş politikasına başvurmayaya zorlayan da budur.”³⁸

Aradaki fark açıktır. Thalheimer, faşizmin, burjuvazinin sosyal egemenliğini kurtarmak için siyasal egemenliğine *son verdiğini* söylediği halde; Stalin, “burjuvazinin artık parlamentarizm yöntemleri ile, burjuva demokrasisi yöntemleri ile iktidar eyleyebilecek durumda olmadığını” belirterek, *burjuvazinin*, iç politikada terörcü hükümet yöntemlerine, dış politikada savaşçıl yöntemlere başvurduğunu söyler. Thalheimer (yani trotskist görüş), faşizmin, burjuvazinin siyasal iktidardan *uzaklaştırılması olduğunu*; Stalin ise, faşizmin, burjuvazinin siyasal iktidardan uzaklaştırılması değil, burjuvazinin iktidar yöntemlerinin (terörcü ve savaşçı) bir *değişikliği* olduğunu söyler.³⁹

Açıklamalar, Nüremberg mahkemesi belgeleri, kısacası tarih, faşizmi, trotskistlerin değil, Stalin’in doğru saptadığını tanımlayan örneklerle doludur. Faşizm, burjuvazinin iktidar eyleme, hükümet etme yöntemlerindeki değişiklikler, bir başka deyişle, burjuvazinin, parlamentarizm yöntemleri, burjuva demokrasisi yöntemleri yerine, bu yöntemleri kaldırarak,

³³ J. Stalin, “SSCB Kômünist (Bolşevik) Partisi XVII. Kongresine Sunulan Merkez Komitesi Çalışma Raporu”, *Leninizmin Sorunları*, s. 530.

³⁴ Buraya, Dimitrov’un, eleştirisini eklemek yerinde olacaktır. “Faşizmin —diyor Dimitrov—, sözelimi Otto Bauer’in iddia ettiği gibi ‘her iki sınıfın —proletarya ile burjuvazinin üstünde yer alan’ bir devlet gücü biçimi değildir. İngiliz sosyalisti Brailsford’un belirttiği gibi ‘Devlet mekanizmasını ele geçirmiş olan küçük-burjuvazinin başkaldırması’ da değildir. Hayır, faşizm, ne sınıfların üstünde varolan bir güç, ne de küçük-burjuvazinin ya da *yolaşmış proletaryanın* (lumpenproletarya) finans-kapital üzerindeki iktidardır. Faşizm, finans-kapital iktidarının ta kendisidir; işçi sınıfı ile köylülerin ve aydın kitlenin devrimci kesimlerine karşı örgütlenmiş bir yıldırıcı öcalma hareketidir. Dış siyaset açısından faşizm en kaba biçimiyle bağnaz bir ulusçuluktur; öteki uluslara karşı *kini körtükler*.” (Dimitrov, *Faşizme Karşı Birleşik Cephe*, Birinci Kitap, Ser Yayınları, Ankara 1976, s. 53.)

* İtalikler benim. —M.E.

³⁵ Louis Bonaparte’in 18 Brumaire’i, s. 132.

³⁶ K. Marx, “Paris Komünü”, *Paris Komünü Üzerine*, Sol Yayınları, Ankara 1977, s. 98.

³⁷ Friedrich Engels, “Karl Marx’ın ‘Fransa’da İç Savaş’ına Önsöz”, *Paris Komünü Üzerine*, s. 41.

³⁸ Bu konuya ilişkin Engels’in tümcesi şöyledir: “Louis Bonaparte, burjuvaları işçilere karşı, ve sırası gelince işçileri de burjuvalara karşı koruma bahanesi ile, *kapitalistlerin elinden siyasal iktidarı aldı*; ama buna karşılık, ... tüm burjuvazinin yükselme ve zenginleşmesini, görülmemiş derecede kolaylaştırdı.” (“Karl Marx’ın ‘Fransa’da İç Savaş’ına Önsöz”, *Paris Komünü Üzerine*, s. 41.)

³⁹ Bkz: “Faşizm Üstüne”, *Faşizm ve Kapitalizm*, Suda Yayınları, İstanbul 1974, s. 44 ve 45.

terörcü ve savaşçı yöntemleri koymuş olmasıdır. Bu özellik, burjuva diktatörlüğü ile faşizm arasındaki farkın ayırdedici özelliği olduğu gibi, burjuvazinin siyasal iktidarı burjuvazinin dışında bir sınıfa devretmediğini, tersine, burjuvazinin terörcü ve savaşçı kesiminin siyasal iktidara egemen olduğunu açıklar.

B) HITLER FAŞİZMİ, BURJUVAZİNİN SİYASAL İKTİDARINA SON VERMEMİŞ, BURJUVAZİNİN TEKELCİ VE ÖZELLİKLE SAVAŞÇIL KESİMİNİ İKTİDARA GETİRMİŞTİR

Faşizmin tahlillerine ve Hitler'in kendi sözlerine bir göz gezdirelim:

"Faşizm, demokrasi ilkelerine toptan karşıdır. Bunların başında seçim ilkesi gelir. Faşist görüş bir aptal insanla, akıllı kişinin, bilisizle aydının eşit oy hakkı olmasını kabul etmez. Faşizme göre, matematik bir demokrasi, saçmalaktan başka bir şey değildir."⁴⁰

Hitler, daha *Kavgam*'da, parlamentarizme ve burjuva demokrasisine karşı açık bir saldırıya geçmişti. "... parlamenter rejimden —diyordu Hitler—, ... dürüst her insan nefret eder. ... Yahudi kadar pis ve hile dolu bir şeyi ancak Yahudi beğenir."⁴¹ "Seçim yolu ile büyük bir adam bulup çıkarmak, deveyi iğne deliğinden geçirmekten daha zordur."⁴² "Çoğunluk hiç bir zaman bir adamın yerini tutamaz. Çoğunluk yalnız aptalları değil, hain ve alçakları da temsil eder. Bomboş olan yüz beyin, akıllı bir adamın yerini alamaz."⁴³ "Objektif olarak tetkik edildiği zaman, parlamenter prensip kadar *yanlış* bir prensip olmadığı görülür."⁴⁴ Hitler'in parlamento, demokrasi, genel oy konusundaki görüşlerini, daha gelişkin biçimiyle Herman Raushning'in anılarında bol sayıda bulabiliriz: "Demokrasi —diyor Hitler—, gelecek yılların ... politika sistemi değildir. Almanya'nın büyük talihi, bu hükmü kalmayan rejimi, vaktinde terketmiş olmasını bilmesindedir."⁴⁵ "Demokrasinin devri geçti."⁴⁶ "Alman milleti, kendisi-

⁴⁰ Dr. Murat Sarıca, Rona Aybay, *Faşizm*, İzlem Yayınları, İstanbul 1962, s. 38.

⁴¹ Adolf Hitler, *Kavgam*, Yağmur Yayınları, İstanbul 1972, s. 95.

⁴² Aynı kitap, s. 92.

⁴³ Aynı kitap, s. 87.

⁴⁴ Aynı kitap, s. 89.

⁴⁵ Hermann Raushning, *Hitler (Bana) Dedi ki*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1940, s. 97.

ni ölüme götüren demokrasi salgınından kurtulmalı..."⁴⁷ "Oy vermiyoruz, çoğunluğun kararlarını uygulamıyoruz..."⁴⁸ "...müteaddit partilerle her nevi parlamentolu demokrasi sistemini elemine ettik."⁴⁹ "Bir kitle topluluğunda düşünceye yer yoktur."⁵⁰ "Artık eşitlik olmayacak, demokrasi olmayacak."⁵¹ vb., vb..

Hitler, parlamentarizme, burjuva demokrasisine karşı çıkararak, bu kurumları ortadan kaldırır ve "kanun çerçevesini" aşarken, burjuvazinin siyasal iktidarına son mu veriyordu, yoksa, burjuvazinin temsilcileri olarak, liberal burjuva yöntemler yerine tekelci-burjuva yöntemler mi getiriyordu? Hitler, "Kanun çerçevesini aşacak şeyler yapmak mecburiyetindeyim. Benim hakkımda *burjuva ahlâkı* ölçüsünde hüküm vermesinler."⁵² diyor ve bir başka yerde devam ediyordu: "Ulus *liberallerle demokralara* terketmek. Bu mefhumu değiştirmeliyiz."⁵³ "Nasyonal-sosyalistlerin başarısının sırrı, burjuvazinin politika fikirlerinin, kesin olarak [çeviride "kat'iyen"] mahkûm olduğunu farketmesindedir. Demokrasi, herhangi bir millî cevheri mahveden bir zehirdir."⁵⁴

Faşizm, burjuva hukukuyla sağlanan siyasal eşitlik haklarını da çiğnemiştir. Bir Alman mahkemesi, Hitler'in, cezalandırılmasını istediği sanığı suçsuz bulduğunda, Hitler, "Benim suçlu diye ilân ettiğim bir kimseyi, bir Alman mahkemesinin suçsuz çıkarması bir daha görülmeyecektir"⁵⁵ diyecek, ve sanık, bu kez Gestapo tarafından tutuklanacaktır.⁵⁶ Mussolini, Serrati'nin yargı organlarınca suçsuz bulunması üzerine, "Yargı organları, birisini ... serbest bırakabilir, ama ben de onu vurdururum."⁵⁷ diyecek, bir başka yerde şun-

⁴⁶ Hitler (*Bana*) Dedi ki, s. 97.

⁴⁷ Aynı kitap, s. 98.

⁴⁸ Aynı kitap, s. 176.

⁴⁹ Aynı kitap, s. 177.

⁵⁰ Aynı kitap, s. 189.

⁵¹ Aynı kitap, s. 203.

⁵² Aynı kitap, s. 73.

⁵³ Aynı kitap, s. 205.

⁵⁴ Aynı kitap, s. 97.

⁵⁵ J. Carl Friedrich-Brzezinski, *Totaliter Diktatörlük ve Otokrasi*, Ankara 1964, s. 37.

⁵⁶ Dr. Çetin Yetkin, *Kaba Kuvvet Felsefesi*, Toplum Yayınları, İstanbul 1969, s. 134-135.

⁵⁷ George Catlin, *A History of Political Philosophers*, London 1950, s. 725'ten aktaran: Dr. Çetin Yetkin, *Kaba Kuvvet Felsefesi*, s. 120.

ları söyleyecektir: “Fikirlerimizi kafalara sokmak için, inatçı kafaların sopalanmasının gerekli bulunduğu açıktır.”⁵⁸ Ve açıktır ki, faşizmde, zor, açık kaba kuvvete, bir başka anlamla, açık terörcü diktatörlüğe dönüşmüştür.

Hitler’in, parlamentarizme, burjuva demokrasisine karşı çıkarken, zoru açık terörcü bir zora dönüştürürken, bu kurumları yaratan, kendi ürünü olan liberal burjuvaziye karşı çıktığı da açıklığa kavuşuyor. O zaman okur, bize, bunun, Hitler faşizminin, burjuvazinin siyasal iktidarına son vermek anlamına geldiğini söyleyecektir. Bir anlamda doğrudur bu söz, gerçekte, Hitler faşizmi, tüm burjuvazinin değil, burjuvazinin liberal kesiminin, serbest rekabet kapitalizminin, bir başka deyişle tekel-öncesi kapitalizmin siyasal iktidarına son vermektedir, ama genel anlamda burjuvazinin ve özel anlamda *tekelci kapitalizmin tek başına iktidarı için..* Bunu tamtlayacak sayısız örneklerden birkaçına bakalım:

Otto Dietrich, “1931 yazında —diyor—, Führer, birdenbire çalışmalarını *etkili sanayi kralları* üzerinde toplamaya karar verdi.”⁵⁹ (Hitler’in 1933’te muhafazakârlarla birlikte iktidarı paylaştığını, şansöyeliğe getirildiğini, 1934’te tek başına iktidara geldiğini okur gözönünde bulundursun.)

“Parti iki taraflı bir oyun oynamak zorundaydı.” —diye yazıyor *Nazi İmparatorluğu*’nun yazarı ve devam ediyor—: “Bir yandan, Strasser, Goebbels ve deli Feder, nasyonal-sosyalistlerin gerçek ‘sosyalist’ ve *para krallarının düşmanı olduklarını bar bar bağırarak halkı aldatırken*, öte yandan, partinin yaşaması için para sahiplerinden bol bol para sızdırılması gerekiyordu. ... Hitler, 1931 yılının son yarısında ‘Almanya’yı baştan başa gezdi, *iş çevrelerinin* bellibaşlı kişileriyle konuştu’. Bu konuşmaların bir kısmı *çok gizli* geçiyor, ‘dağ başlarında, تنها yerlerde’ yapıyordu.”⁶⁰ “Funk’un savuştan sonra Nürnberg hapisanesinde yapılan sorgusu sırasında verdiği ifadelerden —diye devam ediyor yazar—, Hitler’in yardım gördüğü *‘etkili sanayi krallarının’* hiç olmazsa

kimler olduğunu öğrenmiş bulunuyoruz. Batı Alman maden sahiplerince toplanan ve ‘Ruhr Hazinesi’ adıyla bilinen *siyasal bir gizli fonu yöneten* sendika-düşmanı madenciler kralı Emil Kirdorf, 1926 *parti kongresinde* Hitler tarafından kandırılmıştı [biz, ‘Hitler ile anlaşmıştı’ diye okuyalım].⁶¹ *I Paid Hitler* (“Hitler’e Para Verdim”) adlı kitabın yazarı “*çelik tröstü başkanı* Fritz Thyssen, Hitler’e daha önce yardımda bulunanlar arasındaydı. Nazi liderine 1923’te Münih’te raslamış, ... Nazi Partisine, Ludendorff kanalıyla, ilk bağış olarak 100.000 altın mark vermişti. Birleşik Çelik Kurumlarında nüfuzlu bir adam olan Albert Voegler de, Thyssen’e katılmıştı. Hitler’in 1930 ile 1933 yılları arasında *iktidara geçmek için yaptığı son çalışmalar sırasında* sanayicilerden gelen paraların bellibaşlı kaynağı *kömür ve çelik krallarıydı.*” “Funk, aynı zamanda, öteki sanayi ve kurum müdürlerinin de adlarını vermişti. ... *Dev kimya karteli* I. G. Farben müdürlerinden Georg von Schnitzler, Potasyum sanayiinden August Rosterg ve August Diehn ...; Hamburg-Amerika demiryollarından Cuno; Merkezî Almanya Linyit Sanayii; Kolonya’nın büyük sanayicilerinden Otto Wolf; ... Kolonya Bankasından Baron Kurt von Schroeder; ... Deutsche Bank, Commerz und Privet Bank, Dresdner Bank, Kredit Gesellschaft ve Almanya’nın en büyük sigorta şirketi Allianz.”⁶² Krupp, başlangıçta Hitler’e karşıdır. “Ama Krupp az sonra işi anladı” diyor Thyssen ifadesinde, “hemen aşırı bir nazi oldu.”⁶³

Sanırım bu kadarı yeter... Hitler’in, 1934’te oyların %88’ini alarak iktidara gelmiş olmasına, yani geniş halk yığınlarına dayandığına bakarak, onun, burjuvazinin sosyal egemenliğini kurtarmak için siyasal egemenliğine son verdiğini söylemek mümkün değildir; Hitler, “burjuvazinin, *artık*, eski parlamentarizm yöntemleri ile, burjuva demokrasisi yöntemleri ile iktidar eyleyebilecek durumda olmadığını” ve bu nedenle, siyasal iktidarın, tekel-öncesi burjuva kurumlarını ve onların iktidardaki ortaklığını sona erdirerek, *yalnızca* tekelci burjuvazinin iktidarını, siyasal iktidarı tekelci kapitalizmin iktidarı olarak, partisinde ve kişiliğinde simgeliyordu. Daha

⁵⁸ Herbert L. Mathewes, *The Frits of Fascism*, New York 1943, s. 152’den aktaran: Dr. Çetin Yetkin, aynı kitap, s. 122.

⁵⁹ William L. Shirer, *Nazi İmparatorluğu*, I, Ağaoğlu Yayınevi, İstanbul 1970, s. 230.

⁶⁰ Aynı kitap, s. 230.

⁶¹ *Nazi İmparatorluğu*, I, s. 231.

⁶² Aynı kitap, s. 231-232.

⁶³ Aynı kitap, s. 232, 233.

Kavgam'ı yazdığı yıllarda, bir yandan burjuva demokrasisini acımasızca yerin dibine batırırken, öte yandan şöyle diyordu: "Alman burjuvazisinin *bilhassa yüksek tabakaları*, devlet veya milletle ilgili içişler sözkonusu ise, ... kendilerinden *tam bir feragat* beklenebilir. ... iyi bir hükümetin idaresinde, iyi bir telkin ile [çeviride "psikoloji"] *bu tabakalar* devlete daha çok faydalı, çok kıymetli olabilir."⁶⁴ Burjuva demokratik kurumları yaratan tekel-öncesi kapitalizmin temsilcisi burjuvazi yere batırılırken, burjuvazinin özellikle yüksek tabakalarına, yani tekelci kapitalizmin temsilcisi burjuvaziye karşı övgü, faşizm ile birlikte, tekelci burjuvazinin tek başına iktidara gelmekte olduğu görüşünü doğrulamaya yeter bir kanıt olsa gerekir. "Faşist diktatörlüğün *tekelci devlet niteliği*," —diyor Glasneck— çeşitli bakanlıklar temsilcilerinin, tekellerin görüşlerini benimsemesinde kendini çok açık olarak gösteriyordu."⁶⁵ Burjuva diktatörlüğü, tekelci burjuvazinin diktatörlüğüne, ve o da "kapitalist sınıfın savaşıci fraksiyonunun diktatörlüğüne"⁶⁶ dönüşür. Çünkü, "daha şimdiden" (Mart 1939), "savaş düzeyinde" bulunan ülkeler ("Japonya, Almanya, İtalya"), "sanayilerini yoğunlaştırmaları sonucu"⁶⁷ kapitalist sınıfın savaşıci kesimini, tekelci burjuvazinin, finans-kapitalin en emperyalist unsurlarını en öne çıkarmış, en güçlü duruma getirmiş olurlar.

C) TEKEL-ÖNCESİ KAPİTALİZM İLE TEKELCİ KAPİTALİZMİN ÖZGÜRLÜK ANLAYIŞI FARKI VE DEMOKRASİNİN DARALARAK YEĞİNLEŞMESİ

Lenin, tekel-öncesi kapitalizm ile tekelci kapitalizmin, *ekonomik* özellikleri nedeniyle, birbirine *karşıt* özgürlük ve barış anlayışlarını şu sözlerle anlatır: "... —en yüksek noktasına yetmişlerde ulaşan— *tekel-öncesi kapitalizm** ... temel *ekonomik* özellikleri nedeniyle, ... barış ve özgürlükten

⁶⁴ *Kavgam*, s. 105.

⁶⁵ Johannes Glasneck, *Türkiye'de Faşist Alman Propagandası*, Onur Yayınları, Ankara 1976, s. 104.

⁶⁶ Otto Bauer, "Faşizm", *Faşizm ve Kapitalizm*, s. 131.

⁶⁷ J. Stalin, "SSCB Komünist (Bolşevik) Partisi Merkez Komitesinin Faaliyeti Üzerine XVIII. Parti Kongresine Sunulan Rapor", *Leninizmin Sorunları*, s. 687.

* İtalikler benim. —M.E.

en çok hoşlanılmasıyla ayrılırdı.* Öte yandan, emperyalizm, yani son olgunluğuna ancak 20. yüzyılda ulaşmış olan *tekelci-kapitalizm*,* temel ekonomik özellikleri nedeniyle, barış ve özgürlükten en az hoşlanılmasıyla* ayırıldı.⁶⁸

Barış ve özgürlükten en çok hoşlanan tekel-öncesi kapitalizm, serbest rekabet burjuvazisi, parlamentarizmle, burjuva demokrasisiyle, bu barış ve özgürlük anlayışını simgeler. Hitler'in sözleriyle ifade etmek gerekirse, "kendisini ölüme götüren demokrasi salgınından" en az hoşlanan ise, tekelci kapitalizmdir. Faşizm, tüm burjuvazinin iktidarının yerini, yalnızca, burjuva demokrasisini kendisi için bir zehir olarak kabul eden tekelci burjuvazinin, tekelci burjuvazinin en az özgürlükten hoşlanan, terörcü ve savaşıci kesiminin iktidarının alması ve bir başka deyişle "finans-kapitalin *en gerici, en şoven, en emperyalist unsurlarının açık terörcü diktatörlüğü*"dür.⁶⁹

Komünist Enternasyonal Yönetim Kurulunun bu tanımında "en" pekiştirici sıfatı, finans-kapitalin, *ülkelere göre*, örneğin Ömer Laçiner'in yorumladığı gibi⁷⁰ Fransa'ya göre —nispi olarak— Almanya'daki emperyalist unsurların, daha gerici, daha şoven olması sözkonusu değildir, *bir* ülkedeki, finans-kapital zümresinin *en gerici, en şoven ve en emperyalist unsurlarının açık zorba diktatörlüğüdür* sözkonusu olan. Faşizm, —işçi sınıfının iktidarı almaya yetenekli olmadığı— ama burjuvazinin ise yönetemediği değil, *burjuva demokratik yöntemlerle yönetemediği*, ve burjuva demokratik yöntemleri kaldırmak için ise, tekelci burjuvazinin *tek başına* iktidara geldiği bir ortamın ürünüdür. Daha önce ayrıntılarıyla üzerinde durduğumuz gibi, demokrasi yaygınlaştıkça, genişledikçe, zor (şiddet) azalır; demokrasi azın-

⁶⁸ "Proletarya Devrimi ve Dönek Kautsky", *Marx-Engels-Marksizm*, s. 447-448.

⁶⁹ Palmiro Togliatti, *Lectures on Fascism*, Lawrence & Wishart, London 1976, s. XIV, ve 2; Georgi Dimitrov, "Faşist Saldırı ve İşçi Sınıfının Faşizme Karşı Savaşı Açısından Komünist Enternasyonalin Görevleri", *Faşizme Karşı Birleşik Cephe*, Birinci Kitap, Ser Yayınları, Ankara 1976, s. 52.

⁷⁰ Bkz: Ömer Laçiner, "Faşist Diktatörlük ve 'Kitle Desteği' Sorunu", *Birikim*, Temmuz 1976, n° 17, s. 44.

* İtalikler ve espaslar benim. —M.E.

lıkta olan bir sınıfın demokrasısından (burjuva diktatörlüğünden), bu sınıfın yalnızca *üst kesiminin* demokrasisi haline geldiğinde, zor yeğinleşir (şiddet artar), ve siyasal iktidar, bu üst kesimden savaşçı kesimin (daha üst kesimin) eline geçmesiyle, demokrasi en daralmış şekline, zor (şiddet) ise en yüksek düzeyine varır.

Öyle sanıyorum ki, buraya kadar, *klasik tanımıyla*, faşizmin, emperyalist aşamaya erişmiş bulunan tekelci burjuvazinin *varlığını*, esas olarak işçi sınıfının *varlığını*, kaldırılmış burjuva demokratik kurumların *varlığını*, zorun açık kaba kuvvete *dönüştüğünü* içerdiğini görürüz.

Bu konudaki sözlerimizi tamamlarken, burjuva diktatörlüğünün de, katliamlara varan terör yöntemlerine gerektiğinde başvurmaktan geri kalmadığını ekleyelim. Nitekim Lenin, Komünist Enternasyonalin 1. Kongresine sunduğu tezlerde (Mart 1919) şöyle diyordu: "Cumhuriyetçi Fransa'da Dreyfus davası, özgür ve demokratik Amerikan cumhuriyetinde kapitalistlerin silahlandırdıkları paralı asker birlikleri tarafından grevcilere uygulanan katliam — bu ve buna benzer binlerce olgu, burjuvazinin boş yere saklamaya çalıştığı gerçeği, yani terör ve burjuva diktatörlüğünün en demokratik cumhuriyetlerde bile fiilen varolduğu ve sömürücülerin sermaye iktidarının sarsıldığını sandıkları her keresinde bunun apaçık ortaya çıktığı gerçeğini göstermektedir."⁷¹ Burjuvazi, *genel olarak burjuva demokratik kurumlarla yetinebildiği*, ama *arızı olarak yetinemediği* zaman, terör uygular; ancak *genel olarak yetinemediği* zaman, terörü ve diktatörlüğü, *açık, genel ve sürekli hale getirerek*, faşizme geçer. Bir başka anlatımla faşizm, terör ve baskının, açık, genel ve süregelen hale getirilmiş olduğu burjuva diktatörlüğüdür; böylece baskı ve terör *kurumlaşır*, baskı ve terörü yürüten özel baskı kurumları oluşur. Zor, maddî temele, "teknik *nitelik ve niceliğine*" (Engels) bağlıdır ve bu nedenle, faşizm, en yüksek maddî temele, nicelik ve nitelik olarak en yüksek tekniğe sahip olan sınıfın, yani finans-kapitalin en emperyalist unsurlarının ürünüdür ve kaynağını bu

⁷¹ V. İ. Lenin, *Burjuva "Demokrasisi" ve Proletarya Diktatörlüğü*, Sol Yayınları, Ankara 1977, s. 150-151.

radan alır. Emperyalist bunalımın, dünyayı yeniden paylaşmak için başlattığı genel savaşlarla çözümlenmediği yerde ortaya çıkar, ya da genel savaşların bunalımı çözmeye yetmediği yerlerde kendini gösterir. Ama her ikisi de, biri genel, diğeri bölgesel savaşa dönüşerek, siyasal iktidarın yıkılması ile, faşizmin yıkılması ile sonuçlanır.

Kuşku yok ki, faşizm, emperyalist kapitalizmin belirli bir aşamasında ortaya çıkmakla birlikte, ortaya çıkması kaçınılmaz değildir ve bu anlamda —yalnızca bu anlamda— raslansaldır. Kapitalizmin en son aşaması emperyalizmden, faşizme geçmeden, sosyalizme geçilmiş olması bunun kanıtıdır.

IV. FAŞİZM VE İŞÇİ SINIFI

A) PROLETARYANIN ÖZ ÇIKARLARI VE AZAMİ KÂR SORUNU

Faşizm olgusu, önsüz ve sonsuz bir olgu değildir. Yer yüzünde ilk kez Birinci Dünya Savaşından sonra, savaştan eliboş ve yenik çıkan iki emperyalist ülkede, İtalya'da ve Almanya'da doğar; ergin ve yüksek düzeyine, genel bunalımın çöküntüsü yıllarında ulaşır. Faşizmin, emperyalizmle birlikte, emperyalist savaştan yenik düşen ülkede, emperyalist özelemlerden doğduğu açıktır. Emperyalizm olmaksızın faşizm olmaz, "emperyalizmi bilmiyorsanız, faşizmin ne olduğunu bilemezsiniz".⁷² Çünkü faşizm, emperyalist çağın olduğu kadar, emperyalizmin öz çocuğudur. Değişen yeni güçlerine göre dünyayı yeniden paylaşmak isteyen emperyalist devletlerden İtalya ve Almanya'nın, savaştan yenilgiyle çıkması, yani bu ülkeler emperyalistlerinin özelemlerini gerçekleştirememesi, aynı zamanda, geniş yığınlar arasında "yenenlere karşı öyle bir kin tohumu saçtı ... ve öc almaya elverişli öyle bir ortam yarattı ki",⁷³ savaştan artakalan yirmi-otuz milyon cesetten geriye kalan sakat ve işsizlerin önemli bir kısmının özlemi, emperyalistlerin dünyayı yeniden paylaşma savaşı özlemiyle bütünleşmiş gibiydi. Ülkenin önünde iki seçenek vardı: ya bunalımın, proletaryanın devrimci zaferiy-

⁷² Palmira Togliatti, *Lectures on Fascism*, s. 4.

⁷³ Stalin, *Leninizmin Sorunları*, s. 531.

le sonuçlanması, yani proletarya diktatörlüğü, ya da finans-kapitalin açık terörcü diktası. Artık öyle görünüyordu ki, burjuvazi, burjuva demokratik kurumlarıyla, bu bunalımın ve çöküntünün önüne geçemezdi. Açıktır ki, içerde, işçi sınıfına yönelmişti ve devrimci işçi sınıfını ezmek, baskı altına almak için, işçi sınıfının yararlanabileceği savaşım araçlarını —bunlar burjuvazinin kendi öz çocukları da olsa— yerlebir etmeyi, burjuvazi, kendi varlığı için kaçınılmaz sayıyordu. Daha 1848'de "Proletarya kendi öz çıkarları ve kendi öz istemleri ile ayrı bir sınıf olarak onun [burjuvazinin] karşısına çıkma cüretinde bulunur bulunmaz —diyordu Engels—, burjuvazi öc almada hangi çılginca yırtıcılığa kadar yükselebileceğini* ilk kez gösteriyordu. Ve gene de 1848, 1871 burjuvazisinin kudurganlığı karşısında* henüz bir çocuk oyunundan başka bir şey olmadı."⁷⁴ Ama burjuvazinin kudurganlığının her yinelenmesinde, bir önceki kudurganlığı da, çocuk oyunu gibi kaldı. Üstelik şimdi artık, proletaryanın gücü ve istemi, sosyalist bir ülkenin varlığı ile pekişiyor, buna karşılık burjuvazi, süregelen büyük bunalım dolayısıyla, çılginlığın, kudurganlığın son kertesine çıkmakta, kendi varlığı açısından, bir sakınca görmüyordu.

Sermayenin sorunu, proletaryanın iktidarı alması; tekeli sermaye için ise, aynı sorunun yanısıra, "azamî kâr"dı. Bu nedenledir ki, faşizmin, belirleyici, esas nedeni, işçi sınıfının gelecekteki devrimi olduğu kadar, bunun kadar önemli olan "azamî kâr" sorunuuydu. "Tekelci kapitalizm, ortalama kâr ile yetinemez..."⁷⁵ Dünyayı yeniden paylaşma savaşından yenik çıkan, bir başka deyişle, sermaye ihracı olanağı Versailles Antlaşması ile elinden alınmış bulunan tekeli burjuvazi için, bu sorun, ülke içine, bir başka deyişle işçi ücretlerine ve sosyal haklarına yönelmek zorundaydı. Büyük bunalımın, faşizmin gelişmesi ve güçlenmesi için İtalya'da ve Almanya'da bir ortam yarattığı gerçektir. Ne var ki, büyük bunalım 1929-1932 yılları arasında olmakla birlikte, Mussolini, bunalımdan çok önce, 1924'te faşist çoğunluğu sağlıyor, Hitler ise bunalımdan sonra, 1934'te çoğunluğun oylarını alıyor-

du. "Esasen —diyor Raushning, anılarında— Hitler'in taraftarları fırsatı kaçırdığı için ona çıkmıştır. Gerçekten de 1932'de iktisadi bunalım şiddetini yitirmeye başlamıştı. Bunun üzerine parti taraftarlarının sayısı azaldı. ... Hitler, iktidar mevkiine gelmek için yaptığı bütün planların suya düşüğünü görüyordu."⁷⁶

Bunalımdan işçi sınıfı ve orta sınıflar bitkin çıkmıştı, ama tekeli burjuvazi güçlenmişti. Bu bozulan dengeye uygun yeni bir düzen kurmak, tekeli kapitalizm için kaçınılmazdı. Orta sınıfların, küçük-burjuvazinin, proletaryanın gerici kesimlerinin desteğiyle iktidara geldikten sonra, işçi sınıfına karşı saldırıya geçmenin de zamanı geliyordu.

B) SENDİKALARIN FAŞİSTLEŞTİRİLMESİ

İtalya'da faşizmin iktidara gelişiyle hızlandırılan sendikaları faşistleştirme girişimleri, 1926'da çıkarılan sendikalar yasasıyla, resmen faşistleştirilerek tamamlandı, faşist olmayan sendikalar kapatıldı ve aynı yasa ile *grev de yasaklandı*.⁷⁷

Daha *Kavgam*'da, marksist sendikalara karşı mücadele ederek, bu sendikaları ele geçirmek için iki yol bulunduğunu, birinin özel sendikalar kurarak marksist sendikalar ile mücadeleye girişmek, diğerinin ise marksist sendikalara sızarak onları "yeni idealin vasıtaları" haline getirmek olduğunu söyleyen Hitler, "birinci yolun fena" olduğunu ileri sürüyordu.⁷⁸ 1 Mayıs 1934'te işçi bayramının görkemli bir biçimde kutlanacağını söyleyerek, tüm sendika liderlerini uçaklarla Berlin'e getirtmiş, işçi liderleri ile görüşerek ihtilalin Alman işçilerine karşı yöneltildiği iddiasının yalan olduğunu, gerçeğin bunun tam tersi olduğunu söylemiştir. Yöneticilerin Berlin'de bulunduğu sırada, Almanya'nın her yanındaki sendikaları SA'lar basmış, sendika örgütlerini dağıtmış, liderlerini tutuklamış, toplama kamplarına göndererek işkence yaptırmıştır. Buna karşın, işçilere karşı "barış" saldı-

⁷⁴ Marx, Engels, Lenin, *Paris Komünü Üzerine*, s. 41.

⁷⁵ J. Stalin, *Son Yazılar, 1950-1953*, Sol Yayınları, Ankara 1976, s. 91.

* İtalikler ve espaslar benim. —M. E.

⁷⁶ Hermann Raushning, *Hitler (Bana) Dedi ki*, s. 17.

⁷⁷ Bkz: Dr. Murat Sarıca, Rona Aybay, *Faşizm*, s. 56-60; Çetin Özek, *Direnen Faşizm*, I. İzlem Yayınları, İstanbul 1986, s. 127-132.

⁷⁸ *Kavgam*, s. 605.

rısı devam etmiş, Hitler'in yardımcısı Ley'in, "İşçiler, size yemin ediyorum ki, yalnız mevcut haklarınız korunmakla kalmayacak, daha da genişletilecektir." dedikten üç hafta sonra, Hitler, yeni bir yasa çıkartarak, *toplu sözleşmelere son vermiş ve grevleri yasaklamıştır*.⁷⁹ "Reichstag'ın yakılması —diyor Dimitrov— bir işaretti. Bunun sonucu faşizm işçi sınıfına karşı genel bir saldırıya geçti; sendikaları ve işçi sınıfının öteki örgütlerini ele geçirdi ve yoketti. Faşist barakaların ve temerküz kamplarının kubbelerinden, işkence edilen anti-faşistlerin haykırıları yükseldi."⁸⁰

Bunalım öncesi ve sonrası aynı olayla karşılaşılıyor: sendikaların dağıtılması, yerine faşist sendikaların konması, toplu sözleşme ve grev haklarının kaldırılması. Amaç, dış muslukları kapanmış tekelleri kapitalizme azamî kârın sağlanmasıdır. Bu bakımdan sömürge ve yarı-sömürgelere, pazarlara sahip emperyalist devletlerin tekelleri-burjuvazisi ile, sömürge ve yarı-sömürgeleri, dış pazarları olmayan ülkelerin tekelleri burjuvazisi arasında azamî kâr açısından bir farklılık vardır: birinciler, işgücünün, hammaddelerin, toprağın ucuz olduğu bağımlı ve yarı-bağımlı ülkelere sermaye ihraç ederek azamî kâr sağlarken, bu olanaktan yoksun ikinciler, azamî kâr için, işgücünün, hammaddelerin fiyatını düşürmek için, işçi sınıfının iktisadî haklarını koruyan sendikaları dağıtarak, grev ve toplu sözleşme haklarını kaldırarak, işçilerin kazandığı hakları, zor kullanarak geri aldılar.

C) İŞÇİ SINIFININ FARKLI KAYNAKLARI VE SINIF BİLİNCİNE YANSIMASI VE İŞÇİ SINIFINI ÖNCÜSÜNDEN AYIRMA

Faşizmin asıl amacı, başta işçi sınıfı olmak üzere emekçi kitlelere karşı olduğu halde, ve bu amacına, orta sınıf ve tabakaları, işçi sınıfının doğal müttefiklerini, kendi müttefiki haline getirerek, önce işçi sınıfına ve onun ardından da öncü ve önder gücü yenildiği için orta sınıf ve tabakaların kendisine ağır darbeler indirdiği halde, faşizm, gene de, bu sınıfların bağrında, içinde varolma, güçlenme olanağı bul-

⁷⁹ Bkz: Doğan Özgüden, *Faşizm*, Kitapçılık Ticaret Ltd. Şirketi Yayınları, İstanbul 1966, s. 77.

⁸⁰ Dimitrov, *Faşizme Karşı Birleşik Cephe*, Birinci Kitap, s. 71.

muş, ve bu kitleleri kendi sınıflarının aleyhinde kullanabilmiştir. Aşağıda aktaracağımız örneklerden de görüleceği gibi, faşizm ikiyüzlü, yalancı, demagojik bir yol izleyerek, onları kendi sınıfları aleyhine kullanır. Elbette ki, faşizm, ilkin, küçük-burjuvazinin ve proletaryanın *en geri* unsurları arasında kendine bir yer arar. Ama bu, sınıfsal bakımdan ne anlama gelir, sınıfsal açıdan bu olguyu nasıl açıklamak gerekir? Çünkü, örneğin, İtalya'da, faşizm, gücünü, faşist partiden (1.096.000 üye) aldığı kadar, faşist sendikalar birliğinden de (1.659.000 sanayi işçisi dahil, 4.042.000 üye) alıyordu. Faşist gençlik 336.000, 15 yaşına kadar olan genç İtalyanlar 3.659.000, üniversite grupları 53.000, faşist öğretmenler birliği 83.000, faşist hizmetliler birliği 110.000, devlet sanayi işçileri birliği 32.000, faşist demiryolları birliği 99.000, posta işçileri birliği 48.000 idi.⁸¹

Gerçi İtalya'da kurulan korporasyonlar, üyesi olsun olmasın kendi iş kolundaki *bütün* işçilerden aidat toplayabiliyordu ve olasıdır ki, bu rakamlar, sadece aidat ödeyen işçi ve memurları da kapsamaktadır, ve faşistlerin sayılarının bu rakamlardan daha az olması mümkündür; ama öğrenci ve memurun yanısıra, işçilerin de faşist birliklerde toplandığı bir gerçektir. Bunun nedenini, onun sınıflaşma bilincinde aramak gerekir.

Proletarya, işgücünden başka satacak bir şeyi olmayan, üretim araçlarından mülksüzleştirilmiş bir sınıf olmakla birlikte, proleterleşme süreci, bilinç düzeyi, proletarya olarak durumu, onun çeşitli eğilimler taşımasına, şu ya da bu etkiye karşı farklı tepkiler göstermesine neden olur. İşçi sınıfına, kendi içinden yeni üyeler katıldığı gibi, orta ve küçük-burjuvazinin çeşitli kesimlerinden de yeni üyeler katılır. İşçi sınıfına kendi içinden katılan üyeler, geldikleri iş çevresinin niteliklerini bir ölçüde naklederler. Bunlar, küçük esnaf ve zanaatçıların yanında bir ya da birkaç kişi olarak çalışan unsurlar arasından gelebilir. Bunlar, yalnızca, içinden geldikleri çevrelerin geri ideolojilerinin etkisinde değildir, aynı zamanda, örgütsüz ve dağınıktırlar; kişisel eğilim ve davranışları, küçük-burjuvazinin kişisel çıkarlarını üstün tutan eğilimlerine

⁸¹ Ercoli, "İtalyan Faşizminin Gücü Nerededir?", *L'Internationale Communiste*, XVI, 19, 5 Ekim 1934, s. 1254-1270.

benzer. Ya da, yanında bir ya da birkaç kişi çalıştıran küçük ve orta köylü işletmelerinde çalışan ailelerden gelirler. Bunlar da, ailelerinin dağınlıklığını, ezilmişliğini, geriliğini sürdürübilirler. Ya da, yarı-köylülerden (köy yarı-proleterlerinden), köy ya da kent küçük-burjuvazisinden gelirler. Bunlar da, durumlarına göre, küçük-burjuva olma özlemini uzun yıllar, ve çalıştıkları yere göre belki de ömür boyu taşıyabilirler.

Proletaryanın kaynakları çeşitli olduğu gibi, bunların kapitalist üretim içinde, toplanmaları, biraraya gelmeleri de değişik boyutlarda olur. Ya bir kısmı, birer, ikişer hizmetli olurlar, şuraya buraya dağılırlar; ya kapitalizmin gelişme derecesine göre —ağır ya da hızlı— şu ya da bu büyüklükteki işletmede, şu ya da bu büyüklükteki kentte toplanmaya, biraraya gelmeye başlarlar. Kapitalizmin yavaş geliştiği yıllarda, proletaryanın, kendi sınıf bilincine varması da o denli yavaş olur; üretimin yoğunlaştığı yerlerde, proletarya hızla bir birlik oluşturmaya, bir kuvvet olduğunun, bir sınıf olduğunun bilincine varmaya başlar. Bazan bu da yetmez. Mevsimin bir kısmını kömür madenlerinde, bir kısmını köyünde toprağında geçiren yarı-proleterler, gene aynı şekilde ülkenin kapitalist gelişme düzeyine oranla geride kalmış kentler ve kırsal alanlardaki işletmelerde biraraya gelen işçiler, çevrelerinin küçük-burjuva ve gerici ideolojilerinin baskısı altında tam gelişemez. Proletaryanın en ileri, en devrimci unsurlarının, ağır sanayi, özellikle metalurji sanayii işçileri arasından çıkması,⁸² onların, proletaryanın sınıf olarak gelişme, dayanışma, birlik olma, güçlenme koşullarını, bu işletmelerden ve yerleştikleri kentin ileri düzeyinden almış olmalarındandır.

Stalin, *Anarşizm mi? Sosyalizm mi?*'de, Tiflisli kunduracı örneği ile, bir proleter durumuna gelen bir küçük-burjuvanın, başlangıçta, *özel olarak*, bir küçük-burjuva olarak kaldığını, çünkü küçük-burjuva olma özlemi ve eğilimi içinde olduğunu çarpıcı bir biçimde açıklar.⁸³ Büyük ayakkabı fabrikalarının rekabetine dayanamayıp dükkânını kapatarak, ayakkabı fabrikalarının birinde işçi olarak çalış-

⁸² "Maden [sanayii] işçileri. Rusya'da —öteki kapitalist ülkelerde olduğu gibi— proletaryanın öncüsüdür." (V. İ. Lenin, *Gençlik Üzerine*, Sol Yayınları, Ankara 1977, s. 132.)

⁸³ Bkz: J. Stalin, *Anarşizm mi? Sosyalizm mi?*, Sol Yayınları, Ankara 1976, s. 29-30.

maya başlayan Tiflisli ayakkabıcımız, toplumsal durumu ile *şimdiden* proleterdir, ama bilinci ile *hâlâ* proleter değildir, küçük-burjuvadır. Bir başka deyişle, bu ayakkabıcı, *daha şimdiden* küçük-burjuva durumunu yitirmiştir, ama onun küçük-burjuva bilinci henüz yokolmamış, gerçek durumunun gerisinde kalmıştır. Ayakkabıcımız, bir miktar para biriktirip, atelyesini yeniden açma özlemini sürdürdüğü sürece, kendi bilincinde küçük-burjuva olarak kalacaktır.

"Ama —*diye devam eder Stalin*—, biz, ayakkabıcımıza dönelim. Bildiğimiz gibi, biraz para artırmaya ve atelyesini yeniden açmaya niyetlenmektedir. Bu proleterleşmiş ayakkabıcı, çalışmaya devam eder, ama para artırmanın çok güç bir iş olduğunu görür, çünkü kazandığı, geçimine ancak yetmektedir. Üstelik, özel bir atelye açmanın öyle pek çekici olmadığını da görür: bina ve eklentiler için ödemek zorunda olduğu kira, alıcıların kaprisleri, para darlığı, büyük ayakkabı fabrikatörlerinin rekabeti ve benzer dertler — özel zanaatçının kafasını kurcalayan sıkıntılar işte bunlardır. Öte yandan proleter, böyle kaygılardan nispeten kurtulmuştur; alıcılarla ya da bina ve eklentilerinin kirasını ödeme zorunluluğuyla kendini sıkıntıya sokmamaktadır. Her sabah fabrikaya gider, akşamleyin de 'sakin kafayla' evine döner ve cumartesi günleri aynı sükunetle 'ücretini' cebine atar. Burada, ilk kez ayakkabıcımızın küçük-burjuva hayalleri dağılır; burada, ilk kez, onun ruhunda proleter özelemler uyanır.

"Zaman geçer, ve ayakkabıcımız görür ki, parası en temel gereksinmelerini bile karşılamaya yetmemektedir, ve ücretlerdeki bir artışa pek fazla gereksinmesi vardır. Aynı zamanda, işçi arkadaşlarının sendikalar ve grevlerden sözettiğini duyar. Ayakkabıcımız, bu noktada, koşullarını iyileştirmek için, kendine bir atelye açmanın değil, patronlarla savaşmanın gerekli olduğunu anlar. Sendikaya katılır, grev hareketine girer ve kısa sürede sosyalist düşüncelerle dolar...

"Böylece, *uzun vadede*, ayakkabıcının maddi koşullarındaki bir değişikliği, bilincindeki bir değişiklik izlemiştir: önce maddi koşulları değişmiş ve bir süre sonra da, buna uygun olarak, bilinci değişmiştir."⁸⁴

Okur, burada, proleter olmanın, proleter bilince sahip olmanın, birbirini izleyen, ama ayrı süreçleri oluşturduğunu gördüğü kadar, proleter olan ayakkabıcımızın proleter bilince sahip olması için bir fabrikada çalışmak gibi bir koşulu da içerdiğini görmektedir. Proleter olan ayakkabıcımız, bir ayakkabı fabrikasına değil de, bir ya da birkaç kişi çalıştıran bir başka ayakkabıcının atelyesine girmiş olsaydı, ya da bir dairede odacılık yapmak zorunda kalsaydı, proleter bilince aynı şekilde, aynı zaman içerisinde sahip olacak mıydı? Elbette ki hayır. Proleter olan ayakkabıcımızın, proleter bilince yükselmesi, sendikalaşma, grev, toplu sözleşme örneklerini, içinde yaşadığı toplumda, birlikte çalıştığı arkadaşlarıyla birlikte, önce sınıf bilincine yükselmiş işçi sınıfının öncüsünde görecektir.

Bütün bunlardan şu sonucu çıkarırız ki, işçi sınıfı, en ileri, en devrimci sınıf olmakla birlikte, bu sınıf, kendi içinde, en ilerilerinden en gerisine kadar, bilinç düzeyi bakımından birbirinden çok farklı unsurlardan oluşur.

Faşizm, işçi sınıfını, köylü tabanından, doğal müttefiki kent ve kır küçük-burjuvazisinden kopardıktan sonra, orada durmaz, işçi sınıfının bu özelliğinden yararlanarak, işçi sınıfının öncüsünü⁸⁵ geri kalan işçiler yığınınından koparıp

⁸⁴ J. Stalin, *Anarşizm mi? Sosyalizm mi?* s. 29-30.

⁸⁵ İşçi sınıfının öncüsü olmak gereken, onun en ileri düzeydeki işçilerinin, işçi liderlerinin, "yaşam tarzlarıyla, ücretleriyle, dünya görüşleriyle tamamen küçük-burjuva niteliği taşıyan ... burjuvalaşmış" (V. İ. Lenin, "Fransızca ve Almanca Baskılara Önsöz", *Emperyalizm, Kapitalizmin En Yüksek Aşaması*, s. 15.) tabakalar üzerinde de durmakta yarar var.

Daha önce belirttiğimiz gibi, dünyayı yeniden paylaşma savaşından yenik düşen ülkelerin tekelci burjuvazisinin, işgücünün, hammaddelerin, toprağın ucuz ve bol olduğu ülkelere sermaye ihracı önlenmekle, *aşırı kâr* olanağı bir ölçüde önlenmiş olur. Yenik ülkenin tekelci burjuvazisi, normal kârlarla yetinemeyeceği için, işçi ücretlerini, hammadde fiyatlarını vb. düşürmek ister. İşçi sınıfına karşı kanlı savaş açması, ülkelerin dışında sömürge ve yarı-sömürgeler ele geçirmek, daha doğrusu ucuz işgücü, ucuz hammadde, ucuz toprak ele geçirmek için başlattığı kanlı savaşı, bu kez, kendi ülkesi içinde, içerde sürdürür. Emperyalist savaştan yemmiş olarak çıkan ülkenin tekelci burjuvazisi, "özellikle zengin ve güçlü bir avuç (...) devlet" (aynı yapıt, s. 15), bağımlı ve yarı-bağımlı ülkelerden, "kendi" ülkelerinin işçilerinden sızdırdıkları kârların çok daha üzerinde" (aynı yapıt, s. 15) kârlar sızdırırlar ve bu kârdan, "işçi liderlerini ve işçi aristokrasisini oluşturan bu yüksek tabakaya" (s. 15) paylar vererek, bu tabakayı bozarlar. "İleri" ülkelerin kapitalistleri de, dolaylı ya da dolaysız, açık ya da maskeli, bin türlü çareye başvurarak, onu bozmaktan geri kalmazlar". (s. 15.)

"Yaşam tarzlarıyla, ücretleriyle, dünya görüşleriyle —diyor Lenin—, tamamen küçük-burjuva niteliği taşıyan bu burjuvalaşmış işçi tabakası ya da

ayırır.⁸⁶ Ve faşizm, artık, işçi sınıfının öncüsünü yapayalnız bıraktıktan, işçi sınıfını parçalayarak zayıflatıktan sonra, onu ezer ve sindirir.

Sonuç olarak faşizm, orta ve küçük-burjuvaziyle birlikte, aynı kökenden gelen ya da yaşayış ve düşünüş tarzıyla orta ve küçük-burjuvaziye benzeyen *gençliği de*, işçi sınıfının tabanından ayırır, ve gene aynı şekilde işçi sınıfının geri yığınları ile birlikte, aynı kökenden gelen ya da yaşayış ve düşünüş tarzıyla işçi sınıfının geri yığınlarına benzeyen *gençliği de*, *işçi sınıfının öncüsünden ayırır*.

Faşizm, işçi sınıfını, doğal müttefikleri olan kent ve kır küçük-burjuvazisinden ve onun gençliğinden ayırarak kendini iktidara getirecek kitlesel tabanı oluşturur; ama faşizm burada duramaz, esas amacına varmak için, bu kez de işçi sınıfının geri kalan yığınlarını ve onun gençliğini, işçi sınıfının öncüsünden ayırarak, işçi sınıfının sendikal örgütlerini bir gecede dağıtacak güce ulaşır.

V. UZLAŞMAZ SINIF KARŞITLIĞI VE GERİCİ KÜÇÜK-BURJUVA İDEOLOJİSİ

Hitler, "Büyük hedefler peşinde olan bir hareket —diyor—, *kitle ile* teması kaybetmemek için azamî dikkat sarfetmelidir. ... Hiç bir fikrin, *halk kitlelerinin gücüne dayanmadan* gerçekleşmeyeceğini bilerek yapacaktır."⁸⁷ Kuşku yok ki, burada, "halkın gücüne dayanmak" ile "halkın çıkarları" arasında herhangi bir ilişki yoktur, ve Hitler, halka karşı davranışlarında içten değil, ikiyüzlüdür. Hitler'in izlediği politikanın esaslarını belirtmek için yukarıya aldığımız tümceler hemen ardından, onun bu ikiyüzlülüğünü de örnekleriyle vurgulamak gerekiyor. Hermann Raushning, anılarında, Hitler'in zaman zaman "burada söylenenler aramızda ka-

'işçi aristokrasisi', II. Enternasyonalin başlıca desteği olmuştur; günümüzde de burjuvazinin başlıca toplumsal (askeri değil) desteğidir. Çünkü bunlar, işçi hareketi içinde, burjuvazinin gerçek ajanları, kapitalist sınıfın işçi uşakları (*labour lieutenants of the capitalist class*), reformizmin ve şovenizmin gerçek yayıcılarıdır. Proletarya ile burjuvazi arasındaki iç savaşta, bunlar, kaçınılmaz olarak ve oldukça önemli bir sayıda, burjuvazinin yanında, yer alırlar." (Aynı yapıt, s. 15-16.)

⁸⁶ Sol sapmanın tehlikelerini Stalin'in aynı biçimde nitelediği satırlara bakınız: *Leninizmin Sorunları*, s. 263.

⁸⁷ A. Hitler, *Kavgam*, s. 990.

lacak, dışarı sızmayacaktır”⁸⁸ sözlerine benzer sözlere yer verir. Bu sözler, gerçekte, Hitler’in gerçek düşüncelerinin halkın çıkarları ile bağdaşmadığını açığa vurmaktadır. Örneğin, “kinimizi serinde, buzlukta saklıyoruz ve *maskelerimizi atıp* olduğumuz gibi görüneceğimiz günü bekliyoruz.”⁸⁹ derken de, halka *karşı* ikiyüzlülüğün maskesini takar. Bir başka yerde “Bu gece —der Hitler—, burada *tartıştığımız planların* partinin basit militanları tarafından duyulmaması ne kadar doğru ise, genel öğrenim denen nesneye de bir son vermek gerektiği o kadar doğrudur. ... Her sınıf için ve her sınıfta her kademe için ancak bir derece öğrenim olur.”⁹⁰ Bir yandan Almanya’yı baştan başa dolaşarak “iş çevrelerinin belibaşlı kişileriyle” “çok gizli” şekilde görüşürken, öte yandan, kendi partisinin militanlarından halkın her kesimine değin gizli düşünceler taşıması, onun temsil ettiği sınıf ile kullandığı ideoloji arasındaki ikiliği ortaya koyar.

Faşizm, finans-kapitali temsil ettiği halde, finans-kapital ideolojisiyle değil, ya küçük-burjuva ideolojisiyle, ya da küçük-burjuvazinin gerici ideolojisiyle sahneye çıkar.

Küçük de olsa bir sermaye sahibi ve emekçi olan küçük-burjuvazinin emek ve sermaye arasında denge sağlamak istemesi, onun ikili doğasından gelir ve küçük-burjuva ideolojisi, devleti, bir uzlaşma organı olarak niteler. Küçük-burjuva ideolojisi, uzlaşmaz sınıf karşıtlığı yerine, uzlaşmayı koyar.

Kapitalizmin doğası gereği, proleterleşen, proleterleşmekte olan küçük-burjuva unsurlar, —daha önce *Anarşizm mi? Sosyalizm mi?*’den uzun pasajlar aktararak açıkladığımız gibi— nesnel olarak mülksüzleşmişken bile, öznel olarak yeniden mülk (üretim aracı) sahibi olma özlemini, küçük-burjuva olma özlemini taşır; saflarına katıldığı sınıfın, proletaryanın ekonomik ve siyasal sınıf savaşımına katılmaz, küçük-burjuva olma çabasını sürdürür. Burjuva toplumda, kaçınılmaz olarak proleterleşmekte olan ya da proleterleşmiş bulunan unsurların, mülk sahibi olma, küçük-burjuva olma ideolojileri, küçük-burjuvazinin *gerici* ideolojisini oluşturur.

⁸⁸ Hitler (Bana) Dedi ki, s. 34-35.

⁸⁹ Aynı kitap, s. 157.

⁹⁰ Aynı kitap, s. 40.

Finans-kapitalin temsilcisi faşizm, temsil ettiği kendi sınıfının ideolojisiyle değil, kitleler karşısına, ya küçük-burjuva ideolojisiyle, ya da küçük-burjuvazinin gerici ideolojisiyle çıkar. Faşizmin bu iki özelliğini —ki genel özelliklerindedir— açıklamaya çalışalım:

Lenin, “küçük-burjuva ideologların”, “devleti, sınıfların bir *uzlaşma* organı olarak”⁹¹ nitelediklerini belirtir. Çünkü küçük-burjuvazinin, devleti, bir uzlaşma organı, proletarya ile burjuvazi arasında bir denge organı olarak görme eğilimi, onun sınıfsal temelinde vardır. Aynı zamanda bir emekçi olan küçük-burjuva, kendi küçük sermayesinin güvencesini de bu dengede görür.

Bir yandan iş çevrelerinin belibaşlı kişileriyle çok gizli görüşmeler yapan Hitler, bir yandan kitlenin temsili melekесinin sınırlı, anlayışının kıt, hafızasının çok zayıf,⁹² hatta aptal olduğunu⁹³ söylerken, öte yandan, “Pancermanist hareket —diyordu—, ciddi bir mücadeleyi başarıya ulaştırmak şansını artırmak için, bütün gayretiyle burjuvayı değil, *kitleleri kazanmaya çalışmalıydı.*”⁹⁴

Kitleleri kazanmak için, Hitler, bu küçük-burjuva ideolojisine dayanmış ve sınıf savaşımını yadsımıştır. İrkçi nazi devletin, patron ve proletaryanın birbiriyle mücadele etmesine karşı çıkararak⁹⁵ şöyle diyordu: “İşverenler ve işçiler birbirleriyle ücret ve tarife mücadelesi yapmamalı, bu sorunu toplumun ve *devletin* yararına olarak ortaklaşa çözümlemelidirler.”⁹⁶ “Nazi sendika için grev, ancak ırkçi nazi devlet bulunmadığı zaman başvurulacak ve yararlanılacak bir araçtır.”⁹⁷ “Nazi korporasyon ... sınıf kavgasını ve sınıf fikrini bırakacak, onun yerine Alman burjuvazisinin mesleki çıkarlarının koruyucusu olacaktır.”⁹⁸ “... İşçilere olduğu gibi patronlara da verilen gerçekten nazist eğitim, bir halk toplumunda, kadroları karşılıklı yardımlaşmaya yöneltir.”⁹⁹ “Be-

⁹¹ V. İ. Lenin, *Devlet ve İhtilâl*, s. 13.

⁹² *Kavgam*, s. 179.

⁹³ Aynı kitap, s. 173.

⁹⁴ Aynı kitap, s. 105.

⁹⁵ Aynı kitap, s. 604.

⁹⁶ Aynı kitap, s. 604.

⁹⁷ Aynı kitap, s. 604.

⁹⁸ Aynı kitap, s. 608.

⁹⁹ Aynı kitap, s. 602.

nim sosyalizmin, sınıfların kavgası değil, intizamdır.”¹⁰⁰

Burjuva toplumun başlıca iki sınıfını, uzlaşmaz karşıt iki sınıfı olan proletarya ve burjuvaziyi uzlaştırma, sınıf savaşımını önleme, gerçekte burjuvazinin çıkarlarına hizmeti içinde taşır, ama ideoloji olarak küçük-burjuva ideolojisini yansıtır. Faşizmin, küçük-burjuva ideolojisini kullanması, onun genel özelliğidir.

Bir başka genel özelliği ise, faşizmin, küçük-burjuvazinin gerici ideolojisini kullanmasıdır.

Hitler'in gerici küçük-burjuva ideolojisinin temelinde, köylülüğün proleterleşme eğilimi olgusu karşısında, onu toprak sahibi yapmaya, yeni toprak fethine isteklendirmesi vardır. “İlkönce —diyor— bütün ulusun temeli olan sağlam bir köylü sınıfını muhafaza etmek olanağı elde edilmelidir. ... Küçük ve orta köylülerden meydana gelen sağlam bir tabaka, bugün bizde görülen sosyal sıkıntılara karşı daima en iyi muhafaza vasıtası olagelmıştır.”¹⁰¹ Birinci Dünya Savaşında, Almanya'nın izlediği politikayı eleştirirken de, ekonomik bakımdan dünyayı ele geçirme hayalinin, ülkeyi, “ölçüsüz olduğu kadar zararlı bir sanayileştirmeye götürdüğünü” belirttikten sonra şunları yazıyor: “Bu anlayışın, ilk ve en önemli sonucu, köylülerin durumunun daha da kötüye gitmesi oldu. Bu gerileme nisbetinde, büyük kentlerde proletarya günden güne arttı ve nihayet denge tamamen bozuldu.”¹⁰²

Hitler, Alman köylüsünün proleterleşmesini durdurmak, —ki bunun için sanayileşmeyi dengelemek gerektiğini söyler— ve küçük ve orta köylülerden sağlam bir tabaka oluşturmak, artan nüfus için ise yeni topraklar fethetmek gerektiğini ileri sürer. “... toprak genişliği ile nüfus sayısı arasındaki nispeti bağlayabilme”,¹⁰³ “Alman ulusuna bu dünyada hakkı olan araziye temin etme” gayesinden “asla ayrılmayacaklarını”¹⁰⁴ söyleyecektir.

Çizilen tablo açıktır: küçük ve orta köylünün kaçınılmaz proleterleşmesi olgusu karşısında, onu küçük mülk sahibi

¹⁰⁰ Hitler (Bana) Dedi ki, s. 157.

¹⁰¹ Kavgam, s. 139.

¹⁰² Aynı kitap, s. 232.

¹⁰³ Aynı kitap, s. 657.

¹⁰⁴ Aynı kitap, s. 660.

yapmaya, artan fazla nüfusu yerleştirmek için onu yeni toprak fethine —savaşa— isteklendirmek. Bu gerici küçük-burjuva ideolojisi, Hitler'in, geniş kitleleri kazanmasında önemli bir rol oynar. Kuşku yok ki, her ülkede, her zaman, kitleler aynı hedefler için isteklendirilemez, ama küçük-burjuvazinin gerici ideolojisi, faşizm olgusunun ortaya çıktığı her ülkede, kendisine özgü hedefler içerir. Ortak ve genel yön, faşizmin, kitleleri kazanmak için, küçük-burjuvaziyi yıkımdan kurtarmayacak, onun yıkımını hızlandıracak sınıfın, yani çıkarlarını temsil ettiği egemen sınıfın ideolojisini değil, küçük-burjuva ideolojisini ve özellikle küçük-burjuvazinin gerici ideolojisini kullanmasıdır.

VI. FAŞİZM VE LUMPENPROLETARYA

A) LUMPENPROLETARYANIN GERİCİ NİTELİĞİ

Bunalım yıllarında had bir düzeye yükselen nispi fazla nüfus, mümkün olan her biçimde vardır.¹⁰⁵ İşçi, yarı işsiz ya da tam işsiz olduğu zaman, bu nispi fazla nüfus içinde yer alır. Ne var ki, nispi fazla nüfusun sefalet alanındaki, en dipteki tortusu, nispi fazla nüfusun had safhaya çıkmasıyla, daha da sefalete itilir, tortu daha yoğunlaşır ve kabarr. Bu tortunun çalışabilecek durumda olanları, bunalım ve gönenç dönemlerine göre eksilir ve artar. Sanayi proletaryasından kesinlikle ayırılan ve “serseriler, suçlular, orospular, tek sözcükle ‘tehlikeli sınıf’ı”,¹⁰⁶ yani lumpenproletaryayı oluşturan kesimin yaşam koşulları ise, onları, “daha çok gerici entrikaların *paralı aleti** olmaya hazırlar.”¹⁰⁷ “Lumpenproletarya —diyor Engels—, bu karargâhını büyük kentlerde kurmuş, bütün sınıflardan gelen en bozulmuş bireyler tortusu, olanaklı tüm bağlaşıklar içinde, en kötü olanıdır. Bu ayaktakımı, tamamen *satılık** ve küstahtır.”¹⁰⁸

¹⁰⁵ Kapital, Birinci Cilt, 678.

¹⁰⁶ Aynı yapıt, s. 681.

¹⁰⁷ K. Marx, F. Engels, “Komünist Parti Manifestosu”, “Komünist Manifesto”nun Doğuşu, Sol Yayınları, Ankara 1976, s. 123; Seçme Yapıtlar, I, Sol Yayınları, Ankara 1977, s. 143.

¹⁰⁸ Friedrich Engels, Almanya'da Burjuva Demokratik Devrim, Sol Yayınları, Ankara 1975, s. 22. Engels, “Köylüler Savaşı”na “Önsöz”ünde, aynı paragrafı, her devrimcinin büyük bir özenle gözönünde bulundurması gereken şu sözlerle bitirir: “Bu serserileri savunucu olarak kullanan, ya da bunlara dayanan her işçi önderi, sadece harekete ihanet ettiğini kanıtlar.” (s. 23.)

* İtalikler ve espaslar benim. —M.E.

Proletaryanın kendi ortamında meydana gelen lumpenproletarya, tarihte, burjuvazi tarafından, para karşılığında *proletaryayı birbirine düşürmek* ve onu ezmek için kullanılmıştır. Fransa'da 1848 sınıf savaşmaları sırasında, kendisini "tek başına proletaryadan güçsüz hisseden" burjuvazi, tek çıkar yolu "proleterleri birbirlerine düşürmek"te bulmuş ve bu amaçla, 15-20 yaşlarında gençlerden oluşan, herbiri birer kişilik 24 gezgin muhafız taburu kurmuştu. "Bu gençlerin çoğunluğu *lumpenproletaryadan* geliyordu: evet, büyük kentlerde sanayi proletaryasından kesinlikle ayırđedilen bir yığın oluşturan lumpenproletarya, toplumun çöplüklerinde yaşayan her çeşitten hırsızlar, caniler fideleği, belli bir mesleği olmayan sokak serserileri, *gens sans aveu et sans feu* [yersiz yurtsuzlar], ait oldukları ulusun kültür derecesine göre başka başka, ama hiç bir zaman *lazzaroni* [Napoli'de halkın en alt tabakası] niteliğini yalanlamayan insanlar. Geçici hükümet bunları çok genç yaşta silah altına aldığı için, kolayca etki altına alınabilecek, en rezilce haydutlukları yapabilecek ve en pis pazarlıklarla satın alınabilecekleri gibi, en yüksek, kahramanca yararlılıkları ve en coşkunca özveri örnekleri de gösterebilecek durumda idiler. Geçici hükümet onlara günde birbuçuk frank ödüyordu, yani onları satın alıyordu. Onlara özel bir üniforma veriyordu, yani onları dıştan bakışta, gömlekle işçilerden ayırđediyordu. ... İşte böylece, Paris proletaryasının karşısında, gene onun kendi ortamından çekip çıkarılmış, genç, güçlü kuvvetli, gözüpek, atak 24.000 adam kuvvetinde bir ordu vardı."¹⁰⁹

1849'da kurulan 10 Aralık Derneğine ise, Bonaparte, "halkı temsil etmekle görevlendirilen 10.000 baldırı çıplak serseri" toplamıştı.¹¹⁰ Burjuvazinin sosyal egemenliğini kurtarmak için Bonaparte, "Bir yardımsever dernek kurmak bahanesi ile Paris lumpenproletaryasını örgütlemişti. ... Geçimlerinin ve hatta kökenlerinin nereden geldiği şüpheli, yıkıma uğramış 'kibar düşkünler' yanında, burjuvazinin koşmuş serüvencileri ve döküntüleri yanında, bu dernekte,

başiboş serseriler, yolverilmiş askerler, zindandan çıkmış forsalar, sürgün kaçkını kürek mahkûmları, hırsızlar, şarlatanlar, lazzaroniler, yankesiciler, gözden sürmeyi çeken hokkabazlar, kumarbazlar, pezevenkler, genelev işletenler, hamallar, işsiz yazarlar, org çalıcıları, paçavracılar, bileyciler, kalaycılar, dilenciler, kısacası, Fransızların *bohème* dedikleri bu ne olduğu belirsiz, çürümüş, kararsız tüm yığın vardı. İşte Bonaparte, kendisine yakın olan bu unsurlarla 10 Aralık Derneğinin gövdesini oluşturmuştu."¹¹¹

Görülüyor ki, tarihte, lumpenproletarya, burjuvazi tarafından, burjuvazinin sosyal egemenliğini kurtarmak için, proletaryaya karşı, satın alınarak kullanılmış, sonal çıkarı bakımından burjuvaziye, burjuvazinin egemenliğinin pekişmesine hizmet eden vurucu güç haline getirilmiştir.

Marx ve Engels, *Komünist Manifesto*'da, lumpenproletaryayı, bu toplumsal tortuyu, bu "tehlikeli sınıfı", "*eski toplumun en alt tabakaları tarafından fırlatılıp atılmış, olduğu yerde çürüyen yığın*"¹¹² olarak nitelerler. Eski toplum biçimlerinin en alt tabakalarından oluşan toplumun çöplüklerinde, diplerinde, yarıklarında, ücra köşelerinde yaşamaya devam eden ve kapitalist toplumda yaşamaya devam edecek olan bu toplumsal tortu, içinden geldikleri eski ve en alt yaşayış biçimlerine uygun bir ideolojiye kolayca sahip çıkarlar ve gerici ideolojilerin savunucuları olurlar. Bu toplumsal tortunun yaşayış biçiminden gelen gerici özelliğidir ki, tekelci burjuvazinin elinde, demokratik güçlere ve kurumlara karşı bir cinayet makinesi haline gelir. Ve bunun içindir ki, finans-kapitalin "en gerici" kesimi, toplumun bu "en geri" öğelerini kendi çıkarlarına alet eder.

B) FAŞİZMİN LUMPENPROLETARYAYI SİLAHLI GÜÇ OLARAK KULLANMASI

Emperyalist aşamada, burjuvazi, mevcut yöntemlerle yönetemediği zamanlarda ise, bu kendi sisteminin büyüttüğu, bu başiboş serseriler selinden yararlanmakta elbette bir an duraksamayacaktı. "Muhafız Gücü" ve "13 Aralık Derneği" örneklerinde olduğu gibi, Hitler, toplumun tortusundan; pa-

¹⁰⁹ Karl Marx, *Fransa'da Sınıf Savaşmaları, 1848-1850*, Sol Yayınları, Ankara 1976, s. 155; *Seçme Yapıtlar*, I, s. 266-267.

¹¹⁰ Karl Marx, *Louis Bonaparte'in 18 Brumaire'i*, s. 78; *Seçme Yapıtlar*, I, s. 531.

¹¹¹ 18 Brumaire, s. 77-78, *Seçme Yapıtlar*, I, s. 530.

¹¹² "Komünist Manifesto"nun Doğuşu, s. 123; *Seçme Yapıtlar*, I, s. 143.

rayla tutulmuş dayılardan, serserilerden oluşan “Hücum Birliği”ni (*Sturmabteilungen*, kısaltılmış adıyla SA) kurdu. Birinci Dünya Savaşı bunalımının saflarını kabarttığı bu “tehlikeli sınıf”, “Hücum Birliği”nin saflarını da aynı ölçüde kabartmış, ama 1924-29 gönenç dönemi bu kabarmayı durdurmuş ve geriletmişti. Ama, onu hiç bir zaman bitirmedi, kapitalizm varoldukça nispi fazla nüfus, nispi fazla nüfus varoldukça “toplumun tortusu” lumpenproletarya varolacaktı. 1929 bunalımı patlak verdikten kısa bir süre sonra, Almanya’da “üretim, 1929 ile 1932 yılları arasında hemen hemen yarıyarıya düştü. Milyonlarca işçi işten atıldı. Binlerce küçük ticarî teşebbüs kapandı.”¹¹³ İşsizlerin sayısını azaltmak amacıyla yapılan bütün hilelere karşın, resmî açıklamalara göre, Almanya’da işsizlerin sayısı 5 milyona ulaştı. Dört yıllık sanayi bunalımı işçi sınıfını tüketmiş, umutsuzluğa sürüklemiş, köylülüğün yoksul tabakalarını yıkıma sürüklemiş,¹¹⁴ işsizler sınıfıyla birlikte lumpenproletaryanın saflarını şişirmişti. Lumpenproletaryanın kabaran saflarını, Hitler, faşizmin silahlı gücü altında toplamaya hız verdi. Nitekim 1929 bunalımı, Hücum Birliğini hızla kabartıyor ve bir yanda kendisini güçsüz hissetmeye başlayan sanayi burjuvazisinin yasal olmayan vurucu gücünü oluşturuyordu.

Hitler, bir yanda “para ile tutulmuş katiller çetesi”¹¹⁵ olan “Hücum Birliği” ile ilerlerken, öte yanda, bu birliğe karşı “Güvenlik Örgütü”nü (*Schutzstaffeln*, kısaltılmışı SS) kurdu. Hücum Birliği, katiller, haydutlar, gangsterlerden, yani lumpenproletaryanın en tehlikeli ve başıbozuk unsurlarından oluşuyordu, ve o ölçüde de, bir yerden sonra Hitler için tehlike teşkil ediyordu. Güvenlik örgütü ise, büyük bir kısmı lumpenproletaryanın ve proletaryanın saflarından genç yaşta çekip alınarak etki altına alınmış unsurlardı. “Uzun Bıçaklar Gecesi” olarak adlandırılan 30 Haziran 1934 gecesinde, Hitler, Güvenlik Örgütüne dayanarak, Hücum Birliğine karşı bir iç darbe düzenledi, “Partinin binden fazla üyesi yargılanmadan idam edildi ve daha birçok masum da katledildi”.¹¹⁶ “Uzun Bıçaklar Gecesi”nde, Hücum Birliği liderle-

rinin yanısıra, katliamın “Alman gangsterleri muhitine nakledilmiş olması”¹¹⁷ ile, bir iç darbe ile, Hitler, kendisine karşı bir güç haline gelmeye başlayan *lumpenproletaryanın*, gangster takımının, haydut takımının yerine, genç yaşta etki altına aldığı ve büyük bir kısmı proletaryanın saflarından çekilip çıkarılarak disipline edilmiş, eğitilmiş Güvenlik Birliğine sırtını dayamıştı. Hitler, aynı zamanda, bir hamlede bütün Almanya’da muhalefetin de ağzını kapamıştı¹¹⁸ ve 2 Ağustos 1934’te oyların %88’ini alarak, kendi anlatımıyla “aşağı tabakadan” gelmiş, “ayaktakımı arasında” yetişmiş olan¹¹⁹ Hitler, iktidara gelmişti. Burjuva demokratik kurumlar, gene büyük bir kısmı proletaryanın “ortamından çekip çıkarılmış, genç, güçlü kuvvetli, gözüpek”, ve genç yaşta silah altına aldıkları için kolayca etki altına alınabilen¹²⁰ Güvenlik Birliğinin vurucu gücü ile, kısa zamanda ortadan kaldırılmış, böylece, tekelci kapitalizm, burjuva demokratik kurumlar yerine, içerde, iktidar eyleyebileceği açık terörcü yöntemleri koyarak, diktatörlüğünü gerçekleştirmişti.

Burjuvazinin olsun, tekelci burjuvazinin olsun, “kızıl anarşinin gelecekte yapacağı terör korkusuyla”,¹²¹ “sermayenin iktidarının sarsıldığını sandığı her zaman” (Lenin) gene proletaryanın ortamından çekip çıkarılmış lumpenproletaryayı, ya da genç yaşta silahlandırılarak kolay etki altına alınabilen lumpenproletaryanın genç, güçlü kuşaklarını, proletaryayı bölmek, onu zorla sindirmek, tüm toplumu sindirmek için kullandığını, ve *esas olarak* bu vurucu güce gereksinme duyduğunu görüyoruz. Marx ve Engels, lumpenproletaryanın bu gerici niteliğine değindiği yerde, onun, “proleter devrim ile hareketin içine sürüklenebildiğini” de belirtir. “Tehlikeli sınıf”, toplumsal tortu, [Almanca özgün metne göre “lumpenproletarya”] “şurada burada, bir proleter devrimi ile, hareketin içine sürüklenebilir; ne var ki, kendi yaşam koşulları, onu daha çok gerici entrikaların paralı aleti olmaya hazırlar”. Lumpenproletaryayı, devrimci hareketten çok, burjuvazi, kendi vurucu gücünün “paralı” aleti olarak

¹¹³ Nazi İmparatorluğu, I, s. 218-219.

¹¹⁴ J. Stalin, *Leninizmin Sorunları*, s. 529.

¹¹⁵ “Hitler”, *Meydan Larousse*, c. 5, s. 917.

¹¹⁶ Hitler (*Bana*) *Dedi ki*, s. 149.

¹¹⁷ Hitler (*Bana*) *Dedi ki*, s. 149.

¹¹⁸ Aynı kitap, s. 149.

¹¹⁹ Aynı kitap, s. 154.

¹²⁰ Karl Marx, *Fransa’da Sınıf Savaşmaları 1848-1850*, s. 55.

¹²¹ Karl Marx, *Louis Bonaparte’in 18 Brumaire’i*, s. 125.

kullanmıştır. Ama konumuz açısından bundan daha önemli olan şey, lumpenproletaryanın, faşizm için vazgeçilmez ve o ölçüde *gerekli* bir kitle teşkil etmesidir. Nispi fazla nüfusun en dipteki tortusunu oluşturanlar, yani “tek sözcükle ‘tehlikeli’ sınıflar”, faşizmin “paralı” aleti olduğu kadar, onun için gerekli bir gücü de oluşturmuş, bir başka deyişle lumpenproletaryanın varlığı, *faşizmin* genel önkoşulu olmuştur.

VII. EMPERYALİZMİN SALDIRGANLIK ARACI OLARAK FAŞİZM

Lenin, *Emperyalizm*'de, “1914-1918 savaşının, iki taraf için de emperyalist bir savaş (yani bir fetih, yağma, talan savaşı), dünyanın paylaşılması, sömürgelerin, malî sermayenin (finans-kapitalin) nüfuz bölgeleri'nin bölüşülmesi ve *yeniden bölüşülmesi* için çıkarılmış bir savaş olduğunu”¹²² tanıtlar. Emperyalist güçler arasında ve kendi güçleri arasında paylaşılmış bulunan dünyanın, “eşit olmayan gelişme yasası sonucu” emperyalist güçlerin gelişmesindeki farklılık, onları, dünyanın, *yeniden ve yeni güçler oranına göre* paylaşılmasına zorlar. Birinci Dünya Savaşı, dünyanın emperyalist güçler arasında paylaşılması savaşıydı.

İki yüzyılın (19. ve 20. yüzyılların) kesiştiği yıllarda, Almanya'da “*Berlin drank Bağdat*” (“Berlin'den Bağdat'a”) diye bir slogan yaygınlaşmıştı. Bağdat'ı Berlin'e bağlayacak demiryolunun yapımı Almanlara verildiği zaman, bu üç sözcüklü slogan, Almanya'nın emperyalist politikasını vurgulayan, ve gelecekteki, 1914-1918 Birinci Dünya Savaşının emperyalist açıklamasını içeren bir anahtar slogan oldu.

Süveyş Kanalının açılmasından sonra, İngiliz Uzak-Doğu ticaret ve egemenlik yolu, İstanbul Boğazından Süveyş Kanalı-Basra Körfezi hattına kaymıştı. Doğuda ve Uzak-Doğuda egemenliğin anahtarı olan bu yol, Osmanlı İmparatorluğu toprakları üzerinde bulunduğu gibi, bu yolun önünün kesilmesi de, gene aynı şekilde Osmanlı İmparatorluğu toprakları üzerindeydi. Çarlık Rusyası Boğazlardan ve İskenderun'dan Akdenize açılmak ve Süveyşi ele geçirmek, Musul ya da Sü-

¹²² V. İ. Lenin, “Fransızca ve Almanca Baskılara Önsöz”, *Emperyalizm, Kapitalizmin En Yüksek Aşaması*, Sol Yayınları, Ankara 1975, s. 10.

leymaniye üzerinden Basra Körfezine sarkarak İngilizlerin yolunu kesmek istiyordu. Berlin'i Bağdat'a bağlayacak bir demiryolu ise, Almanların, Basra'ya çıkmalarının en uygun yolu olacaktı. İngiliz donanmasının yolunu keseceği gibi, Uzak-Doğu yolunu Basra Körfezinden Avrupa'nın ortasına, doğrudan Berlin'e bağlayacaktı. Anadolu'nun batısından ortasına doğru uzanacak ve Bağdat'a gidecek demiryolunu ortadan kesecek yeni demiryollarının İngilizler tarafından yapımı, Basra Körfezinde İngiliz etkinliğinde Kuveyt Emirliğinin kuruluşu, İngilizlerin Dicle ve Fırat üzerinde nehir taşımacılığı haklarını Osmanlı İmparatorluğu'ndan almaları, bu savaşın önemini vurgulayan olaylar zincirinden birkaçıdır.

Savaşın nasıl çıktığı, nasıl geliştiği, bizim konumuzun dışında kalıyor. Ama şurası kesin ki, savaş, bir emperyalist savaştır, ve dünyayı, sömürgeler olarak, malî-sermayenin (finans-kapitalin) nüfuz bölgeleri olarak *yeniden paylaşma* savaşıdır. “Bilindiği gibi —diyor Stalin—, birinci emperyalist savaş sırasında, büyük devletlerden biri, Almanya da aynı şekilde yokedilmek ve onun kesesinden zengin olunmak isteniyordu. ... Almanya'yı yok edemediler, ama Almanya'da yenenlere karşı ... *bir kin tohumu saçtılar ve öc almaya elverişli ... bir ortam** yarattılar.”¹²³ Hitler, bu kin tohumunu, bu öcalma duygusunu, Cermen ırkının üstünlüğü görüşüyle, üstün-ırk görüşüyle, yeni bir savaşa kanalize edebilmenin, dünyanın yeniden paylaşılmasının, yeni bir emperyalist savaşın temel ögesi olarak kullandı.

Hitler, Birinci Dünya Savaşı sonuçlarını eleştirirken, ekonomik alanlar ele geçirmenin, denizasırlı ülkelerde nüfuz sahaları elde edebilmenin esas koşulunu, kuvvetli bir donanmanın varlığında görüyor, ve Almanya'nın kuvvetli bir donanması olmaması nedeniyle, bu kez, “İngiltere sanayii ile rekabetten kaçınmanın”, “kolonileri ve dünya ticaretini bırakmanın”, “Alman savaş donanmasından vazgeçmenin”, “devletin bütün kuvvetini *kara ordusu üzerinde teksif etmenin*”¹²⁴ gerekliliğini öne sürüyordu. Almanya'nın hem donanmadan yoksun olma zaafı, hem finans-kapitalin en emper-

¹²³ J. Stalin, *Leninizmin Sorunları*, s. 531.

¹²⁴ *Kavgam*, s. 142.

* İtaliçler benim. —M.E.

yalist güçlerinin yeni hammadde kaynakları ve pazarları ele geçirme ihtirası; hem 1929-32 bunalımının yarattığı, bir yanda aşırı ürün, öte yanda bu ürünleri almaktan yoksun işsizler yığını, barış ekonomisi yerine, bir savaş ekonomisi kurmaya mali-sermayeyi (finans-kapitali) zorluyordu. Geniş yığınlar, ne kadar yenilgiden dolayı öcalma hırsıyla dolu olsa da, sonucu yenilgiyle biten *benzer* bir savaşa aynı yığınları hazırlamak büsbütün zordu. Gereksinme duyulan hammadde kaynaklarını, gereksinme duyduğu tarımsal ürünlerin kaynaklarını uzaklarda aramanın gereği yoktu. "... artan nüfusa iş ve ekmek bulabilmenin sadece iki yolu kalıyordu" —diyor Hitler ve devam ediyor— "ya bir arazi elde etme politikası, ya da bir müstemleke ve ticaret politikası takip etmek. ... Bu iki yolun en doğrusu, birincisi idi. ... Arazi ele geçirmenin, ... sayısız faydaları olduğu görülür."¹²⁵ "Savaştan önceki sömürgeci ve ticarî politikamıza son veriyor ve geleceğin arazi politikasını başlatıyoruz."¹²⁶ "Almanya yeni topraklarını Avrupa'dan bulmalı ve elde etmelidir."¹²⁷

Bu, ilk bakışta, emperyalizmden fetih politikasına dönüş gibi görünür. Aslında ise bu, Birinci Dünya Savaşının emperyalist özünün değil, *stratejisinin* değiştirilmesinden başka bir şey değildir. Savaşın, sömürgeler üzerinden emperyalist metropollere (kendi ülkelerine) çekilmesidir. Bu, emperyalizmin, daha da kudurganlaştığını ortaya koyan bir olgudur. Emperyalist ülkelerin, birbirleriyle, yabancı nüfuz sahaları üzerinde değil, *kendi ülkelerinde* savaşa girmiş olmasıdır. İlk aşama olarak, emperyalist ülkelerin kendileri, metropoller ele geçirecek, ikinci aşamada, ve dolayısıyla, sömürgelere sahip olunacaktır.¹²⁸ "Almanya —diyor Hitler—

¹²⁵ Kavgam, s. 139.

¹²⁶ Aynı kitap, s. 663.

¹²⁷ Aynı kitap, s. 140.

¹²⁸ Mussolini'nin görüşleri ise, yayılma politikasında birleşmekte, o da gelişme koşullarını kendi tarihsel kökeninde (Roma İmparatorluğu'nun gelişme doğrultusunda) aramaktadır. "Faşizm için —diyor Mussolini—, ulusların imparatorluğa, yani topraklarını genişletmeye yönelmeleri bir hayatîyet ifadesidir; bunun aksi, sınırlar içinde kalmak zihniyeti bir gerileme belirtisidir." (Benito Mussolini, *Fascism (Doctrine, Institutions)*, Paris 1933.) Bu gelecekteki imparatorluğun genişleme sınırlarını ise Mussolini şöyle açıklar: "İtalya'nın tarihsel hedeflerinin iki adı vardır: Asya ve Afrika ... Güney ve Doğu, İtalyanların başlıca çıkar alanıdır." (E. Here-Hodge, *Turkish Foreign Policy 1918-1948*, Ambilly-Annemasse 1950, s. 108'den alıntı; Kemal Atatürk ve Çağdaş Türkiye, s. 296.)

Avrupa olduğu zamandır ki, hakikaten Almanya sayılacaktır. ... Almanya Avrupa'dır. ... Ancak bize Avrupa ve sömürgeleri lâzım."¹²⁹

Görülmektedir ki, aslında emperyalist savaştan bir fetih savaşına dönüş sözkonusu değildir; bu, emperyalist savaşı, metropollere yöneltme savaşıdır. Hitler'in bunun için iki gerekçesi olmalıydı: biri, Almanya, başta İngiltere olmak üzere diğer emperyalist güçleri, denizaşırı ülkelerde yenecek güçte değildi, kendi ülkelerinde yenme şansına daha çok sahipti. Devletin bütün gücünü kara ordusu üzerine teksif etmek, bu iş için yeterli görünüyordu. Öteki, yığınları, sömürgeler alanına sevkedebilmenin, sömürgeler alanında yeniden savaşa sokabilmenin güçlüğüydü. Bunun için, Cermen ırkını, ancak onun tarihsel düşmanlarını ve dolayısıyla komşularını göstererek isteklendirebilir, kendilerini yenenleri yenmek gibi büyüklük gururuyla coşkulandırabilirdi.

VIII. FAŞİZM VE İRKÇILIK

Kuşku yok ki, bir ulusun şoven duygularını uyandırmak, geliştirmek ve kabartmak, tarihsel bazı önkoşullar gerektirir. Geleneksel önkoşullar gerektirir. Hele emperyalist savaşı, ırksal bir savaş maskesiyle örtebilmek için, bu tarihsel önkoşulların, yaşayan kuşaklarda henüz canlı olması gerekir. Kuşku yok ki, bu tarihsel önkoşullar, Avrupa'da Cermen ırkı için en güçlüsüydü ve Birinci Dünya Savaşının yenilgisiyle, yeniden canlandırılmaya hazır hale getirilmişti.

Faşizm bu gerici ideolojiyi canlandırmak için var gücüyle çalışırken, ırklar savaşını sınıf savaşlarının üzerine çıkardı ve sınıf savaşlarını, ırklar savaşıyla boğmaya çalıştı. Bunu yapmak için, hayvan topluluklarının yaşam yasalarının, insan toplumuna, uygar insan toplumuna aktarıldığına tanık oluyoruz. "Değer bakımından —diyor Hitler— birbirine denk olmayan iki varlığın çiftleşmesinden, daima bu iki değerlerin ortalamasına sahip bir melez doğar. Yani bu çiftleşmeden meydana gelen canlı, aynı ırka mensup ana veya babadan daima üstün, fakat üstün ırka mensup olan ana veya babadan daima aşağı olur. ... Kuvvetlinin vazifesi hükmet-

¹²⁹ Hitler (Bana) Dedi ki, s. 23.

mektir, zayıfla kaynaşarak erimek ve böylece kendi büyük-
lüğünü feda etmek değildir.”¹³⁰ “İnsanlar, köpek, at, kedi cin-
sinin ıslahı ile değil, daha çok insan ırkının ıslahı ile uğra-
şacaklardır.”¹³¹ Hitler’in bu fikirlerini uygulamaya hazır
Darré, “En saf kanları ayıklanmaya tâbi tutacağız — diyor
ve devam ediyor— ... kuşaklar boyunca cebri birleşme ile
saf Alman tipini ihya edeceğiz.”¹³² “Kuvvetli bir ırk, zayıf bir
ırkı bertaraf edecek, ... zayıflar yerini kuvvetlilere bırakacak-
tır.”¹³³ “... başka ulusların, — diyor Hitler— Alman ulusu ile
aynı hakka sahip olmalarını asla kabul etmeyeceğim. Bize
Allah tarafından verilen görev, öteki uluslara boyun eğdir-
mektir.”¹³⁴ “Bizim yegane vazifemiz yağma ve katliam-
dır.”¹³⁵

Bu kadar yeter sanırız. Bu, hayvan toplumlarına ait
yasaların insan toplumlarına uygulanması; hayvanlar âle-
minin, insan toplumlarının kategorileri yerine konmasıdır.

“Hayvanın erişebildiği en büyük şey — diyor Engels— *top-
lamaktır*; insan üretir.”¹³⁶ “Sadece bu tek ama çok önemli
ayırım bile, hayvan toplumlarına ait yasaların insan toplum-
larına geçirilmesini olanaksız kılar.”¹³⁷ “Üretim, varolma mü-
cadelesi denilen şeyin, artık salt bir varolma aracı haline de-
ğil, zevk alma ve gelişme aracı durumuna geldiğini ortaya
koyar. Burada — gelişme araçlarının toplumsal bakımdan
üretildiği yerde— hayvanlar dünyasının kategorileri tüm
olarak uygulama alanından çıkarılır.”¹³⁸

Demek oluyor ki, toplayan hayvandan üretim faaliyetiy-
le ayrılan insan, *gelişme araçlarını* toplumsal bakımdan üret-
tiği yerde, hayvanlar dünyasının kategorileri, insan toplu-
munun kategorileri olmaktan çıkmaktadır.¹³⁹ Faşizmin ırk

anlayışı ise, üreten, gelişme araçlarını toplumsal bakımdan
üreten insanı, hayvan kategorisi içersine sokarak, onu yalnız-
ca lâyük olmadığı bir yere, hayvan atalarına kadar indirmek-
le kalmaz, en ilkel, hayvansal duyguları ön plana çıkarma-
ya çalışarak, insanın ürettiği ve yarattığı tüm değerleri ve
güzellikleri tahribe yöneltir, “tüm Avrupa’yı onbeş-yirmi mil-
yon silahlı adamın kırıp geçirmesine teslim edecek bir ırk-
lar savaşı”¹⁴⁰ patlak vermeye hazır duruma getirilir.

IX. FAŞİZMİN FAZLA NÜFUS TEORİSİNİN ELEŞTİRİSİ

Faşizmin doğum çığlıkları arasında savaş vardır ve bu
savaş, emperyalist bir savaştır. Emperyalizmi, *dün*, emperya-
list savaşlardan ayırmamız nasıl mümkün değil ise, faşizmi
de emperyalist savaştan ayırmamız o denli mümkün değildir.

Hitler savaşa gerekçe olarak, Almanya’nın fazla nüfusu-
nu esas almıştır. İşsizlerin sayısı, savaştan sonra ilk kez 1928’-
de bir milyonun altına —650.000’e— düşmekle birlikte, bu-
nalım yıllarında 5 milyona yükseldi. Bu rakama, sayıları mil-
yonları bulan kısmi işsizler de eklendiği zaman, had safhaya
çıkılmış bulunan nispi fazla nüfus, burjuva bakış açısından, bu-
nalımın nedeni olarak görünür. Hitler, bunu, nüfus sayısı
ile toprak genişliği arasındaki bir dengesizlik olarak ele al-
makta, “Alman nüfusunu *muntazaman çoğaltmaya*”¹⁴¹ zo-
runlu olduklarını söyleyerek artmakta olan Alman nüfusu-
na karşı dünya nüfusunu azaltmakla (ulusları kökten im-
ha etmekle) yükümlü olduklarını ekler. Malthus, fazla nüfu-
sun kaynağını nasıl kapitalist üretim ilişkilerinde aramaya
yanaşmazsa, Hitler de fazla nüfusun nedenini toprakların
darlığında, Versailles Antlaşmasının maddelerinde arar.

Faşizm, Malthus’un nüfus teorisini, sınıfsal temelinden
ırksal bir temele indirgeyerek, yeni bir biçim altında geliştiri-
r. Çünkü, Malthus’a göre, nüfus yasası, bir iktisat yasası de-
ğil, sonsuz ve ölümsüz bir doğa yasasıdır. Faşizm, bunu ilke
olarak benimsemiştir. Malthus, bugünden sahiplenilmiş bulu-

rina yarar duruma sokar, ona *egemen olur*. İnsanın öteki hayvanlardan son ve
temel farkı budur, bu farkı meydana getiren de gene emektir.” (Friedrich En-
gels, “Maymundan İnsana Geçişte Emegın Rolü”, *Doğanın Diyalektiği* s. 228.)

¹⁴⁰ Friedrich Engels, “Karl Marx’ın ‘Fransa’da İç Savaşına Önsöz”, *Paris
Komünü Üzerine*, s. 39.

¹⁴¹ Hitler (Bana) *Dedi ki*, s. 122.

¹³⁰ *Kavgam*, s. 283.

¹³¹ Aynı kitap, s. 405.

¹³² *Hitler (Bana) Dedi ki*, s. 29.

¹³³ Aynı kitap, s. 135.

¹³⁴ Aynı kitap, s. 38.

¹³⁵ Aynı kitap, s. 71.

¹³⁶ Friedrich Engels, *Doğanın Diyalektiği*, Sol Yayınları, Ankara 1977, s. 392.

¹³⁷ Friedrich Engels, “Lavrov’a Mektup”, K. Marx, F. Engels, *Nüfus Soru-
nu ve Malthus*, Sol Yayınları, Ankara 1976, s. 220.

¹³⁸ *Doğanın Diyalektiği*, s. 392.

¹³⁹ Engels’in insanı hayvandan ayıran son ve temel bir farkı daha belirte-
lim: “... hayvan dış doğadan yalnızca *yaraylanır* ve salt varlığı ile onda de-
ğişiklikler meydana getirir; insan onda değişiklikler meydana getirerek amaçla-

nulan dünyada, çocuklarına bir geçim olanağı sağlayamayan ana-babaların (yoksulların) çocuk yapmaya hakları olmadığını öne sürmekte, ve böylece kapitalist toplumda, egemen sınıflar tarafından, yoksul emekçi sınıfların, yeni kuşaklarının çoğalışını, kendi çıkarlarına ve gereksinmesine göre denetlemek istemektedir. Faşizm ise, Malthus'un bu sınıfsal cezalandırmasını, ırksal bir düzeye indirgeyerek, kendisine topları dar geldiğini söylediği Alman nüfusunun daha da çoğalmasını önererek, Almanlar dışındaki dünya nüfusunu, ulusları kökten imha ederek, azaltmayı ileri sürmektedir.

Marx'a göre, "Her özel tarihsel üretim biçiminin, ... tarihsel bakımdan geçerli kendi özel nüfus yasaları" olduğu gibi, "kapitalist üretim tarzına özgü [de] bir nüfus yasası" vardır.^{141a} Kapitalist toplumda ise, aşırı nüfus, işçi nüfusta meydana gelen nispi fazlalıkla oluştuğu halde, Malthus, bu aşırı nüfusun, nüfusun mutlak aşırı çoğalmasından meydana geldiğini ileri sürer. Böylece Malthus, kapitalist toplumda, aşırı nüfusun kaynağını, kapitalist topluma özgü bir nüfus yasasıyla, bir iktisat yasasıyla değil, genel bir doğa yasasıyla açıklar. Faşizm, kapitalist toplumda —Almanya'da—, meydana gelen aşırı nüfusu, Malthus gibi, nüfusun mutlak artışı olarak niteleyerek, bu artışın, genel bir doğa yasasından ileri geldiğini öne sürmüş olmaktadır.

Bunalım, işsizler ordusunu had safhaya çıkarmakla birlikte, ne var ki, nispi fazla nüfus, bunalımların ürünü değil, bunalımlar gibi kapitalizmin, kapitalist sistemin ürünüdür. Çünkü büyüyen sermayenin, sermayenin değişen ve değişmeyen unsurlarına yatırımı aynı oranda olmaz. Değişmeyen sermaye (yani makineler, binalar, hammaddeler vb.) ile değişen sermaye (işçi ücretleri) arasındaki "oransızlık, aritmetik biçimde değil, geometrik bir biçimde ilerler".¹⁴² "Bu yüzden birikimin ilerlemesiyle, değişmeyen sermayenin değişen sermayeye oranı değişir. Başlangıçta diyelim 1 : 1 iken, bundan sonra sırayla 2 : 1, 3 : 1, 4 : 1, 5 : 1, 7 : 1 vb. haline gelir, yani sermaye artmaya devam ederken, toplam değerinin 1/2'si [yanısı] sadece 1/3, 1/4 1/5, 1/6, 1/8 vb. oranında işgücüne*

^{141a} Karl Marx, *Kapital*, Birinci Cilt, s. 699.

¹⁴² Karl Marx, "Ücret", *Ücretli Emek ve Sermaye — Ücret, Fiyat ve Kâr*, Sol Yayınları, Ankara 1976, s. 80.

* İtalikler benim. —M.E.

dönüştüğü halde, 2/3, 3/4, 4/5, 5/6, 7/8 oranlarında olmak üzere üretim araçlarına dönüşür. *Emeğe olan talep**, sermayenin bütünü ile değil, *ancak değişen kısmının miktarıyla** belirlendiğine göre, bu talep, daha önce varsayıldığı gibi toplam sermayedeki artış ile orantılı olarak artacağına, *gittikçe küçülen şekilde düşer*. *Emeğe olan talep** toplam sermayenin büyüklüğü nisbetinde ve büyüklüğün artması ölçüsünde *artan bir hızla düşer*.¹⁴³ Açıktır ki, iktisadi bunalım olmaksızın da, kapitalist üretim sistemi, üretici güçlerin artışı arasında, doğal nüfus artışının sağladığı oranda emek talebinde bulunmaz, sistemin özelliğinden dolayı daima yarı yarıya tam işsiz bir "nispi fazla nüfus", "yani sermayenin kendisini genişletmesi için gerekli olandan fazla bir nüfus"¹⁴⁴ meydana getirir. "... bunalım ve duraklama, ... fazla nüfusun *durmadan** meydana gelmesine"¹⁴⁵ neden olur, ve nispi fazla nüfus "bunalım sırasında *had,** durgun zamanlarda tekrar *kronik** bir durum"¹⁴⁶ alır.

Nispi fazla nüfusun kaynağı, faşizmin iddia ettiği gibi, toprakların darlığı değil, "kapitalist birikimin kendisidir".¹⁴⁷ Esasen "kapitalist üretim, doğal nüfus artışının sağladığı kullanıma hazır işgücü miktarıyla asla yetinemez".¹⁴⁸ Kapitalist üretim, "bu doğal sınırların dışında", daima "yedek bir sanayi ordusunun bulunmasını ister".¹⁴⁹

Açık olan şudur ki, faşizmin nüfus teorisi, maltusçu nüfus teorisi, gerici burjuvanın nüfus teorisidir, ve o, bunu, emperyalist savaşın temel taşı yapmıştır.

X. "SOL" SEKTERLİK, ULUSAL GURUR VE ENTERNASYONALİZM

Palmiro Togliatti'nin, 1934-35'lerde, faşizm üzerine yazdığı yazıları içeren *Lectures on Fascism*'ine bir giriş yazan James Klugmann, "Faşizm —diyor—, işçi sınıfının potansiyel müttefiki olabilecek güçlere karşı tutumundaki gerçek-

¹⁴³ Karl Marx, *Kapital*, Birinci Cilt, s. 667.

¹⁴⁴ Aynı yapıt, s. 671.

¹⁴⁵ Aynı yapıt, s. 670.

¹⁴⁶ Aynı yapıt, s. 673.

¹⁴⁷ Aynı yapıt, s. 668.

¹⁴⁸ Aynı yapıt, s. 672.

¹⁴⁹ Aynı yapıt, s. 672.

* İtalikler benim. —M.E.

likten ve her şeyden önce de onun sekterliğinden yararlanır. Devrimcilerin, gençliği ya da köylülüğü ihmal ettiği ya da enternasyonalizmi anti-nasyonalizm ile birbirine karıştırdığı, yani halkın *geçmişte ilerici olan** her türlü gerçek halk yurtseverliğini ve emekçi halkın gururunu reddettiği durumlarda, faşizm, bundan hemen yararlanır.”¹⁵⁰

İtalya’da olduğu gibi, Almanya’da da, faşistler, yurtseverliği tekellerine almışlardı, çünkü sosyalist ve komünistler, soyut ve kitlelerin anlayamadığı bir enternasyonalizme saplanmışlardı ve halkın ulusal özlemlerini dile getirmekten kaçınıyorlardı. Komünist Enternasyonalin VII. Dünya Kongresine sunduğu raporda Dimitrov, bu konuya özel bir yer ayırmaktadır. Çünkü “Faşistler, geçmişte *yığıtçe yönetilen ne varsa** tümünün mirasçıları ve sürdürücüleri” olmuşlar, buna karşılık, “halkın *ulusal duygularını zedeleyecek ne varsa** faşizm-düşmanlarına karşı silah olarak” kullanmışlardır.¹⁵¹ Dimitrov, devrimcilerin, “halk[ın] bugününü ve yarınını ilgilendiren sorunlarla olduğu kadar, dünü ilgilendiren sorunlarla da ilgilenmek durumunda” olduğunu belirtmekte ve şöyle demektedir: “Komünistler, ... *halkın devrimci geleneğini ve geçmişini bugünkü kavgasıyla birleştiremiyorlarsa,** o zaman ulusun *geçmişinde de değeri ne varsa** faşist sahtekârların eline verilmiş ... olur.”¹⁵²

Enternasyonalizmin, anti-nasyonalizm ile, proleter anlamda ulusçuluğun burjuva anlamda ulusçulukla karıştırılması, faşizmin, “kitlelerin ateşli ulusal duyguların”dan¹⁵³ yararlanmasına neden olur. Ulusun geçmişinde ilerici ne varsa, tümünün faşizme terkedilmesi, ya da faşizmin ulusal olan her şeye sahip çıkabilmesi, başta köylülük olmak üzere küçük-burjuva kitleleri, küçük-burjuva kökenli ya da küçük-burjuva ideolojiye bağlı öğrencileri, memurları, hatta proletaryanın geri unsurlarını, devrimci proletaryanın saflarından koparır, ve onları faşizmin kitle gücü arasına katar. İşçi si-

nifi, faşizme karşı savaşırken, “*kendi doğal müttefiklerinden*”¹⁵⁴ kopar. “*Büyük köylü kitlelerini kazanan faşizm —diyor Dimitrov—, proletaryanın kendi doğal müttefiklerinden kopması sonu işbaşına geldi.*”¹⁵⁵

Köylülük ve kent küçük-burjuvazisinin, daha önce de yinelediğimiz gibi, küçük de olsa bir mülk sahibi olduğu için burjuvaziye, kendi emeğiyle ürettiği için emekçiye dönük iki yüzü vardır. Kökleri, özel mülkiyetin var olduğu kapitalizm-öncesi ekonomi biçimlerine uzanan kır ve kent küçük-burjuvazisi, kapitalizmin gelişmesinin zayıflığı oranında “bilinçli ve tutarlı gerici yetiştirir”.¹⁵⁶ Kapitalizmin gelişmesi oranında ve bunalım yıllarında ise, hızla yıkıma uğrayarak büyük bir kısmı proleterleşir ya da proletaryanın yakın adaylarını oluşturur. Küçük-burjuvazinin bu hızla dalgalanan unsurları, onun, bilinçli ve tutarlı gericiliğini sarsar, ama onu ulusal duygularından, gurur duyduğu ulusal geleneğinden uzaklaştırmaz. Gerek proleterleşen, proleterleşmekte olan ve gerek eski durumunu koruyan kır ve kent küçük-burjuvazisi, hemen, egemen sınıfın hizmetine girmek ya da işçi sınıfını izlemek durumunda kaldığı zaman, maddi çıkarları bakımından olduğu kadar, *ideolojisi* bakımından da kendi müttefikini arar. Bu müttefik, *doğal müttefik*i işçi sınıfıdır. İşçi sınıfının, bütün ülkelerin işçilerine karşı enternasyonal ruhunu her an diri tutması, onun ulusal duygulardan gurur duymasıyla çelişmez. Onun ulusal gururu, ulusun geçmişinde *ilerici, devrimci ne varsa*, onlara sahip çıkması, *gerici, tutucu ne varsa* ondan kin ve nefret duymasıyla karakterize edilir. Küçük-burjuvazi, *emekçi yönüyle* bu ilerici, devrimci geçmişe, *mülk sahibi yönüyle* gerici, tutucu geçmişe bağlıdır ve onun kapitalizm-öncesi üretim ilişkilerinden gelen kökü, bu iki geleneği, zihninde bilinçsiz bir karma oluşturur. Onun büyük kısmıyla proleterleşen yönü, emekçi yönünü ağdırırsa, ilerici ve devrimci geleneğe bağlılığını da ağdırır, ideolojisinin iki yönünden birini, gerici ve tutucu yönüne karşı ilerici ve devrimci yönünü ileri, öne çıkarır.

Çeşitli *ulusal topluluklardan oluşan Rusya’da, 1914’te,*

¹⁵⁰ James Klugmann, “Introduction”, Palmira Togliatti, *Lectures on Fascism*, s. XIV.

¹⁵¹ Georgi Dimitrov, *Faşizme Karşı Birleşik Cephe*, Birinci Kitap, s. 113-114.

¹⁵² Aynı yapıt, s. 126.

¹⁵³ Aynı yapıt, s. 55.

* İtalikler ve espaslar benim. —M.E.

¹⁵⁴ Georgi Dimitrov, *Faşizme Karşı Birleşik Cephe*, Birinci Kitap, s. 127.

¹⁵⁵ Aynı yapıt, s. 165.

¹⁵⁶ Lenin, “Gençlik Enternasyonalizminin Görevleri!”, *Gençlik Üzerine*, s. 192.

Lenin, "Büyük-Rus Ulusal Gururu Üzerine" adlı yazısında, "Ulusal gurur duygusu —diyor—, bize, biz bilinçli Rus proleterlerine yabancı bir duygu mudur? Elbette ki değildir! Biz, dilimizi ve yurdumuzu severiz; biz, yurdumuzun emekçi yığınlarını (yani yurdumuz nüfusunun onda-dokuzunu) demokratik ve sosyalist bilinç düzeyine yükseltmek için elimizden geleni yapıyoruz. ... Zulüm ve aşağılamalara karşı göstermiş olduğumuz direnişten ötürü gurur duyuyoruz. Rus işçi sınıfının, ... yığınların güçlü devrimci partisini yaratmış olmasından ötürü; Rus köylülüğünün demokrasiyi benimsemeye başlamasından ... ötürü gurur duyuyoruz. ... Rus ulusu da, bir devrimci sınıf yarattığı için, bu ulus da insanlığa, ... özgürlük ve sosyalizm uğruna savaşım örnekleri de verebildiği için, yüreklerimiz ulusal gururla doludur. Yüreklerimiz ulusal gurur duygusuyla doludur; işte bundan ötürüdür ki, (...) kölece geçmişimizden özellikle nefret ederiz; toprak sahiplerinin, kapitalistlerin de desteğiyle, ... Romanovlar, Bobrinski ve Purişkeviçler çetesini güçlendirmek için, bizi savaşa sürükledikleri zaman bugünümüzden de nefret ederiz."¹⁵⁷

Sorun açıktır sanırım. Lenin, Büyük-Rusların ulusal gururu ile ulusal nefretini karşı karşıya koymaktadır. Ulusal gurur duyduğu geçmiş ve bugün, ilerici, demokratik ve devrimci olandır; nefret duyduğu geçmiş ise, "katliamlar, sıra sıra idam sehpaları, zindanlar, büyük açlık ve papazlara, çarlara, büyük toprak sahiplerine ve kapitalistlere kölece bağlılık"¹⁵⁸ ve "toprak sahiplerinin, kapitalistlerin de desteğiyle, Polonya ve Ukrayna'yı boğazlamak için, İran'da ve Çin'de demokratik hareketi ezmek için ve ... yüzkarası olan Romanovlar, Bobrinski ve Purişkeviçler çetesini güçlendirmek için" Rusya'nın savaşa sürülmüş olmasıdır.¹⁵⁹ Belki, bu yazının Türkiye ile ilgili bölümünde yeri gelmeyecektir diye, konuyu somut olarak okurun zihninde canlandırmak için, biz de eklemek istiyoruz: Biz de ulusal geçmişimizden gurur duyuyoruz, Pir Sultan Abdal'ı, Şeyh Bedrettin'i, Nazım'ı yetiştirdiği için ulusal geçmişimizden gurur duyuyoruz; ulusal kurtu-

luş savaşını verdiğimiz için, emperyalizmi kendi toprağımızda da olsa yendiğimiz, hilafeti ve saltanatı yıkıp cumhuriyeti kurduğumuz için geçmişimizden gurur duyarız; geçmişimizden nefret de ederiz, Pir Sultan'ı asan, Kubilay'ı kesen geçmişimizden nefret ederiz; Kürtler üzerinde yüzyıldır süren ve kanlı zulümlere varan bugünümüzden, ülkeyi yeneden yarı-bağımlı duruma getiren bugünümüzden, Deniz'leri idam eden bugünümüzden, yüzlerce gencimizi işkence altında inleyen, yüzlerce gencimizin canına kıyan zulüm ve baskıdan dolayı da bugünümüzden nefret ederiz.

Ahmed Arif, "Anadolu" şiirinde bu gurur ve nefretin güzel bir tablosunu çizer: "*Utandırım, - Utandırım fıkarcılıktan, - Ele, güne karşı çıplak... - Üşür fidelerim. - Harmanım kesat.*" — Ve biz, bu günümüzden nefret ederiz. "*Binlerce yıl sağılmışım - Korkunç atlılarıyla parçalamışlar - Nazlı, seher-sabah uykularımı. - Hükümdarlar, saldırganlar, haydutlar, - Haraç salmışlar üstüme.*" — Ve biz, bu geçmişimizden nefret ederiz. "*Nasıl severim bir bilsen, - Köroğlu'nu, - Karaylıanı, - Meçhul askeri ... - Sonra Pir Sultan'ı ve Bedrettin'i. - Sonra kalem yazmaz - Bir nice sevda... - Bir bilsen, Urfa'da kurşun atanı, - Minareden, barikattan, - Selvi dalından.*"¹⁶⁰ Ve biz, bu günümüzden ve bu geçmişimizden gurur duyarız.

Proletaryanın "ulusal"lığı, tarihsel seyri içinde, farklı nitelikler alır. Ama, bilimsel sosyalizmin klasikleri, bütün ülkelerin işçilerini birleşmeye çağırdıkları bildirilerinde, proletaryanın "ulusal" niteliğini vurgulamışlardır. "Öz olarak olmasa bile —der *Komünist Manifesto*—, biçim olarak, proletaryanın burjuvaziyle savaşımı *ilkin** ulusal bir savaştır."¹⁶¹ "Proletarya, her şeyden önce, siyasal gücü ele geçirmek, ulusun önder sınıfı durumuna gelmek, bizzat *ulusu* oluşturmak zorunda olduğuna göre, kendisi, bu ölçüde, *ulusaldır*,* ama sözcüğün burjuva anlamında değil."¹⁶² "Proleter sınıf kavgasının *ulusal biçimleri* ve her ülkede işçi hareketleri ile —diyor Dimitrov—, proletarya arasında çelişki sözkonusu

¹⁵⁷ V. İ. Lenin, "Büyük-Rus Ulusal Gururu Üzerine", *Ulusların Kaderlerini Tayin Hakkı*, Sol Yayınları, Ankara 1976, s. 126-127.

¹⁵⁸ Aynı yapıt, s. 127.

¹⁵⁹ Aynı yapıt, s. 127.

¹⁶⁰ Ahmed Arif, "Anadolu", *Hasretinden Prangalar Eskittim*, 12. basım, Cem Yayınları, İstanbul 1976, s. 61-62.

¹⁶¹ Marx ve Engels, "Komünist Parti Manifestosu", *Seçme Yapıtlar*, 1, s. 144.

¹⁶² Aynı yapıt, s. 151.

* Espaslar ve italikler benim. —M.E.

değildir. Aksine, *proletaryanın uluslararası çıkarları* ancak bu şekilde başarıyla korunabilir.”¹⁶³ “Her komünist partinin en önemli görevlerinden biri, işçileri ve bütün emekçileri, proletarya enternasyonalizminin ruhuyla eğitmektir. Her kim bu durumun kendisine emekçi kitlelerin ulusal duyguları ile alay etme hakkı tanıdığını ya da alay etmeye zorladığını düşünüyorsa, gerçek bir bolşevik değildir.”¹⁶⁴

Ulusallık nedir? En kısa anlatımıyla ulusun çıkarını, sınıfların çıkarı üstünde tutmaktır. Ama proletarya, sınıf çıkarı gereği, ulusal çıkar ile sınıf çıkarı çakıştığı yerde, ulusal çıkarını savunarak, sınıf çıkarını savunmuş olur. Sorun her zaman şu olmuştur: ulusal olmaktan (uluslaşmaktan, ulusal savaştan, ulusal bağımsızlıktan) hangi sınıf daha çok yararlanır. Kapitalizmin gelişme çağında, çokuluslu devletlerde, egemen ulus ve ezilen ulus arasındaki savaş, egemen ulusun burjuvazisinin ezilen ulusun pazarına sahip çıkmak istemesinden doğuyordu. Ezilen ulusun burjuvazisi, kendi ulusundan pazara sahip çıkmak için, egemen ulusun burjuvazisine karşı başkaldırıyordu. Ezilen ulusun burjuvazisi, kendi ulusundan köylülüğü ve proletaryayı —ki proletarya da demokratik özgürlükten yararlandığı için, bu savaşta onun da çıkarı vardır— yanına alarak, ulusal savaşın önderliğini yaptığı zaman, burada en fazla yarar sağlayan sınıf burjuvaziydi, ve burjuvazi, ulusal savaşın önderi olduğu gibi, savaşın ulusal niteliği de “burjuva” idi. Emperyalist dönem, burjuva anlamda ulusal savaşların sonu, dünya devriminin, proleter devrimlerinin başlangıcıdır. Artık, bağımlı ve yarı-bağımlı ülkelerde, proleter devrimleri çağında, ulusal bağımsızlık savaşları, dünya kapitalizmini zayıflatan savaşlardır, ve bu anlamda, proleter devrimin bir evresini, aşamasını oluştururlar. Proleter devrimin bir evresini oluşturan ulusal savaşlar, yalnızca *bağımsızlık* savaşları değil, aynı zamanda, köleliğe, ulusal baskının her çeşidine karşı, proletaryanın *özgürlük* savaşlarıdır. Bağımsızlık ve özgürlük savaşından en çok yararlanacak sınıf başta proletarya olmak üzere, tüm emekçi sınıf ve zümrelerdir. Bu anlamdadır ki, ulusal bağımsızlık ve özgürlük savaşları, proleter devrimleri çağında,

¹⁶³ Georgi Dimitrov, *Faşizme Karşı Birleşik Cephe*, Birinci Kitap, s. 116.

¹⁶⁴ Aynı yapıt, s. 115.

biçim olarak burjuva da olsa, özü bakımından proleterdir. Proletarya, küçük-burjuvazi ile, ve özellikle köylülük ile ittifakını pekiştirmeden, ulusal bağımsızlık ve özgürlük savaşını başarıya ulaştıramayacağı gibi, küçük-burjuvazinin büyük burjuvazinin müttefiği haline gelmesine olanak sağlar ya da gözyumarsa, büyük burjuvazinin eline işçi sınıfını ezmesi için büyük bir güç vermiş olur. Bu nedenledir ki, sol sekterlik, özellikle halkın ilerici ve devrimci geleneğine sahip çıkılmaması, ulusal duyguların zedelenmesi, diyalektik gelişmesinden soyutlanarak enternasyonalizmin ulusallığın karşıtı bir kavram olarak yanlış yorumu, işçi sınıfının doğal müttefiki olan köylüyü, kent küçük-burjuvazisini, küçük-burjuva kökenli ya da küçük-burjuva ideolojisine bağlı gençliği ve memur kitlelerini, hatta proletaryanın en geri bazı kesimlerini, küçük-burjuvazinin gerici ve tutucu ideolojisine kaydırır ve orada büyük burjuvazinin gerici ve tutucu ideolojisiyle kenetlenmesine yolaçar. Devrimci ve ilerici ulusal geçmişe, değil sahip çıkmamak, onlara faşizmin sahip çıkmasına izin vermek, kent ve kır küçük-burjuvazisinin ittifakını kısa zamanda kaybetmek demektir.

XI. FAŞİZMİN YAZGISI

Yazımızın başlarında, zorun iktisadî temele bağlı olduğunu Engels'ten pasajlar aktararak açıkladık. Gene Engels'ten aktardığımız bir pasajda, zorun, biri iktisadî evrim doğrultusunda —ilerici ve devrimci—; diğeri iktisadî evrim karşı —gerici ve tutucu— birbirine karşıt ikili niteliğe sahip olduğunu okuduk. Faşizm, zorun, iktisadî evrim karşı olan niteliği içinde yer alır. Bu durumda “zor, iktisadî evrim karşı çıkar, ... iktisadî evrim karşısında yenik düşer”.¹⁶⁵ “... bir ülkede, ... devletin iç zorunun, ... ülkenin iktisadî evrimi ile çatışma durumuna geldiği her yerde, savaşım, her zaman, *siyasal iktidarın yıkılmasıyla** sonuçlanır.”¹⁶⁶

Çünkü, iktisadî evrim karşı çıkan zor, şiddetine göre, üretici güçlerin gelişmesi üzerindeki baskıyı artırır, üretici güçlerin gelişmesini önler, üretilen değerleri savurganlıkla

¹⁶⁵ *Anti-Dühring*, s. 300.

¹⁶⁶ Aynı yapıt, s. 300.

* İtaliçler benim. —M.E.

tüketir, yeniden-üretimi giderek azaltır, ve toplumu yıkıma sürükleyerek, kendi iktisadî kaynaklarını kurutur ve siyasal iktidarın yıkılması ile de sonuçlanır.

1870'lerde Engels, zorun maddî temele bağlı olduğunu yazarken, aynı zamanda, zorun para yapmadığını, olsa olsa daha önce para yapan kişiyi soyup soğana çevirdiğini yazıyordu.¹⁶⁷ Çünkü zor, silahlanmak, örgütlenmek vb. için, iktisadî üretim yoluyla sağlanmış paraya gereksinme duyar. Faşizm, doğuşu ve gelişmesi sırasında, yalnızca terörcü militan örgütlerinin, parayla satın alınmış militanlarının gereksinmelerini karşılamak için paraya gereksinme duyarken, iktidara geldiğinde, kendi doğası gereği, emperyalist savaşa hazırlanmak için ülkenin ulusal ekonomisini savaş ekonomisine çevirir. Faşizmin iktidara gelmek için mücadele ve iktidar etme evreleri, dış görünüşü bakımından birbirinden ayrı olmakla birlikte, özünde aynıdır. Çünkü kapitalizm tarafından yaratılan yedek sanayi ordusu, bunalımla birlikte had safhaya ulaşmış, ve uzun süren bunalım, işsizliği daha geniş yığınlar için sürekli hale getirmişti. Bir yanda üretim araçları ve aşırı ürün, öte yanda büyük bir işsiz çokluğu. Üretim biçiminin değişim biçimine başkaldırdığı, bir başka deyişle devrimin olgunlaştığı bir evredir bu. Ama, “devrimin zaferi hiç bir zaman kendiliğinden gelmez. Ve bunu hazırlayabilecek ve kazanabilecek olan da, yalnız, kuvvetli bir devrimci proletarya partisidir.”¹⁶⁸ Burjuvazinin iktidarı temellerine kadar sarsılmış olmakla birlikte, proletaryanın “yığınlarını arkasından sürükleyecek ve iktidar olacak kadar güçlü” devrimci bir parti yoksa, “devrimin zaferi gelmez”.¹⁶⁹ Aksine, “sefaletin korkunç tanrıçası”,¹⁷⁰ faşizm ile gerdeğe girmeye hazır hale gelir. Bir yanda birikmiş üretim araçları ve ürün, öte yanda yığılan işsiz kitlesi, üretim biçiminin değişim biçimine başkaldırması¹⁷¹ olgusuna, devrimci bir dönüşüme yolaçacağı yerde, faşizm, birikmiş aşırı ürünün, geniş halk kitlelerinin sırtından, işsiz kitlenin gerici ve satılık kesimi tarafından tüketilmesi yolunu açar. Böylece, bunalımın

¹⁶⁷ *Anti-Dühring*, s. 277; *Tarihte Zorun Rolü*, s. 37.

¹⁶⁸ J. Stalin, *Leninizmin Sorunları* s. 534.

¹⁶⁹ Aynı yapıt, s. 534.

¹⁷⁰ Hitler, *Kavgam*, s. 109.

¹⁷¹ *Anti-Dühring*, s. 449.

hızı yavaşlamaya, üretim araçları yeniden hareket etmeye başlar. Ne var ki, bu “zor, ürünlerin tüketimini değiştirebilir, ama üretim biçiminin kendisini* değiştiremez”.¹⁷² Üretim biçiminin kendisini değiştiremediği için de, bir yanda yığılan aşırı ürün, büyük kitlelerin sırtından, faşizmin terörcü militanları ve örgütleri tarafından (silah, geçim maddeleri vb. olarak) savurganlıkla tüketilir. Faşizm iktidara geçtiği zaman da, üretim biçimi değişmez. Ürünlerin üretimi tüketilebilecek bir alana, ülkenin ulusal ekonomisi savaş ekonomisi alanına kaydırılır. Faşizm ile, iktidar, finans-kapitalin en emperyalist kesiminin eline geçmiş olduğu için, savaş sanayiine geçiş o denli gerekli ve kolay olur. Çünkü, finans-kapital ile iktidar özdeştir, ve savaş sanayiine geçiş, finans-kapitalin en emperyalist unsurlarının özlemine dile getirmektedir. Böylece bir yanda duran üretim araçları harekete geçer, aşırı ürün tüketilir, geniş işsiz yığını emilmeye başlanır. Ama sonuç değişmez: üretilen değerler savaşa hazırlanmak için ve savaş sırasında tüketilir, elbette ki yeniden-üretmek için değil. “Ürettiği ürünlerin bir kısmını —*diyor Marx*—, üretim araçlarına ya da yeni ürünlerin unsurlarına *devamlı bir şekilde** dönüştürmedikçe hiç bir toplum, üretime devam edemez.”¹⁷³ Silah ve silahların kullanımı için tüketilen ürünler, üretim araçlarına ya da yeni ürünlerin unsurlarına dönüşmemiştir. “Gerçekte, ulusal ekonomiyi savaş ekonomisi yoluna sokmak ne anlama gelir? Sanayii, tek bir yönde, savaşa doğru yöneltmek anlamına; savaş için gerekli nesnelere üretimini, ulusal tüketime bağlı bulunmayan üretimi, bütün araçlarla genişletme anlamına; tüketim nesnelere bakımından üretimi ve özellikle pazarın erzakını son derece daraltma anlamına; sonuç olarak, nüfusun tüketimini kısma ve ülkeyi iktisadî bir bunalım karşısına koyma anlamına gelir.”¹⁷⁴ Faşizm, savaşa girmese bile, üretilen ürünleri bir daha yeniden-üretime dönüştüremeyecek biçimde tüketerek, ve üstelik üretilen ürünleri, üretici güçlerin bir kısmını diğer bir kısmıyla baskı altında tutmak için tüketerek, üretim yenilenemeyecek ker-

¹⁷² *Anti-Dühring*, s. 511.

¹⁷³ *Kapital*, Birinci Cilt, s. 603.

¹⁷⁴ J. Stalin, *Leninizmin Sorunları*, s. 689.

* İtalikler benim. —M.E.

teye gelir, ve Engels'in birkaç kez yinelediğimiz ifadeleriyle, siyasal iktidarın yıkılmasıyla, yani faşizmin yıkılmasıyla sonuçlanır. "İktisadî evrim, istisnasız ve acımasız kendi yolunu açar."¹⁷⁵

Açar ama, bazı devrimcilerin ileri sürdüğü gibi, devrimi olgunlaştırmış olarak değil. Nasıl zor, üretim biçiminin kendisini değiştirmese, ve nasıl devrimin zaferi hiç bir zaman kendiliğinden gelmezse, bunun gibi, faşizm, "parlamentarizmin ve burjuva demokrasinin en son izlerini, zorbalara karşı mücadelesinde işçi sınıfının yararlanabileceği bu *kallıntıları*" yıkarak¹⁷⁶ devrimci partilerin, zorbalara karşı savaşım araçlarının kırıntılarını da ellerinden alarak, onları illegaliteye iter. Faşizmin yıkıntıları üstünde, demokrasinin başarısı boy verir, ama demokratik savaşımın on, yirmi, otuz, hatta yüzyıl *gerisinden* başlayan bir demokrasidir bu. Yunanistan'da cunta yıkılmıştır ama, yirmi yıl öncesi Yunanistan'ı için *eskimiş* bulunan Karamanlis'in iktidara gelişi, demokrasinin bir başarısı olarak alkışlanmıştır. Arjantin'in faşist lideri General Videla, "1789 Fransız Devrimindeki fikirleri benimsiyoruz —diyor ve devam ediyor— ancak o dönemdeki fikirleri bizim çağımıza uygulayabilmek için de gerekli değişiklikler yapmak gerekmektedir".¹⁷⁷ Aşağıyukarı ikiyüzyıl öncesinin demokrasisine dönüş, kuşku yok ki, Arjantin için, bir nefes alış, bir aydınlığa çıkış olacak. Ama ilerlemenin, ne büyük bir gerileme olduğunu unutmak, bizi, klasik faşizmin olduğu kadar, bir sonraki bölümde ele alacağımız yeni-faşizmin de, bir proleter devrimin koşullarını yaratacağı korkunç yanılgısına götürür.

İKİNCİ BÖLÜM YENİ-FAŞİZM VE TÜRKİYE

I. BAĞIMLI VE YARI-BAĞIMLI ÜLKEDE FAŞİZM

Şimdiye değin saptadığımız şeylerin başında, faşizmin, emperyalizmin bir evresi olgusu olduğu, "finans-kapitalin,

¹⁷⁵ *Anti-Dühring*, s. 300.

¹⁷⁶ J. Stalin, *Leninizmin Sorunları*, s. 529.

¹⁷⁷ "Arjantin'de İşkence Uygulaması Artıyor", *Cumhuriyet*, 17 Nisan 1977, s. 9

en emperyalist unsurlarının açık terörcü diktatörlüğü" olduğudur. Bu tanımın içerdiği öğeler şunlardır: 1° finans-kapitalin (malî-sermayenin) en emperyalist unsurlarının varlığı; 2° açık terör; 3° diktatörlük.

Bilineceği gibi, diktatörlük, siyasal iktidara sahip olmakla sağlanır; siyasal iktidarın *açık* terörcü yönetimi ise, klasik faşizmde burjuva demokratik kurumların ortadan kaldırılması ile gerçekleştirilmiştir.

Türkiye'ye bir bakalım: Türkiye emperyalist bir ülke midir? Tersine, Türkiye, emperyalizme bağımlı bir ülkedir. Türkiye'de, burjuva demokratik kurumlar, özellikle parlamento, genel oy hakkı, sendika, toplu sözleşme, grev hakkı vardır. Bu anlamda, Türkiye'de, bir baskı rejimi olsa da, bunun faşizm olmadığı gibi yanlış bir sonuca varırız. Yanlış bir sonuca varırız, çünkü, yeni-faşizmi, klasik faşizmin kategorileriyle açıklamaya kalkıştığımız zaman, yanlış sonuçlar çıkarmamız kaçınılmaz olur. Ve çünkü, yeni-faşizmi tanımak için, klasik faşizmi bilmek ne denli gerekli ise, yeni-faşizmi, faşizmin yeni kategorileriyle açıklamak da o denli zorunludur. Çünkü ilkin emperyalist ülkenin kendisinde, metropolde varlığını ortaya koyan faşizm, bu kez metropolden dışarı çıkmış, bağımlı ve yarı-bağımlı ülkelere ayağını basmıştır.

Faşizmin birinci evresinde, İtalya ve Almanya, savaştan elleri boş, bir başka deyişle, sömürsüz çıkmışlardır. Bu ülkelerin emperyalist unsurları, faşizme, diğer şeyler yanında, kendi ülkelerinde, azamî kâr sağlamak gereksinmesi duyular ve dünyayı bir kez daha paylaşmak istediler. Metropolde azamî kâr sağlamak ve dünyayı yeniden paylaşmak için ülkeyi bir kez daha savaşa hazırlamak, ancak, burjuva demokratik kurumların kaldırılmasıyla mümkündü. Oysa, sömürge ve yarı-sömürgelere sahip emperyalist devletler için durum daha değişiktir. Almanya ve İtalya gibi ülkeler azamî kârı sağlamak için, burjuva demokratik kurumları kaldırmak gereğini duydukları zaman, savaştan kârlı çıkan emperyalist ülkeler, bu azamî kârı, bağımlı ve yarı-bağımlı ülkelerden sağlar durumdaydılar. Ne var ki, çok geçmeden, bağımlı ve yarı-bağımlı ülkelerdeki gelişmeler, azamî kâr sorununu ve ülkenin bağımlılıktan kurtulması sorununu gün-

deme getirecek, ve bu kez, aynı gereksinmeyi, savaştan kârlı çıkan ülkelerin emperyalistleri duyacaktır — ama çelişkinin daha da keskin ve halkanın daha zayıf olduğu bağımlı ve yarı-bağımlı ülkelerde. İşte bu nedendir ki, yeni-faşizm, emperyalist ülkelere, metropolden, bağımlı ve yarı-bağımlı ülkelere kaymıştır. Faşizmin genel kategorilerini, bu bağımlı ve yarı-bağımlı ülkelere göre göreceğiz, ama ülkelerin özel niteliklerine göre *değişikliklere uğramış olarak*.

II. FAŞİZMİN METROPOLDEN BAĞIMLI ÜLKELERE KAYMASININ TEMEL İKTİSADİ NEDENLERİ

“Kapitalizm —diyor Lenin—, kapitalizm olarak kaldıkça, *sermaye fazlası*, belli bir ülkede yığınların yaşam düzeyini yükseltmeye değil —çünkü bu durumda kapitalistlerin kazançlarında bir azalma sözkonusudur—, dış ülkelere, geri kalmış ülkelere sermaye ihracı yoluyla, bu kârları artırmaya yönelir.”¹ Yalnızca ilerlemiş ülkelerde meydana gelen muazzam sermaye fazlası, daha yüksek kâr sağlamak için geri kalmış ülkelere yatırılmakla kalmaz, emperyalizm, fabrikaların ürünleri için yeni pazarlar kazanmak, fabrikalar için gerekli hammadde, yarı-hammadde kaynaklarını ele geçirmek için, bu ülkeleri, iktisadî, askerî, siyasal ve kültürel yönden etki alanları haline getirmek, pazar ve hammadde kaynakları olarak paylaşmak ister. Amaç tektir: en yüksek kârı, azamî kârı sağlamak.

“Kâr” —biliyoruz ki— “artı-değer ile girişime yatırılan toplam sermaye arasındaki orandır.”² Artı-değer ise sermayenin organik bileşimine bağlıdır. Sermaye, değişmeyen (binalar, makineler, hammaddeler vb.) ve değişen (işçi ücretleri) sermaye olmak üzere ikiye ayrılır, ve bunların bileşim oranları, sermayenin organik bileşimini meydana getirir. Artı-değer yalnız değişen sermayeden sağlandığına göre, değişmeyen sermayenin değişen sermayeye ağır basması halinde, artı-değerin yatırılan sermayeye oranı azalacak, dolayısıyla, kâr oranı da düşecektir. Bir başka deyişle, kapitalist, işini genişleteceği zaman, eski makinelerin yerine, iki katı, üç katı verimli yeni makineler aldığı zaman, yani iki katı,

¹ V. İ. Lenin, *Emperyalizm*, s. 81.

² V. İ. Lenin, “Karl Marx”, *Marx-Engels-Marksizm*, s. 37.

üç katı fazla değişmeyen sermaye yatırdığı zaman, eski işçi sayısının aynıyla, üretime devam ettiği takdirde, artı-değer aynı kalacak (çünkü işçi ücretlerine yatırılan değişen sermaye aynı kalmaktadır), ama girişime yatırılan toplam sermaye artacaktır. Kâr, artı-değer ile girişime yatırılan toplam sermaye arasındaki oran olduğu için, kapitalistlerin kâr oranı, eskisinin altına düşecektir. Ya da, kapitalist, makinele-i iyileştirmek için, değişmeyen sermayesini iki katına çıkardığı zaman, aynı ürünü üretebilmek için, işçilerin yarısına yol verecektir. O zaman da, sermayenin organik bileşimi yükselecek ve kâr oranı ortalamanın altına düşecektir. Ortalama kâr ile yetinemeyen tekelci-kapitalist, azamî kârı, en yüksek kârı nasıl sağlayacaktır? Ülke içersinde bunun yolları açıktır: fiyatları yükselterek, ücretleri düşürerek. Muazzam bir “sermaye fazlası” biriktiren tekelci-burjuvazi, eğer kendi ülkesinin sınırları içine hapsedilmişse, sermaye fazlasını, dışarıya, geri kalmış ülkelere ihraç edemediği sürece, yeni makinelere yatırmak ve dolayısıyla da kâr ortalamasını düşürmek zorunda kalacaktır.

“Bugünkü kapitalizmin —diyor Stalin—, temel ekonomik yasasının bellibaşlı çizgileri ve gerekleri aşağı yukarı şu şekilde ifade edilebilir: belirli bir ülkenin halkının çoğunluğunu sömürerek, iflâsa sürükleyerek ve yoksullaştırarak; diğer ülkelerin ve hele geri kalmış ülkelerin halkını boyunduruğu altına alarak ve sistemli bir şekilde talan ederek; ve nihayet savaşlarla ve en yüksek kârlar sağlamak için ulusal ekonomiyi askerileştirerek, azamî kapitalist kârı sağlamak.

“Deniyor ki, buna karşın, ortalama kâr, kapitalist gelişmeye şimdiki koşullarda rahat rahat yetebilir. Bu yanlıştır. Ortalama kâr, verimliliğin alt sınırıdır, onun altına düşüldüğünde kapitalist üretim olanaksızlaşır. Ancak, sömürgeleri ele geçirerek, halkları köleleştirerek ve savaşlar açarak, bugünkü tekelci kapitalizmin büyük işadamlarının sadece ortalama bir kâr sağlamaya uğraştıklarını düşünmek gülünç olurdu. Hayır, tekelci kapitalizmin devindiricisi olan şey, ne ortalama kârdır, ne de genel olarak ortalama kârın bir miktar artması demek olan fazla-kârdır (*surproit*), ama özellikle azamî kârdır (*profit maximum*). Tekelci kapitalizmi,

sömürgeleri ve diğer geri kalmış ülkeleri boyunduruk altına almaya ve sistemli bir şekilde soymaya, birçok bağımsız ülkeyi bağımlı duruma sokmaya, bugünkü kapitalizmin büyük işadamlarının kârların azamisini elde etmelerine olanak sağlayan en 'elverişli iş' olan yeni savaşları düzenlemeye, ve nihayet dünya ekonomik egemenliğini ele geçirmek için çabalar harcamaya, bu gibi sonu ne olacağı bilinmeyen işlere girişmeye iten, işte bu azamî kâr sağlama zorunluluğudur."³

Burjuvazinin temsilcisi yazarlar ise, emperyalizmi, yedek işsiz ordusunun bir "ekmek" sorunu, "iç savaştan kurtulma" sorunu olarak görmüşlerdir. Lenin, *Emperyalizm*'de, para kralı Cecil Rhodes'ın şu sözlerini aktarır: "Dün East-End'deydim, işsizlerin yaptığı bir toplantıda bulundum. Ateşli söylevler dinledim orada. Bunların hepsi tek bir çığlıktan ibaretti: ekme! ekme! ... Birleşik Krallığın 40 milyon nüfusunu kanlı bir iç savaştan kurtarmak için, bizler, sömürge politikacıları, fazla nüfusu yerleştirebileceğimiz, fabrikalarımızın ve madenlerimizin ürünleri için yeni pazarlar kazanabileceğimiz yeni topraklar elde etmek zorundayız. ... İç savaştan kaçınmak istiyorsanız, emperyalist olmak zorundasınız."⁴ Lenin, birkaç sayfa sonra İngiliz Cecil Rhodes'ın sözlerini tamamlayan bir Fransız'ın sözlerini aktarır: "Yalnız işçi yığınlarının değil, aynı zamanda orta sınıfların ... yurt içinde infilak etmesi istenmiyorsa, dışarda kullanılmalıdır."⁵ Emperyalizmin ideologlarına göre, sermaye ve emtia ihracı, emperyalist ülkenin bir ekme sorunu, iç patlamadan kurtulmanın yoludur. Marksizme göre ise, yedek sanayi ordusu, kapitalizmin doğasından gelmektedir, kapitalizm, belli bir düzeyden sonra, üretici güçlerin gelişmesini engelleyerek, ekme sorununu kendisi yaratır. Sermaye ihracının nedeni ise, işsiz kitlelerine ekme sağlamak değil, azamî kâr elde etmektir. Nitekim, tekelci burjuvazi, sermaye fazlasını, kendi ülkesinde tarıma yatırma olanağı varken, yalnızca azamî kâr sağlamak amacıyla, geri kalmış ülkelere ihraç eder, çün-

kü, "geri kalmış ülkelerde, kâr her zaman yüksektir, çünkü buralarda sermaye pek az, toprak fiyatı nispeten düşük, ücretler az, hammadde ucuzdur".⁶

Ama, bağımlı ve yarı-bağımlı ülkeler, oldukları yerde kalmamıştır. Emperyalizm, bu ülkeleri sömürebilmek için emtiasını pazarlamak, hammadde kaynaklarını emmek, yeni sermaye yatırımları yapmak zorunda olduğundan, bu ülkelere limanlar, yollar yapmaya, tüketim aracı üretimine yönelik de olsa fabrikalar açmaya başlıyor, bir yandan ulusallaşmayı hızlandırmaya, bir yandan yığınları uyandırmaya, devrimci bir sınıfın, işçi sınıfının yaratılmasına neden oluyordu. Buna paralel olarak, metropole göre ucuz da olsa, toprağın fiyatı yükseliyor, hammaddelerin fiyatı yükseliyor, artık bir varlık haline gelmiş bulunan işçi sınıfı kendi öz sendikasını kuruyor, toplu sözleşme hakkı sağlıyor, grev hakkını kazanıyor ve işgücünün fiyatı giderek yükseliyor.

Bu devrimci uyanış, artık metropolden daha hızlı olmaktadır, çünkü emekçi sınıflar, emperyalizmin ağır sömürsü altında, metropoldeki emekçilere göre, nispi olarak, giderek daha fazla yoksullaşmaktadırlar. Bunun başlıca nedeni, yabancı sermayenin, bağımlı ülkeden kazandığı kârı yurtdışına transfer etmesi, dolayısıyla, kapitalizmin, üretici güçlerin gelişmesine olanak sağladığı süreç içerisinde ve bu süreci tamamlamadan, üretici güçlerin gelişme olanaklarını yavaşlatmasıdır.

Çünkü, bir ülkenin kapitalisti, mülk edindiği artı-değerin bir kısmını, kendi özel tüketimi için harcar, bir kısmını yeniden-üretim için yatırır. Eğer artı-değerin tümü kapitalistin kişisel tüketimi için harcanırsa, buna *basit* yeniden-üretim diyoruz. Bu durumda, geçen yıl yatırılmış olan sermaye, aynen yeniden-üretim girer. Kapitalist, yaratılan artı-değerin bir kısmını kendi kişisel tüketimi için harcar, diğer kısmını ütime yatırır, üretimi genişletirse, buna *genişletilmiş* yeniden-üretim diyoruz. Kapitalist üretimin çelişkilerini azaltan, onu bir ölçüde ilerici yapan husus, *genişletilmiş* yeniden-üretimdir. Ancak genişletilmiş yeniden-üretim sayesinde, yeni işçi istihdam edebilir, ve genişletilmiş yeniden-üre-

³ J. Stalin, "SSCB'nde Sosyalizmin Ekonomik Sorunları", *Son Yazılar 1950-1953*, s. 92-93.

⁴ *Die Neue Zeit*, XVI, 1, 1898, s. 304'ten alıntı: *Emperyalizm*, s. 103.

⁵ Bkz: *Emperyalizm*, s. 110.

⁶ *Emperyalizm*, s. 81.

tim, üretici güçlerin gelişmelerine bir ölçüde olanak sağlar.

Kapitalist bir ülkede (metropolde), genişletilmiş yeniden-üretim olanağı, bir sınıra kadar şunun için vardır: kapitalist, elde ettiği artı-değerin kişisel tüketiminden geriye kalan kısmını üretime yatırarak, işletmesini genişletir. Emperyalizmin canalcı özelliklerinden biri şudur ki, bağımlı ve yarı-bağımlı ülkeye sermaye yatıran sermaye sahibi, metropolde, yani bağımlı ülkenin *dışında* bulunduğu için, tüm artı-değer yurtdışına transfer edilir, ve bu bağımlı ülkede yaratılan ve biriktirilen artı-değer, bağımlı ülkede, yeniden-üretime yatırılmaz; ve dolayısıyla, ülkede yaratılan ve biriktirilen artı-değer oranında bağımlı ülkeye yatırım yapılmaz. Emperyalizme bağımlı ülkede kapitalizmin kendi gelişme olanaklarını tıkayan ve üretim ilişkisini, kapitalizmin normal gelişme sürecini tamamlamadan, *üretici güçlerin gelişmesinin engeli haline getiren* etken budur.

İkinci sorun, ülkenin bağımsızlığı ve egemenliği sorunudur. Biliyoruz ki, üretim iki seksiyona ayrılmaktadır: 1° üretim araçları üretimi, 2° tüketim nesnelere üretimi. Bir ülkede bu iki seksiyon birarada bulunmadan, o ülkede, kapitalist nitelikte de olsa bağımsızlıktan ve dolayısıyla yerli kapitalizmin egemenliğinden söz edilemez. III. Enternasyonalin IV. Kongresinde, Lenin, "Bize ... bir de ağır sanayi gereklidir." diyor ve şunları ekliyordu: "Her şeyden tasarruf ediyoruz. Okullardan bile. Ve bunu, ağır sanayimizi kurmadığımız takdirde; onu kurmadığımız takdirde, hiç bir sanayii kuramayacağımızı ve ağır sanayimiz olmayınca da, *bizim bağımsız bir ülke olarak kalamayacağımızı anladığımız için*,"* böyle yapıyoruz."⁷ Stalin, ağır sanayii frenlemenin, ülkeyi *kapitalist ekonomi sisteminin bir eki* haline getirmek olacağını vurgular.⁸ Ağır sanayi, burada, birinci seksiyonda yer alan üretim araçları üretimidir ve üretim araçları üretimine geçmemiş bir ülke, aynı düzen içinde, iktisadî bağımsızlığını korumaya aday bile değildir. Çünkü, içerde, tüketim nesnelere üreten yerli kapitalistler, biriktirdikleri artı-değeri

⁷ V. İ. Lenin, *Yapılar*, c. XXVII, s. 349, Rusçadan aktaran: J. Stalin, *Leninizmin Sorunları*, s. 240-241.

⁸ Bkz: *Leninizmin Sorunları*, s. 24.

* İtalikler benim. —M.E.

yeniden-üretime yatırmak istedikleri zaman, her şeyden önce üretim araçları almak zorundadırlar. Bu nedendir ki, yerli kapitalistler tarafından, genişletilmiş yeniden-üretim için yatırılan biriktirilmiş artı-değer, üretim aracı üreten kapitalistlere, yani yurtdışına gider.

Emperyalistler, bağımlı ya da yarı-bağımlı ülkeye sermaye ihraç etmekle birlikte, bu ülkelerde, hiç bir zaman —zorunlu kalmadıkça— üretim aracı üretimine geçmezler. Bağımlı ya da yarı-bağımlı ülkenin ekonomisini kendine bağlama ve ekonomiye kendine göre yön verme, üretim araçları üretimine sahip ülkelerin elindedir. Biriktirilen artı-değeri bu yolla sızdırdıkları gibi, sattıkları makinelerin yedek parçalarını vb. ellerinde tutarak bağımlı ülkenin ekonomisini denetim altında tutarlar. Ağır sanayiye, yalnızca üretim araçları üretimi olarak bakmamak gerekir; niteliği bakımından ağır sanayi içinde ele alınması gereken, ama üretim aracı üretme niteliğinde olmayan silah sanayiini de bu kategori içinde ele almak gerekir. Ağır sanayiye sahip olmayan ülkeler, kendi silah sanayilerini de kuramazlar, ve ekonomik yönden olduğu gibi, askerî yönden de bağımlı hale gelirler.

Kapitalist dünya ekonomisine egemen olan tekelci sermayenin elindeki tekniğin niteliği geliştikçe, dünya ekonomisini yönlendiren ve etkileri altına alan iktisadî konular da değişir, ve bağımlı ülke ekonomisi, bu gelişmenin sürekli olarak dışında ve gerisinde kaldığı için, bağımlılıktan kurtulamaz. Daha elli yıl kadar önce, emperyalist ülkeler, bağımlı ve yarı-bağımlı ülkelerin pamuğunu alır, ona pamuklu dokuma satardı. Bugün ise tekstil makineleri (üretim araçları) satarak, tekstil alanında, ülkeleri gene kendine bağımlı duruma getirmektedir. İkinci Dünya Savaşının silahları bile, bugün büyük ölçüde tarihin hurdalığına atılmıştır. Savaş ve savunma, yerdegezerlerden havaya, havadan uzaya çıkmış, barutun yerini nükleer güç almıştır. Daha elli yıl önce, finans-oligarşiyi oluşturan finans-kapital, kömür ve demir madenlerini ellerinde bulunduranlardan oluşuyordu, bugün dünya ekonomisine yön veren petrol ve nükleer üretimi elinde bulunduran tekelci-burjuvazi, finans-oligarşiyi oluşturuyor. Teknik ve sanayi ilerledikçe, egemenliğin, tekniğe ve ekonomiye, ulusal

ekonomiye olduğu kadar savaş ekonomisine de yön veren, onu yönlendiren ekonomileri ellerinde bulunduranlara geçtiği açık bir gerçek. Emperyalizm ise, bağımlı ülkelerde, elli yıl öncesinin üretim aracı üretimine bile geçilmesine izin vermemektedir. Çünkü üretim aracı üretimine geçmek demek, o ülke ekonomisinin bağımsızlığının iktisadî anahtarını, o ülkenin kendi eline teslim etmek demektir. Her ne kadar “herhangi bir ülkedeki” kapitalist sınıf, bir bütün olarak, birbirlerinden kâr sağlayamazlar”sa da,⁹ —tüccar sermayesinin “çeşitli ülkelere ait ürünlerin fiyatları arasındaki farkı sömürmesi olgusu”¹⁰ bir yana— bağımlı ülkenin kapitalisti, biriktirilen artı-değeri yeniden-üretime yatıracığı zaman, bunun önemli bir kısmıyla, *dış ülkelere*, emperyalist ülkelere üretim aracı alacağı için, artı-değerin önemli bir kısmını emperyalist ülke kapitalistiyle paylaşır. Sömürülen değerlerin tümü emekçiler tarafından yaratılmış olmakla birlikte, yerli kapitalist tarafından mülk edinilen artı-değerin, fiyat farkı dolayısıyla yabancı ülke emperyalisti ile *paylaşılması*, sömürüyü, ulusal düzeye yükseltir. Böylece, yalnızca emekçiler sömürülmüş olmaz, sömürülen kitle, tekel fiyatlarından gelen farklar nedeniyle ve zorunlu olarak, yabancı sermayeye kaptırılır.

Bağımlı ülkelerde bir yandan sömürünün geniş yığınları daha fazla etkileyerek onları siyasal yaşama çekmesi, öte yandan demokratik kurumların kurulması zorunluluğu, kabaran işçi sınıfının sendika, toplu sözleşme ve grev haklarını kazanmasını, nüfusun artmasını ve kentlerin büyümesini sağlamış, giderek toprağın fiyatı yükselmeye, ücretler artmaya, hammadde pahalılaşmaya başlamıştır. En yüksek kâr, azamî kâr, bir ölçüde de olsa tehlikeye girmiştir. Ama bundan daha önemlisi, emekçi kitleler, giderek yoğunlaşan iktisadî savaşımına girişirler ve iktisadî savaşım, siyasal savaşımına dönüşürken, metropolde olduğu gibi, yalnızca emekçi ile sermaye karşı karşıya gelmekle kalmaz, bağımlı ulus ile emperyalist devlet de karşı karşıya gelir; ve savaşım en çok

⁹ K. Mark, *Kapital*, Birinci Cilt, s. 186-187.

¹⁰ Karl Marx, *Capital*, vol. III, s. 330; *Kapitalizm-Öncesi Ekonomi Biçimleri*, Sol Yayınları, Ankara 1977, s. 167.

* İtalikler benim. —M.E.

sömürülen ve en devrimci sınıf proletaryanın öncülüğünde, köylülüğün ve küçük-burjuvazinin kitlesel desteğinde millî (ulusal) ve demokratik savaşımına dönüşür.

Bir ülkeyi iktisadî, askerî ve siyasal yönden kendisine bağlamış olan emperyalist devlet, azamî kârı düşürmemek için bağımlı ülkenin üretici güçlerine karşı iktisadî bir savaşım; o ülkeyi pazar, yatırım alanı vb. olarak elden çıkarmamak için bağımlı ülkenin ulusal güçlerine karşı siyasal bir savaşım girer. Gerek iktisadî savaşım, gerek siyasal savaşım, arkasındaki askerî güce dayanır, ama bağımlı ülkenin *stratejik önemi* ağır bastığı ölçüde, emperyalist devlet, iktisadî ve siyasal savaşımı, stratejik açıdan değerlendirir, yani o ülkenin stratejik önemi ağır basıyorsa, bu savaşım, bir iç iktisadî savaşım, bir yerel siyasal savaşım olmaktan çıkar, bölgesel bir savaşım niteliğine bürünür.

Açıktır ki, savaşım, emperyalist ülkeden, metropolden, bağımlı ve yarı-bağımlı ülkelere kaymıştır. Faşizmin birinci evresinde, faşizm, emperyalist ülkede, metropolde oluşuyordu; faşizmin ikinci evresinde, faşizm, yarı-bağımlı ve bağımlı ülkelere kayar. Faşizm, gene finans-kapitalin en emperyalist unsurlarının, işçi sınıfının öncülüğünde tüm emekçi sınıf ve zümreleri baskı altına almak için, yürüttüğü terörcü diktatörlüktür.

1950’lerde ABD Endüstri Kuruluşları Genel Sekreteri Jones B. Carey, “Geçen savaşta —diyordu— faşistlerle savaşmak için komünistlerle birleştik, gelecek savaşta *komünistlerle savaşmak için faşistlerle birleşeceğiz*”.¹¹ Bu sözler bir gerçeği söylerken, bir gerçeği gizliyor aynı zamanda. Çünkü, ABD emperyalistlerinin faşistlerle birleşmesi söz konusu olamaz artık; o, faşizmin ta kendisi olmuştur. Örneğin ABD’nin, CIA aracılığıyla, Şili’de Allende’yi cumhurbaşkanı yapmamak için parlamenterlere rüşvet olarak 350 bin dolar ayırdığı, bunu başaramayınca, Şili’de Allende’yi devirmek için 8 milyon dolar harcadığı bilinen bir gerçek iken, bugün 15 bin devrimcinin kanına malolan ve bir o kadar devrimciyi zindanlarda çürüten açık terörcü diktatörlüğün, Şili faşist cuntasının kendisi olduğunu düşünmek, bu cuntanın

¹¹ D. Welsh, G. Morris, *CIA, Vietnam’da Pasifikasyon ve Dünya İşçi Hareketleri*, Sol Yayınları, Ankara 1969, s. 124-125.

varlığının esas nedeninin ABD emperyalizmi olduğunu bir an olsun unutmak, mantığın yadsınmasından başka bir şey değildir.

“Bütün ülkeler ve halklar için —diyor Dimitrov— geçerli, evrensel bir faşizm gelişme şeması ortaya koymak büyük bir yanlış olur.”¹² Ayrıca Dimitrov belirtiyor ki, sömürge ve yarı-sömürge ülkelerde bazı faşist gruplar gelişmektedir, ama bunlar Almanya, İtalya ve diğer kapitalist ülkelerde görülen faşizm çeşidinden değildir.¹³ Dimitrov şunu da ekliyor ki, faşizm geniş bir kitle tabanına sahip olmadığı zamanlarda da, *devletin silahlı güçlerine dayanarak* iktidara gelir ve devlet organlarını da kullanarak kitle temelini genişletmeye çalışır.¹⁴

Bunalımın devrimci bunalıma dönüştüğü, dönüşme yeteneği gösterdiği yerlerde, emperyalizm, devrimci hareketi, en asgarisinden en azamisine kadar değişen araçlarla önlemeye çalışır. Bütün bunlar, iki gerçeği bize açıklar: birincisi, devrimci bunalımın, metropollerden, bağımlı ve yarı-bağımlı ülkelere kaydığını; ikincisi, emperyalizmin, devrimci hareketi önleyebileceği araçların ve yöntemlerin, devrimci hareketin yeğinliğine bağlı olduğunu. Devrimci hareket, cılız ise, zor, kendini o denli az gösterir; devrimci hareket yeğince, zor, açık terörcü diktatörlüğe dönüşür.

III. TÜRKİYE'NİN STRATEJİK YERİ VE EMPERYALİZM AÇISINDAN ÖNEMİ

1853'te Karl Marx “İstanbul —diyordu—, Batı ile Doğu arasına kurulmuş altın bir köprüdür. Batı uygarlığı bu köprüden geçmeksizin dünyanın çevresini güneş gibi dolaşamaz; bu köprüyü de, Rusya ile mücadele etmeksizin geçemez.”¹⁵ Gene aynı yılda, Engels, 1789 devriminden sonra, Avrupa kıtasında, biri Rusya ve Mutlakiyetçilik, diğeri Devrim ve Demokrasi olan iki kuvvet bulunduğunu belirttikten sonra, Rusya'nın Türkiye'yi ele geçirmesi sorunu karşısında, “devrimci demokrasi ile İngiltere'nin çıkarları —diyor— aynı

¹² Georgi Dimitrov, *Faşizme Karşı Birleşik Cephe*, Birinci Kitap, s. 131.

¹³ Bkz: Aynı yapıt, s. 133.

¹⁴ Bkz: Aynı yapıt, s. 132.

¹⁵ Karl Marx, “Rusya'nın Geleneksel Siyaseti”, Marx-Engels, *Doğu Sorunu*, [Türkiye], Sol Yayınları, Ankara 1977, s. 109.

*doğrultudadır.** Çarın, İstanbul'u başkentlerinden biri yapmasına, ne devrimci demokrasi, ne de İngiltere izin verebilir.”¹⁶

Marx ve Engels, soruna, kuşku yok ki, devrim açısından bakıyorlardı. Avrupa'da iki güç vardı: biri Devrim ve Demokrasi; öteki Rusya ve Mutlakiyet. Avrupa'da devrimin gelişmesine karşı olan güç çarlıktı, yani Rusya ve Mutlakiyetti. Çünkü çarlık Rusyası Avrupa'da gericiliğin kalesiydi. Devrimci hareketin Asya'ya ilerleyebilmesi ve dünyayı dolaşması, teknik devrimin İstanbul Boğazını geçmesine bağlıydı ve bu da, İstanbul Boğazının olduğu kadar, Asya'ya uzanan karayolunun geçtiği Anadolu yollarının, ilerici bir devletin elinde ya da denetiminde bulunmasına bağlıydı. İngiliz ticaretinin Türk topraklarına yaptığı ithalâtın, 1840'ta 1.440.592 sterlin iken 1851'de 3.948.595 sterline yükseldiğine ve bunun üçte-ikisinin İstanbul dahil Karadeniz limanlarına gitmesine değinen Engels, bu nedenle İngiltere'nin Çanakkale ve İstanbul limanlarına gereksinme duyduğunu,¹⁷ bu limanların çarlık Rusyasının eline geçmesi halinde, *Karadenizin Rusya'nın bir iç gölü haline gelerek*, böyle bir olayın, “gerek ticarî yönden, gerek siyasal yönden, İngiltere'nin gücüne, öldürücü değilse bile, ağır bir darbe olacağını”¹⁸ belirtir. Marx ve Engels, İngiltere'nin ticarî ve siyasal çıkarları, devrimci demokrasinin çıkarlarına uygun düştüğü ve özellikle İstanbul Boğazının çarlığın eline geçmesinden devrimci demokrasinin büyük zarar göreceğini düşündükleri için, bu konuda kamuoyunu uyandırmaya özel bir özen göstermişler, üç yılı aşkın bir süre, her hafta postaya verdikleri iki yazıdan en az birini bu konuya ayırmışlardır. Buradan, biri genel, diğeri özel iki vargıya varıyoruz. Genel olan, devrimci hareketin, önünü kesen güçlere karşı olmasıdır; özel olan, Karadenizin ticaret için serbest bir deniz olarak kalabilmesidir. Her ikisi de, boğazları elinde ya da denetiminde bulunduracak ülkenin siyasal niteliğine bağlıdır.

Boğazlara bu iki açıdan bugün baktığımızda, iki ögenin

¹⁶ Friedrich Engels, “Türkiye Konusunda Gerçek Sorun” Marx-Engels, *Doğu Sorunu* [Türkiye], s. 34.

¹⁷ Aynı yapıt, s. 258.

¹⁸ Aynı yapıt, s. 29.

* İtaliçler benim. —M.E.

de değiştiğini görürüz. Çarlık Rusyası'nın yerini Sovyetler Birliği almıştır, ve Karadenize kıyı diğer iki ülke de (Romanya ve Bulgaristan) sosyalist dünyada yerini almıştır. Buna karşılık, 19. yüzyılın ortalarında, Marx ve Engels, ulusları, "gerici" ve demokratik devrimci olarak birbirlerinden ayırıyor ve demokratik ulusların yanında yer alıyorlardı, tarihsel ve siyasal nedenler gözönünde tutulduğunda, Marx ve Engels haklı idi (bkz: V. İ. Lenin, *Ulusların Kaderlerini Tayin Hakkı* s. 150, not); Ekim Devrimi, tarihsel ve siyasal yönden doğru olan bu ulusların gerici ve demokratik devrimci olarak ayrılması temeli yerine, ezen ve ezilen uluslar temelini geçirmiştir ve yüzyıl önce devrimci demokrasinin çıkarlarıyla, ticarî ve siyasal çıkarları aynı doğrultuda olan İngiltere, en büyük emperyalist ülkelerden biri olarak, ezen ülkelerden biri olarak, devrimci demokratik hareketlerle çatışma durumuna dönüşmüştür.

Boğazlar, yeni dönemde, dünya devrimci hareketini, Karadenizde kilitleyen kilit ya da Akdenizin yollarını açan bir kapı durumuna gelmiştir. Tuğamiral Pierre Celerier, "... boğazların kaybı —diyor—, sadece Sovyet donanmasının serbestçe okyanuslara açılmasını değil, aynı zamanda Batıya karşı kara saldırılarını destekleyen engellerin devamını mümkün kılar."¹⁹ Sovyetlerin, boğazlar üzerinden, deniz yoluyla okyanuslara açılabilmesini söyleyen yazar, bu devletin, karasal kuvvet ile ilk saldırılarını, "Orta-Doğu üzerinden Fas'a kadar ilerlemekle tamamlayabileceğini"²⁰ ileri sürer. Bu sözleri, askeri saldırıdan soyutlarsak, dünya devrimci hareketinin boğazlardan okyanuslara ve karadan okyanus sınırına, Fas'a değin gelişebileceğinin de ileri sürülmüş olduğunu anlamakta güçlük çekmeyiz.

Görülüyor ki, Türkiye, dünya ölçüsünde politik bir savaşım sürdüren bir ülke olmamakla birlikte, dünya politikasının etkisi altındadır ve nedeni de, Türkiye'nin jeostratejik bakımdan *dünya ölçüsünde* bir ülke olmasıdır. Bu nedenledir ki, emperyalizm, Türkiye'ye, yalnızca bir yarı-bağımlı ülke olduğu için değil, Türkiye'nin dünya ölçüsünde jeopo-

litik bir yeri olduğu için de önem verir ve bu ikincisi birincisine *ağır basar*.

Bir başka deyişle, emperyalizm, Türkiye'yi yalnızca borçlandırdığı, yatırım yaptığı, emtia ihraç ettiği, yeraltı ve yerüstü kaynaklarını emerek sömürdüğü ölçüde değil, bundan ayrı ve bunun ötesinde, devrimci hareketin gelişmesinin jeopolitik yolunu dünya ölçüsünde elinde bulundurduğu için de Türkiye'ye özel bir önem vermektedir ve verecektir. Çünkü Türkiye'nin dünya jeopolitiğindeki yeri, yarı-bağımlı bir ülke olmasından çok fazla önem taşımaktadır; ve Türkiye'ye, emperyalizm, gelecek günlerde, bir yarı-bağımlı ülke olmasından çok, jeopolitik önemi ölçüsünde ağırlık verecektir. Başka bir anlatımla, Türkiye'nin dünya devrimci hareketi içinde jeopolitik önemi, kendisinin taşıdığı önemden çok fazladır. Bu ise, emperyalizmin, Türkiye'de, dünya ölçüsünde bir kere daha saygınlığını sarsıcı, açık terörcü baskılara girişmekte duraksamayacağına maddî kanıtı olmak gerekir.

IV. EMPERYALİST İDEOLOJİNİN ARACI OLARAK PANİSLAMİZMİN VE PANTÜRKİZMİN TÜRKİYE'DE DİRİLTİLMESİ

İngiltere, Hindistan başta olmak üzere, Uzak-Doğu yollarının geçiş noktası bulunan boğazlar üzerindeki dikkatini, Süveyş Kanalının açılmasıyla (1869) yavaş yavaş Süveyş'e kaydırarak 1875 yılında kanala sahip oldu. Daha önce Osmanlı İmparatorluğu'nun bütünlüğü kendi çıkarlarıyla birleşirken, şimdi, bu bütünlüğü, Uzak-Doğu yollarını güvenlik altına almasını kolaylaştıracak biçimde parçalamayı kendi çıkarına uygun buluyordu. İngiltere, güçlü donanmasıyla, deniz aşırı yolları ele geçiriyor, deniz aşırı sömürgeleri ellerinde tutuyor ya da sömürgelerine yenilerini katıyordu. Buna karşın, Almanya, karayolu ile ulaşabileceği Balkanlar ve Yakın-Doğuda etkin olmak, sömürgelessömürge politikası uygulamak, bir başka anlatımla, hammadde ve sınıai ürünleri için pazar sağlamak istiyordu. İmparator Wilhelm II'nin İstanbul'u ziyaretleri (1889 ve 1898) ile gelişen Türk-Alman yakınlaşması sonunda, Bağdat'ı Berlin'e bağlayacak demiryolunun yapımı Almanlara verildi. Böylece Almanya, Ber-

¹⁹ Tuğamiral Pierre Celerier, *Jeopolitik ve Jeostrateji*, Genkur Basımevi, Ankara 1963, s. 86.

²⁰ Aynı broşür, s. 88.

lin'den Bağdat'a o günün önemli ulaşım aracı demiryoluyla bağlanmak ve Basra Körfezini etkisi altına alarak, İngiliz donanmasının karadan önünü kesmek istiyordu. Bağdat'a inen demiryolunun bir hat ile İskenderun'a bağlanması düşüncesi de, gene Akdenize açılmak ve Süveyşi denetleyebilmek amacını güdüyordu.²¹ Ruslar ise, Musul-Bağdat hattını ele geçirmeyi, bu arada İskenderun'a inmeyi tasarlayacaklardı.²²

Kısaca anahatlarını vermeye çalıştığımız faaliyetler, Birinci Dünya Savaşına öngelen ve bu savaşın temelini oluşturan hususlardır ve amacı Uzak-Doğu yollarını, Osmanlı İmparatorluğu toprakları üzerinde ele geçirmek eğilimini taşımaktadır. Emperyalist ülkeler, özellikle İngiltere ve Fransa ile Almanya, Türkiye içinde emperyalist çıkarları doğrultusunda iktidarlar için savaşım veriyorlardı. Savaştan kısa bir süre önce, 1913'ün sonlarında, İngiliz siyasetinin yandaşı Kâmil Paşanın sadareti, Alman siyaseti yandaşı Enver Paşa tarafından ele geçiriliyordu.

Alman emperyalizminin çıkarları Irak'a uzandığına göre, Türkiye'yi, hem bu hattı tutmaya ve hem de İran ve Türkistan'a uzanan bir koridor açarak bu merkezlere Rusların sarkmasını önlemeye yöneltecek bir siyasal öz bulunması gerekirdi. Türkiye'yi Irak'a yöneltmenin ideolojik dayanağı *islamcılık* ve Türkistan'a yöneltmenin ideolojik dayanağı ise *turancılık* olabilirdi. Alman emperyalizmi, müslümanların halifenin başkanlığında birliğini sağlamak için islamcılığı, Türklerin bütünlüğünü sağlamak için ise turancılığı, diriltilmesi gereken ideolojiler olarak görüyorlardı. Elbette bu iki politika, bir *savunma* politikası değil, bir *saldırı* politikasıydı, oysa dağılmakta olan Türklerin yeni topraklar ardında koşmalarının aklauygun hiç bir nedeni yoktu. Bir tek nedeni vardı, o da Alman emperyalizminin çıkarları bu topraklarda idi, ve Türkler, Enver'in kişiliğinde, panislamizm ve panturanizm etkisi altında, Alman emperyalizminin özelemlerini dile getirmektedirler. Mustafa Kemal, 20 Eylül

²¹ Hand Rohde, *Asya İçin Mücadele*, 1. Kitap, *Şark Meselesi*, Askeri Matbaa, İstanbul 1932, s. 23.

²² Bkz: Fevzi Çakmak, *Büyük Harpte Şark Cephesi Hareketleri*, Genelkurmay Matbaası, Ankara 1936, s. 157.

1917'de, Enver'e verdiği raporda, "... hedefimiz saldırmak değil, savunmak olmalıdır. *Türkiye*'yi savunmak zorundayız. Artık Osmanlı İmparatorluğu için tek bir asker bile feda edilmemeli, Türkiye için saklanmalıdır."²³ diyordu. "Alman danışmanlar ise, Enver Paşa ile birlikte Türk ordusunun saldırıları için planlar hazırlıyorlardı. Bunlar *Alman tekelci sermayesinin yayılma özelliklerine tipatıp uygun düşüyordu*."²⁴ Enver'in çevresindeki jön Türklerin "topraklar ele geçirmek amacı"ni "onların milliyetçi dargörüştülüğü ve şovenist ele geçirme tutkusu ile açıklama" mümkündür.²⁵ "Baron von Wangenheim ve Türk ordusunun, Alman Genelkurmay Başkanı General Bronsart ile olan anlaşması gereğince" Enver, "pantürkizmin ve panislamizmin ele geçirme planlarını gerçekleştirmek istiyordu. 19 Aralık 1914'te saldırıya geçen ordunun ilerleme yönü Azerbeycan-İran-Hindistan'dı".²⁶ Enver, 1 Kânunuevvel 1330 (14 Ekim 1914)'da "Karargâhı Umumi İstihbarat Şubesi Müdürü Kaymakam Kâzım Beye" yazdığı bir emirde, onun, Alman emperyalizminin çıkarları doğrultusunda geliştirilmiş olan pantürkizmini ve panislamizmini açıkça belgelemektedir. Kâzım Beye yazılan emir şöyle: "1. Vazifeniz, fırkanızla İran'a yürümek ve Tahran'ı işgal ile İran hükümetini Rus nüfuzundan tahlis eylemek, mümkünse Türkistan dahilinde isyan çıkartmaya çalışmak ve geçtiğiniz yerleri Rus ve İngilizler aleyhine tahrik etmektir. Efganistan cihetine tesire çalışmanız muvafık olur. 2. ... Bağdad'ın İngilizler eline düşmemesi için iktiza ederse İran'a girmezden evvel Bağdad'a yürüyünüz. ... 3. Tebriz üzerinden Dağıstan'a ilerleyecek olan Halil Bey fırkası ile irtibat tesis ediniz."²⁷ "Dersaadet [İstanbul] Merkez Kumandanı Kaymakam Halil Beye" yazdığı emirde de²⁸ aynı sonuçlar yer almaktadır. Bu tarihten kısa bir süre sonra Enver, Kafkas Ordusunun komutanlığını bizzat yüklenerek, sonal amacı Hindistan olan saldırıya geçecektir.

Buraya kadar saptarılan şey şudur ki, Alman tekelci

²³ Johannes Glasneck, *Kemal Atatürk ve Çağdaş Türkiye*, Onur Yayınları, Ankara 1976, s. 70.

²⁴ Aynı yapıt, s. 50.

²⁵ Aynı yapıt, s. 48, 49.

²⁶ Aynı yapıt, s. 53-54.

²⁷ Fevzi Çakmak, adı geçen kitap, s. 45-46.

²⁸ Aynı kitap, s. 46-47.

burjuvazisinin çıkarlarına uygun hedeflere Türklerin yöneltilmesi ve bir saldırı politikası izlenmesi, dağılmakta olan imparatorluğun içinde canlı duran pantürkizm ve panislamizm gibi akımların diriltilmesiyle mümkün hale gelmiştir. Bizim için önemli olan, Alman faşizminin kabarış yıllarında, Alman emperyalizminin, Türkiye’de, bu kez eskisi kadar canlı olmayan, ama Birinci Dünya Savaşı sırasında diriltilerek belirgin ideolojiler haline gelen pantürkizmi ve panislamizmi *yeniden* diriltmeye çalışacağıdır.

V. ALMAN FAŞİSTLERİNİN TÜRKİYE’DE TURANCILIĞI GELİŞTİRME GİRİŞİMLERİ

“Alman emperyalistleri —diyor Johannes Glasneck—, 1933 yılında faşist diktatörlüğün kurulmasından sonra* Avrupa’da egemenliği ele geçirme ve son olarak da dünya egemenliğine ulaşma yolundaki savaşlarının ikinci dönemine başladıklarında, Wilhelm döneminin Bağdat demiryolu politikasına da başvurdular. Bazı alanlarda yöntemlerini ne de olsa azçok değiştirmek zorunda kalmışlardı ... ama hedef gene eskisi gibiydi: Alman tekelcileri, faşist yoldan ‘yeni bir düzene sokmak’ istedikleri Avrupa ile sınıksız bağlamaya çalıştıkları Türkiye, İran ve Arap ülkelerini zengin ve aynı zamanda ucuz hammadde kaynakları olarak görüyorlardı. İngiliz donanması savaş sırasında denizasıırı yolları kapatsa bile, Balkanlar gibi Yakın-Doğu da, Alman savaş sanayiine petrol, krom, bakır ve mangan cevheri, pamuk ve tiftik sağlayabilirdi. Alman generalleri, Birinci Dünya Savaşında olduğu gibi, İngiltere ile Fransa’nın Yakın-Doğudaki durumunu ve Güney ve Kuzey Hindistan ile olan bağlarını Türkiye’yi çıkış noktası yaparak tehlikeye sokmak istiyordu.”²⁹

“Alman finans-kapitalinin temsilcileri, önce Türkiye’nin ekonomik kalkınmasının *hızını yavaşlatmaya** çalıştılar.”³⁰ “Alman tekelleri için sözkonusu olan, Türkiye’nin kaçınılmaz sanayi sürecine müdahale etmek ve onu kendilerine göre bir yöne çevirmektir.”³¹ Weigelt, 27 Ekim 1933’te verdiği konfe-

²⁹ Johannes Glasneck, *Türkiye’de Faşist Alman Propagandası*, Onur Yayınları, Ankara 1976, s. 9-10.

³⁰ Aynı yapıt, s. 68.

³¹ Aynı yapıt, s. 69.

* İtalikler benim. —M.E.

ransta, finans-kapitalin geniş bir programını açıklıyor, Türkiye’de *tarımın* çekirdek alan olmasını ve öyle kalmasını öne sürüyor, her türlü *sanayileşmenin* ise, ülkeden daha çok hammadde ve daha iyi hammadde, yarı-işlenmiş mallar sağlama amacına yönelik olması gerektiğini ileri sürüyordu.³²

Hitler döneminde, Wilhelm dönemine göre, esasta değişen bir şey yoktu. Türkiye, başlangıçta, “sömürsüz sömürge” olmakta, ayrıca, Hindistan yolunu kesmek için de Türkiye’ye aynı gelişme hedefi gösterilmekteydi. Alman basını Türk hükümetine “Türkiye’nin doğal gelişmesi, ne Balkanlar, Oniki Ada, ne de Kuzey-Doğu yönünde olabilir; bunun yönü, yalnız güneye doğru, Irak ve Musul’a gider.” diye telkinde bulunuyordu.³³ Papen, “İngiltere’yi dize getirmek için Hindistan’a doğru ilerlemenin zorunlu” olduğunu³⁴ söyleyecektir. Alman emperyalistleri, İkinci Dünya Savaşı sırasında, bunlarla yetinmiyor, Türkiye’nin, Sovyetler Birliği’nde yeralan Türk ulusal topluluklarını Sovyetler Birliği’ne karşı harekete getirmesi için, Türkiye’de, turancılığı geliştirmenin gereğini savunuyordu.

Von Papen’in önerilerine göre, savaş meydanlarında ele geçen Türk kökenli ve müslüman tutsaklar ayrı bir kampa alınacak, özel olarak yetiştirildikten sonra, Türkiye üzerinden eski yurtlarına geri gönderilecekler ya da görev verilerek uçakla yurtlarına indirileceklerdi.³⁵ Türk turancıları ve sığınıklar, savaş tutsakları kamplarındaki herkesi, Alman ordusu SS birlikleri tarafından meydana getirilen Kafkas, Tatar ve Türkmen birliklerine girmeye çağırdılar.

Kemal Atatürk “Panislamizm ya da pantürkizm siyasasının —diyor— başarı kazandığı ve bunların dünyanın herhangi bir bölgesinde uygulama alanı bulabildiği, tarihte görülmemiştir.”³⁶ “Bizim aydınlık ve uygulanabilir gördüğümüz siyasal yöntem, ulusal siyasadır. ... Ulusal siyasa demek-

³² *Türkiye’de Faşist Alman Propagandası*, s. 69.

³³ Fritz Rössler, *Welchen Weg geht die Türkei?*, Dresden 1940, s. 137’den aktarma, bkz: Johannes Glasneck, aynı yapıt, s. 17.

³⁴ Aynı yapıt, s. 101.

³⁵ Postdam Alman Merkez Arşivi, Alman Dışişleri Bakanlığı, Siyasal Daire, n° 61174, Bl. 24’ten alıntı için bkz: *Türkiye’de Faşist Alman Propagandası*, s. 205.

³⁶ Kemal Atatürk ve Çağdaş Türkiye, s. 134; Kemal Atatürk, *Söylev*, II, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1974, s. 323.

le anlatmak istediğim şudur: *Ulusal sınırlarımız içinde,** her şeyden önce *kendi gücümüze dayanarak** varlığımızı koruyup, ulusun ve yurdun gerçek mutluluğuna ve bayındırlığına çalışmak. ...”³⁷

Kemal Atatürk'ün panislamizm, panturanizm ile ulusal siyaseti birbirinin karşısına koymasına, panislamizm ve panturanizmi hayalci bir serüvencilik olarak, ulusal siyaseti “ulusal sınırlarımız içinde” “kendi gücümüze dayanarak” varlığımızı koruma ve geliştirme olarak nitelmesine karşın, atatürkçülüğü paravana yapan bazı turancılar, gene Kemal Atatürk'ün Alman ve İtalyan tekelci çevrelerinin en saldırgan unsurlarını temsil eden ve “büyük deliler”den biri olarak nitelediği Hitler'den yardım isteyerek yeni topraklar kazanma hayalini güdüyorlardı.³⁸ Nuri Paşa, Papen'in yardımıyla 1941'de Berlin'e giderek Müsteşar Weizsacker ve yardımcısı Woermann ile uzun görüşmeler yapmış,³⁹ General Hüsnü Erkilet, Papen'e başvurarak turancılık alanında kendisine görev verilmesini istemiş, Hentig ile birlikte doğu cephesinde yaptığı geziler sırasında, Alman-Türk işbirliği ile kurulacak büyük bir Turan imparatorluğuna ilişkin amaçlarını açıklamış,⁴⁰ Genelkurmay Başkanı Mareşal Çakmak, Berlin'de Dr. Haruri ve Ankara'da General Mürsel Bakır yoluyla Hentig ve Papen ile ilişki kurmuştur.⁴¹ “Çakmak, Kasım 1941'de, Harun aracılığı ile Hentig'e kişisel olarak turan konusuna büyük ilgi duyduğunu, bu yoldan Türkiye ile Almanya arasındaki ilişkinin oluşturulabileceğini söylüyordu.”⁴²

³⁷ Kemal Atatürk, *Söylev*, II, s. 323.

³⁸ *Kemal Atatürk ve Çağdaş Türkiye*, s. 302. Kemal Atatürk, Hitler'i ve Mussolini'yi bir yerde “büyük deliler” olarak nitelerken, Mussolini'nin Habeşistan'daki “yaban” dediği insanları yığınlar halinde yoketmesi karşısında şunları da söyleyecektir: “İnsanın “bu kendini beğenmişlik dağının ... asker çizmesi giymiş bir sirtlanın dünyasında yaşamak zorunda kılması üzücü değil midir?” (*Kemal Atatürk ve Çağdaş Türkiye*, s. 297.) Atatürk'ün ölümünden sonra ise, Hitler, genel bir saldırı ortamının lehlerine oluştuğunu açıkladığı tabloda, Türkiye için de aynı ortamın doğduğunu 22 Ağustos 1939'da Askerî Toplantıda, şu sözlerle açıklamaktadır: “Türkiye'yi Mustafa Kemal'in ölümünden bu yana, darkafalı, kararsız, güçsüz insanlar yönetiyor.” (*Nazi İmparatorluğu*, II, s. 825.)

³⁹ *Türkiye'de Faşist Alman Propagandası*, s. 205-207.

⁴⁰ Aynı yapıt, s. 207.

⁴¹ Aynı yapıt, s. 211.

⁴² Postdam Alman Merkez Arşivi, Alman Dışişleri Bakanlığı, Siyasal Daire, n° 61174, Bl. 203'ten, bkz: adı geçen yapıt, s. 211.

* İtaliçler benim. —M.E.

Mayıs 1942'de de, Çakmak, Harun yolu ile Hentig'e Türkiye'nin savaşa girmesini kaçınılmaz saydığını, Türk Ordusunun, Sovyetlerin Kafkas mevzilerine önden saldırmayacağını, İran yaylası üzerinden Bakü'ye ilerleyeceğini bildiriyordu.⁴³

Küçük-burjuvazinin ilerici milliyetçiliğini Kemal Atatürk'ün ulusal siyaseti, gerici milliyetçiliğini de turancılık denen pantürkizm oluşturuyordu. Bu nedendir ki, pantürkizmi, turancılığı, kemalizm ile bağdaştırmak, kemalizme karşı çıkmadan turancılığa yönelmek mümkün değildir. Alman faşistleri, Türkiye'de Alman tekelci-burjuvazisinin çıkarları doğrultusunda basın, radyo, filmcilik, tiyatro, eğitim vb. alanlarına elattığı bir gerçektir. Ama turancılık konusunda, basının dışında, esas olarak Türk subayları üzerinde etkili olmaya çalışıldığı, konumuz bakımından ayrı bir anlam taşımaktadır. Yukarıya aktardığımız açıklamalara şunları ekleyelim:

“Türk subaylarını Alman militarizmine benzer biçimde eğitmek için sivil danışmanlar yanında askerî danışmanlar da —Moltke ve Liman von Sanders'in ardılları olarak— Türkiye'ye geldiler. Bunlar daha çok Versailles Antlaşması gereğince işsiz kalmış, 1925'ten bu yana Yıldız Harp Akademisinde öğretim yapan subaylardı. Yenik bir ülkenin temsilcileri olarak resmî makamlar için tehlikeli görünmüyorlardı. Türk genelkurmayı, piyade generali Mittelberger tarafından eğitilmişti. Kendisi, eski Belgrad Ataşemiliteri Faber du Faur'a göre, “tam bir başarı” elde etmişti. 1942'de Mittelberger, Türk ordusunun Alman yöntemlerine göre yetiştirildiğini, Alman askerî edebiyatını büyük bir ilgi ile izlediğini, harp akademisinin tamamıyla Alman ilkelerine ve deneyimlerine göre çalıştığını sevinçle belirtiyordu. Türk genelkurmayının haberalma servisi, Birinci Dünya Savaşında Alman gizli askerî servisinin şefi olan Dışişleri Bakanı Albay Nikolay'ın isteğine göre biçimlendi. Gerçekten ordunun tüm orta ve üst dereceli subayları faşist öğretmenler tarafından eğitildi. Bu yüzden, Ankara'da Keller ve Papen gibi nazi diplomatlarının sık sık, Almanya'nın Türk subayları içinde sağlam siyasal dayanakları bulunduğunu söylemesine şaşmama-

⁴³ *Kemal Atatürk ve Çağdaş Türkiye*, s. 211, 212.

lıdır. Bu subaylarla ilişkiyi 1936'dan bu yana Ankara'daki askerî ataşe Rohde sürdürüyordu.”⁴⁴

Faşizmin, turancılığı canlandırma ve yineleme girişimleri, İkinci Dünya Savaşında, faşizmin yenilgisiyle birlikte, etkinliğini yitirerek geri çekilmekle birlikte, dünya faşizminin baş temsilcisi ABD tarafından canlandırılmaya ve geliştirilmeye hazır olarak korunabilmiş ve daha ilerdeki bölümlerde açıklayacağımız gibi, turancılığı, diğer gerici ideolojilerle birlikte, geliştirip canlandırmaya ABD emperyalizmi özel bir özen göstermiştir.

VI. AMERİKAN EMPERYALİZMİNİN “DOLAYLI SALDIRI” ÖRTÜSÜ ALTINDA TÜRKİYE'YE FAŞİZMİ İTHALİ

Türkiye’de bugün yoğunlaşan faşist baskı ve eylemlerin, Amerikan emperyalizminin emperyalist savaşım stratejisinin çağımıza uyarlanan bir tarzı olduğunu tam ve doğru olarak saptayabilmek için, emperyalist savaşım, özellikle Amerikan emperyalizminin geçirdiği biçimlerine bir göz atmak zorunluluğu vardır. Birleşik Devletler, tek başına atom bombasına sahip iken, nükleer silahlar ile, bütün dünyayı kendi politikası doğrultusunda hegemonyası altına alacağı düşünüyordu zaman sürdürmedi. Başlangıçta benimsenen genel savaş stratejisinden, sınırlı savaşlara yönelmiş, ABD, hızla, “düşmanı”, kendi öz güvenlik sınırlarının ötesinde karşılamak için, deniz aşırı ülkelere ve düşmanla karşılaşılacak noktalara, özellikle Sovyetler Birliği sınırlarına kadar sokulma olanağı sağlayan ülkelere, üsler kurmak ve askerî kuvvet yığmak politikasına kaymıştır.⁴⁵ 1960’da, Samuel P. Huntington, önümüzdeki on yıl içinde, devletlerin sınırlarına doğrudan doğruya saldırı olanağının gittikçe zayıflayacağı görüşünü savunacak, bu tür “saldırıların” yerini, devletin *kendi sınırları içersinde* hükümet darbeleri, gerilla hareketleri ve iç savaşların alması olanağının arttığını söyleyecektir.⁴⁶ Birleşik Devletler emperyalist yazınında, “dolaylı saldırı” ola-

⁴⁴ Johannes Glasneck, *Türkiye’de Faşist Alman Propagandası*, s. 76-77. —Belgeler ve kaynaklar için adı geçen yapıta bakınız—.

⁴⁵ Bkz: M. Fahri, *Amerikan Harp Doktrinleri*, Yön Yayınları, İstanbul 1965, s. 64-65 ve 62-63.

⁴⁶ Bkz: Samuel P. Huntington, “National Defense and the Campaign”, *The New Leader*, 12 Haziran 1960, s. 18’den alıntı: aynı yapıt, s. 296-297.

rak nitelenen emperyalizme karşı yürütülen ulusal kurtuluş hareketlerinin yoğunlaşması karşısında, Birleşik Devletler, genel savaş ve sınırlı savaşın yanısıra “dolaylı saldırı”ya karşı yeni bir savaşım tarzı geliştirmiştir. Nitekim, Birleşik Devletler emperyalizminin en önde gelen adlarından Rockefeller Grubu tarafından hazırlanan bir raporda, şöyle denmektedir: “Bizim güvenliğimizi sadece açık saldırılar tehdit etmiyor. Bu açık saldırıların yanında, ondan *daha* tehlikeli, ama saldırı görünüşünde olmayan başka tür tehditler de vardır. Bu tehditler, içerden yapılmak istenen değiştirme ve dönüşümlerdir. Bu maskeli saldırılar, bazan iç savaş biçiminde, bazan devrimci hareket biçiminde, bazan demokratik akımlar ve reform hareketi biçiminde karşımıza çıkmaktadır. ... Bizim amacımız bu ve buna benzer akımları önlemek olmalıdır.”⁴⁷ Birleşik Devletler stratejisinin ağırlığı, genel savaştan sınırlı savaşa, sınırlı savaştan ise “dolaylı saldırı”ya karşı savaşa kaydırılmış; “Eisenhower Doktrini” ile, “uluslararası komünizmin silah kullanmadan, *dolaylı olarak da* saldırıya geçebileceği”⁴⁸ görüşü, Birleşik Devletler’in resmî ve genel dış politikası haline getirilmiştir.

Bu nedenledir ki, Birleşik Devletler, genel savaş ve sınırlı savaşın yanısıra ve bunlardan ayrı olarak, “dolaylı saldırı”ya karşı, başka devletlerin içişlerine müdahale etme politikasını geliştirmeye başlamış ve dünyanın stratejik bakımından en önemli bölgeleriyle bu açıdan ilişkilerin geliştirilmesine özel bir önem göstermiştir. Nitekim, Birleşik Devletler başkanından jeopolitikçisine değin stratejik önemini vurguladıkları Orta ve Yakın-Doğuda, ikili anlaşmalar yoluyla, “dolaylı saldırı”ya karşı, Birleşik Devletler, ülkenin içişlerine müdahale etme olanağını elde etmeye çalışacaktır.

Orta-Doğunun stratejik önemi üzerine çok şey söylenmiştir. Kimisi, Orta-Doğuyu bir “kenar kuşak bölgesi” olarak nitelemiş, kenar kuşak bölgesine egemen olan devletin Avrupa ve Asya’ya egemen olacağını, “Avrasya’ya egemen olan” devletin ise, “bütün dünyaya sahip olacağı”ni söyle-

⁴⁷ “The Rockefeller Panel Reports”, *Prospects of America*, s. 113-114’ten alıntı: aynı yapıt, s. 297.

⁴⁸ Ali Halil, *Atatürkçü Dış Politika ve Nato ve Türkiye*, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1968, s. 168.

miş;⁴⁹ kimisi, bu bölgeyi “eklem” bölgesi olarak ele almış ve Orta-Doğunun “hassas ve istikrarsız bir eklem” olduğunu vurgulamış;⁵⁰ kimisi, “kontakt uçları” bölgesi içinde niteleyerek, Türkiye’yi (boğazlar ucunu), gizli ya da açık devamlı bir didişmenin varolduğu en önemli kontakt uçlarından biri saymıştır.⁵¹

Emperyalizm ve onun temsilcileri, bu temel üzerinden yola çıkarak, Orta-Doğunun, doğal kaynaklar bakımından zengin, en işlek kara, hava ve deniz yollarının geçtiği, ve bu nedenle de iktisadî ve stratejik önemi olduğunu,⁵² Eisenhower ise “dünyada Orta-Doğudan daha çok stratejik önemi olan bir bölge” bulunmadığını⁵³ belirtmiştir.

Orta-Doğunun yeraltı ve yerüstü servetleri bakımından (özellikle petrol) pek zengin, kara, hava ve deniz trafiğinin en yoğun olduğu bir bölge olması, ve özellikle Türkiye gibi Sovyetler Birliği topraklarına komşu ve en yakın ülkeleri içermesi, Birleşik Devletler’i bu bölgeye özel bir önem ve özen göstermeye götürmüştür. Nitekim 1955 yılında, bu bölgedeki gerici güçleri örgütlendirmek için Bağdat Paktını (bugünkü adıyla CENTO’yu) kurmuş, “patron Amerika ise, paktın ... niteliğini gizlemek için resmen üye olmamıştır”.⁵⁴ Çünkü “yerel kuvvetlerin bütün komuta ve idarî organları Amerikan uzmanları tarafından kontrol edilmeli, ama bu kontrol işleri o ülke kamuoyundan gizli tutulmalı”ydı.⁵⁵

Birleşik Devletler, Bağdat Paktındaki “Nüfuzunu biraz olsun gizleyebilmek için paktın resmen üyesi olmadı”, ama ekonomi, askerlik ve “yıkıcı faaliyetler”le savaşım komitelerine üye olarak, bütün toplantılara aktif olarak katıldı.⁵⁶ Birleşik Devletler, Bağdat Paktına doğrudan değil de,

dolaylı olarak girerek, Bağdat Paktı üyesi ülkelerin hükümetleriyle yaptığı Mart 1959 tarihli ikili anlaşmalarla, Türkiye, İran ve Pakistan’a *müdahale hakkını*, bir Birleşmiş Milletler ilkesi derekesine yükseltti.

5 Mart 1959’da Ankara’da Amerika Dışişleri Bakanı Dulles ile Türkiye Dışişleri Bakanı Zorlu arasında imzalanan ikili anlaşmaya göre, Birleşik Devletler, “Türkiye’nin siyasal bağımsızlığına [!] ve toprak bütünlüğüne yapılacak her türlü tehdidi, *gayet ciddi* bir şekilde tetkik edecek”, buna karşın, Birleşik Devletler, doğrudan doğruya ya da dolaylı saldırı, sızma, yıkıcı faaliyetler, sivil saldırı durumlarında Türkiye’ye *müdahalede bulunacak ya da yardım edecektir*.⁵⁷

İkili anlaşmayı eleştiren Şevket Süreyya Aydemir, “Yıkıcı faaliyet nedir?” —diye soruyor ve devam ediyordu— “Dolaylı saldırı, sivil saldırı nedir? Bunların ne başı, ne de sonu tarif edilmiş değildir. Örneğin Ankara’da bir üniversitede, Amerikan elçisinin otomobilinin yakılması ... bir yıkıcı faaliyet midir? ya da, İzmir’in tam kurtuluşuna kavuştuğu gün, Amerikan 6. filusunun İzmir’i ziyarete gelişi ve sokaklarda kurtuluş şenlikleri yapan halkın ve üniversitelilerin etrafında birtakım gösterilerde bulunması sırasında çıkan olaylar, sivil saldırı ya da yıkıcı faaliyet midir? Bunların takdiri Amerikalılara aittir. Çünkü bizzat Zorlu, bu konularda takdirin Amerikalılara ait olduğunu, 4 Nisan 1960’ta bile, ... savunuyordu.”⁵⁸

Bu müdahale hakkına karşılık, Türkiye, Birleşik Devletler’den ne güvence alıyordu? “Türkiye’nin siyasal bağımsızlığına ve toprak bütünlüğüne karşı yapılacak her türlü tehdidi, ciddi bir şekilde tetkik etmek..” D. Acheson’un sözleri, iki tür müdahalenin amacını da açıklamaktadır: “Uluslararası ihtilâflı sorunlara —diyor Acheson—, Amerika’nın derhal müdahale etmesi yolundaki demeç ve görüşler, *yanlış anlaşılmıştır*. Bu görüşü söyle anlamak ve yorumlamak gerekir: Amerika silahlı kuvvetleri, *ancak, Amerikan çıkarları gerektirdiği takdirde müdahale edecektir*.”⁵⁹

⁴⁹ Bkz: Şevket Süreyya Aydemir, *Menderes’in Dramı*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1969, s. 330-331.

⁵⁰ Aynı kitap, s. 331.

⁵¹ M. Fahri, *Amerikan Harp Doktrinleri*, s. 98.

⁴⁹ Nicholas Spykmen, *American strategy and World Politics*, New York 1942’den alıntı: Doç. Dr. Türkkaya Ataöv, *Amerika, Nato ve Türkiye*, Aydınlık Yayınevi, Ankara 1969, s. 244.

⁵⁰ Tuğamiral Pierre Celerier, *Jeopolitik ve Jeostrateji*, s. 74.

⁵¹ Mustafa Ok, “Jeopolitik İktisat”, *Cumhuriyet*, 13 Mart 1965, s. 2

⁵² *Aynı Tarihi*, n° 149, Nisan 1946, s. 220-225’ten alıntı: *Nato ve Türkiye*, s. 91

⁵³ D. A. Rostow, “Defence of the Near East”, *Foreign Affairs*, s. XXXIV, n° 2, Ocak 1956, s. 273’ten alıntı: *Amerika, Nato ve Türkiye*, s. 244.

⁵⁴ Mehmet Emin Bozarslan, *Hilafet ve Ümmetçilik Sorunu*, Ant Yayınları, İstanbul 1969, s. 255.

⁵⁵ G. Snyder, *Deterrence and Defence*, s. 23-28’den alıntı: *Amerikan Harp Doktrinleri*, s. 311.

⁵⁶ Bkz. Doç. Dr. Türkkaya Ataöv, *Amerika, Nato ve Türkiye*, s. 248.

Amerikan savaş stratejisinin izlediği çizgiyi kısaca özetleyelim:

1° genel savaş; 2° genel savaş ve sınırlı savaş; 3° genel savaş, sınırlı savaş ve “dolaylı saldırı”ya karşı müdahale. Bunlar Birleşik Devletler’in “açık ve resmî olan politikası”dır. Amerika Birleşik Devletleri, ayrıca, CENTO’nun (Bağdat Paktının) “yıkıcı faaliyetler” komitesi üyeliğiyle, Türkiye’de, “dolaylı saldırı” niteliğinde bulunduğu, ulusal bağımsızlık savaşlarından demokratik ve reformist savaşımara kadar, ilerici ve devrimci her türlü hareketi, hareketin olduğu andan itibaren, içten durdurmak, geriletmek, ezmek için ikinci bir politika, “resmî olmayan ve gizli politika”⁶⁰ gütmektedir. Bizim esas konumuz da budur. Çünkü, daha önceki savaşlar, faşizm *tehdidini* içinde taşımaktaydı ve bu ölçüde de düşman, görünür bir düşmandı, mücadele edilmesi zor olsa bile, düşmanın kimliği belliydi ve tehdit, tehdit olarak kabul edildiği ölçüde faşizmin varlığından sözedilebilirdi. Oysa “resmî olmayan”, “gizli politika” ile Birleşik Devletler, Türkiye’de parlamentonun ve diğer demokratik kurumların varlığı altında, her türlü anti-demokratik açık terörcü eylemleri yaygınlaştırarak, faşizme yeni bir nitelik kazandırmıştır.

Bu niteliğin bellibaşlı iki yönü vardır: birincisi, faşizm, emperyalist ülkeden, metropolden, “kendi öz güvenlik sınırları”ndan çıkmış, bağımlı ve yarı-bağımlı ülkelere emperyalizm tarafından ihraç edilmiştir, *kökü dışardadır*; ikincisi, —aşağıda açıklayacağımız yöntemlerle— başta parlamento olmak üzere diğer burjuva demokratik kurumların varlığına dokunmadan, demokratik hareketleri açık terörist eylemlerle bastırmaya yönelmiştir.

VII. AMERİKAN HÜKÜMETİNİN FİNANS-KAPİTAL İLE İÇİÇELİĞİ

Bu kökü dışarda faşizmin, kökeninde finans-kapitalin en emperyalist unsurlarının yer aldığını açıklama gereği vardır.

Dünya kapitalist sistemi içersinde yarı-bağımlı ülkelerde uygulanan faşizm, geniş ölçüde ABD emperyalizminin ese-

⁶⁰ Burrham, *Containment or Liberation*’dan alıntı: *Amerikan Harp Doktrinleri*, s. 113.

ridir; ABD emperyalizmi, bu emperyalist devletin kişiliğinde, ABD Ulusal Güvenlik Konseyi tarafından yürütülür. Konsey üyelerinin tümü, bir ya da birkaç tröste, ya doğrudan ya da dolaylı olarak bağlıdır. İkinci Dünya Savaşından sonraki bir döneme ilişkin aşağıdaki veriler, ABD dış politikasının arkasında, *yalnızca* tröstlerin bulunduğunu açıkça ortaya koymaktadır. İncelenen dönemde Başkan olan Güvenlik Konseyi üyesi D. Eisenhower, bütün büyük tekellere; Başkan Yardımcısı R. Nixon, California tröstler grubuna, Dışişleri Bakanı J. F. Dulles, Rockefeller Grubuna ve National City Bank’a; Savunma Bakanı C. Wilson, Du Pont Grubuna ve Morgan Grubuna; Maliye Bakanı G. Humphrey, Cleveland Grubuna; Devlet Seferberlik Dairesi Başkanı A. Flemming, National City Bank’a; Genelkurmay Başkanı A. Radford, bütün büyük tekellere; Bütçe Genel Müdürlüğü Direktörü P. Brundage, Rockefeller Grubuna ve bütün tekellere; CIA Başkanı Allen Dulles, Rockefeller Grubuna ve National City Bank’a; Atom Enerjisi Komisyon Başkanı Lewis Strauss, Rockefeller Grubuna; Soğuk Harp İşleri Müşaviri W. Jackson, Rockefeller Grubuna; Güvenlik Sorunları Müşaviri D. Anderson, Texas Grubuna bağlıdır.⁶¹ “1953-1954 yıllarında Beyaz Saraya öğle yemeğine davet edilen veya alıkonulan özel misafirlerin” 474’ünden 294’ü kapitalist, yalnızca 8 tanesi işçi sendikaları temsilcisidir.⁶²

1944-1952 döneminde, ABD *Dışişleri Bakanlarının* bağlı buldukları firma ve bankalar ise şöyledir: 1° Edward R. Stettinius, Morgan’ın küçük oğlunun ortağı ve United States Steel tröstünün direktörü; 2° James F. Byrnes, Morgan firmasının Newmont Mining Yatırım Bankası direktörü; 3° Dean Acheson, Morgan firmasına bağlı Covington-Burling şirketinin hukuk başmüşaviri; 4° Lewis Douglas, Morgan firmasının ünlü maliye uzmanı ve firmanın mali işler sorumlusu; 5° George W. Perkins, Morgan’ın oğlunun iş ortağı.⁶³

Görülmektedir ki, kendi ülkesinin dışına faşizmi ithal etmiş bulunan ABD hükümeti, bir avuç finans-kapitali temsil etmektedir, diğer ülkelerde olduğu gibi Orta-Doğuda da,

⁶¹ M. Fahri, *Amerikan Harp Doktrinleri*, s. 145, 146-147.

⁶² *US News and World Report*, 4 Şubat 1955’ten alıntı: aynı yapıt, s. 161.

⁶³ M. Fahri, *Amerikan Harp Doktrinleri*, s. 163-164.

ve özellikle Türkiye’de, yeraltı ve yerüstü zenginliklerini sömüren, bu ülkeleri, emtia ihraç pazarı ve sermaye yatırım alanı olarak kullanan, stratejik önemi dolayısıyla bölgede denetimi elinde tutarak, Sovyetler Birliği’ni çeviren ve ona en yakın olan bu bölgede üsler kuran, ulusal bağımsızlık ve demokrasi hareketlerini bastırmak için müdahale hakkı alan ve ensonu, açık ve resmî politikası yanında, gizli ve resmî olmayan bir politika yürüterek ülkenin işlerinde etkin bir rol oynayan, finans-kapitalin en emperyalist unsurlarıdır.

VIII. DOLAYLI “SALDIRI” VE FAŞİZM

Rockefeller Grubunun hazırladığı rapora bir kez daha dönelim. Bu raporda “... açık saldırıların yanında, ondan daha tehlikeli, ama saldırı görünüşünde olmayan başka cins tehditler de vardır. Bu tehditler *içerden yapılmak istenen* değiştirme ve dönüşümlerdir. Bu maskeli saldırılar, bazan iç savaş biçiminde, bazan devrimci hareket biçiminde, bazan demokratik akımlar ve reform hareketi biçiminde karşımıza çıkmaktadır.” diyor ve devam ediliyordu: “Bizim amacımız, bu ve buna benzer akımları önlemek olmalıdır. ... Bu zorunlulukla yapılacak askerî müdahale, ne klasik askerî stratejiye uymakta, ne de geleneksel diplomatik müdahaleye benzemektedir. *Bu askerî müdahalenin kendine özgü bir biçim ve niteliği vardır.*”⁶⁴

Ayaklanmaları Bastırma Hareketleri Teori ve Tatbikatı adlı kitabında David Galula, yerel devrimci savaşların, kapitalizm ve emperyalizme karşı olan *dünya çapında savaşın bir parçası* olduğunu⁶⁵ belirtmekte, Prof. Rostow ise, raporunda, “*bütün* ulusal kurtuluş hareketleri”nin komünist hareketler olduğunu, ve bu nedenle ezilmesi gerektiğini⁶⁶ ileri sürmekte, Şubat 1966’da Johnson, Türkiye’den sözettiği konuşmasında, komünist “saldırganlar”ın, —Vietnam’da başarıya ulaştıkları takdirde— kurtuluş savaşı yoluyla başarıya ulaşma inancına kapılacaklarını⁶⁷ söylemektedir.

⁶⁴ *Amerikan Harp Doktrinleri*, s. 297, 298.

⁶⁵ *Ayaklanmaları Bastırma Hareketleri Teori ve Tatbikatı*, Genkur Basım-evi, Ankara 1965, s. 52.

⁶⁶ Bkz: M. Emin Değer, *CİA, Kontrgerilla ve Türkiye*, Ankara 1977, s. 143.

⁶⁷ Bkz: Aynı yapıt, s. 144.

Dolaylı saldırının niteliği açıktır. Dünya kapitalizmine, emperyalizme karşı verilecek her tür ulusal kurtuluş savaşımı, ister iç savaş biçiminde, ister devrimci hareket biçiminde, ister demokratik akımlar biçiminde, ister reform hareketleri biçiminde olsun, dolaylı saldırıdır ve “komünist” nitelikte olduğu için de ezilmelidir. Birleşik Devletler’in, iç savaş biçimine ulaşmış ulusal kurtuluş hareketleri karşısında açık terörcü diktatörlük yolunu seçtiğine, yakın günlerin Vietnam’ı canlı tanıktır. Bizim için şu anda önemli olan, özünü ulusal kurtuluştan ve bağımsızlıktan alan devrimci hareketlerin, demokratik akımların, hatta ilerici reformların, emperyalizm tarafından dolaylı *saldırı* sayılması ve Birleşik Devletler’in bu hareketleri önleme yöntemleridir.

Faşizm, açık terörcü diktatörlüğünü, kitle temelini dayandırmak için, iki yol izler: ya geniş bir kitle tabanı yaratılarak iktidara gelir, ya da “devletin silahlı güçlerine dayanarak gelen faşizm aynı zamanda devlet organlarını da kullanarak temelini genişletmeye” çalışır.⁶⁸ Bağımlı ve yarı-bağımlı ülkelerde ABD kökenli faşizm, bu iki yolu da zincirleme olarak kullanmaktadır. Çünkü, faşizm artık ve özellikle yabancı ülkelerde, parlamentoyu ve diğer demokratik kurumları, “kurum” olarak *muhafaza ederek* açık kanlı diktatörlüğünü sürdürme olanağını da bulmuştur, ve bu nedenle de bazı ülkelerde faşist iktidarların varlığı, sürekliliğini koruyabilmek için, genel oya gereksinme duymaktadır. Bu iktidarlar, devletin silahlı güçlerine dayanarak iktidara gelebileceği gibi, genel oy yoluyla da iktidara gelmiş olabilir.

Demek oluyor ki, faşizm için bağımlı ve yarı-bağımlı ülkelerde, birincil sorun, devletin silahlı güçlerini ele geçirerek olsun, bir başka yoldan olsun, kendisi için bir kitle tabanı yaratmaya gereksinme duymuş olmasıdır. “Konvansiyonel olmayan savaşlarda —diyordu Franklin A. Lindsay—, ... öncelikle toplumun desteğini kazanmak gerekir. Toplumun desteği sağlandığı ölçüde, o topluma *kendi görüş ve ideolojimizi empoze edebiliriz.*”⁶⁹

Toplumun desteğini sağlamak için izlenen politika ise

⁶⁸ Dimitrov, *Faşizme Karşı Birleşik Cephe*, Birinci Kitap, s. 132.

⁶⁹ M. Fahri, *Amerikan Harp Doktrinleri*, s. 309.

“resmî olmayan ve gizli politika”dır, “o ülke kamuoyundan gizli tutulmalı”dır.⁷⁰

Toplumun desteğini kazanması için, normal bir savaşta, görevi, yalnızca düşmanı yenmek olan *asker*, politikadan uzak tutulmakla birlikte, “ayaklanmaları bastırma hareketlerinde ... halkın yardımını kazanmak ... için, ... *pratik siyasetle* meşgul olmalıdır”.⁷¹ Bunun anlamı şudur ki, asker, genel politikadan uzak tutulmalı, ama genel politik perspektifi *olmayan* bir iç politikaya *karıştırılmalıdır*. Amerikan emperyalizminin, devletin silahlı diğer güçleri için de aynı şeyi önerdiği, hemen düşünölmek gerekir, çünkü kolluk kuvvetlerinin, askerden çok, genel politik perspektiften yoksun bir iç politika batağına saplanacağı, ona yüklenen görevin doğasında vardır. David Galula, ayaklanmaları bastırma için bir lidere, ve “*bir siyasal partinin kılavuzluğuna gereksinme*” olduğunu belirttiğinden sonra, özellikle “daimî kuvvetler için *devamlı yardımcı kuvvetler temin etmek*”,⁷² “*yarı-askerî güçlerin yetiştirilmesine yardımcı olmak*”⁷³ gereğini vurgulamaktadır. “Birleşik Amerika —diyordu *Newyork Herald Tribune*, 1961’de—, ... yerli kuvvetleri *komandocu-partizan yöntemlere göre eğitmeli* ve gerekli silah ve malzemeyle donatmalıdır.”⁷⁴

David Galula’nın, toplumu, devrimci ve ilerici güçlerin desteğinden koparmak, kendi faşist güçleri tarafına kazanmak için önerdiği yöntemlerden biri de şöyle: “Halkı mukavemetçilerden ayırmak için, sanki ayaklanma kuvvetleri tarafından yapıyormuş gibi, müdahale kuvvetlerince, zulme kadar varan haksız muamele örnekleri ile *sahte operasyonlara* başvurması tavsiye edilir.”⁷⁵

⁷⁰ *Amerikan Harp Doktrinleri*, s. 113 ve 311.

⁷¹ David Galula, *Ayaklanmaları Bastırma Hareketleri Teori ve Tatbikatı*, s. 80’den alıntı: M. Emin Değer, *CIA, Kontraçerilla ve Türkiye*, s. 116.

⁷² Galula, adı geçen yapıt, s. 311.

⁷³ Aynı yapıt, s. 103.

⁷⁴ M. Fahri, adı geçen yapıt, s. 301.

⁷⁵ Galula, adı geçen yapıt, s. 301. Ülkü Ocaklarının MHP ile ilgisi ve eylemleriyle ilgili olarak Yenimahalle Savcılığına verilen emniyet raporunda, Ülkü Ocaklarının bazı şubelerinde, AİD’nin bazı propaganda broşürlerinin ele geçtiği açıklanmıştır. Gene aynı raporda, Ülkü Ocaklarının bazı şubelerinde “Komünist Gençlik Teşkilâtı” amblemleri bulunduğu da açıklanmıştır. (*Günyân*, 8 Temmuz 1976.) Senato Araştırma Komisyonu tarafından hazırlanan bir raporda ise, “öğrenci olaylarında ajan ve provokatörlerin görev aldığı” saptanmıştır (*Cumhuriyet*, 22 Nisan 1977).

Tablo açıktır sanırız: genel siyasal perspektiften soyutlanmış, iç politika batağına gömülmüş devletin silahlı güçleri, ve onun yanında, ona yardımcı kuvvetler, *yarı-askerî kuvvetler*, müdahale hareketini yürütecek lider ve lider kadrosu, harekete kılavuzluk edecek bir siyasal parti, “haber alma ve kontrol şebekeleri ve propaganda grupları kurulması”,⁷⁶ halkı devrimcilerden koparacak *zulme kadar* varan sahte operasyonlar düzenlenmesi. Amaç, toplum desteğini, kitle tabanını, devrimci, ilerici, demokrat unsurlardan koparmak ve faşizme bir kitle tabanı oluşturmaktır.

IX. FAŞİZM VE CIA

1965 sonu itibarıyla Türkiye’ye gelen yabancı sermayenin en büyük kısmı, %30,35’i ABD’ye aittir⁷⁷ ve yabancı sermayenin genel olarak miktarı değişmiş olmakla birlikte, ABD’nin bu oranı koruduğu açıkça söylenebilir. ABD’nin dünya emperyalizminin jandarmalığını üstlendiği gözönünde tutulacak olursa, bu oranın pek önemli olmadığı da anlaşılacaktır. Çünkü, Türkiye’de, *yalnızca* ABD emperyalizminin üs, istasyon ve haberleşme merkezleri bulunmaktadır ve 30 Temmuz 1963 durumuna göre, ABD’nin Türkiye’de 99 adet hava üssü, istasyonu ve haberleşme merkezi vardır.⁷⁸ Resmî olmayan rakamlara göre, bundan on yıl kadar önce 35 bin ABD askerî ve sivil görevli, Türkiye toprakları üzerinde görev yapmaktaydı. Akdenizde 6. filo, yalnız ABD emperyalizminin değil, dünya emperyalist sistemin koruyuculuğunu üstlenmiş durumdadır. Bu nedenledir ki, ABD emperyalizmi, Türkiye’de, yalnızca ABD emperyalizmini değil, dünya emperyalist sistemini korumak için bulunmaktadır. Ne var ki, ABD, dünya emperyalist sistemini, daha önce belirttiğimiz gibi, biri açık ve resmî ve öbürü gizli ve resmî-olmayan iki yoldan yürütmektedir. ABD emperyalizminin gizli ve resmî-olmayan politikasını, Başkan Truman zamanında CIA içinde kurulan “gizli politik hareketi yürütmek-

⁷⁶ Galula, adı geçen yapıt, s. 111.

⁷⁷ Kâzım Oksay, *Türkiye’de Yabancı Sermaye Yatırım Kılavuzu*, İstanbul 1967, s. 5.

⁷⁸ Bkz: Haydar Tunçkanat, *İkili Anlaşmaların İçyüzü*, Ekim Yayınları, Ankara 1970, s. 312-318.

le” görevli Politik-Düzenleme dairesi yönetmektedir.⁷⁹ Senato Silahlı Komisyon üyelerinden Senatör Joseph Clark, 1962’de, “Bugün artık Amerika’da herkes —diyordu—, ... CİA’nın ... Orta-Doğuda ... politikanın tam ortasında olduğunu biliyor”.⁸⁰ CİA, dört şubeye ayrılmıştır, ve bunlardan Plan Şubesi, “CİA’nın maskelenmiş silahlı faaliyetlerini yürütür, ... dış ülkelerdeki bütün özel harekât, bu şubenin sorumluluğu altında hazırlanmıştır”.⁸¹ Amerikan Haberler Merkezi müdür yardımcısı Donald M. Wilson, 1963’te, Senato Dışişleri Komisyonunda yaptığı konuşmada “CİA ve öteki istihbarat örgütleri ile çok sıkı işbirliği halinde” çalışmalarını söylemiştir.⁸² CİA’nın diğer şubelerinden biri de istihbarat şubesidir. “İstihbarat Şubesi, gizli ve açık kaynaklardan elde ettiği bilgilere dayanarak yeryüzündeki herhangi bir hükümetin ekonomik, sosyal ve politik durumları hakkında raporlar hazırlar. Bu şube ayrıca üç bölüm halinde çalışır. Birinci bölüm, dünyanın kaynaşma halinde olan bölgelerinde meydana gelmesi muhtemel olaylar üzerine uzun vadeli tahminlerde bulunur. İkinci bölüm, mevcut durumlardaki günlük gelişmeleri izler. Üçüncü bölüm ise, CİA’nın faaliyetlerindeki eksik ve hatalı noktaları saptar.”⁸³

Açıktır ki, CİA, ABD emperyalizminin, bağımlı ve yarı-bağımlı ülkelerde, gizli ve resmî-olmayan politikasını yürüten örgüttür, ve bu ülkelerde, faşizmi, maskelenmiş silahlı faaliyetler ve “özel” harekâtla gerçekleştirmektedir.

CİA, Küba’da, Guatemala’da, Endonezya’da, Vietnam’da, Laos’ta, İran’da, Burma’da, Yunanistan’da, Şili’de, Arjantin’de vb. maskeli silahlı faaliyetler ve “özel” harekâtıyla, faşizmi gerçekleştiren kurumdur. 1960 Kıbrıs bunalımı sırasında, sorunu, pek ihtiyatlı da olsa, ulusal çıkarlar açısından koyduğu için, CİA ajanı General Porter’ın Türkiye’yi ziyaretinden sonra, hükümetten çekilmek zorunda bırakılan İsmet İnönü şöyle diyordu:

“Daha bağımsız ve şahsiyetli bir dış politika izlenme-

sini istiyorsunuz. Herkes aynı şeyden bahsediyor. (...) Bir görev veriyorum. Neticesi bana gelmeden Washington’un haberi oluyor. Sonucu memurumdan önce, Amerikan sefirinden öğreniyorum. (...) Ancak, bu meselenin üstüne, vakit geçirmeden eğilmek lâzımdır, yoksa bağımsız dış politikadan bahsedilemez. Hatta iç politikada bile bağımsızlık düşünülemez. Yapamazsınız bağımsız politika.”⁸⁴

1960 Kıbrıs bunalımı, yalnızca ulusal savunma gücünün Birleşik Devletler’e bağımlılığını gözler önüne sermedi, CİA’nın, Türkiye’de hükümet devirip, hükümet kurduğu da kamuoyunca sezilir oldu. Ayrıca bu olay, CİA’nın Türkiye’de ilk faaliyeti değildi ve son faaliyeti de olmadı. Bir yandan kapitalizmin gelişmesi sonucu burjuvazi ve proletarya arasında çelişkiler yoğunlaşırken, öte yandan kazanılan yeni demokratik haklar, sınıf savaşımını yeğincelediği ölçüde, CİA’nın faaliyetleri, Türkiye’de de, “özel harekât’a ve “maskeli silahlı faaliyet”e dönüşüyordu.

Açıktır ki, CİA, Amerikan emperyalizminin, bağımlı ve yarı-bağımlı ülkelerde gizli ve resmî-olmayan politikasını gerçekleştiren örgüttür. Amerikan emperyalizmi, emperyalizmin doğası gereği, dünya faşizminin kalesi durumundadır. Amerikan emperyalizmi, örtülü olarak yürütmekte olduğu dünya ölçüsündeki savaşta, faşizmin kendisi olarak, bizzat faşizm olarak sahnededir ve CİA, bunu çağdaş örtüsü içinde, bağımlı ve yarı-bağımlı ülkelerde, her gün, her saat yinelemeye devam etmektedir. Bu ülkelerde ortaya çıkan, gelişen faşizmi, CİA’dan, CİA’yı ise ABD emperyalizminden ayırma olanağı yoktur. Türkiye’de faşizmin iktisadi temeli emperyalizm, ve özellikle ABD emperyalizmidir; CİA ise, ABD emperyalizminin gizli ve resmî-olmayan politikasını, maskeli silahlı faaliyetlerle, özel harekâtlarla gerçekleştiren örgütün adıdır.

X. GÜNÜMÜZ TÜRKİYE’SİNDE FAŞİZMİN KİTLE TABANI OLUŞTURMASININ İKİ İDEOLOJİSİ: TURANCILIK VE İSLAMCILIK

Faşizmin tanımını bir kez daha yineleyelim: “Faşizm,

⁷⁹ Bkz: David Wise, B. Ross, *Görünmeyen Hükümet CİA*, Onur Yayınları, Ankara 1976, s. 55-57.
⁸⁰ Aynı yapıt, s. 63.
⁸¹ Aynı yapıt, s. 69.
⁸² Aynı yapıt, s. 69.
⁸³ Aynı yapıt, s. 69-70.
⁸⁴ M. Sükrü Koç, *Emperyalizm ve Eğitimde Yabancılaşma*, Ankara 1970, s. 165-166.

finans-kapitalin, en gerici, en şoven, en emperyalist unsurlarının açık terörcü diktatörlüğüdür.” Bağımlı ve yarı-bağımlı ülkelerde faşizm, bu ülkelerde gerici ve şoven eğilimleri canlandırıp besleyerek, kendine bir kitle tabanı yaratmada ideolojik bir dayanak arar.

Türkiye'nin tarihsel geleneğinde bellibaşlı üç gerici eğilim vardır. Osmanlı İmparatorluğu, büyüme ve gerileme döneminde, diğer devletler yanında sürekli olarak çarlık Rusyası ile savaşım içinde olmuş ve geleneksel bir “moskof” düşmanlığı İmparatorluk döneminde canlı kalmıştır. Bu geleneksel düşmanlık, çarlık Rusyası'nın yerini, Büyük Ekim Sosyalist Devrimiyle Sovyetler Birliği aldıktan sonra, Kurtuluş Savaşında, bolşevik düşmanlığına dönüşmüştür. Ulusal Kurtuluş Savaşında, bolşeviklerin, Ankara hükümetini para ve silah yardımıyla olduğu kadar, ideolojik olarak da desteklemeleri, bu düşmanlığı Ulusal Kurtuluş Savaşının başarıları arasında bir ölçüde geriletmiş, İkinci Dünya Savaşından sonra, emperyalizmin Türkiye'ye ayaklarını atışıyla, egemen güçler tarafından, *anti-komünizm* olarak güçlü bir biçimde diriltirmiştir. İkinci geleneksel gerici eğilim, *islamicliktir*. Osmanlı padişahlarının halifeliliğiyle en yüksek kertesine varan islamiclik, Balkanlarda, dinsel kökeni bakımından müslüman olmayan ulusal topluluklarda başlayan ulusal hareketlerin başarıya ulaşması sonucu, İmparatorlukta, kurtuluşu, panislamizmde, tüm müslümanların birleşmesinde gören bir akıma dönüşmüştür. Üçüncü gerici eğilim, *turanlıktır*. İngiliz emperyalistlerinin müslüman ulusal topluluklar arasında geliştirdiği ve İmparatorluğu parçalamaya yönelik ayaklanmalar, İmparatorlukta bazı aydınları panturanizme yöneltmiş, kurtuluşun, bütün Türklerin birleşmiş devletinde olduğu düşüncesi yaygınlaşmıştır. Birinci Dünya Savaşından önce, Alman emperyalizminin, İngiliz (ve Fransız) emperyalizmine karşı, Basra Körfezine inmek için, Türk aydınını panislamizm akımına doğru yönlendirdiğini, emperyalist feodal devlet olan çarlık Rusyası'na karşı, Hindistan kara yolunu tutmak için de, Türk aydınını panturanizm akımına doğru yönlendirdiğini yukarda açıklamıştık. Ulusal Kurtuluş Savaşı sırasında, İstanbul, İngiliz işgali altında iken de, Mustafa Kemal'e karşı şeyhülislamın ve hempala-

rının bolşeviklik düşmanlığını geliştirdiğine burada değinelim.

Türkiye, iktisadi bağımsızlaşma döneminde bu üç gerici akımı geriletmiştir. Ama Türkiye'nin özellikle Amerikan emperyalizminin etkisi altına girdiği dönemde, bu üç gerici eğilim, bazan birbirini izleyerek, bazan birarada canlanmış ve Türkiye'nin siyasal yaşamında etkili duruma yükseltilmiştir.

Batı Avrupa burjuvazisinin doğuşu ve yükselişi, ancak bilimin ve tekniğin uzun yıllar süren, hatta yüzyıllar süren gelişmesini izlemiş ve burjuvazi, bir yandan egemenliğini kurmak için (dinsel ve siyasal) feodal kurumları yıkarken, öte yandan siyasal kadrosunu ve teknik bakımdan gerekli kol ve kafa işçisini yetiştirebilmek için, laik ve materyalizme dayanan bir eğitim sistemini de birlikte oluşturmuştur. Bir başka deyişle, laik ve materyalist eğitim, burjuvazinin öz çocuğudur. Ama laik ve materyalist eğitim, bir yandan burjuvazi için gerekli üstyapı kadrolarını ve üretici güçleri geliştirirken, öte yandan diyalektik ve tarihsel materyalizmin temellerini oluşturuyor ve kendi yadsınmasını bağrında büyütüyordu. Burjuvazi, sermaye iktidarının sarsıldığını hissettiği zaman, kendisi için gene gerekli olan laik ve materyalist eğitime devam etmekle birlikte, bunun doğurduğu ve burjuvaziye karşı büyüyen devrimci gelişmeyi durdurmak için de dinsel eğitime ayrı bir önem vermeye başladı. Ve emperyalizm, ayağını bastığı bağımlı ve yarı-bağımlı ülkede, dinsel eğitimin, yoksa kurulmasını, varsa geliştirilmesini isteklendirdi.

Bunu, emperyalizm, emperyalist çıkarları gereği olduğu kadar ve, bu çıkarların bir sonucu olarak, gerici ve faşist niteliği gereği yapmaktadır. Nitekim Mussolini zamanında, İtalya'da, dinsel çevrelerin ve özellikle kilisenin desteğini kazanmak amacıyla, eğitim reformu adı altında ilkokullarda din dersleri zorunlu hale getirilmiş, savaş sırasında yıkıma uğramış kiliselerin onarımı —kiliselerin bütün giderleri kendi vakıflarından karşılandığı halde— devlet eliyle yapılmıştır. Sonuçta Kardinal Gasparri “Mussolini —diyecektir— çok büyük bir örgütleyici ve büyük bir şahsiyettir.”^{84a} Emperyalizm, faşist eğilimlerini gerçekleştir-

^{84a}Alastair Hamilton, *The Appeal of Fascism*, New York 1973, s. 66.

mek için, dini, genel siyasetinin bir parçası haline getirmiş ve dolayısıyla, laiklik ilkesi, devrimci hareketin önemli sorunları arasında yeniden ve bir kez daha yerini almıştır.

Türkiye bu genel yönlendirmenin dışında kalmamıştır. Nitekim, Türkiye’de, 1924’te 161 milyon *lira* olan dış devlet borçları, 1946 yılına kadar ödenerek sıfıra inmiştir.⁸⁵ 1928’den 1944’e kadar yabancı şirketler pek büyük ölçüde tasfiye edilmiştir.⁸⁶ Buna karşın, “1945’te, Ankara’da imzalanan bir anlaşma ile ABD’den askerî yardım alınmış, 1948’den 1950’ye kadar değişik seviyede olmakla birlikte, ülke, Amerika’ya borçlanmış, 1968’de devletin dış borçları tutarı 3.669.400 *dolara* ulaşmıştı.”⁸⁷ 1951’de gelen yabancı sermayenin kümülatif toplamı 3.410.000 *lira* iken, 1966’da 560.695.000 *lira*ya yükselmiştir.⁸⁸ Yabancı sermayenin etkinliğine paralel olarak ise, dinsel eğitim kurumları tasfiye edilmiş ya da geriletmiştir. Yabancı sermayenin etkinliğinin azaldığı yıllarda, 1933 yılında, İlahiyat Fakültesi ilga edilmiş, 1930 yılında sayıları 29’u bulan imam hatip okulları tamamen kalkmıştır. Aynı yılda kuran kursları da kaldırılarak, yabancı sermayenin ve işletmelerin egemenliklerinin yanısıra dinsel eğitim kurumlarına son verilmiştir. Buna karşılık, 1940’ta ilk Köy Enstitüsü açılmış, dört yıl içinde sayıları 21’e yükselmiştir. Yabancı sermayenin etkinliğinin arttığı yıllarda, 1954’te Köy Enstitüleri kaldırılırken, öte yandan, yabancı sermayenin ülkeye yeniden ayak basmasıyla birlikte, 1949 yılında İlahiyat Fakültesi, 1951’de yedi imam hatip okulu, 1959 yılında Yüksek İslam Enstitüsü açılmıştır. 1973’te imam hatip okulları sayısı 72’ye, öğrenci sayısı 38.929’a; yüksek islam enstitüleri sayısı 5’e, öğrenci sayısı 2.060’a yükselmiştir.⁸⁹ 1946’da sayıları 11 ve diğer derneklere oranı %1,3 olan dinsel derneklerin sayısı, 1968’de 10.730’a, diğer derneklere oranı ise %28,4’e çıkmıştır.⁹⁰ 1950’de sıfır olan fahri kuran kursları, 1968’de 2.510’a yükselmiştir; gizli kuran

kurslarının sayısının ise, bu tarihte, 40 bin civarında olduğu tahmin edilmekteydi.⁹¹ Bunun yanısıra, 1922’de “Saltanat” kurumuna, 1924’te “Hilafet”e son verilmiş, 1925’te Tekke, Zaviye ve Türbeler kaldırılmış, 1928’de laiklik kabul edilmiş olmasına karşın, Menderes, 1957 seçimlerinde “İstanbul’u ikinci bir Mekke, Eyüp Sultan Camiini de ikinci bir Kâbe yapacağız.”⁹² diyordu. Bir yandan nakşbendilik ülkede yeniden canlanır ve geniş biçimde örgütlenirken, öte yandan Saidi Nursi’ye, Menderes, özel hediyeler (otomobil gibi) gönderiyor ve nurculuk hızla geliyordu. Saidi Nursi, öğrencilerine yazdığı mektupta, “Biz, demokratları [Demokrat Partiyi] iktidar yerinde muhafaza etmeye Kuran menfaati için kendimizi mecbur biliyoruz.”⁹³ demektedir. 1 Mayıs 1959 tarihli *Cumhuriyet*’e dayanarak, “Türkiye’deki ve Orta-Doğudaki ümmetçi-hilafetçi güçlerin yöneltildiği merkez —diyor Mehmet Emin Bozarslan—, Faysal’ın kurduğu ve ARAMCO’nun finanse ettiği ‘Rabitatul-Alemil-İslami’dir. Bu örgüt her yıl hac mevsiminde Faysal’ın ve ARAMCO’nun kontrolünde toplanır. Toplantıya Orta-Doğunun *her ülkesinden* güya hac amacıyla Suudi Arabistan’a giden ümmetçiler ve hilafetçiler katılır. ... Faysal’dan ve ARAMCO’dan emirler, direktifler alınır ve ülkelerine dağılan delegeler bu emre ve direktiflere göre çalışmalarını sürdürürler.”⁹⁴ ARAMCO’nun niteliği konusunda, okur, gene aynı yapıtta⁹⁵ bazı bilgiler bulacaktır. Biz, yalnızca şunu belirtelim ki, ARAMCO, Suudi Arabistan petrollerini işleten Amerikan şirkettir, şirketin özel televizyon yayını, gizli polis örgütü, tarım işletmeleri, özel hava alanı, uçak filosu vardır; Suudi Arabistan bütçesinin %80’ini ARAMCO sağlamaktadır. “*Rabitatul-Alemil-İslami* adlı örgütün masraflarının %80’ini de gene ARAMCO şirketi karşılamaktadır.”⁹⁶

Kuşku yok ki, Türkiye’de, islamcılık akımı, bugün yalnızca ARAMCO’ya bağlı değildir, emperyalizmin genel eği-

⁸⁵ Muzaffer Erdost, *Türkiye Üzerine Notlar*, Sol Yayınları, Ankara 1971, s. 22.

⁸⁶ Tam liste için bkz: Doç. Dr. Baran Tuncer, *Türkiye’de Yabancı Sermayeye Sorunu*, Ankara 1968, s. 70-72.

⁸⁷ Muzaffer Erdost, adı geçen kitap, s. 22.

⁸⁸ Bkz: Doç. Dr. Baran Tuncer, adı geçen yapıt, s. 83.

⁸⁹ *Cumhuriyetin 50. Yılında Millî Eğitimimiz*, İstanbul 1973, s. 147, 153-154.

⁹⁰ Dr. Ahmet N. Yücekök, *Türkiye’de Örgütlenmiş Dinin Sosyo-Ekonomik Tabanı*, Ankara 1971, s. 119, 133.

⁹¹ *Türkiye’de Örgütlenmiş Dinin Sosyo-Ekonomik Tabanı*, s. 142, 145.

⁹² Metin Toket, *İsmet Paşayla 10 Yıl*, Ankara 1966, s. 128.

⁹³ *İttihad*, n° 102, 7 Ekim 1969’dan alıntı: Dr. Ahmet N. Yücekök, adı geçen yapıt, s. 154.

⁹⁴ Mehmet Emin Bozarslan, *Hilafet ve Ümmetçilik Sorunu*, s. 282.

⁹⁵ Aynı yapıt, s. 259.

⁹⁶ Aynı yapıt, s. 259.

limidir; çünkü emperyalizm, gittiği yere, siyasal rejim ne olursa olsun *gericilik* götürür.⁹⁷ Emperyalistin, kendi özsel dini hıristiyanlık olmakla birlikte, şurada hindu dininin, ötede budizmin, burada müslümanlığın, bir egemenlik aracı olarak gelişmesi ve canlanması için çalışır. Bugün Türkiye’de, panislamizm, panturancılığın turancılığa dönüşmesi gibi, islamcılığa dönüşmüştür. Statükoyu koruma, emperyalist sömürü düzenini koruma biçimine dönüşerek, islamcılık, emperyalizme ve dolayısıyla faşizme, ancak bir kitle tabanı hazırlamak için kullanılmaktadır.

Bir diğer konuya geçelim:

Dr. Ahmet N. Yücekök, yapıtında, 1947 yılında Komünizmle Mücadele Derneğinin faaliyetini saptadığı halde, Siyasî Şubenin Dernekler Arşivinde, Komünizmle Mücadele Derneklerinin kaydına 1963 yılında rasladığını belirtir. 1963 yılında 9 adet olan Komünizmle Mücadele Derneği, gene inceleme tarihinin sonuna göre, 1968’de, 141’e yükselmiştir.⁹⁸ Komünizmle Mücadele Dernekleri, Bağdat Paktının, Birleşik Devletler’in üyesi bulunduğu “yıkıcı faaliyetler” ya da “yeraltı faaliyetleriyle mücadele” komitesince maddî bakımdan desteklenmiş; cumhurbaşkanının fahri başkanlığı ile de, resmî olarak desteklenen yarı-resmî bir kuruluş haline gelmişti. Anadolu’da önemli gericilik olaylarını düzenleyen bu dernek, emperyalizmin metaı anti-komünizm silahını kitlelere yayarak, faşist oluşuma, kitle tabanı hazırlamaya çalıştı. Ama vakit, geçti. Çünkü, birincisi, bilimsel sosyalizm, nispî de olsa sağlanan yeni demokratik haklardan yararlanarak, anti-komünizmin sahteliğini açıklığa kavuşturmuş; ikincisi, hayatın gerçekleri, köylülüğü, etkin bir biçimde demokrasi savaşımına çekerek, onun işçi sınıfıyla ittifakını oluşturmaya başlamış, anti-komünizm köylülükte de bir kitle tabanı yaratamamıştır. Köylülük, etkin bir biçimde demokrasi ve bağımsızlık savaşımına kaymıştır, çünkü, kapitalizmin gelişmesi ve meta üretiminin yoğunlaşması, köylüyü daha çok pazara çekmiş, ve pazar, siyasal iktidarların sınıfsal niteliğine göre, onu etkilemiştir. Dolayısıyla köylü, ürününü daha yüksek ya da daha düşük fiyata satması ile

⁹⁷ V. İ. Lenin, *Emperyalizm*, s. 143.

⁹⁸ Dr. Ahmet N. Yücekök, adı geçen yapıt, s. 113.

siyasal iktidarın sınıfsal niteliği arasındaki sıkı bağı kavramış ve siyasal iktidarın sınıfsal niteliğine duyduğu yakın ilgi, onu, hızla politikaya itmiştir. Eskiden siyasal iktidarların değişikliğini umursamayan köylü, Demokrat Parti zamanında, bir çeşit *kast* olarak verdiği yol vergisinden kurtulmuş ve jandarma baskısının bir ölçüde azalması, onu siyasal iktidara ilgi duymaya itelemiş; bugün ise, *emekçi* olarak, *sınıfsal çıkarı* doğrultusunda politikaya itilmiştir. Köylülüğün, sınıfsal çıkarı doğrultusunda politikaya itilmesini, artık, anti-komünizm sahte silahıyla önlemek mümkün değildir.

Birleşik Devletler, Barış Gönüllülerinden topladığı bilgilerle, köylülüğün dinsel bağlarının henüz kuvvetli olduğunu saptayarak, köylülük içinde, anti-komünizm yerine, dinsel bağları, yeni dernek ve tarikatlar içinde geliştirerek, onu siyasal partiler içine kanalize etmeyi kendi çıkarı bakımından daha elverişli bulmuştur.

Komünizmle Mücadele Derneklerinin kapanması, Ülkü Ocaklarının yer yer yeşerdiği yıllara raslar. Kırsal alanda, anti-komünizm silahının yerine, dinsel ideolojiler konurken, kasaba ve kent gençleri arasında, daha çok şoven duyguların canlandırılmasına, turancılığa öncelik verilmiştir. “Ey Türk, titre ve kendine dön” sloganında ifadesini bulan, Türk varlığını koruma maskesi altında, statükoyu korumanın bir başka biçimi diriltiliyordu. Bu kez, CEMTO ve SEATO kuşağına doğru Türkleri yönlendirmenin emperyalizm açısından hiç bir anlamı olmadığı için, panturancılık yerine turancılıkla yetinmek gerekiyordu.

Böylece, panislamcılık islamlığa, panturancılık turancılığa dönüşerek, “Tanrı dağı kadar Türk, Hıra dağı kadar müslüman” sloganında ifade edildiği gibi, bu iki ayrı akım, Alman emperyalizminin egemenliği zamanında olduğu gibi, beslenecek ve emperyalist sömürüyü, Türkiye’de emperyalizmin egemenliğini pekiştirmek için, faşizme bir kitle tabanı hazırlamak için kullanılacaktır. Emperyalizmin bu stratejisini küçümsememek gerekir. Çünkü, turancılık, kent ve kasabalarda sınıfsal bakımdan geri ideolojilere bağlı unsurlar ve özellikle de iktisadî bakımdan güçsüz ve geri ideolojilere sıkıca bağlı katmanlardan gelen gençler arasında diril-

tilme olanağı bulmuş, köye girememiştir. Özellikle faşizmin kitle tabanı oluşturmaya olanak sağlayan lumpenproletaryanın, bu "satılık ve küstah" tortunun, "karargâhını büyük kentlerde kurmuş" olması (Engels), bu gerici yığınin gerici ideolojisiyle birlikte kentlerde kendini göstermesi doğaldır. Köylere girebilmenin yolunun ise, turancılık olmadığı, yoksul ve yoksul olduğu ölçüde dinsel ideolojilerle bağlarını koparmamış köylünün içine dinsel ideolojilerle girilebileceği ve bu yoldan faşizme kırsal alanda kitle tabanı sağlanabileceği açıktır. Türkes'in Mekke'yi ziyaretinden ve Faysal'la görüşmesinden sonra, süleymancılar ve nurcuların, Millî Selamet Partisinden kopmaları gündeme girmiş, MSP'den kopanların kitle temsilcileri ile Milliyetçi Hareket Partisi arasında bazı köprüler kurulmaya başlanmıştır. Seçim haberleri arasında MSP'den istifalar ile MHP'ye doğrudan ya da dolaylı katılmaların bulunmasının yer almasının esas nedeni buradadır. Örneğin, Malatya'da beş köyü içeren Mansurlu aşireti reisi MSP'den istifa ederek MHP'ye geçmiştir.⁹⁹ MSP'den ayrılanların, seçimlerde bazı MHP'li adayları destekleyecekleri haberi ise¹⁰⁰ aynı stratejinin bir parçası olmak gerekir. Gazetelerde çıkan haberlerden öyle anlaşılıyor ki, nakşbendiler, genel olarak MSP içinde kalmış, nurcular ve süleymancılar MSP'den ayrılarak, bir kısmı MHP'ye, bir kısmı da AP'ye geçmişlerdir. Seçim sonuçlarından çıkacak rakamlar, ve özellikle MHP'nin köy ve kasabalardan toplayacağı oylar, bu gerici ideolojilerin büyüklüğü ve yaygınlığı konusunda bize daha açık bir fikir verecektir. Ama bundan daha önemli olan şey ise, köye turancılık kisvesiyle giremeyen faşizmin, şimdi köylülük içinde etkin olan nakşbendi ve nurculukla birleşerek, köylülüğü içeren bir kitle tabanı oluşturma çabası içinde olmasıdır.

XI. FAŞİZMİN ÇATALLARI

Görülüyor ki, mali-sermayenin, en gerici emperyalist unsurları, kökeni bakımından hıristiyandır, bağımlı ve yarı-bağımlı ülkelerde, hıristiyanlığın hasmı olan dinlerin top-

lum içinde etkin bir güç olmasına çalışır; en şoven emperyalist unsurları, kendi ırkına yabancı ırkların şoven eğilimlerini besleyerek, kendi ırkından olmayan ırklar arasında, ırkçılık eğilimini geliştirir. Bir başka deyişle, bağımlı ve yarı-bağımlı ülkede, faşizm, ikiyüzlülüğü ile apaçık ortaya çıkar. Çünkü onun bir ideoloji olarak geliştirdiği din ile kendi dini bir çatışma halindedir, çünkü onun bir ideoloji olarak geliştirdiği şoven milliyetçilik ile kendi ırksal yapısı karışıklık içindedir.

Ne var ki, kökü dışarda faşizm, kitle tabanı yaratmada Türkiye'ye özgü çatallarla da karşı karşıyadır. Toplumun dinsel eğilimini canlandırarak, dini, siyasal yaşamın etkin aracı haline getirirken, aynı dinin bölüntülerinden yalnızca birini ya da birkaçını geliştirirken, diğer bölüntülerini kendine düşman durumuna getirir. Sünnilik ve alevilik arasındaki ayrımı besler. Nitekim, diyanet işlerinden kuran kurslarına, imam hatip okullarına, yüksek İslâm enstitülerine, İlahiyat Fakültesine değin, dinsel eğilimler, yalnızca, tek yönlü beslenmiş, doğası gereği aleviliğe karşı resmî bir tutum izlemiştir.

Şoven milliyetçilik de, aynı şekilde, Türkiye'nin etnik özellikleriyle karşılaşmıştır. Türk şoven milliyetçiliği, Kürt yurttaşların, kavim olarak, ikinci bir kast durumuna düşürülmesine yolaçmış, ülkedeki sınıf savaşımını, Doğuda ve Güney-Doğuda ırk savaşımına dönüştürmüştür. Kürtler, dağlık bölgelerde genellikle aşiretler halinde yaşarlar. Aşiretler kan birliği varsayımına dayanan, ama iktisadî bakımdan feodal birimler oluştururlar.¹⁰¹ Aşiret üyeleri aynı kandan geldiklerine inandıkları halde, aşiretin bir kirmanç olmaksızın başka hiç bir soyluluk taşımayan üyesi, aşiret reisi ailesinin (pisağa) ve kabile reisinin kızlarıyla evlenemez; bir başka deyişle, aşiretlerde *kastlaşma*, varlığını sürdürmektedir. Aynı şekilde, aşiretin kirmanç olmaktan başka bir soyluluk taşımayan üyeleri, aşiret reisine ve kabile reisine değişen oranlarda emek-rant, yani angarya (bölgedeki adıyla *zibare*) verir, sattığı üründen ürün-rant ya da para-rant

⁹⁹ Vatan, 10.5.1977, s. 8.

¹⁰⁰ Günaydın, 12 Mayıs 1977, 2. bölüm.

¹⁰¹ Bu konuda bkz: M. Erdost, "Şemdinli Aşiretlerinde Üretim İlişkileri", Türkiye Üzerine Notlar, s. 162-203.

olarak ondalık öder; bir başka deyişle, aşiret bağlarının canlılığı ölçüsünde feodal ilişkiler hüküm sürer. Meta üretiminin yaygınlaşması ve yoğunlaşması, aşiret-dışı feodal ve yarı-feodal ilişkileri, aşiretsel feodal ilişkilerden daha büyük bir hızla etkilemekte ve bu ilişkileri hızla çözmektedir. Ama aşiretlerin varlığı bu bakımdan özel bir farklılık gösterir. Doğa güçlerine ve komşu aşiretlere karşı, toprağını, varlığını ve canını koruyan burjuva devlet kurumları değil, aşiret kurumlarıdır ve aşiret bağlarının çözülmesi, iktisadî bakımdan gerçekleşmeden, aşiretler çözülmeden, feodal ilişkilerin zayıflaması sözkonusu olsa bile, hızla çözülüp yokolması mümkün görünmemektedir. Bu nedenledir ki, şoven milliyetçilik, baskısını, Kürt aşiretlere, yalnızca aşiret içinde ezilen ve sömürülen üyelerine değil, tüm aşirete, ve aşiretin üyelerinin can ve mal güvenliğini sağlamakla görevli aşiret ve kabile reisi de dahil tüm aşirete yöneltecektir. Dolayısıyla, faşizm, turancılığı canlandırma çabasına giriştiği zaman, aynı zamanda, Kürt aşiret reislerine ve ileri gelenlerine karşı da cephe almış olur ve ancak *bu ölçüde* feodal mütegalibenin bir kesimini de karşısına alır. Ama bu, emperyalizmin ve işbirlikçi burjuvazinin, feodal mütegalibeyi genel anlamda tasfiye ettiği anlamına gelmez. Üstelik, özellikle kırsal alanda, tarikatların yaygın olduğu bölgelerde, feodal mütegalibeye gereksinme duyar. Nakşbendilik ve nurculuk ile ilişkilerini pekiştirme ve yönlendirmesi bunun açık kanıtıdır. Şu da var ki, Kürt aşiretler de, kendi aralarında aleviler ve şafiler olarak iki dinsel büyük bölüntüyü içerirler. Dersim ayaklanmaları alevi Kürtlerin, Şeyh Sait ayaklanması nakşbendi (aynı zamanda şafi) Kürtlerin ayaklanmasıdır. Faşizm, turancılığı ve islamcılığı, kitle tabanı yaratmak için kaynaştırırken, şoven milliyetçiliği, Kürtler içine, dinsel kisvesi altında sokarak faşizmin bu çatalını biri kendi lehinde olmak üzere ikiye ayırabilecektir.

XII. BAZI SONUÇLAR

1. 12 Mart, Türkiye'de, faşizmin yeni bir biçim denediği dönemdir. Yazımızın başında belirttik ki, faşizm, parlamentarizme ve burjuva demokratik kurumlara son verir. Ama bu, yeni-faşizm için mutlak bir şey değildir. Faşizm

için esas olan, devrimci ve ilerici hareketin gelişmesine olanak sağlayan demokratik özgürlükleri kaldırmak, işçi sınıfının devrimci sendikal ve siyasal hareketinin gelişmesini önlemek, ve onu, müttefik köylülükten tecrit etmektir. Bunu, parlamentoyu ve öteki demokratik kurumları, görünüşte de olsa, koruyarak gerçekleştirebileceği zaman, kendi kimliğini bir ölçüde maskeleye olanağı bulmaktadır.

12 Mart dönemi, faşizmin iki evresini içerir: birinci evre, devrimci hareketi tecrit operasyonudur, Nihat Erim'in başbakanlığı dönemini kapsar. İkinci evre, devrimci hareketi boğma, ezme evresidir; Ferit Melen'in başbakanlığı, bir başka deyişle, kontr-gerilla dönemidir. Ama 12 Mart, demokratik kurumlara, bu arada genel oy hakkına, kesin olarak son vermediği ve bunun yanısıra faşizme bir kitle tabanı yaratmadığı için, 1973 seçimleri, halkın, devrimci hareketi ezme politikasına karşı olduğunu ortaya koymasına olanak sağladı. Milliyetçi Cephe iktidarı dönemi, faşizmin, ek-sik yönünü tamamlama, kitle tabanı oluşturma dönemi olarak sahnede görünür. Çünkü faşizmin, kitle tabanı, yaratmadan, kendisini süreklilendiremediği gerçeğini, 1973 seçimleri ortaya koymuştur. Sorun, faşizme, köylülük, kent küçük-burjuvazisi, işçi sınıfı ve gençlik içinde bir kitle tabanı yaratma sorunudur. Faşizm, bu kitle tabanını yarattıktan sonra, kendini gerçekleştirebileceğini ve süreklilendirebileceğini iyi bilmektedir.

2. Yazımızın başlangıcından beri gördük ki, sömürücülerin sermaye iktidarının sarsıldığını sandıkları her kere-sinde başvurmaktan çekinmediği terör ve katliam, esas olarak devrimci hareketi ve dolayısıyla işçi sınıfını, işçi sınıfının devrimci örgütlerini hedef alır. İşçi sınıfının devrimci örgütlerini ezmeden, öteki demokratik güçlere öldürücü darbesini de indiremez. Sermaye cephesi, sermaye iktidarının yalnızca siyasal yönden sarsıldığını sandıkları zamanlar olduğu kadar, en yüksek kârın (azamî kârın) tehlikeye düş-tüğü her keresinde, terör ve katliama yönelir. Emperyalizmin sağladığı pek büyük aşırı kârlar, elde ettiği yüksek te-kele kârları sayesinde, bazı işçi kesimlerini, oldukça önemli bir işçi azınlığını elde etmesi, iktisadî bakımdan mümkün hale gelir ve bu satın alınmış işçi azınlığı, işçilere karşı kendi

saflarına kazanır.¹⁰² Lenin'in ısrarla ve önemle, Komünist Enternasyonalin 1. Kongresini açış konuşmasında vurguladığı,¹⁰³ işçilerin bir kesiminin, bazı işçi liderlerinin, tekelci burjuvazi tarafından satın alınması olgusu, bugün bağımlı ve yarı-bağımlı ülkelerde, bağımsızlık ve demokrasi savaşlarının yeğînleşmesi ölçüsünde, grev ve toplu sözleşme haklarının işlenmesiyle en yüksek kârın (azamî kârın) görelî olarak azalması ölçüsünde, bağımlı ve yarı-bağımlı ülkelere dek yaygınlaştırılmıştır. CİA ajanı AFL'nin Avrupa temsilcisi, Türk-İş eski genel başkanının şahsî dostu Irwing Brown'un bir zamanlar Türk-İş kongrelerinin gedikli gözlemcisi, bu konfederasyonun akıl hocası ve Amerika'ya işçi temsilcileri arasından düzenlenen bol ödenekli gezilerin tertipleycisi olduğunu¹⁰⁴ anımsamak bile, işçi sınıfının bazı liderlerinin, emperyalizmle ilişkilerini doğrulamaya yeter. Bu nedenledir ki, işçi sınıfı, işçi sınıfının siyasal ve ekonomik savaşımını esas hedef alan faşizme karşı birleşirken, bu yaşam tarzlarıyla, ücretleriyle, dünya görüşleriyle küçük-burjuva niteliği taşıyan burjuvalaşmış yerli işçi tabakasına ya da yerli işçi aristokrasisine karşı¹⁰⁵ kesin bir savaşım vermek zorundadır.

3. Savaş ekonomisi, aşırı-üretim yarattığı bunalımdan sıyrılmanın başlıca yollarından biridir. Bir yanda aşırı ürün, öte yanda çalışanların alım gücünün azalması ve gücü olmayan işsizler ordusunun kabarması, kapitalizmin bunalımını oluşturur. Ekonomisi askerileştirilerek savaş ekonomisine yönelen ülkeler, bu bunalımdan bir süre de olsa sarsılmamışlardır. Ama savaş ekonomisi ürünlerinin tüketimi de, kapitalizm için, bunalımdan sıyrılmanın gerekli koşuludur. Bu nedenle savaş ekonomisi demek, bu ürünleri tüketecek daha büyük bir ordu ve donanma demektir, ensonu, sınırlı nitelikte de olsa savaş demektir. Tüketim nesnelere tüketen ordu ise, üretime oranla daha büyük bir ölçüde tükettiği zaman, yalnızca tüketmekle kalmaz, üretici güçleri de tahribe yönelir. Ama ne olursa olsun faşizm bu zor aracını geri plana attığı zaman zor, zor olmaktan, çağdaşı olan faşizm

de faşizm olmaktan çıkar. Bu nedenledir ki, faşizm, hem zoru, yani ordu ve donanmayı ayakta tutabilmek için, hem de tüketim ekonomisinin yarattığı aşırı-ürün bunalımını hafifletmek için savaş ekonomisine yönelmek zorundadır. Faşizm, bugün, dünya emperyalist sistemin ürünü olduğuna göre de, bu savaş ekonomisinin, tepede donanmaları, üsleri ve nükleer silahlarıyla, en yüksek teknik düzeye sahip olması gerekir. Emperyalizm, bayağı silahlarla bu egemenliğini sürdüremez. Demek oluyor ki, faşizmin gerçekleştirilmesi, ekonominin savaş ekonomisine dönüştürülmesine, savaş ekonomisi ise yüksek düzeyde tekniğe dayanmaktadır.

Soruna Türkiye burjuvazisi açısından baktığımızda, faşizm, ağır sanayi olmayan, işbirlikçi nitelikte de olsa tüketim ekonomisi içinde dönenen Türkiye burjuvazisinin harcı değildir. İşbirlikçi burjuvazinin çıkarları, emperyalizme bağlı ve bağımlı olduğu için, burjuvazinin bu kesiminin, Türkiye'de, faşizmin ayaklarını perkittiği ve parmaklarını oynattığı bir kesim olduğu açıktır. Yerli nitelikte burjuvazinin gücüne ve niteliğine baktığımızda, onun, faşizm için gerekli zoru üretemeyeceği de açıktır. Bu nedenle bizzat faşizmin yaratıcısı olamaz. Ancak sermayenin iktidarının sarsıldığını hissetmesiyle birlikte, faşizmin müttefiki, destekçisi haline gelebilir. Faşizmin, tüketim ekonomisine dayalı toplumda, tüketim mallarının satışını azaltarak dalgalandırdığı bir iç huzursuzluğa neden olduğu günlerde ise tüketim nesnelere imal eden burjuvazinin faşizmden desteğini çekmek ve bir ölçüde tarafsız kalmak isteyeceği de sınıfsal çıkarı gereğidir.

4. Lumpenproletaryayı, daha çok gerici entrikaların *paralı aleti* olabilecek olan "tamamen satılık" bu tortuyu, bu sınıf-dışı unsurları, faşizmin geniş ölçüde kullandığını ayrıntılarıyla anlatmaya çalışmıştık. Türkiye bu kuralın dışında değildir. Türkiye, Osmanlı İmparatorluğu'nun duraklama döneminden başlayarak, bu sınıf-dışı unsurlar sorunuyla karşılaşmıştır. Marx ve Engels, "fetihçi barbar halkta—diyorlardı—, bu halk için geleneksel ve ilkel üretim tarzından başka bir tarz mümkün olmadığından, nüfusun çoğalması, zorunlu bir şekilde, yeni üretim araçları gereksinmesine yolaçtığından, savaşın kendisi, daha büyük bir sevk-

¹⁰² Bkz: *Emperyalizm*, s. 15-16, 162-163.

¹⁰³ Bkz: *Burjuva "Demokrasisi" ve Proletarya Diktatörlüğü*, s. 145-165.

¹⁰⁴ Bkz: *CİA, Vietnam'da Pasifikasyon ve Dünya İşçi Hareketleri*, s. 81, not.

¹⁰⁵ Bkz: *Emperyalizm*, s. 47.

le başvurulan bir normal ilişkiler tarzıdır".¹⁰⁶ Osmanlı İmparatorluğu'nda da, bir yandan nüfus çoğalırken, öte yandan üretim ilişkilerinin geleneksel ve ilkel ve toprağın sınırlı oluşu, imparatorluğu, gereksindiği yeni üretim aracı, yani toprak elde etmeye zorluyordu. Osmanlı İmparatorluğu için, fetihler döneminin kapanışıyla birlikte, yeni üretim aracı, yani toprak sağlama olanağı da ortadan kalktı ve çoğalan nüfus, üretim aracından yoksun bir nüfus olarak, sınıf-dışı safları şişirdi. Celali isyanlarının ve hatta bir bakıma suhte ayaklanmalarının temel iktisadî nedeni, bu sınıf-dışı yığınlar olmuştur. Bugün nüfus fazlasının, önemli ölçüde, yurtdışına giden işçiler yoluyla, yani dış etkenlerle azaldığı bir gerçektir; ama bu akış son birkaç yılda son derece yavaşlamış ve hatta gerilemeye, dolayısıyla bu sınıf-dışı nispi fazla nüfus, toplumda ağırlığını duyurmaya başlamıştır. Bunun dışında, Türkiye'de, bir başka geleneksel örgütün kalıntıları da, sınıf-dışı unsurların kent kesiminde "delikanlı" ya da "dayı" denen kabadayılığın oluşmasına tarihsel temel hazırlamıştır. Anadolu Beylikleri zamanında, kentlerin esnaf ve zanaatçı loncaları olan ahi teşkilatı içinde örgütlenen delikanlılar, dış baskılara ve talanlara karşı, kenti koruyan yerel silahlı örgütler oluşturmuşlardır. Bu silahlı ve etkin kuruluşlar, imparatorluğun egemenliği altında, görevlerini yitirmekle birlikte, varlıklarını korumuşlar, kentlerde günlük kurumunun, kabadayılık kurumunun tarihsel köklerini oluşturmuşlardır. Dayılık, ahi örgütlerinin güçlü olduğu kentlerde yaşamaya devam etmiş ve yeni çağa uyarlanarak, gazino, pavyon, genelev, lokanta, kahve ve benzeri yerlerden olduğu kadar, bölge bölge ya da konulara göre parsellenmiş hırsızlık çetelerinden haraç alan, uyuşturucu madde, kaçakçılık ve benzeri satışlar temeli üzerinde örgütlenen bir kurum oluşturmuş bulunmaktadır. Faşizm, Türkiye'de, "karargâhını büyük kentlerde kurmuş" bulunan bu "satılık" "tortu" ile, bu unsurlarla sıkı bir ilişki kurmuştur. Nitekim, 12 Marttan sonra sıkıyönetim komutanlıkları tarafından, kabadayılar faaliyet alanları dışına çıkarıldığında, gerici basının temsilcilerinden Rauf Tamer, *Tercüman*'da

¹⁰⁶ Karl Marx, Friedrich Engels, *Alman İdeolojisi* [Feuerbach], Sol Yayınları, Ankara 1976, s. 120.

"Kabadayılar" başlığı altında şunları yazıyordu: "Polis bu adamları [kabadayıları] takipten vazgeçsin demiyorum ama ... çok mühim bir şey daha söylüyorum: Memleketin en karanlık günlerinde anarşist gençlerin Beyoğlu'ndaki tahribat hareketlerini *bunların mevcudiyetleri önlemiştir*. Şimdilik bu kadar."¹⁰⁷ Daha önce Genç Sinemacılar tarafından çekilen ve o zaman televizyonda gösterilmesi zamanın başbakanı Süleyman Demirel tarafından yasaklanan belgesel filmde açıkça görüldüğü gibi, bu kabadayıların sopalarını (o zaman silah değil, özel yapılmış sopalar kullanılmıştı), polisler, ceketleri içine sokarak, sırtlarını sıvazlayarak, polis arabalarına bindirip kaçırmışlardı. Seçim haberleriyle ilgili yorumlar arasında, *Günaydın*'da yer alan şu satırları birlikte okuyalım: "İzmir'de bir büyük iktidar partisi [AP] adına, rakip partinin [CHP] afişlerini asan gruba saldıran kişilerin günde 250 lira yevmiye alan 'profesyonel zorba'lar oldukları anlaşılmıştır."¹⁰⁸ Bugün, 1 Mayıs katliamının tertipçilerinin, yalnızca bu kabadayıları kullandığını düşünmek elbette saflık olur. Ama bu kabadayıların, bütün zorba faaliyetlerin içinde güdülen unsurlar olduğunu, faşizmin genel vurucu öncülerini —Hitler zamanında olduğu gibi— bu "para ile tutulmuş katiller çetesi"nin¹⁰⁹ oluşturduğunu hesaba katmamak da, devrimci hareket için saflık olur.

5. Faşizm, bugün, bağımlı ve yarı-bağımlı ülkelerde, emperyalizme karşı yürütülen devrimci savaşımı geriletmek ve söndürmek için uygulanmaktadır. Artık tek tek ülkelerde, faşizmin yerini, emperyalist sistem içinde, uluslararası bir faşizm almıştır. ABD emperyalizmi, büyük gücü dolayısıyla faşist faaliyetlerin finansmanını ve faşist hareketlerin uygulanmasını üzerine almış, ve bir merkeze bağlayarak kurumlaştırmıştır.

Bu, bize, faşizme karşı savaşımın ana stratejisinin anti-emperyalist savaşımından ve onun içerdeki müttefiklerine karşı savaşımından ayrı düşünülemediğini göstermektedir. Faşizm, işçi sınıfının iktisadî ve siyasal birliğini ve savaşımını en ön plana koymuştur. İşçi sınıfının iktisadî (grev,

¹⁰⁷ *Tercüman*, 13 Kasım 1971.

¹⁰⁸ *Günaydın*, 2. Bölüm, 22 Mayıs 1977.

¹⁰⁹ "Hitler", *Meydan Larousse*, c. 5, s. 917.

toplular sözleşme ve sendikalar haklarına, onun siyasal örgütüne, ve onun temsilcisi aydınlara vurmadan, demokrat küçük-burjuva aydınlara ve küçük-burjuvazinin ilerici kesimine dokunamaz. "İşçi sınıfının —diyor Dimitrov— en önde gelen iktisadi ve siyasal çıkarlarının korunması, işçi sınıfının faşizme karşı korunması, ... birleşik cephenin *başlangıç noktası ve temel kapsamı* olmalıdır."¹¹⁰ İşçi sınıfı, faşizme karşı, işçi sınıfının iktisadi ve siyasal çıkarlarını korurken, küçük-burjuvaziyle, özellikle köylülükle ittifakını güçlendirmeye çalışmalı, onun, kendisinden uzaklaşarak, faşizmin kitle tabanı oluşturmamasına özel bir özen göstermelidir. Üçüncüsü, faşizme karşı savaşta, faşizmin etkin bir kitle tabanı oluşturmasında önemli bir yer tutan gençliğin önemi hiç bir zaman küçümsenmemelidir. Dimitrov, faşizmin, "... bazı ülkelerde —örneğin Almanya'da— büyük gençlik kitlelerini aldatarak anti-proleter yola ittiğini" belirterek şöyle devam etmektedir: "Faşizm, gençliği, sadece militarizmin çekiciliğiyle büyüemez. Bunu unutmayalım. Birliklerinde bazılarını besler, giydirir; gençlik için kültür kurumları kurar; böylelikle onları doyurur. Emekçi gençlik kitlesine, onu, beslemek, giydirmek, eğitmek ve kendisine iş bulmak isteğinde olduğunu anlatır."¹¹¹ Faşizmin gençlik üzerindeki bu aldatıcı etkinliğini kırmak son derece önemli bir sorundur.

6. Yazımızın birinci bölümünde belirttik ki, faşizm, finans-kapitalin, artık burjuva demokratik yöntemlerle ülkeyi yönetemediği, demokratik kurumları *ortadan kaldırdığı* bir yönetim biçimidir. Yeni-faşizm ise, burjuva demokratik kurumlar muhafaza edilmekle birlikte, mevcut burjuva demokratik hak ve özgürlükler kaldırılarak gerçekleştirilmektedir. Burjuva demokratik kurumların varlığı muhafaza edilmekte, ama bu kurumların, siyasal hak ve özgürlükleri sağlama ve güvence altına alma işlevi işlemez duruma getirilmekte, bu kurumların güvencesi altında olan haklar, egemen güçlerin oluşturduğu ve kurumsallaştığı şehir çeteleri tarafından, terörcü yöntemlerle *ortadan kaldırılmaktadır*. Bu faaliyetler, Türkiye'de, ilkin devrimci hareketin en

zayıf olduğu kentlerden ya da semtlerden başlayarak, devrimci hareketin daha güçlü olduğu kentlere ya da semtlere doğru, genel görünüşü bakımından çevreden merkeze doğru yaygınlaştırılmıştır. Bu, faaliyetlerin, bir merkezden ve zamanlandırılmış bir plan içerisinde yöneltildiğinin kanıtıdır.

Faşizmi yaygınlaştırmanın yanısıra, devlet kurumlarında, kişisel faşistleştirme yöntemiyle, kurumların faşistleştirilmesi de düzenli bir biçimde yürütülmektedir. Başka bir deyişle, bu faşistleştirme, yalnızca siyasal düşünce ve davranışlara yönelmekle kalmamakta, kurumlarda, demokratik görevlerini yerine getiren kadrolara çevrilerek yoğunlaştırılmaktadır. Bir başka deyişle, demokratik kurumların işlevleri, yasa-dışı örgütler tarafından ortadan kaldırıldığı gibi, atamalar, nakiller, sürgünler vb. yoluyla, bu kurumlar, kadroları yönünden de faşistleştirilmektedir. Açık olan şudur ki, devleti "koruduğu", devlet kolluk kuvvetlerine "yardımcı" olduğu sık sık öne sürülen bu örgütlenmiş ve kurumlaşmış gruplar, Türkiye'de, *burjuva hukuk devleti* yerine *faşist devleti* geçirmek için faaliyet göstermektedirler. Bu nokta çok önemlidir, çünkü, devleti koruma maskesi altında, burjuva hukuk devleti yerine, demokratik kurumların biçimsel varlığıyla maskelenmiş, bir *başka* devlet kurmak için çalışılmaktadır: bu, *faşist devlettir*.

Faşist devleti kurmak için faaliyet gösterenlerin, burjuva hukuk devletini koruduklarını ya da savunduklarını ileri sürmeleri, gerçeği gizlemekten, faşizmin kendine özgü ikiyüzlülüğünden başka bir şey değildir. Bu faşist terörcü grupları, bir başka parti aracılığıyla destekleyen *sağ* bir siyasal partinin ise, zaman zaman, onları, Atatürk Türkiye'sine sahip çıkmış olmakla savunduğu görülür. Daha yukarıda belirtmiştik ki, Kemal Atatürk, turancılığa ve islamcılığa karşıdır ve bu ideolojilere dayanarak devlet olmuş olanların ya da devleti bu ideolojilere bağlı olarak sürdürmek isteyenlerin devletini yıkarak Türkiye Cumhuriyetini kurmuştur. Kemal Atatürk'ün görüşlerinin tam karşısı ideolojilerle, turancılık ve islamcılıkla, Atatürk ilkeleri korunamayacağı gibi, Atatürk ilkeleri de, Atatürk ilkelerinin gereği olarak baskı altına alınan ideolojilerle savunulamaz. Bunun gibi, kemalist demokrasi, emperyalist ve feodal egemenliğe son vermiş,

¹¹⁰ Dimitrov, *Faşizme Karşı Birleşik Cephe*, Birinci Kitap, s. 77.

¹¹¹ Dimitrov, aynı yapıt, s. 102.

bir küçük-burjuva demokrasisidir; bu demokrasi, emperyalizmin yeni maskeleri olan feodal ideolojilerle (turancılık ve islamcılıkla) savunulamaz, bu ideolojiler, olsa olsa, kemalist demokrasiyi tahrip etmek için kullanılabilir.

7. Yazımızın başlarında burjuva diktatörlüğü ile proletarya diktatörlüğü arasındaki farkı açıklayarak, birinin giderek daralan bir azınlık için demokrasi ve giderek genişleyen bir çoğunluk için diktatörlük; diğerinin giderek genişleyen bir çoğunluk için demokrasi ve giderek daralan bir azınlık için diktatörlük olduğunu belirtmiştik. Burjuva diktatörlüğünde iktidar, burjuvazinin elindedir ve sermaye yoğunlaştığı ölçüde iktidar burjuvazinin üst kesimlerine geçer. Proletarya diktatörlüğünde, iktidar, proletaryanın elindedir. Proletarya ve *yoksul* köylülük, iktidarı, sosyalist devrim yoluyla ele geçirir. İktidarın, proletarya ve yoksul köylülük dahil, tüm orta ve küçük köylülük (dolayısıyla kent küçük-burjuvazisi) ile birlikte ele geçirilmesi, proletarya diktatörlüğünden *önceki* bir aşamaya, demokratik devrim aşamasına, *tüm halkın* devrimi aşamasına tekabül eder. Proletaryanın ve köylülüğün devrimci iktidarı da bir devlet tipi olduğu için, bir diktatörlüktür, üretici güçlerin gelişmesi doğrultusunda, üretici güçlerin gelişmesini hızlandıran bir diktatörlüktür, ama proletarya diktatörlüğü değildir. Buradaki fark, emekçi olduğu gibi, bir miktar üretim aracına (sermayeye) da sahip bulunan kır ve kent küçük-burjuvazisinin iktidara *ortak* olmasındadır. Bağımlı ve yarı-bağımlı ülkelerde, faşizm, proletaryaya (ve yoksul köylülüğe) karşı, proletaryayı (ve yoksul köylülüğü) kır ve kent küçük-burjuvazisinden koparmaya yönelir. Proletarya (ve yoksul köylülük), doğal müttefiki kır ve kent küçük-burjuvazisinin kendisinden koparılmasına karşı savaşı. Dolayısıyla faşizm, karşı savaşı, proletarya (ve yoksul köylülük) *başta ve önde* olmak üzere tüm emekçilerin ortak cephesi ile birlikte yürütülür, ve bu cephenin faşizme karşı savaşı, doğası gereği, emperyalizme karşı savaşıyla özdeştir; savaşın zafiriyle belirlenen iktidar da, savaşıma katılan sınıfların, savaşıma katılma hiyerarsisine uygun biçimde, ortak iktidarı şeklinde ortaya çıkar, ve bu, bir proletarya diktatörlüğü değil, onun bir önceki evresi olan ve proletarya ve köylülüğün

devrimci demokratik iktidardır. Yukardan beri açıkladığımız üzere, bağımlı ve yarı-bağımlı ülkelerde faşizmin alternatifi proletarya diktatörlüğü değil, proletarya ve köylülüğün devrimci iktidarı olmuştur. Bir başka deyişle, faşizme karşı savaşı, sosyalist devrimi değil, millî demokratik devrimi gündeme getirmektedir. Bu, proletarya diktatörlüğünün yadsınması değil, bir sonraki aşama olarak kabul edilmesidir. Burjuva demokratik devrimi yüzelli yıl önce yapmış olan Fransa'da, İkinci Dünya Savaşı sırasında, proleter devrimcilerin, faşizme karşı savaşlarının ulusal cephede ifadesini bulan millî demokratik devrime dönüşmesinin nedeni buradadır. Bunun içindir ki, faşizm, dünya kapitalizmine, emperyalizme karşı olan ulusal kurtuluş savaşlarını, demokratik ve reformcu hareketleri hedef almıştır; çünkü faşizm, bu millî demokratik devrim cephesini parçalamadan işçi sınıfını köylülükten tecrit edemez, işçi sınıfını öncüsünden ayıramaz, ve kendisine bir kitle tabanı yaratamaz. Ve gene bunun içindir ki, faşizme karşı savaşı, dünya kapitalizmine, emperyalizme karşı bir millî demokratik devrim savaşına dönüşmeksizin, bir birleşik cephe oluşturamaz, ve bir birleşik cephe oluşturulmadan devrimci hareket tecrit edileceği için de, faşizmin başarısına yolaçmış olur.

İşçi sınıfının öncülüğünde, işçi sınıfının ve köylülüğün temel gücü oluşturduğu, kent küçük-burjuvazisi ve ilerici küçük-burjuva aydınları, işçi ve köylü kökenli gençlik başta olmak üzere tüm ilerici gençliği savaşının bünyesinde bütünleştirerek, emperyalizme, işbirlikçi burjuvaziye ve bugün özel bir önem taşıyan tarikat şeyhlerini de içeren feodal mütegalibeye karşı savaşı, faşizme karşı savaşının başkoşulu olmak gerekir. Şurası iyice kesinleşmiştir ki, emperyalizme ve onun müttefiklerine vurmadan faşizme öldürücü darbeyi indirmek mümkün değildir. Faşizm şu ya da bu koşullar altında gerilese de, onun sonal ölümü emperyalizmle birlikte olacaktır.

Nisan-Mayıs 1977

VAHAP ERDOĞDU
DEMOKRATİK GÜÇBİRLİĞİ
VE
5 HAZİRAN SEÇİMLERİ

1. GÜÇBİRLİĞİ TARİHSEL BİR ZORUNLULUKTUR

İçinde yaşamakta olduğumuz dönem, genel olarak uluslararası planda, özel olarak da ulusal planda toplumsal güçlerin yeni dengelemelere, yeni uzlaşmalara zorlandığı bir dönemdir. Bilimsel ve teknolojik devrimin dünyayı hızlı bir değişme dönemine sokmuş olması, üretici güçlerdeki büyük ilerlemeler, üretim ilişkilerinin değişmesini zorladığı ölçüde kapitalist dünyadaki sınıf ilişkilerini nicel ve nitel yönden değiştirdiği kadar, sınıf mücadelesini de keskinleştirmiş bulunmaktadır. Kapitalizmin bu çelişkileri büyüdükçe ve bunalımlar ardarda birbirlerini izledikçe, toplumsal kutuplaşmalar da bunlara paralel olarak yoğunluk kazanmaktadır. Bu kutupların bir yanı, tekeli burjuvazinin azami kâr hırsıyla çevresine toparladığı anti-demokratik faşizan güçleri, geniş emekçi yığınların demokratik kazanımlarını ge-

ri almak ve demokratik alanları daraltmak amacıyla el altında hazır tuttuğu gerici güçleri yoğunlaştırırken, öteki yanı ise bu girişimler karşısında direnen ve demokratik kazanımlarını korumak, tekeli sömürünün ağır sultasından korunmak isteyen tekel-dışı kalmış burjuvaziye de kapsayan bütün demokratik güçleri kucaklamaktadır. Günümüzün sınıf mücadelelerini belirleyen bu olgu, gerek emperyalizmin metropol ülkelerinde, gerekse de uydu ülkelerde geçerliliğini değişen ölçülerde korumaktadır. Anti-tekeli mücadeleyi anti-demokratik mücadele ile birleştiren bu olgu, Avrupa'da olduğu kadar Asya'da, Amerika'da ve Afrika'da da gözlemlenmektedir. Sağın neo-faşizmi yeniden canlandırması, günümüz kapitalizminin içine düşmüş olduğu onmaz bunalımların bir özelliği haline gelmiştir. Bu neo-faşizm, yalnızca emperyalizmin uydu ülkelerinde sıkıştıkça başvurdukları bir yöntem olmaktan çıkmış, tekeli burjuvazinin parlamento içinde ve dışında, en demokratik bilinen ülkelerde bile kanat gerdiği bir güç haline almıştır. Bu durum, tıpkı Birinci Dünya Savaşının öngünlerinde ve otuzlarda olduğu gibi, başta sosyal-demokratlar olmak üzere, bütün demokratik güçleri siyasal bir seçenekle karşı karşıya bırakmaktadır. Bu seçenek, neo-faşizmi kanatları altında besleyerek demokratik güçlere karşı harekete geçen tekeli burjuvazinin yanında yer almak ya da öncülüğünü marksist partilerin oluşturduğu demokratik cepheye yerini almak seçeneğidir.

Demokratik güçlerin birliği konusunda Fransa'da, İtalya'da, Japonya'da, Finlandiya'da, İspanya'da, Belçika'da ve daha pek çok ülkede önemli somut adımlar atılmıştır ve atılmaktadır. Sosyal-demokrasinin en gerici politikasının uygulayıcısı durumundaki F. Almanya'da bile, neo-faşizmin kıpırdanışları karşısında solun birliğinin gereği anlaşılmiş bulunmaktadır. Solun bu anti-tekeli, demokratik birliği, gelip geçici koşulların gerektirdiği taktiksel bir sorun olarak değil, içinde yaşadığımız tarihsel-toplumsal koşulların zorunlu kıldığı uzun vadeli stratejik bir sorun olarak gündeme gelmiş bulunmaktadır.

Tekeli kapitalizmin, çokuluslu şirketler halinde bütün emperyalist dünyayı, metropol ülkelerle birlikte uydu ül-

keleri de, bir ağ gibi sarmaladığı bir dönemde, kapitalizmin işleyiş yasalarının emperyalist sistem içerisindeki şu ya da bu ülkeyi dışlaması düşünülemeyeceğine göre, tekelci kapitalizmle hızlı bir bütünleşme süreci içinde bulunan Türkiye'nin, bu yasaların acımasız kısıkağı içinde olması doğaldır. Gerçekten de 1950'lerle başlayan soğuk savaş döneminin anti-komünizmi Türkiye'de en sert biçimde estirilirken, emperyalist metropollerin bu anti-komünizm silahının gölgesinde hortlattığı askerî darbeler biçimindeki neo-faşizmin metropol merkezlerinde de kılık değiştirerek kendini gösterdiğini, CIA patentli planların öteki ülkelerle birlikte Türkiye'de de resmî örgütler yanında sivil örgütler halinde uygulama alanına aktarıldığını görüyoruz. 1950'lerde dinsel biçimler altında tohumları atılan, 1960'larda devletin resmî güçlerinin de yardımıyla yaygınlaştırılan ve altmışların sonlarından başlayarak açık eylem alanına itilen neo-faşizm, 12 Mart darbesiyle devletin resmî ideolojisi haline getirilerek toplumun bütün demokratik kurumlarına karşı açık bir seferberlik halinde yürütülmüştür. Bu nesnel durum, altmışların ortalarında tartışma planında sürdürülen demokratik güçlerin birliği sorununu, günlük yaşama aktarma zorunluluğunu getirmiştir. Bu güçbirliği, pratikte ifadesini 12 Mart faşizmine karşı ortak direnişte bulmuştu. Gerçekten de bu direniş, faşizmin tırmanışını bir ölçüde de olsa geriletmiş ve 1973 seçimlerinin gerçekleştirilmesini sağlamıştı. 1973 seçimlerinin demokratik güçler yönünden iki yönlü bir başarısı sözkonusu idi. Birincisi, seçimlerin yapılmış olması; ikincisi ise demokratik güçlerin güçbirliğinin seçim platformunda gerçekleştirilmesi ve 12 Mart faşizminin destekçisi durumundaki partilerin parlamentoda geriletilmesi olmuştu. Ancak bu gerileyişin boyutları kısa CHP-MSP koalisyon dönemiyle sınırlı kalmış, MC'nin, faşizmi yaygınlaştırma ve yoğunlaştırması kanlı yollardan geçerek 1977 Haziran seçimlerine ulaşmıştır.

5 Haziran seçimlerini, yürütülmekte olan anti-faşist mücadelede siyasal demokrasinin önemli bir başarısı olarak kabul etmek gerekir. CHP'nin siyasal desteklenmesinde ifadesini bulan bu mücadele, sağcı faşist cephe karşısında yarıya çok yakın bir sayısal üstünlük sağlayarak parlamen-

toya girmesi biçiminde somutlaşmıştır.

Burjuva demokrasisinde parlamento, görünüşte, sınıf mücadelesinin güçler dengesi olarak siyasal yansımalarının gerçekleştiği yerdir. Seçimler ise bu gerçekleşmenin aracıdır. Gerçeklikte ise, ne parlamento sınıf mücadelesinde güçler dengesini tam olarak yansıtır, ne de seçimler bu yansımanın eksiksiz bir göstergesidir. Özellikle de sınıfların siyasal anlamda netleşmediği, toplumda sınıf saflaşmalarının genel çizgileri ile belirginleşmediği, küçük üretimin ağır bastığı bu küçük-burjuvalar ülkesinde, parlamenter demokrasi geleneği yeterince kökleşmediği için, bu olgu daha da geçerlik kazanır. Türkiye'de nüfusun yüzde 60'ı kırsal kesimde yaşamaktadır ve bunların çok büyük bir bölümü küçük üreticidir. Kapitalizm hızlı bir tempo ile kırsal kesime yayıldıkça bu kesimin yıkımı da hızlı olmakta ve proleterleşme süreci de çabuklaşmaktadır. Bunun yanı sıra, kentlerdeki zanaatçı ve küçük ticaret uğraşısı içinde olan küçük-burjuvazinin öteki kesimleri de bu etkileşimin içerisinde bulunmaktadır. Ne var ki, "kapitalist üretimin egemen olduğu toplumsal bir düzende kapitalist olmayan üretici bile kapitalist kavramlarla sarmalanmıştır".¹ Bu nedenle de küçük meta üreticileri durumunda bulunan küçük-burjuvazinin bu önemli kesimi kapitalistlerin ve büyük toprak sahiplerinin ekonomik ve siyasal boyunduruğu altında bulunmakta ve seçim olayında da tercihlerini büyük ölçüde bağımsız olarak yapamamaktadırlar. Bu olgu, kapitalizmin hızla geliştiği büyük kentler ve Batı Anadolu'nun hızla sanayileşen merkezlerinden uzaklaştıkça açık bir biçimde gözlemlenebilmektedir. Bütün bunların da ötesinde, emekçi sınıflar, burjuva demokrasisinin sınırları içinde, siyasal özgürlüklerine daha kavuşmamışlardır. İşçi sınıfının bağımsız siyasal bir örgüt bütünlüğü içerisinde gerek seçimlerde, gerekse parlamentoda varlığını gösteremeyiş olgusu, siyasal demokrasinin yerleştirilmesi uğruna mücadelenin önemini açık-seçik gözler önüne serdiği kadar, seçim sonuçlarının sağlıksızlığını da kanıtlamaktadır.

Öte yandan 1971'den bu yana geçen altı yıl içinde, ege-

¹Karl Marx, *Capital*, vol. III, Moscow 1962, s. 39.

men güçler, sürekli bir tırmanış içerisinde şiddet ve zorbalıklarını Türkiye tarihinde benzeri görülmedik boyutlara ulaştırarak terör rejimini kurmuş, demokratik kazanımları yok ederek anti-demokratik bir ortam yaratmayı başarmışlardır. Böylesine bir ortamda, halkın, iradesini özgürce belirtmesi olanağı geniş ölçüde kısıtlanmıştır. Öyle ki sağcı-gerici cephenin türlü tertipleriyle 1 Mayıs katliamı düzenlenmiş, CHP genel başkanına karşı silahlı saldırılar, suikastler, gizli örgütlerin faşist darbe girişimleri, seçimlerin önlenmesi yolundaki çabalar, özellikle küçük-burjuvazide ürküntü yaratmış ve bu durum seçime katılma oranını etkilediği kadar, hiç kuşkusuz oyların yönlendirilmesini bir ölçüde de olsa etkilemiştir. Nitekim CHP'nin ağır bastığı İstanbul, Ankara, Kocaeli, Adana gibi kentlerde seçime katılma oranı sırasıyla yüzde 62.44, 70.66, 68.47, 68.7 iken, Ağrı, Bitlis, Amasya gibi illerde yüzde 76.44, 81.13, 84,12'dir.

Bütün bu olumsuz etmenlerin yanında, egemen güçlerin gizli ya da açık, maddî desteğini gerici-faşist güçlerden yana kullanmış olması, milyonlarla ifade edilebilecek parasal destekler, haberleşme araçlarının, özellikle de televizyon ve radyonun, mevcut yasalar açıkça çiğnenerek bu gerici cephenin özellikle de AP ve MHP'nin hizmetine sokulması, sonuçları önemli ölçüde etkilemiştir. MC ortaklığının sayısal yönden en küçük partisi olduğu halde, devlet organlarını, okulları etkin bir biçimde partinin siyasal örgütleri olarak kullanan MHP'nin, üçyüzbinlik oyunu bir milyona yaklaştırması, milletvekili sayısını üç kat artırması, iktidar sorununun önceliğinin önemini vurgulaması yönünden yeterince değerlendirilmesi gereken bir konudur.

2. PARLAMENTO, DEMOKRATİK MÜCADELENİN YÜRÜTÜLDÜĞÜ BİR ALANIDIR

Parlamentar demokrasi burjuvazi, parlamentoyu kendi sultanının bir aracı olarak görür. Parlamento, egemen sınıflar adına yürütmeyi üstlenen siyasal iktidarın yörüngesi doğrultusunda irade belirtip, burjuvazinin diktatörlüğüne biçimsel bir meşruluk görüntüsü kazandırır. Gerçeklikte ise, bütün kararlar kapalı kapılar ardında, otel lobilerinde, iş adamlarının özel toplantılarında alınır ve yürütmeye siya-

sal uygulama yönünden yetkeler verir.

Klasik burjuva demokrasisinde yasamayı temsil eden parlamento, en "yüce" karar organıdır. Bu organ, yasalar çıkarır, çıkardığı yasaları yürütme aracıyla uygulamaya koyar, yargı ile de bu uygulamayı denetim altında tutar. Bu üç ayrı güç arasında bir uyum vardır. Ne var ki, bu, klasik kapitalizmin demokrasisi için geçerlidir. Tekelci dönemde, yani sınıf çelişkilerinin daha da yoğunlaşmasıyla, emekçi sınıfların uzun süren mücadeleleri ile sağladıkları demokratik kazanımları parlamento alanında kullanmaya başlamalarıyla birlikte, yürütmeye giderek güç kazandırılmış, çoğu kez kapalı yollarla parlamento ve yargı gücü zorlanarak yürütmenin yetkisi artırılmış, burjuvazi daha da sıkışınca, parlamentoyu işlerliğinden alıkoyarak, açık diktatörlüğünü ilân etmekten geri kalmamıştır. Parlamentoyu istediği gibi çekip çevirdiği sürece, burayı "halkın iradesinin tecelli ettiği" yer olarak kutsamış, gücü zayıfladığı ölçüde ise, parlamenter mücadelenin erdemlerinden, parlamentonun "yüceliğinden" daha az söz eder olmuştur. Bugün kapitalist dünyada gözlemlenen olgu budur. Tekelci burjuvazi, emekçi sınıfların güçbirliği içinde parlamentolarda ağırlık kazanmaları karşısında, "komünizm heyulasını" ortadan kaldırmak çabasıyla, yeni "kutsal ittifaklar" aramaktadır.

Türkiye'de de durum bundan farklı değildir. Egemen sınıflar, sıkıştıkları her zaman "parlamenter demokrasinin" bizim gibi ülkelerde işlemeyeceğinden, anayasaların "lükslüğünden", "özgürlük" ve "demokrasi" kavramlarının yanlış anlaşıldığından sözetmiş, halkın demokrasiyi anlayamadığı, "anarşiye" yolaçtığı görüşleri profesörlerinin, politikacılarının ağızlarından sık sık yansıtılmıştır. Her yerde olduğu gibi Türkiye'de de, burjuvazi "özgürlük", "demokrasi", "özgürlükçü-demokrasi" sözcüklerini, daha çok artı-değer, daha çok sömürü, emekçi sınıfların daha çok baskı altında tutulması anlamında kullanagelmiştir. Bu sömürü özgürlüğüne, bu baskılara karşı çıkanları ise "özgürlükçü-demokrasinin düşmanları" olarak ilân etmekten geri durmamışlar, solcuları hep, "parlamento"nun, "millî irade"nin, "demokrasi"nin ve "özgürlükler"in düşmanları olarak damgalamışlardır. Oysa gerçeğin bunun tam tersi olduğunu görebilmek için sa-

dece 12 Mart 1971'den 5 Haziran 1977 seçimlerine dek geçen kısa döneme bakmak yetecektir.

12 Mart muhtırasıyla üç general "işlerliğini yitirdiği" gerekçesiyle parlamentoyu göstermelik bir vitrin haline getirdikleri zaman, o "millî irade"nin, "demokrasi"nin savunucuları, dillerini yutup suspus olmuşlar, muhtıranın hink de-yicileri olarak, kararnamelerin yasalaştırılması işini üstlenmişlerdi. "Millî irade" ile yürürlüğe konan (yani referandum ile gerçekleştirilen) anayasayı kendi iradelerine göre birkaç kez değiştirdikleri halde, aynı anayasayı "tağyir, tebdil" suçlaması ile pek çok devrimciyi darağaçlarına göndermiş, sokak ortasında kurşunlatmış, işkencehanelerde olmadık işken-celerden geçirtmişlerdir.

Burjuvazi her şeyi kılıfına uydurmayı pek sever, ama çoğu kez de mızrak çuvala sığmaz, "ben yaptım oldu" mantığı ile göz küllemeye bakar. Kendini güçsüz hissettiği zaman çok uysaldır, güçlü hissettiği zaman ise, acımasızlığın en son perdelerinde dolaşır. Bunları MC'nin seçim öncesi tutumundan saptamak için uzunboylu araştırmaya gerek yoktur. 1 Mayıs katliamını CHP'ye yükleyip, seçimleri önleme planını uygulama alanına koydukları zaman, 34 insanın kanına bulaştırdıkları ellerini yumruk yaparak "solcuların ülkeyi büyük bir felâkete sürüklediği" yolunda nutuklar atan cephe lideri, planın boşa çıkarıldığını anladığı zaman "insanlık görevini" yerine getirmek üzere konumunu da unutup yasalara saygılı bir yurttaş olarak kendi ağzıyla bu suçunu itiraf edebiliyordu.

Demek oluyor ki, nasıl ki "özgürlük", "eşitlik", "hukuk" gibi burjuva demokrasininin temel kavramları, "ancak burjuvazinin "özgürlüğü", burjuvazinin "eşitliği", burjuvazinin "hukuku" sözkonusu olduğu sürece ve o ölçüde bir değer taşıyorsa, "demokrasi", "parlamento", "genel oy" kavramları da burjuvazinin çıkarlarına hizmet ettiği sürece ve o ölçüde bir değer taşımaktadır. Bu kavramlar, burjuvazinin çıkarlarının sınırlarını aştığı, emekçileri de kuçaklamaya başladığı zaman, bunları ilk çiğneyen gene burjuvazinin kendisi olmaktadır. Burjuvazinin tarihi, kendi yarattığı, en yüce değerler olarak sunduğu ilkelere ihanetin tarihidir. Fransız Burjuva Devriminin asıl gücünü oluşturan işçiler ve emekçi-

ler, devrimin kazanımlarından yararlanmak istediklerinde yendikleriyle işbirliği edip devrimin ilkelerini çiğneyen burjuvazi olmuştur. Gene aynı burjuvazi, dünyanın en demokratik ilk yönetimini kuran kendi proletaryasını ezmek için Paris'in kapılarını Alman ordularına açmış, "anavatan"ı savunanlara karşı, "anavatan" düşmanlarıyla işbirliği etmişti. İspanya'da Cumhuriyetçiler seçimle iktidara geldikten sonra, Avrupa burjuva demokrasilerinin gözleri önünde, "vatan" ve "hıristiyanlığı" kurtarmak üzere, cumhuriyeti, sömürge Fas'ın "müslüman" askerlerine boğazlatmıştı. Yunanistan'da iki partinin, oyların yüzde 70'ini alacağı anlaşıldıktan sonra, gene demokrasinin şampiyonluğunu yapan, Avrupa'nın burnunun dibinde demokrasiyi kanla ve işkenceyle susturan, Amerikan emperyalizminin baş adamı Albay Patakos olmuştu. Şili'de seçimle gelen bir iktidarı Şili burjuvazisi, uluslararası tekellerin desteği ile kanla boğmuştu. Brezilya'da, Guetemala'da ve daha nice yerlerde, dünya kamuoyu bunun onlarca örneğine, çok yakın bir geçmişte tanık olmuştur. Ashında bunları kanıtlamak için uzağa gitmeye hiç de gerek olmadığını, içinde yaşadığımız toplumun sınıf mücadelesinin verdiği örneklerle gözlemleyebiliyoruz.

Her sıkıştığında "millî irade", "demokrasi" sözcüklerini ağzından düşürmeyen Demirel'in geldiği siyasal çizgiye bakınca, onun temsil ettiği sınıfların burjuva demokrasisine nasıl da sahte bir bağla bağlanmış olduklarını görmek zor değildir. Anımsanacağı gibi, Amerikan emperyalizminin ve o zamanın Genel Kurmay Başkanı Sunay'ın açık desteği ile AP'nin başına geçirilen Demirel'in ilk demeçlerinden biri 200 bin kişilik silahlı bir milis ordusu kurmak konusunda olmuştu. Bu milislerin kurulması yolunda Türkes kadar başarılı olamadıysa da, neo-faşist sivil milislerin önce Komünizmle Mücadele Dernekleri, daha sonra da Ülkü Ocakları adı altında örgütlenmelerinin maddî ve manevî temelinde Demirel ve destekçilerinin payının çok büyük olduğu unutulmamalıdır. Ülkü Ocaklarının ilk paralı militanlarının üslendiği yer, Demirel'in kardeşinin sahibi bulunduğu bir özel okul olmuştur. Bu olgunun altının çizilmesi, bugün açık-seçik bir biçimde günyüzüne çıkan Demirel-Türkes bütünleşmesinin siyasal temelini açıklamak yönünden de büyük önem taşımaktadır.

Demirel'in bu konudaki çabaları bunlarla da kalmamıştır. Uzun yıllar başında bulunduğu resmî güvenlik örgütlerinin yanında, kendine bağlı "güvenlik kuvvetlerine yardımcı" yarı-sivil örgütleri de elaltında bulundurduğunu gösteren oldukça inanılır belirtiler zaman zaman gözlemlenmiştir. Kendisi ve ailesi ile ilgili bir yolsuzluğu ortaya çıkardığı için bir gazetenin idarehanesi kurşunlanmış, gazetenin muhabirinin arabasına bomba konulmuştur. Başbakanlık binasında yanına kadar sokulan bir kişiden yediği yumruğu "devletin ve demokrasinin temellerine atılmış bir dinamit" olarak nitelendirdikten hemen birkaç saat sonra "tertipçi" olarak gösterdiği iki profesörün evlerinde bombalar patlamıştır. Gene, ünlü mobilya yolsuzluğunu resmen saptayan yüksek bir devlet memurunun evi kurşunlanmış, bombalanmıştır. Tek tek bu olaylar biraraya getirildiğinde AP gibi büyük bir partinin başında bulunan bir kimsenin burjuva hukuk devleti ve yasaları konusundaki tutumunu belirlemesi yönünden önem taşımaktadır. Demirel'in zaman zaman verdiği demeçler, açıklamalar "seçim", "demokrasi", "parlamento" konusundaki tutumunu da açık-seçik sergilemektedir. *Milliyet* Gazetesinden Abdi İpekçi ile yaptığı bir konuşmada faşist Şili cuntasını haklı gösteren, Allende'yi suçlayan sözlerini pek çok kimse ibretle okumuş olmalıdır.² Allende'ye uygulanan kanlı darbe modelinin Türkiye'de de, hem de CHP gibi sosyal-demokrat eğilim gösteren bir partinin başındaki Ecevit'e de uygulanabilirliği yolunda MC yanlısı basında sık sık yorumlar yapıldığını, bu yönde tehditleri de aşan girişimler olduğunu anımsamada yarar vardır. Seçimlerde Ecevit'in topladığı kalabalık, bu çevreleri ürkütünce, silahlı saldırılar Ecevit'in kişiliğine kadar yönelmiş, İzmir'de suikast girişimi olmuş, Ecevit'i öldürme planları yapılmıştır. Seçim sonuçlarından kuşkulananmaya başlayan Demirel, "Seçimlerden üç gün önce çok şeyler olabilir." tehdidi ile bu planları açığa vurmuştur. Ecevit'in kişiliğinde demokrasi mücadelesine yöneltilen bu saldırıların, küçük grupların amatörce girişimleri olmadığı, ülke çapında örgütlenmiş gerici-faşist güçlerin pro-

fesyonelce düzenledikleri tertipler olduğu, kanlı 1 Mayıs olayıyla ve CHP'nin İstanbul mitingini önleme çabalarıyla ortaya çıkmış bulunmaktadır. "Solcuların kendi aralarındaki bir çatışma" perdesi arkasında yürütülmek istenen bu kanlı oyunun gerçek yüzü, Demirel'in Ecevit'e yazdığı mektupla, bizzat Demirel'in ağzından doğrulanmıştır.

Gerek geçmişteki deneyimleri, gerek günümüzde görülen uygulamaları, faşizmin birincil hedefinin öncelikle siyasal iktidarı ele geçirmek sorunu olduğunu göstermektedir. Çok az bir azınlıkta da olsa, faşizm, önce siyasal iktidarı ele geçirmekte ve iktidarın en güçlü baskı mekanizması olan devleti bütün kurumlarıyla faşistleştirmekte ve daha sonra da ekonomik mekanizmayı bu doğrultuda hareket edebilecek biçimde düzenlemektedir. Türkiye'de de bugün görülen budur. Faşist güçler ele geçirdikleri siyasal iktidarı ne pahasına olursa olsun terketmek istememekte, devlet mekanizmasındaki faşistleştirme sürecinin sekteye uğratılmasına çeşitli tertiplerle engel olmaya çalışmaktadır. Seçim sonrasında AP-MHP çevrelerinin, burjuvazinin çeşitli kanatlarını da karşılıklarına almak pahasına, direnmelerindeki temel neden budur. Onun için Demirel "seçimlerden üç gün önce çok şey olabilir" sözlerini açık açık söylemekten sakınmamıştır. Bu sözlerin yalnızca bir tehdit olmadığı, faşist cephenin hazırladığı bir plan olduğu, AP'nin değişik kademelerinde bulunan yetkililerin ağızlarından sık sık yinelenmesiyle de tanıtlanmıştır. AP Genel Başkan Vekili Kasım Önadım'ın Bursa'da yapmış olduğu bir konuşmada söylediği şu sözler son derece ilginçtir: "Meseleyi sandık yoluyla halledemezsek başka yollara başvurmaya mecbur kalırız, ama bu yollara başvurmayı hiç arzu etmeyiz".³ Besbelli ki faşist cephe "seçim yolunu" iktidarlarının yalnızca bir aracı olarak görüyor, iktidarlarını sürdürmek için daha başka yolların planlarını da ellerinde hazır tutuyor.

Bu örnekleri çoğaltmaya gerek yok. Apaçık görünüyor ki, bütün yaygara ve şamatalarına karşın burjuvazi, öteki alanlarda olduğu gibi, "demokrasi", "genel oy" ve "parlamentarizm" alanında da kendini yadsır hale gelmiş bulun-

² *Milliyet* 19 Temmuz 1976.

³ *Bursa Hakimiyet*, 26 Mayıs 1977.

maktadır, ve gene kendi yarattığı çıkmazlara saplandıkça, bu tutumu daha da belirginleştirecektir. Bu nedenle, burjuva demokrasinin öteki kazanımlarını olduğu kadar, “genel oy”, “parlamentarizm”, “demokrasi” konusundaki kazanımları da en tutarlı bir biçimde sonuna dek savunacak olanların başında gene işçi sınıfı bulunmaktadır. Bu olgu toplumsal pratikle kanıtlanmıştır. İşçi sınıfı, burjuva demokrasisi içinde eğitilerek kendi demokrasinin yolunu çizer. Ve bunun için burjuva demokrasinin bütün yönlerinden sonuna kadar yararlanmanın bilincini öteki sınıf-ve tabakalardan daha çok taşır. Bu mücadelenin bayrağını, içinde bulunduğu tarihsel koşulların somut tahlillerinden hareket ederek, kimi zaman seçimlere katılarak, kimi zaman seçimleri boykot ederek, kimi zaman kendi dışındaki siyasal partileri destekleyerek, ama bütün kararlarında en geniş halk yığınlarıyla ittifaklar politikası içinde ve kendi temel ilkelerinden ödün vermeksizin, demokratik cephenin en ön saflarında dalgalandırır.

3. GÜÇBİRLİĞİNİN MADDİ TEMELİ OLARAK PARLAMENTO VE SEÇİMLER

Güçbirliği, toplumun çeşitli sınıf ve tabakalarının belirli bir ortak hedefe yönelik mücadelelerindeki eylem birliği demektir. Demek oluyor ki, güçbirliğinin gerçekleşebilmesi için önce farklı sınıf ve tabakaları temsil eden farklı eğilimlerin bulunması ve ikinci olarak da bu farklı eğilimlerin ortak bir hedefi olması gerekmektedir. Bu iki koşulu tamamlayan bir üçüncü koşul da, ortak hedefe ulaşmada uygulanacak eylem konusunda, daha teknik deyimiyle strateji konusunda, en geniş anlamıyla, görüşbirliğinin sağlanması gerekir. Bu üç koşul olmadan güçbirliği kavramı havada kalmaya mahkûm bir söz olmaktan öteye geçemez.

Tek bir sınıf ya da tabakanın, kendi kendisi ile güçbirliği etmesi düşünülemez ve ayrı sınıfsal ve zümresel çıkarları temsil eden farklı eğilimler taşıyan güçler arasında birlik sözkonusu olduğuna göre, bu birliğin sağlanabilmesi, uzlaşmalara gidilmesi çok doğaldır. Uzlaşmasız birlik olmaz. Uzlaşmalara ilişkin tutum yönünden güçbirliğini oluşturan en zayıf, en kararsız unsurlar ile en güçlü, en kararlı unsur-

lar arasında büyük farklılıkların olacağı doğaldır. Örneğin burjuvaziye karşı proletarya ile küçük-burjuvazi arasındaki güçbirliğinde küçük burjuvazinin çeşitli kesimleri, burjuvaziye yakınlıkları ölçüsünde farklı tutumlar içine girerler. Yoksul köylülük ile orta köylülüğün burjuvaziye karşı tutumları farklı olacağı gibi, proletaryaya karşı tutumları da büyük farklılıklar gösterir. Aynı şekilde, proletaryanın da bunlara karşı tutumu büyük değişiklik gösterir. Bu nedenle, güçbirliğine giden çeşitli güçler, birbirlerini zayıf yanlarıyla, güçlü yanlarıyla iyi tanımak zorundadırlar.

Kuşkusuz, bir toplumdaki çeşitli toplumsal güçlerin farklı tarihsel konumları, farklı nihai hedefleri vardır. Bu nihai hedeflere gidilen yollarda zaman zaman çakışmalar, kesişmeler olacaktır. Güçbirliğinin hedefleri bu çakışma ve kesişme noktalarında somutlaşmaktadır. Toplumun en ileri, en devrimci sınıfı olan proletaryanın içinde bulunduğu bir güçbirliğinin hedefi, proletaryanın nihai hedefi olamaz kuşkusuz. Bu hedefin, proletaryanın nihai hedefinin, yani sosyalizmi kurma hedefinin daha önceki evrelere tekabül etmesi gerekir. Bu hedef, sosyalizme giden yolun bir evresi olan burjuva demokrasidir. Yukarıda da değinildiği gibi, yığınlar, burjuva demokrasisinde eğitildikten, bilinçlendikten ve örgütlendikten sonra sosyalizme geçerler. Bu olguyu vurgulayan Lenin, “sosyalizmin yolu, burjuva anlamda demokrasiden geçer, bir başka yolu da yoktur”⁴ diyor ve burjuva demokrasinin bütün gelenekleriyle yerleştiği, demokratik ve özgür toplumların, daha az demokratik toplumlara kıyasla sosyalizmi daha kolay ve daha sağlam kuracaklarını birçok kez yineliyor. Lenin, burjuva demokrasisi konusundaki bu vargısını marksizmin kurucularına dayandırmıştır. Engels, 1891 Alman Sosyal-Demokratların Program Taslağını eleştirirken şunları söylemektedir: “Mutlak olarak kesin olan bir şey varsa, o da, partimizin ve işçi sınıfının egemen duruma ancak Demokratik Cumhuriyet şekli altında gelebilecekleridir. Hatta Demokratik Cumhuriyet, Büyük Fransız Devriminin göstermiş olduğu gibi, proletarya iktidarının özgül biçimidir de”⁵.

⁴ V. İ. Lenin, *Tarım Sorunları I*, Sol Yayınları, Ankara 1976, s. 348.

⁵ K. Marx, F. Engels, *Gotha ve Erfurt Programlarının Eleştirisi*, Sol Yayınları, Ankara 1976, s. 105.

Lenin, Engels'in bu sözlerini *Devlet ve Devrim* adlı yapıtında ele almakta ve şöyle yorumlamaktadır:

"Engels, burda, Marx'ın bütün yapıtlarını kırmızı bir çizgi gibi işaretleyen o temel fikrini, yani demokratik cumhuriyetin proletarya diktatörlüğüne götüren en kısa yol olduğu fikrini özellikle belirgin bir duruma koyarak yeniden ele alır. Çünkü böyle bir cumhuriyet, sermaye egemenliğini, dolayısıyla yığınların ezilmesini ve sınıflar savaşımını hiç bir zaman ortadan kaldırmadığı halde, kaçınılmaz bir biçimde, savaşımın genişlemesine, gelişmesine, depreşmesine, kızışmasına götürür; öyle ki, ezilen yığınların dirimsel çıkarlarını karşılama olanağı bir kez ortaya çıktıktan sonra, bu olanak, ancak ve yalnızca proletarya diktatörlüğünde, bu yığınların proletarya tarafından yönetiminde gerçekleşir."⁶

Demek oluyor ki, burjuva demokrasisi, yalnızca burjuvazinin ve küçük-burjuvazinin, uğrunda mücadele verdiği bir düzen değil, proletaryanın sosyalizm mücadelesinde vazgeçemeyeceği, bütün olanaklarından sonuna dek yararlanabileceği bir sistem olmuştur ve olmaya da devam etmektedir. Bu nedenle de burjuva demokrasisi, güçbirliğinin üzerinde gerçekleştirilebileceği temel hedeflerin en başta gelenidir. Bir yandan soyut bir güçbirliğini savunan, ama bu olguyu yeterince kavrayamamış olan "sollar", burjuva demokrasisinin eskidiğini, burjuva parlamentarizminin, demokrasinin çağını tamamladığını ileri sürerek, hem seçimleri, hem de parlamentoyu boykot edip, demokratik mücadeleyi yadsımakta ve dolayısıyla da güçbirliğinin bu somut temelini görmezlikten gelmektedirler. Bugün bilimsel bir olguymuş gibi öne sürülen böylesine sekte görüşler çoktan çürütülmüştür.

Lenin "burjuva parlamentolarına katılmak gerekir mi?" sorusuna, Alman "sol" komünistlerinin "en büyük bir küçümsemeye —ve en büyük bir hafiflikle— olumsuz yanıt"⁷ verdiklerini belirterek "burjuva parlamentarizminin tarihsel olarak zamanını doldurduğu" savını şöyle çürütüyor:

"Propaganda anlamında bu doğrudur. Ama herkes bilir

⁶ Lenin, *Devlet ve İhtilâl*, Bilim ve Sosyalizm Yayınları, Ankara 1976, s. 79-80.

⁷ V. İ. Lenin, "Sol" Komünizm, *Bir Çocukluk Hastalığı*, s. 55.

ki, *pratikte* altedilmekten hâlâ çok uzaktır. Onlarca yıldan beri, kapitalizmin tarihsel olarak zamanını doldurduğu haklı olarak söylenebilir; ama bu, bizim, kapitalizm *alanında* uzun süren ve inatçı bir mücadeleyi sürdürmemizi gereksiz hale getirmez ki. Parlamentarizm *dünya tarihi* yönünden 'tarihsel olarak zamanını doldurmuştur', başka bir deyişle, burjuva parlamentarizmi *çağı* sona ermiştir; proletarya diktatörlüğü *çağı* başlamıştır. Bu yadsınamaz. Ama dünya tarihi on yıllarla hesaplanır. Dünya tarihinin ölçütü ile ölçüldüğünde on yıl ya da yirmi yıl önce ya da sonranın önemi yoktur; bu, dünya tarihi açısından yaklaşık hesaplarla bile hesaplanması olanaksız olan önemsiz bir niceliktir. Ama işte bundan ötürüdür ki, pratik bir siyasal sorunda, durum, dünya tarihi ölçüsünde değerlendirildiğinde, çok büyük bir teorik yanlışlığa düşülmüş olunur."⁸

Görülüyor ki, bir olgunun tarihsel olarak zamanını doldurmuş olması, ya da tarihsel olarak gerçeklik kazanması başka şeydir, o olgunun fiilen ortadan kalkması ya da fiilen gerçeklik kazanması başka bir şeydir. Nasıl ki, çağımız sosyalist devrimler çağıdır derken, evrensel bir gerçekliği saptamış olduğumuz halde, içinde yaşadığımız şu dönemde bu gerçekliğin bütün ülkelerde geçerli olduğunu söylemiş olmuyorsak, burjuva parlamentarizminin tarihsel olarak çağını doldurduğu gerçekliğini belirtirken de, onun bütün ülkelerde geçerliğini yitirmiş olduğunu söylemiş olmuyoruz. Bu nedendir ki, marksizmin birtakım evrenselleşmiş gerçeklerini kalıplar halinde yinelemek, pratikte, çoğu kez insanı dogmacılığa, şablonculuğa götürür. Her olguyu somut koşulların somut tahlilleriyle değerlendirmek marksist diyalektiğin temel ilkelerinden biridir. Parlamentarizm bugün dünyanın pek çok ülkesinde önemli bir olgu olarak durduğuna göre, bu olguyu görmezlikten gelip, onu küçümsemek devrimci bir tutum sayılmaz.

Gene Lenin'e dönelim. Lenin, parlamentarizmin tarihsel olarak zamanını doldurması sorununu, parlamentarizmin "siyasal olarak zamanını" doldurup doldurmadığı sorunundan ayırdediyordu ve birinci soruya olumlu yanıt verirken, ikinc

⁸ V. İ. Lenin, aynı yapıt, s. 56.

cisini olumsuz olarak yanıtlıyordu. Frankfurt “solları” Almanya’daki seçimlerin sonuçlarını değerlendirirken gerici “Merkez” Katolik Partisini destekleyen milyonlarca işçinin ve köy proleterinin “karşı-devrimci birliklerin saflarında” yer aldıklarını öne sürerek, bundan “parlamentarizmin tarihsel olarak zamanını doldurmuş” olduğu sonucunu çıkarıyorlardı. Lenin bu teze karşı çıkararak şöyle söylüyordu:

“Eğer ‘milyonlarca’ *proleter*, sadece genel olarak parlamentarizmden yana olmakla kalmayıp, aynı zamanda, açıkça ‘karşı-devrimci’ iseler, ‘parlamentarizmin siyasal olarak zamanını doldurmuş olduğunu’ nasıl söyleyebiliriz!? Besbelli ki, Almanya’da parlamentarizm *henüz* siyasal olarak zamanını doldurmuş değildir. Besbelli ki, Almanya ‘solları’ kendi *isteklerini*, politik-ideolojik tutumlarını, nesnel gerçeklikle birbirine karıştırmışlardır.”⁹

“Kendi *isteklerini*, politik-ideolojik tutumlarını nesnel gerçeklikle birbirine karıştırmak”, “sol” sekterlerde yalnız seçim ya da parlamenter demokrasi konusunda değil, öteki pek çok konularda da sık sık uç veren bir hastalık olagelmıştır. Kendini emekçi yığınların temsilcisi yerine koyarak, kendi kişisel istek ve beklentilerini yığınların istemleri ve gereksinmeleriyle özdeşleştiren küçük-burjuva serüvenciliğinin örneklerine, genel olarak dünya toplumsal mücadeleleri tarihinde, özel olarak da Türkiye toplumsal mücadele tarihinde bol bol raslamak mümkündür. Ama tarih, hep, tek tek kişilerin iradeleri doğrultusunda değil, toplumun içinde taşıdığı sayısız çelişkilerin ve dengelenmelerin ortak bileşkesi doğrultusunda, toplumun içinde bulunduğu nesnel ve öznel koşulların biçimlendirdiği iradeler toplamının yönelimi doğrultusunda ilerlemiştir. Bu nedenle, “*bizim için zamanını doldurmuş olan şeyin, sınıf için zamanını doldurduğuna inanmak gerekir.*”¹⁰ Bunun tersi savunulacak olursa, 5 Haziran seçimlerinde 6 milyondan fazla seçmen oyunun nasıl olup da AP ve MHP gibi egemen sınıfların en gerici kesimini temsil eden iki partiye aktığını açıklayabilmek oldukça zor olacaktır. Gerçekten de eğer yığınlar kendi nesnel konumlarının gerektirdiği doğrultuda hareket edebilecek yeteneğe ve olana-

⁹ V. İ. Lenin, aynı yapıt, s. 58.

¹⁰ V. İ. Lenin, aynı yapıt, s. 59.

ğa kavuşmuş olsalardı, bu yığınları ezen sömürü düzeni de çoktan yeryüzünden silinip gitmiş olacaktı. Kapitalizm, bu olgudan yararlanarak en acımasız biçimde bu sömürsünü sürdürmüştür ve sürdürmektedir. Gene işte bu nedendir ki, devrimci bir partinin “seçimlere ve parlamenter mücadeleye katılması”nın, “özellikle kendi sınıfının geri kalmış katlarını eğitmek”, “özellikle ezilen ve bilisiz kırsal *yığınları* uyardırmak ve aydınlatmak için *zorunlu* olduğu kuşku götürmez”.¹¹

Kaldı ki, devrimci hareket içinde 1920’lerde başgösteren bu “sol” hastalığın bu ölçüde mazur görülebilecek nesnel temelleri de yok değildi. “Batı Avrupa’da ve Amerika’da, parlamentoların, işçi sınıfının devrimci öncüsü için özellikle iğrenç bir niteliğe büründüğü doğrudur. Bu yadsınamaz. Bunu anlamak kolaydır, çünkü parlamentoda, savaş sırasında ve savaştan sonra, sosyalist ve sosyal-demokrat milletvekillerinin büyük çoğunluğunun davranışlarından daha adice, daha alçakça, daha çirkin bir şey düşünülemez.”¹² Bu dönemde Avrupa ve Amerikan “sollarının” parlamentarizme karşı, değil “akılsızlık”, “cinayet sayılan” bu duyguya kapılmalarında, o zamanın parlamentolarının büründükleri bu nitelik yanında, Sovyet Devrimine duyulan hayranlığın da büyük payı vardı. Devrimin kısa sürede bütün Avrupa’ya yayılacağı inancı egemendi. Lenin bunlara şu uyarıyı yapıyordu: “... ‘sol’ komünistler, biz bolşevikleri pek övüyorlar. Arasıra insanın onlara söyleyesi geliyor: bizi biraz daha az övün de, bolşevik taktiğini daha çok inceleyin, o taktiği daha çok benimseyin! Rusya burjuva parlamento seçimlerine, Kurucu Meclis Seçimlerine 1917 Eylül-Kasımında katıldık. Taktiğimiz doğru muydu, değil miydi?”¹³

İçinde bulunduğumuz dünya ve Türkiye koşullarında ise durum büsbütün farklıdır. O günden bugüne yarım yüzyıllık bir süre geçtiği, sosyalizmin bir sistem olarak dünyanın üçte-birinden fazla bir kesimini kucakladığı halde, parlamenter demokrasi, öneminden pek bir şey kaybetmeyerek hâlâ ayakta durabilmektedir. Burjuva parlamentarizminin

¹¹ V. İ. Lenin, aynı yapıt, s. 59.

¹² V. İ. Lenin, aynı yapıt, s. 64.

¹³ V. İ. Lenin, aynı yapıt, s. 59.

egemen olduğu kapitalist ülkelerde, sol partiler, parlamentolarda sözünü dinletir bir güç olarak yığınlara seslerini duyurmak bir yana, çoğunluğu bile alabilecek boyutlara ulaşmış bulunmaktadır. Egemen sınıflar, parlamentoları istedikleri gibi kullanamaz duruma gelmişler ya da orada büyük engellerle karşı karşıya kalmışlardır. Öyle ki bugün İtalya'da olduğu gibi, iktidarlarını komünist partilerin dolaylı ya da doğrudan destekleriyle ayakta tutabilmektedirler. Bu partilerin izledikleri politika, tuttıkları yol tartışılabilir, bu ayrı bir konudur. Ama halkın oyu ile böylesine bir güce erişmiş bir partinin, parlamentoyu boşlaması ve bu alanı burjuvaziye terketmesi hiç kuşkusuz düşünülemez.

Türkiye'de bütün yönleriyle bir burjuva parlamentarizmi hiç olmamıştır denilebilir. Egemen sınıflara dayalı partilerin av alanı halinde kullanılan parlamento, emekçi sınıflara kapalı tutulmuştur. Bu kural, 1965 seçimlerinde kısa bir süre için bozulmuş, ilk kez TİP'nin 15 temsilcisi parlamentoda sınırlı da olsa bu geleneği bozunca, seçim yasaasının alelacele değiştirilmesi ile 1969 seçimlerinde emekçi sınıflara parlamentonun kapısı büyük ölçüde kapatılmıştır. Bugün ise emekçi sınıflar parlamentoda temsil edilememektedir. Bu olgu bile burjuva demokrasisinin olanaklarından yararlanılması yönünden emekçi sınıfların, daha uzunboylu bir mücadeleye görevi ile karşı karşıya bulunduğu gerçeğini açık-seçik ortaya koymaya yeter.

A) CHP GİDEREK ARTAN BİR ÖLÇÜDE EMEKÇİ YIĞINLARININ DESTEĞİNİ SAĞLIYOR

Demek oluyor ki, parlamenter demokrasinin bütün kuralları ile eksiksiz uygulanması, emekçi sınıfların siyasal istemlerinin başında gelmektedir. Ve bu nedenle de siyasal demokrasi uğruna verilecek mücadelede, başta işçi sınıfı olmak üzere bütün emekçi sınıfların, öteki demokratik güçlerin en başında yer almaları doğaldır. Bu nesnel istem, güçbirliğinin maddi temelini de oluşturmuş olmaktadır. Gerçekten de 5 Haziran seçimleri, bu ivedi görevi yerine getirmek yolunda atılmış somut bir adım olmuştur. Solun bilinçli ve kararlı bir biçimde seçimlerde aktif bir tutum takınması ve bu tutumunu zaman zaman yalpalamasına karşın siyasal

demokrasiyi savunan CHP'den yana koyması, güçbirliği stratejisinin doğru bir uygulamasıdır. Nitekim 1969 seçimlerinde 243.631 oy alan TİP, 5 Haziran 1977 seçimlerinde 20.565 oy almış; 1969 seçimlerinde 254.635 oy alan TBP, 1973 seçimlerinde 121.759 oy, 1977 seçimlerinde de 58.565 oy alabilmiştir. Buna karşılık CHP oylarında sürekli bir yükseliş gözlemlenmektedir, 1969 seçimlerinde 2.457.000 oy alan CHP, 1973 seçimlerinde 3.570.000 oy, 1977 seçimlerinde 6.136.000 oy almıştır.

Bu görüngü bir gerçeği daha vurgulamaktadır: demokratik güçbirliği, ille de ona katılan güçlerin karşılıklı pazarlığı sonucu gerçekleşmez, nesnel koşulların zorlaması sonucu bu güçler arasında güçbirliği kendiliğinden de ortaya çıkar. Türkiye'de sınıf çelişkileri arttıkça bu çelişkilerin siyasal alandaki yansımaları da o ölçüde belirginleşmekte, egemen sınıfların baskısı karşısında geniş yığınların bilinçlenmesi oranında, demokratik istemleri de yaygınlık kazanmaktadır. 1970'lerden başlayarak faşizmin resmî bir güç olarak kendini hissettirmesiyle birlikte, geniş halk yığınlarında da bilinçlenme hızlanmış ve sağda toparlanan oy potansiyeli hızla sola yönelmeye başlamıştır. 1969'da toplam oy içerisinde solun aldığı oy oranı yüzde 32 iken, 1977 seçimlerinde yüzde 44'ü geçmiş, sağın oyları ise o ölçüde düşmüştür.

Ancak toplumların gelişmelerinde nicel değişimlerden çok, nitel değişimlerin belirleyici olduğu olgusunu iyi vurgulamak gerekir. Nicel değişimler, nitel değişimlerin önkoşulları olmakla birlikte, nihai belirleyiciler olarak nitel değişimler toplumsal gelişmenin yönünü ve çehresini belirlerler. Sayısal yönden proletarya toplam nüfusun az bir oranını oluşturduğu halde, kapitalist toplum düzeninde, çok daha az sayıdaki kapitalist sınıfla arasında sürdürülen sınıf mücadelesinin niteliğidir belirleyici olan. Ama bu, hiç bir zaman, toplumdaki geri kalan sınıf ve katmanların siyasal planda hiç etkinlikleri yoktur anlamına gelmez. Tersine, toplumdaki sınıf kutuplaşması süreci içinde, bu iki karşıt sınıfın arasında kalan sınıf ve katmanlar, sınıf savaşımında bu iki uç arasında bir yer seçmek durumundadır. Çoğu kez, bu sınıf ve katmanların siyasal tercihleri, güçler dengesinin oluşmasında belirleyici rol oynar. Hele Türkiye gibi, meta ekonomisi-

partinin izleyeceği ekonomik politika ve bu ekonomik politikayı yönlendiren karar yetkisindeki siyasal kadro belirler. Bu açıdan, CHP, kaba çizgileriyle, anti-tekelci yanı ağır basan bir küçük-burjuva demokrat parti kimliğini taşımaktadır. Karl Marx ve Friedrich Engels "Merkez Komitesinin Komünist Birliğe Çağrısı"nda küçük-burjuva demokratların çabalarının "toplumsal koşulların, mevcut toplumu kendileri için olabildiğince katlanılabilir ve rahat hale getirecekleri değişiklik"¹⁵ yönünde olduğunu vurgulayarak, şöyle devam ederler: "bürokrasinin azaltılması ve bellibaşlı vergilerin büyük toprak sahiplerine ve burjuvaziye kaydırılması, devlet harcamalarının kısılmasını, ... kamusal kredi kurumları ve tefeciliğe karşı yasalar aracılığıyla, büyük sermayenin küçük sermaye üzerindeki baskısına son verilmesini isterler, ki bu sayede kendilerinin ve köylülerin, kapitalistler yerine devletten elverişli koşullarla avanslar alabilmesi olanaklı olacaktır; feodalizmin tümüyle tasfiye edilmesiyle kırsal bölgelerde, burjuva mülkiyet ilişkilerinin kurulmasını da isterler. Bütün bunları gerçekleştirmek için, kendilerine ve müttefiklerine, köylülere, çoğunluğu kazandıracak olan ya anayasal ya da cumhuriyetçi bir demokratik devlet yapısına gerek duyarlar..."¹⁶

Sermayenin egemenliği ve hızlı artışı karşısında da küçük-burjuva demokratları "kısmen veraset hakkının sınırlandırılmasıyla ve kısmen de olabildiğince çok sayıda iş alanının devlete aktarılmasıyla daha etkisizleştirecek" önlemler düşünürler. Ama "işçilere gelince, bunların, daha önce de olduğu gibi, ücretli işçiler olarak kalacakları kesindir; demokratik küçük-burjuvazi, işçiler için, olsa olsa, daha iyi bir ücret ve daha güvenli bir yaşam arzular ve bunu da devlet tarafından yapılacak kısmî istihdamla ve yardımseverce önlemlerle gerçekleştirmeyi umar; kısacası bunlar, az çok üstü örtülü sadakalarla işçileri satın alabilmeyi ve durumlarını o an için katlanılabilir hale getirerek, işçilerin devrimci güçlerini kırabilmeyi umarlar."¹⁷

Eğer CHP programı bu açıdan değerlendirilecek olursa,

¹⁵ Marx-Engels, *Seçme Yapıtlar 1*, Sol Yayınları, Ankara 1977, s. 216.

¹⁶ Marx-Engels, aynı yapıt, s. 217.

¹⁷ Marx-Engels, aynı yapıt, s. 217.

bugün sosyal-demokrasi dediğimiz bir küçük-burjuva demokrat programdan öteye geçmediği, çarpıcı bir biçimde ortaya çıkar. Ve besbelli ki, bu istemler, bir proletarya partisinin nihai istemleri olamaz. Proletarya partisinin istemleri, özel mülkiyetin herhangi bir yönde değişikliğe uğratılması değil, ortadan kaldırılmasıdır; sınıf zıtlıklarının üstünün örtülmesi değil, sınıfların ortadan kaldırılmasıdır; toplumun iyileştirilmesi (ıslahı) değil, yeni bir toplumun kurulmasıdır.¹⁸

Kuşkusuz, CHP'nin ne olup ne olmadığını burada uzunboylu tahlil edecek değiliz. Bu, ayrı bir konudur.¹⁹ Ancak CHP'nin bazı özelliklerine değinmekte de yarar var. Bugün yaygın bir inanışla CHP, Batı-tipi sosyal-demokrat bir parti olarak nitelendirilmektedir. CHP'yi Batıdaki sosyal-demokrat partilerle bir tutmak son derece yanlış vargılara götürür. CHP ile Avrupa sosyal-demokrasisi arasında gerek tarihsel gelişmesi yönünden, gerekse de bugünkü konumları yönünden büyük farklılıklar vardır.

Batıda bugünkü anlamıyla sosyal-demokrasi, işçi sınıfının içinden, burjuvazinin yarattığı işçi aristokrasiden kaynaklanmıştır. Özellikle İkinci Enternasyonalin oportünizme, reformizme yönelen liderleri tarafından geliştirilmiştir. Yani bu tür sosyal-demokrasi, işçi sınıfı hareketinin burjuvalaşmış, ya da burjuvazinin satın aldığı işçi liderlerinin, işçi sınıfı hareketini yozlaştırması, esas yönünden sapması biçiminde oluşmuştur. İkinci olarak da, sosyal-demokrasinin ideolojik kökeninde marksizmin çarpıtılması, marksizmin, önce revizyondan geçirilmesi ve daha sonra da onun yadsınmasına varan bir ideolojik yozlaştırılması olarak geliştiği görülür.

A) CHP'NİN TARİHSEL KÖKENİ

CHP'nin kökleri ise, 1908 meşrutiyetine dayanan burjuva demokratik devrimciliğin Kurtuluş Savaşı ile taçlanan kemalist harekette yatar. Yani CHP'nin kökeninde burjuva demokratik reformculuğu, Türkiye koşullarında kema-

¹⁸ Marx-Engels, aynı yapıt, s. 218.

¹⁹ CHP'nin programının değerlendirilmesi konusunda bkz: Ahmet Kardam, *CHP Nedir, Ne Değildir?*, Ülke Yayınları, Ankara 1978.

lizm denilen ideoloji vardır, işçi sınıfı hareketi yoktur. Her ne kadar Türkiye tarihinde son derece önemli ve etkili bir dönüm noktası olan Kurtuluş Savaşının asıl yükünü yoksul emekçi yığınları omuzladıysa da, devrimin meyvelerini burjuvazi ile küçük-burjuvazinin üst bürokrat kesimleri toplamıştır. Burjuva devrimlerin tarihsel yazgısı budur. “Cumhuriyet”, “halk”, “eşitlik”, “sömürü”, “kapitalizm”, “laiklik”, “devrim” gibi sözcükler, kemalist devrimin temel kavramları idi, ama bu kavramlar burjuva anlamları içinde sınırlanmıştı. Tıpkı Fransız burjuva devrimi gibi, kısa sürede onu gerçekleştiren geniş emekçi yığınlarına karşı döndü. Devrim sonrası Fransa’sında yürürlüğe konan ünlü Le Chapelier yasalarına benzer önlemlerle, işçi sınıfının ve öteki emekçi sınıfların örgütlenebilme, yönetime katılabilme olanakları sınırlandırıldı. O zamanın Fransa’sında olduğu gibi, nüfusun yüzde 80’ini oluşturan köylülere, yeni rejim sırtını dönmüştü.

“İmtiyazsız, sınıfsız bir toplumun” tek siyasal örgütü olarak kurulan Cumhuriyet Halk Fırkası, Anadolu ve Trakya Müdafai Hukuk Cemiyetinin yeniden örgütlenmesi amacıyla M. Kemal tarafından temellendirilmiştir. Altı temel ilke altında toplanan siyasal program, kendi tarihsel koşulları ve burjuva demokratik devrimciliği sınırları içinde tutarlı ve ilerici bir programdı. Aslında CHP’nin programı ve ilkeleri, Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluş ilke ve programıyla özdeşleşmişti. Nitekim TBMM hükümetinin 13 Eylül 1920 tarihini taşıyan ve Mustafa Kemal imzalı programının 8. maddesinde “Türkiye Halk Hükümeti, BMM tarafından idare olunur” denerek, “halkçılık”, cumhuriyetin temeline oturtuluyor; 2. maddesinde de “... Meclis, halkı, emperyalizm ve kapitalizm tahakküm ve zulmünden kurtararak idare ve hakimiyetini hakikî sahibi kılmakla gayesine vasil olacağı kanaatinde”²⁰ denerek “halkın” emperyalizmin ve kapitalizmin zulmünden ve tahakkümünden kurtarılacağı öngörülmüyordu. Oysa 27 yıllık iktidar boyunca CHP, “halkçılığı”, halkın ensesinde boza pişirerek, köylüyü ağır vergiler altında ezerek yürüttü. Harap olmuş bir

²⁰ Tefvik Bıykoğlu, “Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisinin Hukukî Statüsü ve İhtilâlcî Karakteri”, *Bellekten*, c. XXIV, sayı 96, Ekim-1960, s. 659.

ülkeyi, emekçi sınıfların sırtında onardı, tamtakır olmuş bir hazineyi halkın alınteriyle doldurdu, Osmanlı borçlarını halkın ekmeğine ekoyarak ödedi, savaşın yıkıntılarını halkın zorla çalıştırılmasıyla temizledi. Ancak bunun yanında, Marshall yardımının başladığı ve DP’nin kurulduğu 1946 yılına dek Türkiye’nin uluslararası planda onurlu, dış ticaretini lehte bir fazlalıkla kapatan, bağımsız bir ülke konumuna eriştiğini de belirtmek gerekir.

O günden bugüne CHP, toplumun gelişmesiyle birlikte, çeşitli değişimlerden ve evrimlerden geçerek gelmiştir. Yarım yüzyılı aşan tarihi, gerek 23 yıllık iktidar partisi olarak, gerek muhalefet partisi olarak, Türkiye Cumhuriyeti’nin tarihi sayılabilir. Bu süre içinde hemen hemen bütün burjuva partilerinin anası olmuştur. Toplumdaki sınıf farklılaşmalarına paralel olarak, CHP de kendi bünyesinde taşıyamaz hale geldiği unsurları zaman zaman dışarı atmış ve her kopuşta da bir ölçüde radikalleşmiştir.

1920’lerin Türkiye’si bir tarım ülkesiydi. 1927’de kentlerde yaşayanların genel nüfusa oranı yüzde 24’tür, 1950’de ise yüzde 25. Yirmiüç yıldaki bu yüzde birlik değişimin anlamı kentle kırsal arasında aşılabilir bir duvarın varlığı demektir. Yani kapitalistleşme süreci son derece yavaş ilerliyordu. Kapitalist ekonominin temeli meta üretimidir. Meta ekonomisi ise toplumsal işbölümü demektir. Bu işbölümünün gelişmesi, nüfusun giderek artan bir ölçüde tarımdan koparak, sanayi nüfusunun büyümesi biçiminde gerçekleşir. Sanayi nüfusunun hızla artışı, çeşitli metaller üreten sanayi dallarının ve hatta tek bir metanın çeşitli bölümlerini üreten sanayi dallarının doğmasına yolaçar. Böylece tarım ürünleriyle değişilebilen bağımsız ürünler oluşur. Buna bağlı olarak da tarım ürünlerinin kendileri de bağımsız bir meta haline gelir ve dolayısıyla tarımın kendisi de meta üreten bir sanayileşme sürecinin içine girer, tarımda uzmanlaşma gerçekleşir. CHP iktidar döneminde bu dönüşmenin çok yavaş geliştiği, yukarıda verilen rakamlardan anlaşılmaktadır. Ama bu, CHP döneminde meta ekonomisinin gelişmediği, yani kapitalistleşmenin olmadığı anlamına gelmez, sürecin çok yavaş geliştiğini gösterir. Bu dönemde, kentlerde ticarete dayanan bir palazlanma, özellikle de dış

ticaret yoluyla kanlanan bir burjuvazi vardır. Sanayi ise, genel çizgileriyle devlet eliyle yürütülmektedir. CHP içinde DP'yi oluşturan unsurlar, kabuğunu çatlatmak isteyen, belli bir sermaye birikimi yapmış bulunan kentlerdeki bu burjuvazi ve tefeci tüccar takımı ile kırsal kesimde bulunan feodal ağa-mütegalibe takımındır. CHP içinde oluşan ilk muhalefet, Çiftçiyi Topraklandırma Kanununa (1945) tepki biçiminde olmuş ve daha sonra bu muhalefet DP, Menderes gibi büyük toprak sahipleri, Celâl Bayar gibi Osmanlı Bankasında yetişme ve İş Bankasının kurucusunun birleşmesi biçiminde gerçekleşmiştir.

B) DEMOKRAT PARTİ CHP'NİN BİR ANTI-TEZİ OLARAK İKTİDARA GELDİ

İkinci Dünya Savaşı sonrasının elverişli iç ve dış koşulları içinde gelişen DP, 1950 seçimlerinde 27 yıllık CHP iktidarını özellikle köylü yığınlarının desteği ile alaşağı etmişti. Köylünün kentliye karşı beslediği tarihsel düşmanlık DP'de ifadesini bulmuştu. CHP'nin aldığı 3.165.036 oya karşılık DP 4.242.831 oy almıştı.²¹ Emperyalizm —feodal mütegalibe— komprador üçlü ittifakı halkın oyu ile iktidara gelmiş oluyordu. Bu, kemalist devrim anlamında bir karşı-devrimdi. Tıpkı 1848 Fransa'sında köylülerin, oylarıyla cumhuriyeti alaşağı edip Louis Bonaparte'm diktatörlüğünü destekleyerek, imparatorluğu yeniden canlandırması gibi bir karşı-devrimdi bu.

Yeni iktidar, kendi destekçilerine olan minnet borcunu hemen ödemekten geri kalmadı. Amerika emrinde savaşmak üzere Kore'ye askerî birlikler göndermekle işe başladı. Daha sonra NATO'ya girdi, yabancı sermaye ve petrol yasaları ile ülkenin kapılarını ardına kadar emperyalizme açtı. Türkiye, ABD emperyalizminin Ortadoğudaki en güvenilir temsilcisi ve çıkarlarının koruyucusu görevini üstlenmiş oluyordu. Yeni iktidar, 40 bin traktör ithal ederek, bunları büyük toprak sahiplerinin hizmetinde kırsal kesime soktu. On yılda, tarıma açılan arazi alanını 9.9 milyon hektardan 15.3

milyon hektara çıkardı. Ziraat Bankası kanalı ile 1950-56 arasında 8 milyar liralık kredi dağıttı. DP'nin bu kredi ve makineleşme programını nasıl gerçekleştirdiğini anlamak için Uluslararası Banka Misyonu üyelerinden William Nichols'un hazırladığı rapora göz atmak yetecektir. Söz konusu raporda şöyle denmektedir:

“1953'te Türkiye'nin tarımı makineleştirme programından doğrudan doğruya 25.000-27.500 çiftçi ailesi faydalanmıştır ki bu, yüzde birden biraz daha yüksek bir nisbeti ifade eder. Sözü geçen ailelerin yıllık ortalama geliri muhtemelen 15.000 dolardan fazla olup, 1952 sonunda bütün çiftçilere dağıtılan resmî kredilerin en az yüzde 25'ini bu aileler almıştır. ... Traktörün gelişinden, büyük bir kısmı karasaban kullanan 2,5 milyonu bulan küçük çiftçiler doğrudan doğruya yararlanamamıştır. ... Türkiye —önce endüstride, sonra tarımda— “vitrin” gösteriş tipi diyebileceğimiz bir ekonomik kalkınma politikası takip etmiş, yani geniş halk kitleleri aleyhine, ufak bir müstahsil grubu son derece korumuş, yardım vermiş, şu veya bu suretle imtiyazlandırmış ve bu suretle bunları, vatandaşlardan pek azının katıldığı bir ilerlemenin sembolü haline getirmişti. Oysaki bir yoksulluk denizi içinde birkaç imtiyaz adası, ekonomik bir kalkınmanın varlığını pek göstermez.”²²

DP iktidarı izlediği politika ile bir yandan büyük toprak ağalarını hızla bir kapitalistleşme süreci içine sokarken, bir yandan da özel sektöre geniş kredi olanakları sağladı, bunlar devlet sanayi kuruluşlarına ortak edildi. Böylece kent ile kır arasındaki duvarlar hızla yıkıldı ve on yılda (1950-1960) kentlerdeki nüfus, yüzde 25'ten yüzde 32'ye çıktı, yani 23 yıllık CHP döneminin yedi katı oldu. Tarımda kapitalistleşme sürecinde görülen bu ivme, bir yandan toprağın belli ellerde yoğunlaşmasını sağlarken, bir yandan da hızla mülksüzleşen köylü yığınlarını kentlere sürüyordu.

DP iktidarının ilk dönemlerinde, orta ve küçük köylü de, bu partiyi desteklemekle kısa vadede pek de zararlı çıkmış sayılmazlardı. Meta ekonomisinin gelişmesi ile birlikte orta ve küçük köylünün elleri, az da olsa, para görmüştü.

²¹ Kemal H. Karpat, *Türk Demokrasi Tarihi*, İstanbul 1967, s. 339.

²² Bkz: Kemal H. Karpat, aynı yapıt, s. 261.

Kapitalizmin kırlara girişi önce aracilar yoluyla olduğu için, bu durum, küçük ticaret erbabının sayıca çoğalmasına ve görelî bir refaha ulaşmalarına yolaçmıştı. Köylü ve küçük esnaf bunun karşılığını DP'yi desteklemekle verdi. 1954 seçimlerinde Büyük Millet Meclisinin 542 sandalyesinden 504'ünü DP, 28'ini CHP almıştı. Oy dağılımı ise CHP'nin 3.193.000 oyuna karşılık, DP'nin 5.313.000 oy alması biçiminde olmuştu.²³ CHP'nin oyları ücretli memur ve işçilerin bir kesimi ve aydınlar ile CHP döneminin nimetlerinden yararlanmış olan orta ve küçük-burjuvazinin bir kesiminden geliyordu. Sol ise, DP'nin 141-142. maddeleri ağırlaştırarak işletmesiyle susturulmuştu.

Ancak Menderes'in mirasyedi politikası, kapitalizmin dizginini bırakılmış sömürü hırsı, kırsal kesimlerde küçük köylünün yıkımını hızlandırırken, kentlerde de, gecekondu hâlinde kentleri saran işsizler ordusunun sayısını aynı hızla artırmış, kent küçük-burjuvazisinin, özellikle büyük kentlerdeki küçük zanaatçıların, büyük sanayi ile rekabet edememesi yüzünden proleterleşmesine yolaçmış, öte yandan da dış borç musluklarının tıkanması ve yabancı sermayenin getirdiğinden çok götürmeye başlaması ve ödeme vadeleri gelen borç taksitleri ve bunların faizleri DP'nin izlediği ekonomik politikayı çıkmaza sokmuş ve dolayısıyla da emekçi kesimleri öteki ücretlilerle birlikte yavaş yavaş sıkboğaz etmeye başlamıştı. Bu durum, emekçi yığınların desteğinin giderek DP tabanından kaymasına neden oluyordu. Nitekim 1957 seçimlerinde CHP, BMM'deki 610 sandalyenin 174'ünü alırken, DP sandalye sayısını 424'e düşürmüştü. DP 4.407.000 oy alırken, CHP 3.767.000 oy almıştı. CHP'nin oylarında önemli bir değişiklik olmamakla birlikte DP'nin oyları büyük bir dalgalanma göstermişti. DP karşısında muhalefetin aldığı toplam oy 300.000 fazlası ile 4.758.000 idi. Ancak seçim sisteminin bir sonucu olarak, muhalefet, oy üstünlüğüne karşın 186 milletvekili çıkarabilmişti.²⁴

DP'nin izlediği ekonomik politika, esas olarak tarımda üretimin artırılmasına dayanıyordu. Yeni toprak açmaları ile ekim alanları genişletiliyor, ileri teknolojinin tarım ala-

nına sokulmasıyla, bir yandan toprağın verimliliği artırılıyor, bir yandan da kapitalist rekabetin baskısıyla kırsal alanda toprağın merkezileşmesi sağlanırken, proleterleşme süreci hızlandırılarak mülksüzleşen köylü yığınlarının kentlere sürülmesi sağlanıyor, bir yandan da tarım ürünlerinin fiyatları dünya fiyatlarının üstünde tutularak üretim artırılıyor ve dolayısıyla bu ürünlerin ihracatı geliştiriliyordu. Aradaki fiyat farkı ise, enflasyon kırbaçlanarak giderilmeye çalışılıyordu. Bu durum, gerçekten de, 1949'da 693.3 milyon TL olan ihracatın, 1953'te, 1.109 milyon TL'ye çıkmasını sağlıyor, aynı dönemdeki ithalatı ise 812.6 milyondan 1.491.2 milyona yükseltiyordu. Açık ise, dış borçlarla karşılanmaya çalışılıyordu. Fiyatlar hızla tırmanıyor, enflasyon alabildiğine yükseliyordu. Bu politika birkaç yıl sürebildi. 1953'ten sonra ihracat hızla düştü. 1954'te 937.8 milyonluk, 1953'te 877.4 milyonluk, 1956'de ise 853.0 milyonluk ihracat yapılırken, ithalât aynı hızla devam ediyor ve dış ticaret açığı çığ gibi büyüyordu. 1956'da alınan bir dizi ekonomik önlemler DP'yi kurtaramamış, ABD'den yeni krediler istenmişti, ama ABD, Uluslararası Para Fonu kanalıyla yeni krediler için bir dizi yeni güvenceler öngörmüştü. 1958'e gelindiğinde ekonominin çarkları durmuştu, ithalât 882 milyona, ihracat ise 692 milyona düşmüştü. Menderes'in "kalkınan Türkiye'si" iflâsın eşliğindeydi. Para değerindeki ayarlama da Menderes rejimini kurtaramamış, 1959'da ihracat ancak 994 milyon TL'ye yükselirken ithalât 1.319 milyona çıkabilmişti.²⁵ Dış borçlar, bunların taksitleri ve faizleri üstüste yığılmış ve ödenemez duruma gelmişti. Çok daha köklü önlemler gerekiyordu. Menderes'in 300 milyon dolarlık yeni bir kredi istemine, Washington kapıları kapanmıştı, yardım dilenmeye giden heyetler eliboş dönüyorlardı. İstenilen yardımı sağlamak için Amerikan başkan adaylarından Thomas Dewey'e 100 bin dolar rüşvet bile verilmişti, ama gene de sonuç alınamamıştı.²⁶ Tekelci sermaye, öteki önlemler yanında köklü bir devalüasyon istiyordu, bu da DP'nin ve Menderes'in ölümü demektir. Menderes bir başka

²³ Kemal H. Karpat, aynı yapıt, s. 339.

²⁴ Kemal H. Karpat, aynı yapıt, s. 340.

²⁵ Bu rakamlar değişik yerlerden alındığı için kaynak verilmemiştir.

²⁶ George S. Harris, *Troubled Alliance*, Washington, Second Printing, 1976, s. 74.

yola başvurdu. “İstersem odunu da mebus yaparım” diyerek parlamentoya dayalı açık bir diktatörlüğe yöneldi. Elindeki bütün olanaklarla muhalefeti susturmayı denedi. Solu, o zamanlar pek geçerli olan anti-komünizm silahı ile büyük bir suskunluk içine zaten sokmuş bulunuyordu. Geriye parlamento içindeki CHP muhalefetini susturup, orayı diken-siz bir gül bahçesi haline çevirmek kalyordu. Seçtiği mebuslardan en güvenilir olanlarla o ünlü Tahkikat Komisyonunu kurdu. Orduyu da DP iktidarının silahlı muhafızı olarak gören Menderes, arkasından bir gölge gibi ayırmadığı zamanın Genelkurmay Başkanı ile Ankara ve İstanbul’da sokağa taşan direnişi kırmak için iki il arasında mekik dokuyup durdu. Ordudan zaman zaman yükselen homurtulara karşı da, bugün Demirel mantığını pek anımsatan bir tutumla, “gerekirse orduyu yedek subaylarla yönetirim” gibisinden tehditler savuruyordu.

DP iktidarına karşı demokratik direniş yaygınlaştıkça Menderes’in baskısı da şiddetini artırıyor. ABD’nin ekonomik desteği azalmış olmasına karşın, siyasal desteği sürüyordu. Muhalefetin tek siyasal örgütü olarak CHP bu desteğin geri çekilmesi yolunda ABD’ye sık sık uyarıda bulunma gereğini duymuştu. İnönü, 1960 Şubatında partisinin dış politikasına ilişkin görüşlerini açıklarken, ABD’ye, DP ile değil, “halktan halka” ilişki kurması yolunda çağrıda bulunuyordu. Ecevit ise, 18 Nisan 1960 tarihli *Ulus Gazetesinde* yazdığı başyazıda, ABD’nin, Menderes’in totaliter rejiminin *Amerikan çıkarlarına yararlı olacağı yolundaki aldatmacalarına kanmaması gerektiği uyarısını yapıyordu.*²⁷ Gerçekten de CHP muhalefeti, ABD hükümetinin Nisan 1960’ta Kore’deki Syngman Rhee rejiminin tepetaklak yuvarlanması karşısında kayıtsız kalmasından umuda kapılmış bulunuyordu.

DP dönemi, arkasında 12.191.441 liralık bir dış borç,²⁸ 1.5 milyarlık bir dış ticaret açığı ve ABD emperyalizminin serbestçe at oynattığı bir Türkiye bırakarak kapanmıştı. “Kalkınan Türkiye” başarılarından biri de on yıllık iktidar döneminde 500 okula karşılık 500 tane de cami yaptırılması olmuştu.

²⁷ George S. Harris, aynı yapıt, s. 82-83.

²⁸ Walker F. Weiker, *The Turkish Revolution 1960-1961*, Washington 1967, s. 12.

Emperyalist tekeller Menderes’e aldırmadıkları ekonomik önlemleri, 27 Mayıs ihtilâlcilerine aldırışlardı. İhtilâlden iki ay sonra büyük bir devalüasyon yaptırılmış, rotasından iyice çıkmış bulunan ekonomi, emperyalist ekonomi ile yeniden uyum içine sokulmuştu. Ama gene bunun yükü emekçi sınıfların sırtına bindirilmişti. DP dağıtılmıştı, Kurucu Meclis ise büyük bir çoğunluğu ile CHP’lilerden ya da CHP yan-daşlarından oluşuyordu. Geniş halk yığınları bu ekonomik önlemlerin karşılığını 1961 seçimlerinde vermekten geri kalmadı. Büyük umutlarına karşın CHP 3.724.000 oy almış ve parlamentoya ancak 173 milletvekili sokabilmişti. Buna karşılık, daha şaşkınlığını giderememiş olan AP 3.527.000 oy alarak 158 sandalye kazanmıştı.²⁹ Seçmen sayısının artmış olmasına karşın, 1957’ye göre, CHP’nin oy sayısında hemen hemen hiç bir artış sağlanamamıştı. 1950 seçimlerinden beri CHP’nin oyları 3-3,5 milyon arasında oynamıştı.

Aslında, bu tarihe kadar gerek CHP, gerek DP ve onun devamı olan AP’nin izledikleri ekonomik politika, genel çizgileriyle birbirlerine yakın sayılırdı. Her ikisi de bu politikalarını emekçi sınıfların alabildiğine sömürüsüne dayandırmışlardı. CHP, halkın sırtından sağladığı sömürü payını “devletçilik” politikası ile Osmanlılardan devraldığı geleneksel bürokrat kesime aktarıyor, DP ise, bu sömürü payını, bu bürokratları da ikinci plana iterek, “her mahallede bir milyoner” politikası ile özel sektöre ve emperyalist tekelere aktarıyordu. CHP döneminde sürekli olarak yarım milyon dolaylarında tutulan ordunun beslenebildiği tek kaynak, gene bu sömürü payıydı. DP döneminde ise, 1946 Truman Doktrini ile başlayan yardım programı ile askerî harcamaların büyük bir kısmı ABD tarafından karşılanıyordu.³⁰ Köklü değişmeler konusunda CHP’nin, DP’den farklı olarak

²⁹ *Cumhuriyet*, Seçim-77, İstanbul 1977, s. 315.

³⁰ 1948-1971 arasında, ABD yardım programı ile, 2.964,7 milyon dolarlık askerî harcama ve yardım programı ile, 150,5 milyon dolarlık askerî savunma malzemesi fazlalığı olarak, 5,2 milyon dolarlık ise askerî satış malzemesi olmak üzere, toplam 3 milyar 120 milyon dolarlık yardım yapılmıştır (Harris, adı geçen yapıt, s. 155). Aynı dönemde, 1 milyar 519,3 milyon dolarlık borç, 1 milyar 208,4 milyon dolarlık hibe olmak üzere, toplam, 2.727,7 milyon dolarlık yardım programı gerçekleştirilmiştir (Harris, adı geçen yapıt, s. 182).

savunduğu tek şey toprak reformu konusu idi. Ama CHP, bu istemi hiç bir zaman ciddi bir girişim sınırına kadar getirmede, siyasal bir slogan olarak yıllar yılı yinelemekle yetindi. Kurucu Mecliste ezici bir çoğunluğu (200 dolayında resmî CHP'li vardı) elinde tuttuğu halde, bu konuda kararlı bir adım atmadı, ancak 1961 Anayasasına yuvarlak bir madde eklemekle yetindi. Bu konuda haksızlık etmemek için, oldukça ileri bir anayasanın hazırlanmasını ve Ecevit'in çalışma bakanlığı sırasında çıkarılan grev ve işçi hakları ile ilgili yasaları vurgulamak gerekir.

CHP'yi öteki burjuva partilerinden ayıran, daha çok siyasal demokrasi konusundaki istemleri olmuştur. Tek parti olarak iktidarda bulunduğu dönemde bile, sola karşı tutumunda herhangi bir yumuşama sözkonusu olmamakla birlikte, DP dönemiyle kıyaslanmayacak ölçüde, düşünce özgürlüğünden yana olmuştur. Sosyalizmin klasiklerinin küçük boyutlar içinde de olsa, yayınlanması bu döneme raslar. Bu klasiklerin yeniden yayınlanması için 1960'lara kadar beklemek gerekmiştir. Laiklik konusundaki tutumu ise aşırı denebilecek boyutlara ulaşmıştır. DP iktidarına muhalefeti de, basın özgürlüğüne, üniversite özerkliğine ve laiklik ilkesinin ve bağımsızlığın korunması temellerine dayanıyordu. Bu tutumunu CHP'nin küçük-burjuva yapısında aramak gerekir. Marx'ın küçük-burjuvazi konusunda söyledikleri şu sözler CHP'nin anlayışına uymaktadır: "kendi kuruluşunun özel koşullarının genel koşullar olduklarına ve bu koşullar dışında modern toplumun kurtulamayacağına ve sınıf savaşımının da önlenemeyeceğine inanır."³¹

DP iktidarı ise, CHP iktidarının bir anti-tezi olarak ortaya çıktığı için, bütün küçük-burjuva istemlerinin karşısına çıkmış, küçük-burjuva demokratlarının direnişini her yönüyle kırmayı siyasal savaşımının ana amacı saymıştır. 27 Mayısın gerçekleştiricileri ise, DP iktidarının bir anti-tezi olarak bu istemlerin gerçekleştirilmesini temel ilke olarak almış ve bunun sonucu olarak da CHP ile siyasal yönden ister istemez bütünleşmiştir. Bu nedenle, 1960-1970 dönemi, yoğun bir eleştiri ve tahlil dönemidir. O zamana kadar "do-

kunulmaz" olarak kabul edilen pek çok konunun üzerine cesaretle gidilmiş ve toplumda üstü kapalı tutulan her sorun enine boyuna tartışılır olmuştur. Dış politika, ordu, halklar konularının tabuluğu yıkılmış ve bu tahlillere bağlı olarak emperyalizm ve dünya kapitalizminin genel niteliği ile ekonomik sorunlar önem kazanmıştır. Dönemin başlarında "sosyal adalet", "sömürü", "sosyalizm" gibi kavramlar bulanık olmakla birlikte, sınıf tahlilleri ile giderek açıklığa kavuşmuş ve başta işçi sınıfı olmak üzere emekçi yığınlarında yankı bulmaya başlamıştır. Bu dönemin en önemli girişimlerinden biri Türkiye İşçi Partisinin kurulması, ikincisi ise Türk-İş'ten koparak DİSK'in kurulması ile, sendikal savaşımın bir üst düzeye sıçraması olmuştur. Bu önemli iki gelişme, kaçınılmaz olarak, siyasal alanda, ekonomik konuların ön plana çıkmasına yolaçmıştır. Politikacının ağzı kalabalık, ikiyüzlü, gösterişli eski tipleri yerine, toplumsal ve ekonomik sorunlara eğilen, şu ya da bu yolda çözümler getiren yeni politikacı tiplerinin sahneye çıkmasına yolaçmıştır.

CHP'nin "ortanın solu" sloganını seçmesi işte bu döneme raslar. Bu sloganın CHP'nin ekonomi politikasında yansımaları, yalnızca koalisyon hükümetinde çalışma bakanlığı yapan Bülent Ecevit'in işçilerin sendikalaşma ve grevleri ile ilgili birkaç yasanın çıkarılması biçiminde olmuştur. Ancak, grev hakkı ile birlikte lokavt hakkının da yasalaştırılmasını CHP unutmamıştır. Bunun dışında, "ortanın solu"nun ne demeye geldiği o zamanlar pek belirsizdi. Nitekim 1965 seçimlerine bu slogan altında giren CHP, beklemediği bir yenilgi daha aldı. 4.916.000 (%53) oyla 240 milletvekili çıkaran AP karşısında CHP 2.675.000 oy olarak (%29) 134 milletvekili çıkarabilmişti. İlk kez seçime giren TİP ise 254.000 oy alarak (%3) 15 milletvekilini parlamentoya sokmuştu. CHP aldığı bu oylarla 1950'den beri katıldığı seçimlerden aldığı oyların en altına düşmüş bulunuyordu. Bu düşüşte kuşkusuz parti'nin sınıfsal yapısı ile izlemeyi denediği yeni yol arasındaki çelişkinin büyük payı vardı. Parti, 1960-65 yarı-iktidar döneminde, büyük burjuvazinin, toprak ağalarının ağırlıkta olduğu kadrolar elinde idi. Öte yandan küçük-burjuva demokrat aydınlar, sosyal-demokrat çizgide olan sendikacılar

³¹ Marx-Engels, Seçme Yapıtlar 1, Sol Yayınları, Ankara 1977, s. 508.

yeni bir zorlama içindeydiler. Bu çelişki, partinin kararsızlığını "ortanın solu" sloganının benimsenmesine yükleyen ve partinin "aşırı sola" kaydığını ileri süren Feyzioğlu ve takımının koparak Güven Partisini kurmaları ile bir ölçüde çözülmüş oldu. CHP yeni bir dönüşüm geçiriyor, demokratik istemlerin ağırlık kazandığı bir değişme eğilimi gösteriyordu.

CHP'nin oy kaybında kendi içindeki tutarsızlığın yanında, 1960-65 döneminde iktidara şu ya da bu ölçüde ortak olması ve 1960 devalüasyonunun bütün sıkıntıları ile ilk beş yıllık planın yükünü CHP'nin sırtlamış olması da vardır. Aslında CHP'nin izlemiş olduğu ekonomik politika son derece çelişkilidir. Bir yandan grev hakkı tanımışken, onunla birlikte lokavtın da kabulü, öte yandan grevlerin şu ya da bu gerekçelerle engellenişi, bu politikanın kaçınılmaz çıkmazları oluyordu. Borçlanma olanakları kısıtlanmış, dış borç faiz ve taksitleri üst üste yığılmış bulunuyordu. Geleneksel ihraç malları fiyatlarında dünya pazarlarında önemli düşüşler olurken ithal malları fiyatları yükselmişti. 1963 yılında Ortak Pazar ile tarım ürünlerinin gümrük indirimleri konusundaki anlaşma bekleneni vermemiştir. Dış ticaret açığı her yıl biraz daha büyüyordu. Bütün bu çıkmazların yükü her zaman olduğu gibi gene emekçilerin sırtlarına bindirilmişti. İşsizler ordusunun sayısı hızla büyüyordu. Ancak bunun karşısında, emekçi sınıflarda hızlı bir uyanış vardı. İktidarlar artık eskiden olduğu gibi, yığınların yükselen seslerine kulak tıkayamıyorlardı.

Ama egemen sınıflar, altın yumurtlayan yeni bir tavuk keşfetmiş bulunuyorlardı: Avrupa'ya emek-gücü ihracı. Bu yeni olay, 1965'lere kadar, sadece içerdeki işsizler ordusunun toplumsal baskısını azaltan bir emniyet subabı olmuştu. Ama zamanla işler değişti. 1964'te işçilerin yurda gönderdikleri döviz sadece 8 milyon dolar iken, bu rakam 1965'te 70 milyon dolara (ki bu rakam ihracatın yüzde 15.2'sini, ithalatın yüzde 12.1'ini oluşturuyor ve tütünden sonra ikinci sırayı tutuyordu)³² 1966'da 115 milyon 334 bin dolara (aynı yılın ihracatının yarısına) yükseliyor, 1967'de 93 milyon dolar olurken,

1968'de 107 milyon 318 bin dolara, 1969'da ise 140.5 milyon dolara yükseliyordu. Ancak bu önemli kaynak da ödemeler dengesini düzeltmemişti. 1966'da dış ticaret açığı 2 milyar 100 milyon lira, 1968'de 2,5 milyar, 1969'da ise 3 milyar liraya ulaşmıştı. Dünya Bankası, Uluslararası Para Fonu gibi kuruluşlar devalüasyon için baskı yapıyorlardı. Demirel Hükümeti kurtuluşu 1968 ortalarında yeni dolaylı vergiler koymakta buldu. Devalüasyon, seçim öncesinde Demirel'i korkutuyordu.

1969 seçimlerinden AP oylarını hem oran olarak, hem de sayısal olarak azaltarak çıktı. Buna karşılık CHP'nin oylarında da bir gelişme görülüyordu, tersine bir azalma söz konusu idi. AP, 4.229.000 oy (%46.5) alırken, CHP 2.487.000 oy (%27.4) almıştı. TİP ise geçirdiği bir dizi bunalım ve bölünmelere karşın 243.000 oy almıştı. CHP'nin oylarının düşmesinde partiden kopan Güven Partisinin 517.000 oy almasının payı büyüktü.

Seçimlerden sonra Ağustos 1970'te yapılan devalüasyonla doların değeri 9 liradan 15 liraya çıkarıldı. Bu önlem bekleneni vermemişti. Dış ticaret açığı kapatılamamıştı, tersine daha da artıyordu. 1971'de bu açık 7,5 milyar lira, 1972'de 10 milyar lira, 1973'te ise 11.2 milyar liraya yükselmişti. Ancak yurda giren işçi dövizinden önemli bir artış sağlamıyordu. 1970'te 273 milyon dolar olan işçi dövizini 1971'de 471 milyona, 1972'de 1 milyar 183 milyon dolara yükselecekti. Aynı yıllardaki ihracat ise sırasıyla 588 milyon, 677 milyon, 885 milyon ve 1 milyar 290 milyon dolardı.³³

Demirel iktidarı umudunu dışardaki işçilerin gönderecekleri dövize bağlarken, içerde de işçi ücretlerini dondurmak, sendikal hakları sınırlamak, enflasyon karşısında beli bükülen emekçi yığınlarından yükselen sesleri kesmek yolunda önlemler almayı planlamıştı. Gerçekten de bu dönem Türkiye'de sınıf mücadelesinin en yoğun boyutlarına ulaştığı bir dönemdi. Yıgınsal protestoların önü alınmalıydı. Bu yoldaki ilk girişim, sendikal hakların kısıtlanması yönünde oldu. Ama işçi sınıfının bu girişime karşı tepkisi sert oldu. Ve 15-16 Haziran 1970 olayları ile egemen sınıflar, yeni bir toplumsal

³² Robert Hayck Eldridge, *Emigration and Turkish Balance of Payments*, *Middle East Journal*, Vol. 20, n° 3, Summer 1966, s. 303-304.

³³ *The Middle East and North Africa 1974-75*, London 1975, s. 732, 736.

bunalımın tırmanmakta olduğunu görmekte gecikmediler. Ve bu bunalımı 12 Mart 1971 darbesiyle çözümlədiler.

D) 12 MART SINIF SAVAŞIMINA YENİ BOYUTLAR KAZANDIRDI

12 Mart darbesi, solu örgütsüz yakalamıştı. CHP'yi ise yeni bir bunalımın içine soktu. Partinin ilerici demokrat kanadı darbeye karşı direnirken, egemen sınıfları temsil eden kanadı darbecilerle bütünleşmiş bulunuyordu. Bu olay bir düğümü daha çözüyordu. Elli yıl boyunca CHP ile bir bütünlük içindeki asker-sivil aydın bağlaşıklığı 12 Martla birlikte çözüyor ve geleneksel asker-sivil aydın devrimciliği tarihin sayfalarına gömülmüş oluyordu. Bu çözüme, CHP'nin kurucusu ve değişmez genel başkanı İnönü'yü de parti dışına bıraktı.

Türkiye 12 Mart 1971 tarihi ile, çalkantılarla dolu bir onyıllık dönemden geçerek yeni bir bunalım içine girmişti. Ama aynı bunalım yeni bir dönemin kapılarını da aralamış bulunuyordu. Yeni dönem soldaki toplumsal güçlerin büyük ölçüde susturulmasıyla başlamıştı. O zamanın ünlü generali Faik Türün'ün deyimiyle sola karşı bir savaş açılmıştı. Bu savaş iki yıl boyunca sürdürüldü. Savaştan, egemen güçler, oldukça deneyim kazanmış olarak, toparlanmış ve örgütlenmiş olarak, taktik planda oldukça güçlenmiş olarak çıktılar. Buna karşılık, iki yıllık bunalım dönemi, toplumumuzun siyasal bilinçlenmesi açısından, on yıllarla ifade edilebilecek ölçülerde gelişme sağladı. Sınıf çelişkileri gözle görülür, elle tutulur biçimde keskinleşmişti. Bu çelişkilerin getireceği kaçınılmaz çatışmaları önceden hesaplayan egemen güçler, taktik plandaki güçlülüklerine güvenerek, yüzlerine taktıkları sahte "demokrasi" ve "özgürlük" maskelerinden sıyrılıp, ellerinde kalan geleneksel son kozlarını, zorbalık ve kaba güce başvurma yolunu seçtiler. Bunun karşısında demokratik güçler ise, demokrasi ve özgürlük çizgisinde mücadelelerini yürütmek zorunda kalacaklar, en sınırlı anlamıyla da olsa, kazanılmış demokratik hakların korunması ve geliştirilmesi amacıyla birleşeceklerdi.

1973 seçimlerine gelindiğinde, bu birleşmenin tek siyasal seçeneği olarak sahnede CHP bulunuyordu. Her ne kadar seçimler öncesinde TBP, gücü ölçüsünde, faşizme karşı verdiği

mücadelede CHP'nin çok ilerisinde idiye de seçim sisteminin getirdiği oy parçalanmasının demokratik cephenin gücünü azaltacağı endişesi, solun oylarının CHP'de toparlanmasına yolaçmıştı. Solun oyları konusunda seçim öncesi açılan tartışma, oyların bölünmesi yönünden başarılı olamamıştı. Bütün olumsuzluklara karşın CHP, 1973 seçimlerinde 3.570.000 oyla, genel toplam oyun yüzde 33.4'ünü alarak parlamentoya en güçlü parti olarak giriyordu. Buna karşılık AP'nin oyu ise 3.197.000 idi ve yüzde 29.8'lik bir oy almıştı. CHP 1.1 milyon oy fazlalığı ile oylarını bir önceki seçime göre yüzde 6 artırmış bulunuyordu. AP ise 1 milyondan fazla bir oy kaybı ile oylarını yüzde 16.7 oranında düşürüyordu. Bunun yanında 1.275.000 oyla Demokratik Parti oyların yüzde 11.9'unu, 1.265.000 oyla MSP oyların yüzde 11.8'ini, 362.000 oyla MHP oyların yüzde 3.4'ünü, 564.000 oyla CGP oyların 5.3'ünü almıştı. CHP karşısındaki sağın toplam oyların yüzde 62.2'sini almış olmasına karşın, CHP oylarındaki önemli artış, egemen çevrelerin beklemedikleri bir gelişme idi.

Toplumsal ilerlemeler, toplumdaki çeşitli güçlerin belirli koşullar içinde birleşmesiyle olur. Bu güçlerin belli tarihsel anlarda, uygun kesişmeler içinde yumaklanması ve dolaşısıyla toplumdaki çelişkilerin patlama noktasına varan keskinliğinin yeni bir bunalıma itilmesi demektir. Bunalım evresine girildiğinde, değişik güçler uçlarda açığa çıkar ve çatışma toplumun her kesiminde sürdürülür. Bu çatışmalar yeni dengelenmelere yönelirken yeni sentezler de getirir. Böylece toplum, siyasal planda bir üst bilinç düzeyine sıçrar. Ama bu nesnel bir zorunluluk olduğu halde, doğal gidişin doğrultusunu saptıran başka dengelenmelerin, başka çelişkilerin, kısa bir süre de olsa, ağırlık kazandığı da olur. Yeni sentezler, özellikle oluşumlarının başlangıç aşamalarında, tarihsel dönemini tamamlamış güçler tarafından engelenebilir, kimi zaman da tümüyle durdurulabilir. İnsanın, tarihin nesnel yasalardaki yönlendirici rolü buradadır. Örneğin, faşizm, toplumların yaşamlarında kaçınamadıkları değişmez bir yazgı değildir. Avrupa'da faşizm, proletaryanın, daha doğrusu onu temsil eden siyasal partilerin yanlıgıları yüzünden başarıya ulaşmıştır. Bu anlamda, Clara Zetkin'in şu yargısı bu gerçeği vurgulamaktadır: "Faşizm, Rusya'da başlayan dev-

rimi sürdürmede, proletarya başarısızlığa düştüğünden ötürü, proletaryanın cezalandırılmasıdır.”³⁴ Bu gerçek, faşizmin geriletilip demokrasinin yaşatılması sorununun da proletaryanın başta gelen görevleri içerisinde olduğunu ortaya koymaktadır.

12 Mart bunalımı, yeni sentezler yanında yeni çelişkileri de birlikte getirmiştir. Eski çelişkiler geri plana itilirken yeni çelişkiler uçvermeye başlamış ve yeni dengelemeler belirmiş ve buna bağlı olarak da sınıf savaşımı yeni bir platformda ilerlemeye başlamıştır. Solun yeterli örgütlenme düzeyinde olmayışı yüzünden CHP'nin desteklenmesi biçiminde somutlaşan siyasal mücadele, toplumu ileriye doğru iten demokratik güçler ile, onu geriletmek isteyen anti-demokratik güçler arasında kesin çizgilerle belirginleşen iki cephenin mücadelesi olarak görünmektedir. Bu iki cephe arasındaki keskin uçurum, toplumun bütün sınıf, tabaka ve zümrelerinin, bu iki saflaşmanın birinde ya da ötekende somut bir biçimde yer almaları zorunluluğunu doğurmaktadır. Her toplumsal güç kesin tutumunu demokrasi ve anayasa çizgisi üzerinde almak zorunda bırakılmıştır, ikisinin ortası yoktur. Demokratik güçler cephesinin olduğu kadar, anti-demokratik güçler cephesinin de bunun bilincinde olduğu, MC formülüyle biçimlenen iktidar ortaklıkları ile kanıtlanmıştır. Üstelik, kendi aralarındaki çelişkilere karşın, cephe politikasını uygulama alanına ilk kez koyan onlar olmuştur: CHP ise bu somut koşullar karşısında, solun da katıldığı bütün demokratik güçlerin desteğini sağlamıştır. 1977 seçimlerinde 1969 seçimlerine göre yaptığı 3.5 milyon oyluk, 1973 seçimlerine göre 2.5 milyon oyluk farkın temelinde yatan neden, izlemiş olduğu ekonomik politikadan çok, siyasal bir anlam taşımaktadır. Sermayenin en gerici, en zorba kesimlerinin toplumumuzun önüne koyduğu siyasal koşulların nesnel bir sonucudur bu. Yoksa CHP'nin izlediği politikanın tutarlılığını hiç de göstermez. CHP'nin zaman zaman egemen çevrelerle bütünleştiği, özellikle 12 Mart döneminde demokratik hakların kısılmasına kimi zaman seyirci kaldığı anılarından silinmemiştir. Ancak genel çizgileri ile demokrasi mücade-

lesinde giderek tutarlılık kazanan çizgisini koruduğu sürece ve o ölçüler içinde, sol güçbirliği anlayışı ile, hiç kuşkusuz desteğini sürdürecektir. Doğaldır ki, bu güçbirliği, aynı zamanda CHP'nin siyasal ve ekonomik politikasına içerik ve tutarlılık da kazandıracaktır.

CHP arkasına aldığı yığınlara biraz da olsa kulak vermek zorundadır. Gerçekte parti, “düzen değişikliği” sloganına karşın, ekonomik sistemi değiştirebilecek hiç bir köklü önlem öngörmemektedir. Dış ticaret, bankalar, tekeller, toprak reformu konularında tutarlı bir öneri getirememiştir. Tersine, büyük sermayenin istemlerini karşılamak için, kredi musluklarını açacak, devletin olanaklarını bu yöne yöneltecek, ithalatı artıracak, ihracatı özendirecek önlemler yanında, 13 milyar dolara ulaşan dış borçlara ek olarak yeni kredi olanakları sağlama yolunda vaatlerde bulunmaktadır. Sermayenin önemli bir kesiminin 5 Haziran seçimlerinden sonra CHP iktidarını istemesi bu olgulardan kaynaklanmaktadır. CHP'nin geleneksel ilkelerinden olan “devletçilik” politikasından bugün hiç söz etmemiş olması, tekelci kapitalizme vermiş olduğu küçümsenemeyecek bir ödündür. CHP'nin emekçi yığınlar yönünden alacağını söylediği önlemler de reformcu nitelikte değildir. Ücretlerin yükseltilmesi, taban fiyatları politikası ve vergi yükümlülüklerinde bazı sınırlamalar, desteğini sağladığı yığınlara bir parmak bal niteliğindeki, sermayeden yana küçük ödünlerdir. “Hiç bir sınıfa, başka sınıftan almaksızın bir şey verilemez.”³⁵ diyor Marx. Bu gerçek ışığında değerlendirildiğinde, CHP'nin kapitalist sınıftan alıp emekçi sınıflara aktaracağı bir şey yoktur. Ama emekçi sınıflardan kapitalist sınıfa aktaracağı çok şey vardır.

Bu partinin köy-kent projesi de, bu gerçeğin dışında fazla bir şey getirmiyor. Köy-kent projesi, bu haliyle, meta üretimini geliştirici, kentlere yığılan ve kapitalizmi tehdit eden işsizler ordusunun gücünü hafifletici bir önlemdir. Tarımsal üretim biçimi değiştirilmeden, daha doğrusu, köklü bir toprak reformu ile birlikte düşünülmeden, köy-kent projesi, MHP'nin tarım-kent projesinden pek farklı bir özellik taşımaz.

³⁴ 1923'te Komintern'de, faşizm üzerine konuşmasından, *Labour Monthly*, Vol. 50, n° 12, December 1968, s. 329.

³⁵ Marx-Engels, *Seçme Yapıtlar 1*, s. 584.

Bir partinin siyasal yapısını tam ve doğru olarak yansıtan şeyin, onu destekleyen seçmen kitlesi olmadığını, partinin siyasal temsilcileri olduğunu belirtmiştik. CHP'nin siyasal temsilcileri, sosyal-demokrat diye adlandırılan işçi liderlerinden çok, burjuva ve küçük-burjuva bürokrat-aydın tabakasıdır. CHP'nin parlamentoya giren işçi temsilcilerinin sayısı AP'nin bile gerisindedir. Bu yönüyle CHP, kendini destekleyen yığınların çok gerisinde kalmıştır. Dolayısıyla CHP'yi siyasal yapısıyla sosyal-demokrat bir parti olarak nitelendirmenin olanağı yoktur. Öte yandan bir partinin işçi sınıfına karşı takındığı tutum, o partinin siyasal eğilimini belirleyen en önemli denek taşlarından biridir. Bu açıdan CHP, bugün grev hakkının genelleştirilmesi, lokavtın yasaklanması ve 141-142. maddelerin kaldırılması ve işçi sınıfının özgürce örgütlenmesi konularında oldukça açık bir tutum takınıyor sayılabilir. CHP, siyasal yapısını da bu doğrultuda değiştirdiği ölçüde sosyal-demokrat bir parti olma amacına yaklaşmış olacaktır.

E) SOSYAL-DEMOKRASİNİN MADDİ TEMELLERİ

Yukarıda da belirtildiği gibi, sosyal-demokrasi, emperyalist dönemin ilk evrelerinin bir ürünüdür ve tekelci sömürüden bir payın işçi sınıfı içindeki üst tabakaya ayrılmasıyla, bir işçi aristokrasisi yaratmak biçiminde oluşmuştur. Bugün bu koşullar oldukça değişmiş bulunmaktadır. Eskiden olduğu gibi, işçi sınıfının üst katlarına tırmanabilmiş birkaç ustabaşı ve vasıflı işçi yerine, bilimsel ve teknolojik devrimle birlikte emeğin niteliği değişmiş, bu tür işçilerin sayısı artmış, bunların hepsini birden burjuvazinin satın alması olanağı azalmıştır. Burjuvazinin elindeki bu olanağı azaltan nedenlerden biri de, sömürgeciliğin çöküşü olmuştur. Hele de Türkiye gibi ülkelerde, bu anlamda bir işçi aristokrasisi yaratma olanağı hiç bir zaman olamayacaktır da. Öte yandan, işçi sınıfının kendisi de, artık bir avuç işçi aristokrasisinin oyunlarına alet olmayacak ölçüde deneyim ve bilinç kazanmıştır.

Ancak bu, sosyal-demokrasinin bütün koşullarının ortadan kalkmış olduğu anlamına hiç gelmez. Bu konuda yeni yöntemler bulunmuştur. "Kâra ortak etmek", "yönetime

katılmak", "küçük hisse senetleri", "halk sektörü" gibi yöntemlerle, işçi sınıfının devrimci ruhunu köreltmek yolunda yeni girişimler vardır. Bunların yanısıra mevki dağıtımı, yerel ve ulusal ölçekte yönetim kademelerinde (örneğin belediyeler, parlamentolar vb.) görevler de küçük-burjuva ideolojisinin işçi sınıfı saflarında uçvermesi için gerekli tabanı oluşturmaktadır.

Günümüzde sosyal-demokrat ideolojinin maddi temelinde işçi bürokrasisinin de önemli bir payı vardır. Geniş örgütler içinde birleşen işçi sendikaları, kooperatifleri, konfederasyonlarında, azımsanmayacak bir işçi bürokrasisi doğmuş, bu örgütlerde profesyonel olarak çalışan işçi bürokratlarının sayısı önemli ölçüde artmıştır. Bu kesim, işçi sınıfından kopuk, bu işi bir meslek haline getirmiş yöneticiler niteliğindedir. İşçi sınıfı adına işverenlerle toplu sözleşme masalarına oturan, grev kararları veren, işçi sınıfının çeşitli demokratik haklarını savunanlar bu kişilerdir. Maaş ve ödenekleri, yaşam koşulları, temsil ettikleri işçilerin ücretlerinin ve yaşam koşullarının çok üzerindedir. Bu tür kimseler, günlük kazanımların sınırları içinde elde ettikleri geçici başarıları giderek temel kazanımlar olarak değerlendirmeye başlar ve zamanla, devrimci hareketi, çağı geçmiş çocukça hevesler olarak görür; devrimci ideolojiyi de gerçekleşmesi olanaksız "ütopik" düşünceler olarak küçümserler. Bunu iyi niyetle böyle sananların yanısıra, işçi sınıfı hareketini yozlaştırma amacını güden burjuvazinin paralı ajanları da vardır.

İşçi sınıfı içine küçük-burjuva ideolojisinin sızmasının bir başka nedeni de, meta ekonomisinin gelişmesine paralel olarak gelişen sürekli mülksüzleşmeyle küçük üreticilerin proleter saflara katılması sonucu, bu unsurların kendi ideolojilerini de birlikte getirmeleridir. Türkiye için bu sorunun ayrı bir önemi olduğu açıktır.

Marx, *Louis Bonaparte'in 18 Brumaire'i*'nde sosyal-demokrasi konusunda şunları söylüyor: "Sosyal-demokrasinin özel niteliği, cumhuriyetçi demokratik kurumları bir araç olarak istemesinde; iki ucu, sermaye ile ücretli emeği ortadan kaldırmak değil, bunlar arasında bir uyuma dönüştürmek istemesinde özetleniyordu. Bu amaca ulaşmak için ile-

ri sürülebilecek önlemler ne kadar çeşitli olursa olsun, amacın bürüneceği görüşlerin azçok devrimci niteliği ne olursa olsun, içerik hep aynı kalıyor. Bu, toplumun demokratik yolla dönüşmesidir, ama bu, küçük-burjuva çerçevesinde bir dönüşümdür.³⁶

Yüzyirmibeş yıldan beri sosyal-demokrasi hep bunu düşünmüştür, ama bu düşünmeye dek gerçekleştirilememiştir, ve bundan böyle de gerçekleşmeyecektir. Bu nedenle küçük-burjuvazi, kapitalizmden sosyalizme geçişte tarihin altına kazdığı köprü olma yazgısını hiçbir zaman değiştiremeyecektir. Bu olguyu kavrayamayan küçük-burjuvazi, işçi sınıfı ile bağlaşıklık mücadelesinin sonunda eriyip yokolmasını çoğu kez işçi sınıfının bir "ihaneti" saymıştır. Oysa ihanet işçi sınıfından değil, kendi değişmez yazgısından gelmektedir. Gerçekten de geleceği temsil eden bir sınıfın, geçmişini temsil eden bir sınıfa ihanet etmeye gereksinmesi yoktur. Oysa, küçük-burjuvazi sağladığı geçici başarıları kalıcı başarılar gibi görür ve bunu toplumun tümüne yaygınlaştırır, böylece de en azından kendisini aldatmış olur. Bugün Türkiye'de küçük-burjuvazinin gücü parlamentodadır, proletaryanın gücü ise parlamento dışında. Egemen sınıflar, küçük-burjuvazinin gücünü de parlamento dışına atmaya ve sokağa dökmeye pek isteklidirler. Sokakta ise, şimdilik, burjuvazinin sivil ve resmî güçlerinin egemenliği sürmektedir. Sosyal-demokrasiye yönelen CHP, işçi sınıfını yedek bir güç olarak yanında görmek hevesine hiç bir zaman kapılmamalıdır. Çünkü, işçi sınıfının, küçük-burjuva demokrasisinin yedek gücü haline gelmesi demek, küçük-burjuvazinin korkak, ürkek ve döneke öncülüğüne boyun eğmesi demektir ki, bu, proletaryanın devrimci gücünün yıkımı sonucunu verir. Proletarya bundan ötürü, küçük-burjuvazinin temel istemlerini dile getiren demokratik mücadelede, öncülüğü elden bırakmamak zorundadır. Bunu başaramadığı zaman, işçi sınıfı aydınlarının işçi sınıfı saflarından ayrılmalarına ve sosyal-demokrasinin saflarına katılmalarına ortam hazırlanmış olur ve dolayısıyla da işçi sınıfının ideolojik gücü zaafa uğrar.

³⁶ Aynı yapıt, s. 508.

Parlamentarizm sosyal-demokrasinin bir özelliğidir. Sosyal-demokrasi bütün sorunların parlamento içinde çözümleneceğine inanır, bu nedenle de siyasal mücadeleyi parlamentarilerle mücadele ile sınırlı tutar. Bu nedenle, parlamentarizm oportünizmin önemli alanlarından biri olagelmıştır. Burjuvaziyle aynı koltuklarda oturan ve böylece yasaların oluşturulmasında, sınırlı da olsa, etkinlik gösteren işçi temsilcileri, işçi sınıfı yararına bazı reformcu düzeltmelerin sağlanmasına bakarak, her şeyi parlamento içinde çözümlene eğilimine kapılırlar. Öte yandan, burjuvazi, işçi sınıfının kaymak tabakasından gelme birkaç temsilcisini burjuva partileri içinde göstermelik olarak parlamentoya sokarak, parlamento oportünizminin canlılık kazanmasına yardımcı olur.

Gerçeklikte sosyal-demokrasi bir burjuva ideolojisidir. Dahası, tekelci kapitalizmin ideolojisidir. Tekelci burjuvazi işçi sınıfına sınırlı bir takım ödünler vermek suretiyle, işçi sınıfı ile kendisi arasında bir "uyum" sağlayarak varlığını koruyabileceğinin bilincine vardıkça, bu sınıfın belirli istemlerini karşılamak zorunda olduğunu kavramıştır. İsveç tekelciliği, Batı Alman tekelciliği, sosyal-demokrasi bayrağı altında büyük atılımlar yapabilmıştır. Kapitalizm, çoktan iflas etmiş klasik burjuva ideolojisiyle ayakta duramayacağını iyice anlamış olduğundan, kendi sonunu geciktirecek, işçi sınıfını daha bir süre avutabilecek bir sosyal-demokrat ideolojiyi benimsiyor görünmektedir. İki sistemin (kapitalist sistem ile sosyalist sistemin) yakınlaşması tezleri altında, kapitalizmin sömürü düzenini koruma çabası, geniş emekçi yığınlarından bu gerçeği gizleme çabası yatmaktadır. Tekelci burjuvazinin pek çok ülkede, sosyal-demokrasiyi, başvurabileceği en son sığınak olarak görmesi bu nedene dayanır. Yoksa işçi sınıfı burjuva demokrasisinin olanaklarını kendi adına kullanmaya başladıkça burjuvazinin demokrasiye yüz çevirdiği, anti-demokratik, gerici sınıflarla ittifakını pekiştirme yolunu seçtiği, işçi sınıfı mücadelesi içinde, yüzyıldan bu yana pek çok kez kanıtlanmış bir olgudur.

Sosyal-demokratlarla işçi sınıfının demokratik bir platformda ittifakının, çağımız toplumsal mücadeleler alanında

güncel önem taşıyan bir sorun olduğunu bir kez daha vurgulayalım. Ne var ki, bu ittifakın yolu, sosyal-demokrat anlayışa karşı güçlü bir ideolojik mücadeleden geçer. Sosyal-demokrasiyi eleştirisiz, ideolojik yönünü sergilemeden ittifaka çağırarak, ya onun kuyruğuna takılmak ve teslim olmakla sonuçlanır ya da bu çağrının pratikte hiç bir yankısı olmaz.

5. BURJUVA DEMOKRASİSİNİN İKİ ALMAŞIĞI: FAŞİZM YA DA SOSYALİZM

Parlamentar demokrasi, yani burjuva demokrasisinin almaşığının iki yanıtı vardır: faşizm ya da sosyalizm.

Faşizmin ne olup ne olmadığını, faşizmin burjuva demokrasisi ile olan ilişkisini M. Erdost uzun uzun incelemektedir.³⁷ Ancak faşizmin burjuva demokrasisinin bittiği yerde başladığını vurgulayarak burjuva demokrasisi yerine faşizmi yeğleyen “sol-sekter” görüşlere değinmekle yetinelim. Bu görüşün gerekçesi, burjuva demokrasisinin toplumdaki sınıf çelişkilerinin üstünü örttüğü, oysa faşizmin bu çelişkileri apaçık ortaya sermekle kalmayıp, aynı zamanda da çelişkileri keskinleştirdiği ve dolayısıyla sınıf mücadelesini yeğleştirdiği yolundadır. Bu gerekçenin vardığı kaçınılmaz sonuç da, faşizmin almaşığının *sosyalizm* olduğudur. Gerek uluslararası sosyalist hareket içinde, gerekse de Türkiye’deki sol hareket içinde “sol çocukluk hastalığına” yakalanmış olan “solcular” zaman zaman bu türden görüşler savunmuşlardır. 1920’lerde İtalya’da Mussolini iktidara yürürken İtalyan Komünist Partisinin lideri durumundaki Amadeo Bordiga’nın başını çektiği bir grup, parlamentarizme karşı çıkıyor ve her türlü seçime katılmayı reddediyor ve seçimleri boykot ediyordu. Bu ekip bununla da kalmıyor, her türlü ittifakı da proletaryanın devrimci ruhunu köreltici ödünler olarak değerlendiriyordu. Oysa Mussolini, Roma yürüyüşünden sonra hükümeti kurmakla görevlendirildiğinde, elinde tümüyle faşist bir hükümet kurma olanağı olduğu halde tek başına bir hükümet kurmamış, hükümette sosyalistlere bile bir sandalye vermişti.³⁸ Komünistler ise, ki-

sa bir süre önce bölünüp ayrıldıkları sosyalistleri de faşizmin kucağına böylece iterek tek başlarına kalmışlardı. Kendi küçük çevreciklerinde çelişkilerin keskinleşmesini, mücadelenin sertleşmesini umuyor ve faşizmin ardından gelecek olan proletarya diktatörlüğünün günlerini bekliyorlardı. Nitekim Amadeo Bordiga, Komintern’in Kasım 1922’de yapılan Dördüncü Kongresinde yaptığı konuşmalarda, faşizmin, burjuva gericiliğinin tarihinde nitel bir gelişme olmadığını, faşizmin iktidarı ele geçirmesiyle proletaryanın tarihsel görevini kolaylaştıracağını ileri sürüyordu.³⁹ Bordiga ve arkadaşlarının bu yanlış tutumu, partinin yığınlarından yalıtılmasına ve kendilerinin de kısa süre sonra tutuklanmalarına ve 1930’da da partiden atılmalarına yolaçtı.

Aynı görüşü savunan yalnızca Bordiga’lar değildi. Alman, Hollanda ve İngiliz “solları” da buna benzer görüşler ileri sürüyorlardı. Lenin, “*Sol*” *Komünizm Bir Çocukluk Hastalığı* adlı yapıtını bu yanlış görüşlere karşı yazmıştı.

Görünüşte oldukça devrimci bir görüşmüş gibi görünen bu tezler benzer yorumlar zaman zaman Türkiye solu içinde de görülmektedir. Özellikle 5 Haziran seçimleri öncesi yaygınlaştırılan bu tür yorumlar “çelişkileri ağırlaştırma” gerekçesi altında belli bir siyasal tutum niteliğine büründü. Bu tutumun doğal sonucu da bir yandan seçimlerin egemen sınıflar arasında bir hesaplaşma olduğu görüşüyle, seçimlere karşı olma ya da yan tutmama biçiminde belirdi. Öte yandan da egemen sınıflar arasındaki “çelişkileri ağırlaştırma” yolunda eylem biçiminde belirdi.

Böylesine yanlış görüşlerin temelinde faşizmin sınıfsal niteliğinin kavranılamamış ve faşizmle burjuva diktatörlüğü arasındaki farkın anlaşılammamış olması olgusu yatmaktadır. Gerek İtalya’da, gerekse Almanya’da sosyal-demokratlarla, komünistlerden bir grup, faşizmin küçük-burjuvazinin burjuvazi üzerinde kurduğu bir diktatörlük olduğunu savunuyorlardı.⁴⁰ Bu görüşlerini maddî ve ideolojik temele dayandırıyorlardı. Mussolini de, Hitler de görünüşte burjuvaziye karşı idiler. Öte yandan Marx ve Engels’in küçük-burjuvazi konusunda öne sürdükleri bazı görüşlere dayanı-

³⁷ Bkz: Bu derginin 4-103. sayfaları.

³⁸ Palmiro Togliatti, *Lectures on Fascism*, London 1976, s. 21.

³⁹ *History of Communist International*, Moscow 1971, s. 157.

⁴⁰ Bkz: Palmiro Togliatti, *agy.* s. 3.

larak bunun “bonapartçılık” olduğu savunuluyordu.⁴¹

Ama tarih bu küçük-burjuva-trotskist görüşü haklı çıkarmadı. Çünkü faşizm ne küçük-burjuvazinin burjuvazi üzerinde bir diktatörlüğü idi, ne de faşizmin yıkılması ile sosyalizm gerçekleşti. Hitler ve Mussolini'nin büyük burjuvazinin desteği ile nasıl iktidara geldiklerini faşizm konusunda yazılan her kitapta görmek mümkündür. Savaşta yenilmesine karşın Mussolini'nin faşizminin yerine sosyalist bir İtalya kurulamadı, Hitler'in yenilgisi ile iki Almanya ortaya çıktı. Salazar'ın faşizmi 36 yıl sonra, Franko'nun faşizmi ise 41 yıl sonra yığınların demokratik direnişiyle son buldu.

Faşizmin, çelişkilerin yeğînleşmesine yol açtığı görüşü de eksik ve yanlış bir görüştür. Çünkü faşizm çelişkileri yeğînleştirmekle birlikte, asıl, çelişkilerin yeğînleşmesi faşizme neden olur. Toplumda çelişkiler keskinleşip sınıf mücadelesi sertleştikçe, egemen sınıflar artık burjuva demokrasisinin sınırları içinde yönetemez olurlar, yeni yollar arar, şiddete, teröre, kanlı zorbalığa başvururlar. Eğer toplum nesnel ve öznel olarak sosyalist devrime hazır değilse, bir başka deyişle, toplumdaki güçler dengesi egemen sınıflardan yana ağır basıyorsa, faşizm gerçekleşir. Bu durumda burjuva demokratik mücadele, toplumun bütün anti-faşist güçlerinin katılmasıyla yeniden ön plana geçer.

Eğer emekçi sınıflar, burjuva demokrasisi koşullarında, yeterince bilinçlenmiş, örgütlenmiş ve burjuva demokrasisi bütün kurumlarıyla yığınların önünde işlerliğini yitirmiş, toplumsal denge yeni bir dönüşümü gerçekleştirebilecek ölçüde, devrimden yana ağır basmaya başlamış ise, burjuva demokrasisinin yerini sosyalizmin alması kaçınılmaz hale gelir.

Engels, Karl Marx'ın *Fransa'da Sınıf Savaşmaları 1848-1850* adlı yapıtına yazdığı ünlü önsözde, genel oyun bize “kendi kendimizi sayma” olanağını verdiğini, işçilerin zafere olan güvenini artırdığını, düşmanlarının ise o ölçüde korkularını artırdığını ve bu yolla güçlü bir propaganda aracı haline geldiğini, kendi “kuvvetimiz” ve “karşı partilerin kuvvetleri” konusunda “doğru ve tam bilgi” sahibi olabildiğimizi ve böy-

⁴¹ 12 Mart darbesinin “bonapartçılık” olduğu yolunda Türkiye’de de epeyce yorumlar yapıldığını anımsatalım.

lece de “eylemlerimizi kendi gücümüze orantılı tutmamızı”, bu yolla da “bizi yersiz bir korkaklık ve çekingenlikten olduğu kadar, yersiz, delice atılganlıktan koruduğunu” vurguladıktan sonra, genel oyun bunlarla da kalmayıp, daha fazlasını yaptığını şöyle ifade etmektedir: “seçim ajitasyonu ile, bizden henüz uzak buldukları yerlerde, halk yığınları ile temasa geçmek konusunda, bütün partileri, tüm halkın gözü önünde, bizim saldırımıza karşı kendi görüşlerini ve eylemlerini savunmak zorunda bırakmak konusunda bize öyle bir araç vermiştir ki, bir benzeri daha yoktur.”⁴² Aynı yazıda Engels, parlamento kürsüsünün hasımlara olduğu kadar, o kürsüden yığınlara da seslenebilmenin öteki olanaklardan çok daha etkili olduğuna işaret etmektedir. Özellikle, basın, haberleşme gibi iletişim araçlarının çok büyük boyutlara ulaştığı günümüz koşullarında, genel oyu küçümsemek besbelli ki mantık sınırlarına pek sığdırılmaz.

Ama hiç bir zaman akıldan çıkarılmaması gereken bir gerçek de genel oyun “ona yüklenen büyüleyici etkiye sahip” olamadığıdır. Küçük-burjuva demokratlarında görülen bu eğilim, kafalarında yarattıkları “ideal halk” ile “gerçek halk” arasındaki büyük uçurumu kavrayamayışlarından gelmektedir. Genel oyun beklenen etkiye sahip olabilmesi için, yukarıda değinilen olumsuz engellerin ortadan kaldırılmalarının yanısıra, bütün ulusun özgür, ayırdetme yetisine sahip, halkın çoğunluğun ortak çıkarları doğrultusunda oyunu kullanacak *yurttaşlık* düzeyine çıkmış olması gerekir. Gerçeğin bu yönde olmadığını her seçimde gözlemlemekteyiz. Özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu yörelerinde aşiret bağlarının ağır bastığı, tek tek kişilerin onbinlerce oyu peşlerine takıp götürdüğü görülmektedir. Siyasal partilerden biri içinde yerini alamayan bağımsız adaylar, örneğin Diyarbakır’da oyların yüzde 18.9’unu, Elazığ’da yüzde 16.3’ünü, Mardin’de yüzde 29.2’sini, Siirt’te yüzde 23.1’ini alarak meclise gelmişlerdir.⁴³ Bunların dışında, parlamentoya giremeyip de büyük oy kitlesini peşlerinde sürükleyen bütün adaylar gene tümüyle bu bölgelerde görülmektedir. Ayrıca bu olgunun, kapitalizm-öncesi üretim ilişkilerinin bu yörelerdeki ağırlı-

⁴² *Seçme Yapıtlar 1*, s. 238.

⁴³ Erhan Karaesmen, “Seçim-77’den Ne Çıktı?”, *Cumhuriyet*, 16 Haziran 1977.